Vitus Koialowicz
Lithuanus

7
16-E
47

7
10 K
24

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

7 H 47

79.3.28

7-H-D-13

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Collegii Romani Societatis Iesu Bibliothecæ Secr.

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA

Digitized by Google

Illuſtriſſimo ac Celſiſſimo Domino,

Domino

CASIMIRO LEONI SAPIEHA,

Magni Ducatus Litvaniæ

PROCANCELLARIO,

Slonimenſi, Luboſzanenſi, Volpenſi, &c. &c.

GVBERNATORI.

Domino ac Patrono Gratioſiſſimo.

Iſtoriam Litvanam, operâ ac ſtudio Reverendiſſimi Patris Alberti Kojalowicz affabrè elucubratam & ab ipſis gentis hujus incunabulis cœptam, perque juventam aduſque virilem ætatem diductam, meis vero ſumptibus nunc demum exſcriptam, ſi

Digitized by Google

cui alii, quàm Tibi, inclyte Heros, inſcriberem, piaculum propè inexpiabile videri poſſet. Tu etenim ex illa familia nomen ortumque trahis quæ inter Litvanas non ſolum antiquiſſima, &, nî fides vetuſtiſſimorum Annalium vacillet, vel ipſa Olgerdi tempora anteit, aut certè coæquat; verum etiam, ob res domi foriſque præclarè geſtas, audit præclariſſima, hujuſque operis partem occupat haut poſtremam. Ex hac viri omni ævo fortiſſimi ac prudentiſſimi, maximi Senatores ac bellicoſiſſimi Imperatores, non aliter quam ex equo Trojano, catervatim prodiêre, quorum Catalogum texere, nec mei ad præſens eſt inſtituti, nec mearum virium. Satis erit unum vel alterum ſolum recenſuiſſe. Inprimis de Bogdano Palatino Minſcen. extat apud ſcriptorem non incelebrem, omni cedro dignum

dignum Elogium. *Vir* inquit *ille, benevolentia & humanitate præcipuus ideo in bello felix.* Et iterum ibidem, de Andrea Palatino Polocen. ita ſcribit: *Erat ſtrenuus & fortis, quia nunquam crudelis.* De altero verò Andrea, Palatino Novograden. magni illius Ioannis filio, qui ſub Rege Sigiſmundo I rebellionem Ruthenicam in ipſa, quod ajunt, herba oppreſſit, dignum memoratu eſt, quod viginti quatuor millia Moſchorum cum Tartaris devicerit, & ad internecionem uſque deleverit, prout ex antiquis monumentis refert Paprocius noſtras. Quid memorem Parentem Tuum laudatiſſimum? Is ſanè judicio ſapientiſſimi Regis Stephani præ tot reliquis dignior habitus, quem Curiæ ſuæ Regiæ, tanquam fidum Achatem perpetuo addiceret. Poſt cujus verò Regis exceſſum, ad ſummos in Republica honores, gradatim

tim aſcendit, tandemque Dux Exercituum M. D. Litvaniæ poſt magnum illum Litvaniæ Scipionem Chodkevicium, ſuffragio totius Reipubl. fuit declaratus. Quam ille nactus Spartam adeò exornavit, ut redivivum crederes in ipſo Chodkevicium. Sed ad Te ipſum, inclyte Heros, mea properat Oratio. Tu ſanè jure quodam proprio, hujus operis dedicationem Tibi vindicas. Nam ut cætera taceam, quæ Tu in Toga ac Pace hactenus geſſiſti; qui legationem ad Moſcoviæ Principem, graviſſimis in Reipubl. negotiis, ea in ætate, quæ, etſi non annis prudentia tamen maturuerat, ſubiiſti, ac laudabiliter abſolviſti: qui ſummos in Republ. Magiſtratus, ea fide atque integritate adminiſtraſti, ut quod in Te deſideret quiſquam, non habeat, quod vero miretur, ac imitetur, plurimum: qui literarum

rarum ac literatorum fautor ſemper fuiſti eximius: promotor verò earundem beneficentiſſimus: qui Academiam Vilnenſem bonarum mentium excultricem, fæcundamque literarum altricem, profeſſione publica Iuris Civilis & Canonici, qua hucuſque erat deſtituta, primus exornaſti, inque ejuſdem Doctores magnifica ſtipendia ex proprio ærario Tuo contuliſti. Illæ inſuper in Sago & bello nuper adeò res fortiter geſtæ, ſiparii filentio involvi neutiquam poſſunt. Cùm enim perruptis fidei ac ſubjectionis repagulis, licentioſa Coſacica tempeſtas, in univerſam Rempubl. Polonam detonare cæpiſſet, & jam etiam ipſi Litvaniæ ingrueret, Tu inprimis, Heros magnanime, imperterrito pectore eam primus excepiſti, Tuique Exercitus robore diſcuſſiſti, ac Rempubl. periculoſiſſimo tempore ſervaſti.

Digitized by Google

ſervaſti. Ita ut Tibi Liberatori ac Conſervatori Litvaniæ, meritò Litvaniæ debeatur Hiſtoria. Accipe ergò Illuſtriſſime Heros ſerenâ fronte de meis manibus opus præſens Hiſtoricum, quod Tibi Author ipſe conſecratum eſſe voluit, meque in numerum Clientum Tuorum gratiosè ſuſcipe, benignè fove ac clementer conſerva. Dantiſci anno 1650, die 1 Iulii.

Illuſtmæ Celſit. Tuæ

Devotiſſimus Cliens

GEORGIUS FÖRSTERUS.

A V-

Digitized by Google

AVTHORIS PRÆFATIO

ad eundem

Illustrissimum Dominum

CASIMIRVM LEONEM SAPIEHAM.

ILLUSTRISSIME DOMINE,

Quo tempore Litvana hæc Historia, ex eruditorum censurâ, in apertum prospectare cœpit, publicam Litvaniæ incolumitatem magnâ sui parte Tuæ Celsitudini innixam reperit. Quare cum absque Patrono prodire non auderet, neminem alium ante Celsitudinem Tuam ambire potuit: ne videlicet aliunde sibi quæreret patrocinium, quam ubi Publicæ Rei præsidia advertebat. Profectò fato quodam ita Res Litvana agitur; ut inter Domesticos motus, adversus suprema pericula è Sapiehana Domo prima veniant præsidia. Graves olim Avorum

* * *memo-*

Digitized by Google

memoria, ex Glinſciana factione incubuerat tempeſtas; atque, ſi ad deſtinatam proditionem Ruſſorum defectio acceſſiſſet, extrema futura. Verum conſilia rebellium maturè à Ioanne Sapieha deprehenſa, Regi indicata contrariis artibus oppugnata; eo ipſo robur amiſerunt quòd ante quam ex integro coaluiſſent in lucem fuiſſent protracta. His verò ipſis luctuoſis menſibus, quando à Morte Vladiſlai IV *Zaporovviana rebellio, Ruſſis, Scythiciſque legionibus ſuccincta, tot agreſtes in excidium Nobilitatis armaverat; quanta vaſtitas Litvaniam exercuiſſet? niſi Sapiehana præſidia in tempore ſubmiſſa, retardando hoſtium progreſſui præſto adfuiſſent. Sub præſenti diſcrimine, multis in ſuam ſolum rem intentis, multis nihil ultra verba vacuaque rebus conſilia promentibus, multis inter ſtipendiorum licitationem hærentibus, pauci ſolo Honeſto, germanoque Honeſti præmio Famâ contenti, laborantis patriæ curis ſeſe impendebant: porro inter hoſce paucos Tua Celſitudo militem de proprio lectum, ita oportunè bifariam hoſti frenando objecit: ut & Ruſsiæ albæ ulteriores provinciæ, & propinquior Poleſiæ Litvania, integritatem ſuam illi,*

Digitized by Google

illi, aut ante omnes, aut inter primos, debeant: Privatus hæc loquor, sed ex mente, sensuque Reipublicæ: cujus nomine, hoc ipso 1649 Christi nati anno, ultima Ianuarii die, publicæ gratiæ Senatu Equestrique Ordine in Comitiis Cracoviensibus præsente actæ sunt; quod periclitanti in Litvania Reipubl. non manipulis sed integris subsidia tuleris. Atque hæc quidem, cumulatius & pro merito narrata illius ætatis historia ad posteritatem transmittet: hic tamen obiter attingenda necessario erant; ut testatum faculis facerem Historiam Litvanam non potuisse à me aliter in publicum mitti quam sub Tuæ Celsitudinis patrocinio. Necesse enim omnino erat, ut idem esset Historiæ Litvanæ Patronus, qui Rei Litvanæ præcipuus vindex. Quare cum ex publica omnium bonorum gratulatione in confesso sit, à Tua Celsitudine, insigni in patriam pietate, studio incredibili, sumptibus magnificis, Rem Litvanam his luctuosis temporibus, maxime promoveri: ut non ad conspectum modo, sed etiam sub peculiare patrocinium Tuæ Celsitudinis hæc Historia Litvana admittatur, singularis erga Patriam, Rerumque ejus incrementa

amor

Digitized by Google

amor Sapiehano ac præsertim Tuo pectori genuinus, facile persuadebit.

Celsitudinis Tuæ

Cliens infimus

ALBERTUS WIIUK KOJALOWICZ,
Soc. Iesu.

FACVLTAS.

EGo Infra scriptus Soc. Iesu per Provinciam Litvaniæ Præpositus Provincialis, potestate mihi ad id factâ ab Admodum Reverendo P. nostro Vincentio Caraffa Præposito Generali, facultatem concedo, ut Historiæ Litvanæ pars prior à P. ALBERTO KOJALOWICZ scripta & ab aliquot ejusdem Societatis Iesu Theologis revisa ac approbata typis mandetur. In quorum fidem has literas manu mea & Convento Officii sigillo munitas dedi. Vilnæ 25 August. anno Domini 1649.

Locus sigilli.

ANDREAS KLINGER.

HISTO-

Digitized by Google

HISTORIÆ LITVANÆ PARS PRIOR,

De rebus Litvanorum ante ſuſceptam Chriſtianam religionem.

LIBER I,

De rebus Litvanorum ante Italorum in Litvaniam adventum.

Hiſtoriæ Litvanæ ſcribendæ occaſio.

HIſtoriam Litvanam, ſingulari ſedulitate parique fide, è Ruſſorum atque Crucigerorum monumentis erutam, primus ferè vulgaverat Matthias Stryikowski Oſoſtevitius, *Canonicus* Samogitiæ, gente Polonus, vir ſua ætate pereruditus. Longè tamen minore operæ pretio id præſtitit, quàm vel ipſe ex æquo ſperabat, vel labor impenſus merebatur. Rerum enim ab eo comprehenſarum notitia, neque loco ultra terminos, intra quos geſtæ ſunt; neque tempore, ad poſteritatem mul-

Digitized by Google

tùm propagari poterat. Vtrumque autem evenire, neceſſe erat; quòd liber Polono ſermone conſcriptus, exterorum quidem uſibus planè inutilis eſſet: domi verò, diſtractis pridem paucis exemplaribus, brevi interiturus videretur. Optabant itaque non pauci, ad auctoris rerumque ipſarum memoriam in ſecuro reponendam, librum iteratò ſub prœlum mitti: & quidem latinè loquentem, ut à pluribus poſthac intelligeretur. Non omninò votum hoc probabam. Nam quemadmodum latinarum literarum cultus, in patria noſtra in dies cumulatius excreſcens, meritò exigere videbatur; ut juventuti quiſpiam ſcriptor ad manum eſſet, è quo cum domeſticæ Hiſtoriæ cognitione, Romanæ linguæ notitiam guſtumque, à tenero hauriret: ita non leviter vereri oportebat; ne ſi candidus nimis interpres integrè univerſa è patrio ſermone reddita latinè vulgaret; auctorem optimè de Litvania meritum, at pleriſque locis extra leges Hiſtoriæ liberè inter ſuos provectum, cenſuræ eruditi

Lecto-

Digitized by Google

Lectoris obnoxium faceret. Quare ita aliorum desideriis faciendum erat satis, ut auctoris opinio integra relinqueretur. Quod quanquam præstitum à me, nullatenus confirmare ausim: tentatum tamen esse, ingenuè fateor. Inde verò pronum erit non malevolo Lectori advertere, quid à me exigere debeat, quidve ab illo, cujus nomen non dissimulavi: ut ita utriusque labore, absque alterutrius injuria, si velit, frui possit. Neque enim Historiam novo à me labore concinnatam, sed ex annalibus Matthiæ Stryikovii excerptam, ad ordinem legesque literarias, quantùm tenue ingenium, & longè minor eruditio, inter alia severiora studia, permittet, redigere aggredior.

Atque ut inde mihi scribendi sit initium, unde rerum scribendarum; profectò fidem, quæ scriptoribus semper inter primas curas, nullibi ferè minùs Historia apud posteros meretur: quàm ubi populorum progressus, ad primam originem ac veluti fontem revocat. Mutatio sedium, atque *Origo Litvanorum.*

appellationum, viciſſitudine plurium ſæculorum implicata, ita ſæpè veritatem confundit; ut eam à fabulis expeditam promere, negotium ſit omninò inſuperabile. Initia enim rerumpublicarum intra barbariem plerumque concepta, ſcriptoribus caruerunt: Maturior deinde earum ætas diſciplinis variis ad humanitatem exculta, quidquid inter natales ſuos humile deprehenderit, ut alienum reſpuit: ſolaque ea in veris & ſuis numerat; quæ altiùs ſurgunt, magiſque ornant. Exteri verò Scriptores alienorum plerumque non admodum curioſi ſunt: & quamvis exactiùs quandoque conſignent, quidquid cum aſſumpta ſcribendi materiâ, geſtorum ſeries confudit, in cæteris tamen illam veri ſpeciem ſequuntur, quam vulgaris fama obtruſerit; multum, ut ſolet, de falſo trahens. Quòd ſi inſuper affectu aliquo ſtylum ferri permiſerint: *tota planè, ſub odio aut æmulatione, veritas diſperit. Diſſidia enim animorum, occultâ quadam vi, finitimis ingenerari videntur, quæ armis quoque quieſcentibus, ſtylo obſtinatè proſequi, pleriſ-*

plerisque mos est. Hæ ipsæ fortasse causæ sunt, cur de origine & moribus Litvanorum & pauca prodita, & ex iis multa incerta, pleraque apertè falsa, circumferuntur. Illud tamen apud omnes extra controversiam: Vniversam hanc Sarmatiæ Europææ portionem, quæ Prussiam, Samogitiam, Curoniam, Livoniam, Esthoniam, Litvaniam, Iatvieziam seu Subsylvaniam, aliasque aliquas à Venedico mari remotiores terras complectitur, ab illis olim populis habitatam fuisse, quibus communis ut sermo, ita & origo cum Litvanis. Gothos eos alii, Cimbros alii fuisse volunt, ex insulis Gothici Oceani egressos. At verò quoniam numerosissimi hi populi mutatis primis sedibus totâ latè Europâ, sub diverso nomine sæpiùs exundarunt; non est planum, quo nomine ab externis scriptoribus appellentur ii ipsi, qui nostratibus dicuntur Prussi, Litvani, Samogitæ, Lotavi, Iatvingi, Poloucii, Piecinigi. Mihi inter tot ambages, ubi cardo rei solis conjecturis vertitur, delectum instituenti, non leve argu-

mentum è Wolfgango Lazio fuerit, antiquitus eos populos Herulos nuncupatos. Hic, ſcriptis præterito ſæculo commentariis, Septentrionalium populorum mutationes eruditè veſtigans, cùm lib. 20. in Herulorum mentionem deveniſſet, memorat eorum reliquias Italiâ pulſas in Megapolitano territorio conſediſſe, Veruloſque nunc dici. Sermo illis, à reliquis circumjacentibus populis omninò diſcrepans eſt; cujus, ut exemplum Lectori ſcriptor exhiberet, vulgari eorum linguâ ſacram Orationem cubitalibus literis executus eſt. Hanc cùm attentiùs legerem, eandem omninò magnâ parte eſſe deprehendi, cum illa, quam inter Litvanos ac Lotavos, uſus hodie retinet. Herulis proindè veteribus, Litvaniam, & reliquas ejuſdem gentis provincias, ſedem atque originem fuiſſe vix poſſum ambigere. Accedit, quòd leges & inſtituta Herulorum, paria ſint illis, quæ de Majoribus Litvanorum varii prodiderunt. Vtriſque iidem ferè in religionibus ritus: utriſque olim mos propinquos, ſenio aut morbo ſpem

Herulorum populares Litvani.

Digitized by Google

bo ſpem omnem evincente confectos, trucidandi: mancipia, equos, canes, & quidquid in vivis carum habuiſſent, funerali rogo, unà cum defunctorum cadaveribus exurendi: aliaque ſexcenta. Ipſa vetera Ducum ejus gentis nomina, ſimilium vocum affinitate, ad commune populorum iiſdem terris progreſſorum genus, legentis memoriam retrahunt. Quis enim Zivibundum, Algimundum, Narimundum audiens, non facilè cogitet Herulum quempiam aut Longobardum nominari? Hæc porrò nomina Litvaniæ Principum ſunt. Populi nimirum Litvanis loco finitimi, origine ac lingua ſocii, à Sclavinis Duce Lecho Sarmatiam ingreſſis, ſedibus ſuis moti, atque ab iiſdem per convicium (uti quidam annotarunt) Sclavonico vocabulo Vandali dicti ſunt. Longobardi etiam, quorum primas ſedes Lotaviæ finitimas Scriptorum aliqui collocant, à longiore barbæ pilo vulgari Lotavis ac Litvanis ſermone *Ilgabarzdaii* nuncupati, à Ruſſis fortè è Sarmatiâ exacti, Germaniam primùm, tum

tum alias Romanorum provincias invaſerunt. Heruli denique, variis occaſionibus à regione ſua avulſi, ſæpiùs imperium Romanum, ipſamque Italiam infeſtarunt: paulò poſt ex hoſtibus ſocii, inter auxiliares copias recenſi, pluribus ſæculis ſtipendia ſub Romanis ſignis meruerunt. Qua autem potiſſimum occaſione, quove ſæculo, aliqua Gothorum aut Cymbrorum, aut (quod propius vero eſt) Herulorum tribus, Litvani dici cæperint, nihil uſpiam certi reperiò. Illi primùm ante alios exerrant, qui huic appellationi annos ab Italorum adventu ſupputant. Placet illis Italos in haſce regiones delatos, ſeu exilii locum, ſeu erroris terminum Italiam nuncupaſſe: quòd, inter barbaras terras, dulce patriæ nomen conſervare voluiſſent: ſed paulatim poſteris memoriam præteritorum deponentibus, tempus ſenſim literas permutaſſe, & Italiam in Litaliam, tandem in Litvaniam transformaſſe. Alii potiùs, vel à littore in quod primum peregrini exſcendiſſent, vel à littore tubæ nomen ductum contendunt.

Vnde Litvaniæ nomen & de Littalano ſeniore.

Vocum

Vocum similitudine illi capiuntur: vernaculo enim sermone Litvania, Littuva seu Littuba dicitur. Certè quanquam multæ Latini sermonis reliquiæ inter Litvanas voces passim occurrant; imò inflexione ipsâque accentuum varietate, ultra alias Sarmaticas linguas, ad Latinam & Græcam sese acclinent: leve adhuc inde est argumentum, pro adducta suspicione. Livonibus enim seu Lotavis ac Litvanis, similis sermo est; æquè Latinis Græcisque vocabulis insperſus: cum tamen ad eos nec nominis communio, nec commercia advenarum Italorum pertigerint. Quemadmodum igitur Livoniæ, ita Litvaniæ nomen, Italorum in eas partes adventu antiquius est. Latinæ verò, Græcæque linguæ vestigia, quæ inter hos populos hæserunt, ab ipsismet indigenis illata sunt. Post plures illi annos, per Italiam aut Thraciam in castris exactos, cùm majore identidem numero domos repeterent; ultra opulentas prædas, exteræ linguæ usum ad suos reportabant. *Vetus est, & commune malum: extra pa-*

triam, de peregrino aliquid haurire; atque faſtidium rerum domeſticarum præferre: & ut ſupra vulgus ſapere videantur, voces exteras, patriis abolitis, per intervalla ſubſtituere. Ad eos igitur magis animus ac fides propendent, qui unam aliquam Herulorum tribum, Alanos olim dictam, exiſtimant: ſedemque ejus (in ea Litvaniæ ora, quæ Samogitiæ propior Nemeno ſeu Chrono, Vilia ſeu Neride, & Duna fluviis intercipitur) Alaniam primum, poſterioribus verò annis, Littalaniam & Litvaniam à Principe ſuo Littalano ſeu Littuone juniore nuncupatum.

Alani à Principe ſuo dicti Litvani.

Anno 366. Valentiniano enim Primo per Orientem imperante, Heruli, Gepidæ, Alani, magnis copiis in varias ſeſe Romani imperii provincias effuderunt: in Germania cùm latè cædibus atque igne ſævirent, Alani ad Rhenum in Sicambros impegerunt: atque ab iis, repreſſi, ac propè deleti. Acciſis eâ clade Herulorum viribus, cùm nec ulteriùs laceratæ legiones ſecurè promoveri poſſent; nec loco, quem ceperant, diu conſiſtere: Dux Copiarum Littalanus auctor fuit,

Digitized by Google

fuit, ut maturo in confinia receptu, quæ ſupererat, juventutem periculo exemptam, meliori fortunæ ſervarent. Arreptum eſt avidè conſilium, non tam Ducis auctoritate, quam hoſtium metu urgente. Fugientibus ſimiliores in Pruſſiam ſeſe receperunt. Vitatâ enim patriâ, quam ingredi ſine probro non poterant; profugis, proxima ex ſociorum provinciis Pruſſia, occurrebat. Ibi Littalanus, magiſtratu inauſpicatò militiæ geſto, more gentis abiit. Nulli nimirum tunc illis domi Principes erant, nulli Iudices, imò nulla in commune ſocietas: ſed familias ſingulas per agrum ac nemora diſperſas, propinquior tantùm cognatio colligebat. Rumor verò hic de ingenti Alanorum ſtrage, ac deſperatus reliqui ex cæde militis reditus; eos, qui caſtris inepti, domi manſerant, plurimùm ſollicitos habuit. Circumſpiciebant ſeſe: atque inde latera finitimorum injuriis obnoxia; hinc amiſſis quos opponerent viris, nulla præſidia videbant. Nihil omninò ſuccurrebat aliud ad communem ſalutem

Alanorum in Pruſſiam adventus.

præſentius, quàm convaſatis omnibus in Pruſſiam migrare. Nec difficile fuit factu: cùm conclamatum fuiſſet ad iter, tenuem fortunam ditiſſimus quiſque facilè curru cepit: neque multum impedimentorum erat ex reliqua re familiari; cujus copia, ultra neceſſaria armenta, non extendebatur. Suſcepta in fidem libenter à Pruſſis natio finitima: non enim metuebant periculum à populo, religionibus, linguâ, ritibus, origine, ſocio: quem ſupra tot publicæ pacis vincula, novum etiam hoc beneficium arctiùs ad concordiam obligabat. Gaudebant acceſſionem virium non levem factam, eo potiſſimum tempore, quando finitimi populi ſedibus ad Viſtulam promotis, arma jam ex propinquo incipiebant Pruſſiæ intentare. Sed creſcentibus deinde per mutua connubia utriuſque gentis familiis, multitudo hoſti formidabilis, ſibi propè fatalis evaſit. Vix in ſe ipſam per domeſtica odia non concidit. Vbi primum cultus ager deficere; mox potentiores, tenuioribus exactis, aliena uſurpare, & poſſeſſio-

ſeſſionum fines pro cupiditate prolatos, vi invadere: hinc jurgia ac lites; nec alius controverſiarum exitus, quam ille, quem abſque lege ac Magiſtratu viventibus, feroces animi primùm occupant: nempè per mutuas cædes. Quanquam non tam exitus hic controverſiarum erat, quàm fons perpetuus odiorum: cùm injurias alii promovent, alii amovent cædibus; ipſas deinde cædes, totis mutuò ulciſcuntur caſtris. Status hic rerum omnium perturbatiſſimus, barbara licet pectora tangebat: neque etiam illa, ita omnem humanitatem exuerant, ut non ſentirent; præſertim, cùm quæ in aliis vel deteſtarentur vel lugerent, eadem in ſe ſuiſque timere, illi magis cogerentur, qui innocentiores. Cum igitur ex pacis cupiditate, tædium turbarum, animos occupaſſet; de remediis primùm ſinguli apud ſe agitare, tandem cum amicis communicare. A privatis in publicos congreſſus, res derivata, prudentioribus grata accidit, probataque eſt vehementer. Duplex conſilii genus animo ſuc-

Veidewutas primus Pruſſorum atque Alanorum Princeps.

currebat. Vnum, ut Princeps legeretur, qui ſingulorum cupiditati legem authoritate ſua poneret; agros limitibus definiret, de controverſiis decerneret; jus belli ac pacis ſummum haberet. Alterum, ut coloniis aliquot ab ſe dimiſſis, Reſpublica populi multitudine, velut corpus ſanguinis exundantis imminutione, relevaretur. Neutrum tamen ſtatim perfici potuit. Soluti hactenus omni legum metu, ſub arbitria Magiſtratus ire, refragabantur: & nemo primus, ad peregrinas ſedes per pericula quærendas, paterno agro excedere, volebat. Attamen ad conſentiendum tam ſalubri conſilio, vel tempus ipſum feroces animos emollivit; vel neceſſitas, ſi quid reſiduum de duro ſupererat, perfregit. Nam qui variis expeditionibus Romani imperii provincias pervagati domi conſederant; pacem publicam, velut portum à tot naufragiis, curioſiùs perquirebant. Adverterant illi, *quietem publicam, communi ſub iiſdem legibus ac Magiſtratu, ſocietate conſiſtere:* idemque in ſua patria factum ſtudiosè cupiebant.

Digitized by Google

piebant. Sed qui primus manum operi admoveret, nullus erat : tum quòd ratio, qua res adeò insolens perficeretur, non appareret ; tùm quòd inter feroces legumque ac imperiorum impatientes populos, de tanti negotii eventu, desperaretur. Ausus est tamen rem arduam aggredi Veidewutas, ætate grandis, familiâ copiosus, tribu Alanus. Fuerat viro à natura, ingenium versatile & audax, atque in agendo dexteritas mira : accedebat, quòd diuturnis extra patriam stipendiis, fortitudinisque militaris opinione, & inter suos princeps haberetur, & inter hostes clarus. Duo ille potissimum agenda menti præfixerat. Gentem ferocem ad humanitatem aliquantum componere, ut facilior illi esset Principis cum summâ potestate incumbentis patientia : tum ita successus temperare, ut si consilia Principis eligendi populo placuissent, ille Princeps diceretur, qui solus ferre Principem, reliquos docuisset. Cùm igitur inter publica gentis comitia, privatus de præficiendo omnibus uno Duce sermo fuisset

fuiſſet illatus ; & plerique propenſas ſententias ad Rempublicam ſub commune caput redigendam, apertè præferrent : petitâ acceptaque dicendi copiâ, ancipites adhuc reliquæ concionis animos, in ſuas partes eum agreſti hac oratione pertraxiſſe traditur. *Niſi*, inquit, *apibus ipſis ſtultiores eſſetis : res, de qua agitis, pridem concordiam apud vos, atque optatos eventus, habuiſſet. Nam quibus res familiaris inter manus eſt, probè ſcitis, tanto apum examini unicum Regem præeſſe ; penes quem ſint imperia : reliquis obſequendo intentis. Ille ſolus operas ſingulis diſpenſat, ille ocio torpentes nec laboris ferentes, alveori velut civitate, extorres agit : cætera verò in obſequium prompta, deſignatis laboribus ſtudiosè inſtant, nec priùs quieſcunt, quàm opus ad numeros abſolutum advertant. Hæc, quæ in ſingulos dies, ſub veſtris oculis agi, certi eſtis ; in veſtra commoda prudenti imitatione transferte. Renunciate unum Principem, cujus imperio libertas veſtra permittatur. Ille de controverſiis decernat, injurias cædeſque arceat, fas ac juſtum tueatur, ſecuritati publicæ provideat. Quod ut rectè atque ex officio exequi poſſit, vitæ mortiſque jus ei in omnes, cum*

cum plena potestate esto. Mirum quanto ut dicentem silentio, ita cum dicere desiisset, plausu, concio sit prosecuta. Comitii totius, in ea quæ suaserat Veidewutas consentientis, vox unica erat. *Num Veidewutas ipse, vellet esse Boioteras,* nimirum, apum Rex? Neque ille novi regni onus detrectare poterat: ne quod dicendo persuaserat, fugiendo suspectum redderet. Integris itaque Comitiis, summo consensu, primus Prussorum atque Alanorum (qui postea Litvani dicti sunt) Princeps est renunciatus. Initia principatus ad ordinandam aliquam Reip. formam, quantum barbarâ assequi potuit cogitatione, studium advertit. Plebem inprimis vagabundam, nullisque sedibus affixam, per tribus ac cohortes recensuit, & certis villarum agrorumque limitibus circumscripsit. Tum, hactenus actâ tantum ex hostico prædâ vitam & rem familiarem tueri solitos, agri colendi, pecorum alendorum, venationum, aliarumque rusticarum operarum studiis addixit. Leges deinde tulit, quibus vagos

Ordinatur Respublica Prussorum & Alanorum.

concubitus ſeverè inhibuit; perpetua verò conjugia, ad unam thori conſortem reſtrinxit. Familiam tantam cuique permiſit, quanta domeſticis laboribus ſufficeret: eadem neceſſitate pecorum numerum definivit. Debiles præterea, laboribuſque ineptos, ali vetuit: qua in re, ita durior ejus genius humanitatis jura procul caverat, ut naturæ ipſius oblitus fuerit. Permiſit enim filiis, ut parentes, ob ætatem aut morbum, labori jam impares, ſtrangulatione è vivis expungerent: atque ita ſeſe & domum impenſis inutilibus expedirent. Iſtis legibus Rempubl. novam adminiſtrabat. Multum interea diſſimulare cogebatur, ne *inſolentia imperii* (quæ *inaſſueto pluſquàm gravis eſt*) ex nimia imperantis ſeveritate, priùs faſtidium odiumque contraheret, quàm in conſuetudinem uſu abiviſſet. Fortunæ igitur progreſſus, ipſe benevolis alloquiis, & mirâ comitate adjuvabat. Faciliores in dies ſubditi ad imperata capeſſenda reddebantur; cùm mutuam benevolentiam, quâ animi emollirentur, ac ſecum invicem

vicem innecterentur, variis novus Princeps promoveret artibus: potus ex aquâ melle diluto conficiendi rationem invenit ac edocuit: convivia publica, locaque amicis compotationibus destinavit: jus hospitii ut sacrosanctum esset, omnique humanitate coleretur, gravissimè cavit. Brevi itaque effectum est, ut per hæc commercia, humanitatis dulcedine agrestes animi illecti, spem non dubiam facerent: tanta jam concordiæ publicæ fundamenta jacta; ut & ad constantiam in ferendo imperio satis esset, & rudibus cogitationibus aliquantum caperetur; esse aliquid, quod privatis cujusque rationibus anteponi deberet, nempe bonum commune: de quo cùm ageretur, junctis viribus ac studiis, per vitæ etiam ipsius dispendia, contra quemvis hostem decertare, expetibile atque laude dignum esse, persuasum haberent. *Bellum* tamen nullum Veidewutas movit: *sciebat illud solvendis, quàm firmandis legibus commodius esse, & efferatos militia frequentiâ animos, facilius armorum desuetudine mitigari.* Vitabat castra,

in quibus usu diuturno didicerat, *multitudini in armis sese conspicienti, contumaciorem semper esse contra imperia audaciam*. Vereri etiam non ex vano cogebatur, ne si inchoata consilia, repentè vita desereret: vixdum coalescentis Principatus cursus, morte Principis abrumperetur. Iam enim ille centesimum annum transcenderat, sextum insuper supra decimum ingressus: prolem verò masculam copiosam numerabat; è qua si vel plures imperium ambirent, vel unus aliquis detrectaret obsequium, molem quam parens eduxerat, filiorum discordiis concisuram facilè pervidebat. Maturè itaque Provincias inter filios partitus, Principatum spontè abdicatum, in majorem natu, volentibus omnibus, transtulit. Ne tamen aut Rempublicam, inter juvenum manus, omninò desereret; aut in ordinem redactus, authoritate omni, inter populares excideret: honores callidè auxit, quorum fastidium simulabat. Summum se sacrorum Regem seu Pontificem, antequam Principatu abiviſſet, creavit: eum qui

qui hoc magiſtratu deinceps fungeretur *Krive Kriveito* dici voluit. Nomen hoc, à Græco ſermone derivatum, & ſanctum ſanctiſſimum ſignificare, quidam autumant. Sedem Antiſtiti & ſacris, in oppido Romnove fixit: lucum quernum ibidem Diis conſecravit. Locus is vaſtatus deinde, atque exciſus eſt à Polonis, mortem D. Adalberto ſupremi ſacrificuli juſſu illatam ulciſcentibus: Oppidum verò eodem loco deinceps excitatum *ſacra ſecuris* etiamnum nuncupatur.

Litvos ſeu Littalanus junior, primus Litvanorum Princeps.

Pax Pruſſiæ fratrum Principum concordiâ ſubſiſtebat; hæc verò parentis, ſimulque ſacrorum præſidis, reverentiâ. Sene deinde fatis concedente, juvenum ambitione atque levitate, reſpublica univerſa propè in ruinam impulſa. E cineribus ferè parentis, filiorum diſſidia accenſa, innoxium populum, integris exercitibus commiſſis, miſerè exercebant. Maxima belli moles incubuit, in Littalanum ſeu Litvonem, minimum natu, matre Alanâ aliorum novercâ genitum. Plus ut ferè ſolet ad

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

diſſenſionem valuit odium novercæ, quàm ad concordiam, communis genitoris memoria. Atque ut proniores ſunt vulgo animi, in eam partem, in quam ejuſdem nationis communione trahitur: non parum momenti Litvoni attulit, Alanâ ortum fuiſſe. Nam præter populum ejus Provinciæ, cui à Patre fuerat præfectus, Alani omnes apertè Litvonis partes ſequebantur. Ne tamen diuturno bello populi utriuſque vires ad internecionem deducerentur: Litvos, ut erat mitiore ingenio, primus ad pacem fratrum animos tentat: quam cùm obſtinatè aliis conditionibus negari videret, univerſam Alanorum gentem, Pruſſiæ
Anno 373. finibus eduxit: atque ad antiquas ſedes regreſſus, illas occupavit, quæ ducta ex Principis hujus appellatione Litvania & Lotvia ſeu Lotavia, vulgò vocantur. In Samogitia verò ſeu Sudinia, atque eâ parte Pruſſiæ, quam Sambiam dicimus, Saimo Litvonis frater imperabat. Populis illius provinciæ aboriginibus, conſtans ſemper, cum Litvanis amicitia fuit. Quid deinde toto Litvo-

Litvonis Principatu actum sit, qui Reip. novæ progressus, quæ cum finitimis bella? nihil uspiam reperio. In ejus tempora incidisse videtur insignis clades Polouciorum, quos Hungari seu Hunni ab Hugro fluvio, Pannoniam versus tendentes, ad Tanaim fuderunt. Erant Polouci gens ejusdem cum Prussis, Litvanis, ac Lotavis originis: argumentum ejus rei est, ex reliquiis quas ad Phinoniæ fluvium Chorelam resiguas, intra Moschi imperium, communi cum Litvanis sermone, proximo adhuc sæculo, usas esse, qui viderant testantur. Sedes Polouciorum à Volgâ fluvio, in Phinoniam usque excurrebant. De successoribus Litvonis, nihil inter scriptores habetur. Illud tamen dubio vacuum est, Alanorum seu Litvanorum copias, fuisse admixtas iis, quibus Gothi, Vandali, Longobardi, ac præcipuè Heruli, varias à Septentrione in Romanum imperium susceperunt expeditiones. Neminem igitur ægrè habere debet, si calamum extra Litvaniam extulero, & leviter ea perstrinxero, quæ

Polouciі ab Hunnis cæsi.

Anno 383.

ab hoc

ab hoc ipso sæculo per Herulos primùm, deinde Longobardos, in Italia acciderunt: præsertim, quòd inde semina narrationis sequens liber ducat.

Herulorum extra suam Patriam bella.

Ottocharus inprimis seu Odoacer Herulorum Rex, à nepote Romani Imperatoris Augustuli hoste, è Germania evocatus, Ticinum primo impetu aggressus, brevi oppugnatione in potestatem redegit, &
Anno 475. Orestem Imperatoris parentem captum, in vincula conjecit. Promotis ulteriùs cum victoriâ armis, Romam occupavit; atque extinctis per Occidentem Romani Imperatoris titulis, primus exterorum Romæ regnavit: sed absque nominis, purpuræque regiæ, usu. Anno regni duodecimo insignibus aliquot victoriis Rugios confecit, Pheleteum Regem cepit, filium ejus
Anno 487. Fridericum profligavit. Victus Rugius Theodorici Gothi opem implorat: Herulus semel atque iterum à Gothis profligatus, ex ea Germaniæ parte, quam vectigalem obtinebat, vires reparabat: aliquoties deinde inauspicatò congressus, non ampliùs

Digitized by Google

pliùs Fortunam aperto campo credidit, ſed intra Ravennam recepit. Hîc, bello omni ad unam urbem compulſo, cùm triennali obſidione neque ad pugnam hoſtem elicere, neque ad deditionem cogere Gothus potuiſſet : pacem ea conditione Herulo obtulit, ut pari dignitate uterque in Italia regnaret. Admiſſa conditio : non diu tamen ſtetit integra, ſeu pax, ſeu Regni ſocietas, inter communis tituli non tam collegas, quàm æmulos. Theodoricus enim Ottocharum convivio humaniter in ſpeciem acceptum, ſubmiſſis percuſſoribus inter menſas vitâ & regno exuit : inde ad exercitum Herulorum ſibi conciliandum verſus, faciles eorum animos reperit. Magna tamen pars Herulorum, ex Italia in Græciam tranſiit : quòd per fœdera permiſſum eſſet Byzantino Imperatori, militem inde in auxilia educere. Et quidem imperante Iuſtiniano ſingulari operâ Herulorum, Duce Gethero, ad victorias Perſicas Belliſarius uſus eſt. Pars alia advocato è patria Duce Date, ad Iſtrum circa No- *Anno 493.*

Anno 553. rici fines consedit. Narses quoque in Totila vincendo, Gothisque per Italiam excidendis Herulorum copiis adjutus est: qui cùm recepta Italia, mortuoque Iustiniano, Byzantium revocaretur, Heruli cum Ducibus Aliuto & Philimunto, inde excesserunt, ac per Liguriam in Thraciam penetrarunt, stipendia apud Imperatorem continuaturi: reliqui deinde electo per

Anno 559. tumultum Sylvaldo Duce Valeriam occuparunt. Circa eundem annum Longobardi Alboino Duce è Pannonia egressi, vocatis ad prædæ societatem variis Sarmatiæ populis, atque inter eos Gepidis (qui Procopio teste omnium expeditionum Herulis socii fuerunt) ingenti exercitu Italiam invaserunt. Continuatum deinde longa serie in Italia Longobardicum imperium, duo ferè integra sæcula complexum est.

Anno 551. Agilulpho regnante, ad Christiana sacra gens tota transiit: tam primorum plerique, Arriani; (sectam hanc in Germania & Pannonia hauserant) quàm populus, hucusque Idolorum cultor. Seculum proximum quietè

quietè fermè exactum, diuturna civilia bella exceperunt. Quare cùm ea occasione partium miles possessionibus Romanæ Ecclesiæ plures injurias inferret, Stephanus Pontifex Pipini Gallorum Regis auxilia evocavit. Victi à Gallo Longobardi pacem cum Romanis non iniquis conditionibus impetrarunt. Sed mortuo Stephano Pontifice, Longobardis metu Gallorum levatis, vetus rediit ingenium. Desiderius Rex cum novis motibus intricatam Galliam spatium sibi vexandæ Italiæ relicturam speraret (ut sæpè *facilis est bellum volenti, ad sumenda arma occasio*) Romanas atque Pontificis ditiones, novis injuriis divexare cæpit. Ad Gallorum igitur auxilia rursus, Stephani exemplo, Adrianus Pontifex confugit. nec defuit Christianæ Reipublicæ Carolus Magnus: robusto exercitu Italiam ingressus, non debellavit modò, sed semel ac iterum profligatos, cum nomine excidit Longobardos.

Anno 703.

Anno 754.

Anno 776.

LIBER II,

De rebus Litvanorum, ab Italorum in Litvaniam adventu, imperante Palemonis familia.

Italorum adventus in Litvaniam.

ITalos quoſpiam Venedico mari in Curonenſem ſinum, atque deinde ad oſtia Nemeni delatos, adverſo fluvio in Samogitiam, & Litvaniam, penetraſſe; tradunt conſtanter omnes, quicunque res Litvanorum attigerunt. In exiliumne acti, commodam ſedibus ſtationem veſtigando? an vi tempeſtatum à ſociis inſulis abrepti huc appulerint? ignotum eſt. Conſtans tamen ejus rei opinio, à majoribus propagata, firmiorem fidem facit, quàm ut ad fabulas, abſque antiquitatis violatione, moveri poſſit. Cæterùm, in quæ tempora hæc navigatio Italorum inciderit, quibuſve ex cauſis ſit ſuſcepta, cùm exactiùs ſcriptores explicare incipiunt: univerſam rerum ſeriem, plurimùm confundunt. Nam ſi, quemadmodum illis placuit, vel Pompejanarum partium navalis Legatus Libo, Victorem Cæſa-

Cæsarem tanto intervallo declinavit ; vel Neronis crudelitatem, Attilæve clades, aliqui vitaturi, è fortunarum naufragio vitam & capita huc usque extulerunt : omninò necesse est plura sæcula, inter Italorum adventum, ac Zivibundi in Litvaniæ principatum, interceſſiſſe. Hunc tamen Principem, tertium à Palæmone aut P. Libone, iidem scriptores numerant ; ad annum instauratæ salutis humanæ, ducentesimum supra milleſimum.

Quis porrò crediderit tot seculis occupandis trium Principum vitam atque imperium suffeciſſe ? Supputanti itaque annorum rationes, simulque componenti numerum Principum, persimile vero videtur, Italorum in has regiones adventum, post nonum à Christo nato seculum, contigiſſe. Ardebat tunc civilibus furiis tota Italia. *Anno 900.* Inde à Berengario, ac Ludovico, de imperii jure, armis decernebatur. Inde, cùm Pontifex Româ Ravennam exceſſiſſet : Vrbs velut emortuum absque capite cadaver, totusque Reip. Romanæ status, ex

Anno 908. impotentis fœminæ Theodoræ nutu, circumagebatur. Vndique alia ex aliis bella, perpetuò surgebant. Facilè itaque fieri potuit, ut tot malorum sensu ac tædio, ad deserendæ Patriæ consilia, atque eximendo tot cladibus capiti, suscipiendam peregrinationem aliqui compulsi fuerint. Sive autem fortunam fugientes, sive à victore hoste proscripti, Italia deserta cursum huc direxerunt: non facilè mihi persuasero, fortuiti erroris hunc eventum fuisse. Alani fortasse, aut Heruli, (quos eâ tempestate in castris Italicis stipendia fecisse, historiæ memorant) auctores fuerunt: ut quandoquidem pacis cupiditate patriâ excederent; in eas se regiones converterent, quæ & coloniarum capacissimæ, & bellis liberæ, essent. Quacunque porrò ex causa, seu occasio, seu necessitas, tam longinquæ peregrinationis ortum habuerit; illud constanter majorum memoriâ servatum est: advenas Italos, quingentorum capitum Equites fuisse. Natalium prærogativâ, gestisque militaribus muneribus Principes cense-

censebantur ; Palæmon , seu P. Libo, gente Columna : Iulianus Dorsprungus ; cui pro gentilitiis ceris Centaurus : Prisper Cæsarinus, Columna: Vrsinus, & Hector; Rosæ, seu Rosirii. Hinc , & olim inter insignia Principatus Litvaniæ,Centaurus: & nunc, Columnæ. Non levis certè suspicio est , eos ex Insubria ac Liguria prodiisse. Nam in illis Italiæ regionibus hucusque supereſſe familias nominum atque insignium similitudine cognatas , perhibetur. Deinde , Berengarius Italis maximè adnitentibus , regno dejectus , ad reponendam hostibus per mutua damna ignominiam , Hunnos in eam ipsam regionem immisisse legitur : qui post Ticinum urbem regiam solo æquatam , universam provinciam barbarè populati , cumulatis novis cladibus , jam ex præteritis malis deserendæ Italiæ consilia agitantes, ad desperationem & fugam adegerunt. Isti itaque aut alii , (nihil enim omninò certò,in tam obscurâ re,confirmare audeo) Venedico seu Balthico mari , per exigui freti angustias Curonensem sinum

Vnde hi Itali, & quando ,in Litvaniam venerunt.

Anno 924.

Digitized by Google

sinum invecti, littus legendo in ostia Nemeni seu Chroni inciderunt: ubi is longo per Russiam Litvaniam & Prussiam cursu collectas aquas, duodecim alveis exonerat. Adverso flumine interiora continentis ingressi, ad ostium Dubissæ amnis, loco commodo, inter amænam camporum latè à littore excurrentium planitiem, prima coloniæ novæ fundamenta jecerunt. Romanova tunc dicta est, à posteris Romnove & Romove, Krive kriveiti postea sacrorum apud Litvanos præsidis sedes: Gedimino imperante, ab Equitibus Ordinis Theutonicorum Fratrum, vulgò Crucigerorum, funditùs excisa. Inde ulterius progressi, superato Niewiazâ fluvio, ad ea loca penetrarunt, quæ ab Alanis seu Litvanis incolebantur. Excitatis ibi tumultuario opere munitionibus, præsidia imposuerunt, ut incolarum impetus, si forte vim hospitibus novis admoverent, securiùs sustineretur. Humanitate deinde, cæterisque pacis artibus, ad vicinorum animos pertentandos conversi, facilè perfecerunt; ut æquo secum

Progressus Italorum in Litvania.

Digitized by Google

cum jure, agros ab advenis coli, haud gravatè & absque injuriis paterentur; omnique belli jure in eos abstinerent. Iam crescebat in dies potentia; jam valida, jam vicinorum cuique bello, par erat: neque tamen convalescentes in vicino alienas opes, quisquam Litvanorum aut tanquam suspectas formidare, aut tanquam hostiles oppugnare. Ingenio enim agendique dexteritate ita utebantur Itali, ut res suas domi satis firmatas haberent, & apud socios extra invidiam & suspicionem. Imò exigui temporis commercium, advenas atque incolas in unum planè confudit: nam non modò communem Rempublicam uterque populus esse sibi voluit, sed etiam sub imperium advenarum spontè Litvani concesserunt. Quemadmodum igitur, aliquot postea sæculis, Theutones armis Litvoniam, ac deinde alii Prussiam, sibi asseruerunt: sic Itali Litvaniam industriâ singulari, morumque humanitate. Ita prodigiosâ fatorum vicissitudine, cùm Septentrionales gentes Italiam bello & armis lacerant,

Itali humanitate earundem populares, domi ſuæ expugnant. Occupati enim eorum virtutibus animi Litvanorum non amare modò, ac colere jure hoſpitii atque ſocietatis exteros, ſed honorare etiam cæperant.

Palæmon Italus Dux Litvaniæ & Samogitiæ.

Mortuo Principi Palæmon communi omnium ſuffragio ſubrogatus eſt. Tantum virtus, etiam apud ignotos & barbaros, admirationis habet. Quid deinceps à ſuſcepto in Litvanos Principatu, auſpiciis ejus, domi militiæque fuerit geſtum; altum apud ſcriptores ſilentium. Illud meritò quis admiretur? Cur Princeps hic, ſi Chriſtianus, ad eadem ſacra ſubjectos ſibi populos non traduxerit? aut ſi Ethnicus, quomodo Italus? eo nimirum tempore, quo per univerſum ferè orbem, nedum per Italiam, à ſummis ac infimis Chriſtus publicè coleretur. Verùm ut in ulteriore Italia, nemo fortaſſe aliter, quàm Chriſtiano ritu, ſuperis litabat: ita Provinciæ Alpibus admotæ, & primæ erant ad injuriam, barbaris ex intervallo in Italiam irrumpentibus; & ad colluviem variarum ſuperſtitionum privatim reti-

Digitized by Google

retinendam, pertinaces. Idolorum enim cultus sæpiùs instaurabatur ab iis, quorum familiis Herulorum, Gepidarum, Gothorum aut Longobardorum reliquiæ, initia dederunt. Per hos, hæreditate transscriptæ superstitiones, ad posteros propagabantur. Palæmon itaque inde oriundus, plurium Deorum venerationem, in Litvania non sustulit: quin etiam ex vetere ritu ordinatam, novis insuper religionibus auxit. Ille est, qui primam in Litvania coloniam Romanovam, religionibus servandis, ipsarumque supremo Pontifici, dedicavit: quemadmodum Petrus à Dursbuch, illi ætati, quàm nostræ propior, Livonienſium Equitum Sacerdos, & Historicus, quarto hinc ante seculo editis commentariis, observavit. Palæmonis ætatem attigisse, videtur insignis Iatvingorum clades, à Russis accepta. Populus hic, Litvanis vicinus ac socius, post plura bella fortiter cum Russis peracta, tandem Volodimiri Kijovienſium Ducum fortunatissimi, armis cessit: subactus atque libertate mulctatus, annuo tri-

Anno 970.
Iatvingorum clades.

buto imperato. Natus erat Volodimirus parente Suentoslao, qui cum expeditione Thracica Græcos graviter profligasset, eodem victore exercitu, in reditu Piecinigos aggressus; militem, regnum, ac vitam paulò antè amiserat. Dux Piecinigorum Litvanus Cures, formato ex cæsi calvâ cratere, illud insculpi jussisse perhibetur. *Aliena quærendo, sua amisit.* Sed nullæ tunc adhuc fortè Russis literæ; quantò magis Piecinigis. Dixisse igitur tantùm ea verba, Cures credendus est. Fortunam parentis correxit Volodimirus, finitimis provinciis ad imperium Russorum adjectis: inter quas, Litvania etiam, ab aliquibus numeratur. Post administratam pluribus annis Rempublicam, è vivis abscedens Palæmon, tres filios imperio maturos reliquit. Provincias illi, ab excessu parentis in eum modum partiti sunt. Borcus ad ipsa Iuriæ amnis Nemeno illabentis ostia, Iurborco arce excitatâ, in eam Samogitiæ partem (jam enim Samogitia sese Litvaniæ adjunxerat) quæ à Iuria & Nemeno versus Curonensem

Piecinigi Russos profligant.

Litvania à Russis subacta.

Filii Palæmonis, Duces Litvaniæ, Borcus, Spera, Cunassus seu Cunas.

ſem ſinum protenditur imperium obtinuit. Cunonis ſeu Cunaſſi principatus, Nemeno, Dubiſſâ, Niewiazâ & Viliâ ſive (patriâ voce) Neride, fluviis terminabatur. Sedem curiæ in ipſis Viliæ ac Nemeni congredientis faucibus firmavit. Oppidum id, cum caſtello, ad auctoris memoriam Cauna dictum, hucuſque inter celebriora Litvaniæ loca eſt. Tertius Spera longiùs aliquantò ad Orientem progreſſus, inter Niewiazam, Swientam, & Szerwentam amnes imperavit: Arcemque ingenti lacui imminentem permunivit. Locus de auctoris nomine Spera etiamnum vocatur. Iulianus quoque Dorſprungus in colle, naturâ loci commodiſſimo, arcem ad Swientam amnem excitavit, quam vulgari ſermone Vilkomergiam dicimus. alteri deinde caſtello non procul inde fundamenta jecit, & Dziewaltoviam, nimirum DEI poſſeſſionem, dixit, ipſe inde à popularibus Dux Dziewaltovius vocatus. Ad ſupremum imperii jus, & ætatis judicio, & omnium voluntate ſucceſſerat parenti mortuo Borcus:

Digitized by Google

ſed hic quoque abſque prole extinctus, Speræ fratri ceſſit. Parentatum Principi ex more gentis rogo funerali. Cineribus eodem loco cum honore ſepultis: Mauſolæi vice, ſtatua impoſita: illa à poſteris, ſimul cum loco, in ſacris habita; & in tempora uſque Iagiellonis Divinis honoribus culta. Auxilia deinde vicinæ Pruſſiæ contra Polonos aliquoties miſſa; cùm eam gentem Boleſlaus Chrabryarmis tentare cæpiſſet. Cæterùm Principatus Speræ, domi foriſque fuit quietus; ſed non diuturnus. Extincto fratri Cunaſſus natu junior, ſenatus populique ſuffragiis ſucceſſit. Quid ille ad memoriam deinceps geſſerit, ad poſteros non tranſiit. In vivis adhuc cùm ageret, ne moriendo odiorum fontem filiis ipſa hæreditate transſcriberet; maturâ principatus diviſione, occurrit. Kiernuſium ſeu Kiernum, intra Viliam, Niewiazam ac Dunam fluvios Litvaniæ præfecit: Gimbuto juniori Samogitiam attribuit.

An. 1040. *Kiernus & Gimbutus* Diviſi à patre principatus, nec damna ſenſerunt, nec pericula, Kiernus & Gimbutus

butus Cunaſſidæ. Vnum eſſe videbatur imperium; ubi inter Principes, & ſubjectos populos ſumma concordia. Ita his Principibus res Litvana non ſervata modò, ſed etiam inſigniter cumulata. Finitimis quoque inferre arma auſi. Neceſſitatem porrò belli attulit, quòd populus familiis auctus, agris ad colonias egeret. Inprimis verò verebatur non ex vano Kiernus, ne ſi fortè Viliam cum populo agrorum cauſa transgreſſus in hoſtem incidiſſet, iſque irritatus vim propulſaret, aperta in Litvaniam via relinqueretur. Quare excludendo hoſti primam coloniam ad fluvii ripam duxit, arcemque ſitu & præſidiis validam impoſuit, Kiernoviam, Litvanis quondam urbem regiam. Locus hic nomen quidem jam inde à conditore tractum, huc uſque retinet: ſed quidquid hoc nomine dignum, pridem vetuſtate abolevit. Cùm tranſportatus deinde per fluvium populus, & in colonias deſcriptus, imminentes ripis agros colere cæpiſſet; ſuſpecta novorum vicinorum propinquitas Ruſſos, ad injurias & arma,

Duces; ille, Litvaniæ; hic, Sumogitiæ.

Kiernovia olim Litvaniæ Metropolis, ædificatur.

Digitized by Google

arma, excivit. Agebatur res latrocinio magis moleſto, quàm juſti more belli: continuis excurſionibus divexabantur coloni: Kiernus & Gimbutus injuriam in ſpeciem diſſimulabant; tacitè verò expeditionem in Ruſſiam decernunt. Ne tamen res temerè tentata, adverſo eventu plus incommodi inferret, quàm eſſet id quod ultum ibant; in omnes occaſiones animo intenduntur. Tandem ipſa rei gerendæ commoditas, in deſtinatum bellum, ſuapte proclives, impulit. Polowcii Duce Sekal, ſemel iterumque inſtauratis latè populationibus, miſerè univerſam Ruſſiam afflixerant: civiles verò diſſenſiones mutuis fratrum odiis Iaroſlai Ducis Kijovienſis filiorum accenſæ; evocatis etiam in mutuam perniciem armis Boleſlai Audacis Polonorum Regis pænè confecerant. Non negligenda occaſio Kierno & Gimbuto viſa: junctis viribus validam è Litvana & Samogitica juventute manum, in Ruſſiam, diverſarum cladium ſenſu aliò averſam, Kiernus duxit, atque primo impetu Braſlaviam cepit, quæ ſemper

An. 1058.

Braſlavia Ruſſis eripitur.

Digitized by Google

semper deinceps Litvani juris permansit. Inde promotis in Ducatum Polocensem, vicinosque agros, castris: quidquid pagorum Dunâ & Viliâ fluviis intercipitur, igni ac ferro populatus est. Iam opulentâ prædâ onustum militem reducebat: cùm rei ex sententiâ in hostico gestæ lætitiam, tristis domi nuntius corrupit. Lotavi finitimi ac socii populi, seu injuriarum præteritarum recordätione provocati, seu etiam prædæ cupiditate, per Ducum militumque absentiam, Litvaniam Dunæ adjacentem, & Samogitiam sinui Curonensi propinquam, vastaverant. Litvanis Ducibus, ut *post victoria* de Russis *partæ voluptatem ex domesticâ clade insolentior maror, ita gravior indignatio.* Victorem itaque exercitum, è vestigio quo nuntius deprehenderat, in Lotaviam ducunt. Transmisso Dunâ, universam provinciam cædibus & flammis implent: & quòd non prædæ, sed ulciscendi studio res ageretur, tantâ ferociâ nullo in omnes delectu sævitum est, ut gens tota pænè excisa sit. Qui cædibus supererant, non tam

pitur, Polocia vastatur.

An. 1065.

Lotavia vastatur ac propè excinditur.

Digitized by Google

commiseratione sævientium, quàm sæviendi fastidio servati, ingenti numero in servitutem abducti sunt. Hac duplici expeditione finitimis partim territis, partim attritis, quietus in longam senectutem Kierno Principatus stetit. Russi vindictâ abstinebant: quòd multiplici bello interea implicatis, vires in plura odia non sufficerent. Poloucii enim crebris prædationibus agrestes vexabant, tumultibusque atque incendiis magnam partem Russiæ implebant. Domestica etiam inter cognatos Duces ambitio, perpetuum alebat bellum; non civilibus modò armis, sed etiam exterorum potentiâ: hinc Polonis; inde Polouciis, in auxilia evocatis. Zaslaus beneficio Boleslai Audacis Poloni, Dux Kijovienfis; cùm Vsevoldo Czernichoviæ Duci patrimonium vi ereptum, bello repeteret; victor Polouciorum & rebellium Russorum, inter suum peditem securiùs à pugnâ inambulans, ab hoste qui Zaslavianis fortuitò immixtus hæserat, hastili confossus interiit. Necem Zaslai ampliora dissidia atque

An. 1073.

An. 1076.

Digitized by Google

atque inde ingentes clades subsecutæ. Tum primùm respirare visa Russia, cum Polonia amisso Rege Boleslao, ferrum à cervice Russorum removit. Odiosa illis jam pridem atque gravis Polonorum potentia erat, florentissimis opibus fulta: eoque periculosior, *quòd non solùm vicina, sed per mutuas Russorum discordias, subsidiorum occasione intra viscera Reipublicæ admissa.* Communi itaque omnium voluntate, bellum contra Poloniam decernitur. Trahuntur in societatem Poloucii & Litvani. Ingentes copiæ quadrifariam diviso exercitu, in hostiles agros immittuntur: fit ingens undique strages, cum populabundæ legiones ad Vistulam usque ferro & igne penetrarent. Redibat jam victoriâ prædaque lætus exercitus: & *quòd hostilibus agris egressus, omnia securiora putaret, ex latitia liberiùs miles in castris agere*; ordines, excubias negligere; disciplinam solvere. Id ubi per idoneos intellexit Ladislaus Hermanus, (qui interea exiguas copias hosti non erat ausus objicere; sed à longè vestigiis abeuntium in

Litvani evocantur à Russis contra Polonos.

An. 1082.

Cæduntur à Polonis.

occasionem intentus hærebat) accelerato itinere Russos assecutus, ipso noctis primæ conticinio, somno ex securitate & hilaritate fortiùs oppressos, ingenti cum tumultu invadit, perturbatos cædit, castris exuit, prædamque omnem recipit. Prima ea Litvanis in Poloniam expeditio, alienis auspiciis suscepta, infeliciter cessit: viam autem ad diuturna plurium annorum bella, pri-
An. 1083. mùm aperuit. Interceſſere deinde mutuæ Polouciorum Hitan & Itlar Ducibus, Russorumque clades: quibus Litvaniæ pax promovebatur. *Ne tamen longa armorum desuetudine, inutilis militiæ juventus redderetur:* nova expeditione lacessita est Russia; vocatis
Russiam invadunt Litvani. ad prædæ societatem Iatvingis. Ab expedito milite Luceorienses, Vlodimirienses, Leopolitani agri, igne ac ferro latè vastati:
An. 1089. prædaque ingens prosperè abducta. Iam Kiernus annis gravis, neque imperio neque vitæ sufficiebat. Metuebat porrò cautus Princeps, ne discordiarum contagione, quam per vicinam Russiam magno ejus malo serpere videbat, Litvania corriperetur.

Digitized by Google

tur. Eveniſſetque id fortaſſe, ſi morte ejus res ad interregnum deveniſſent : neque enim hæredem fortunæ ſuæ filium habebat. Quare convocatis proceribus & magnitudine periculi indicatâ, Zivibundum è Iuliani Dorſprungi poſteris, juvenem imperio parem, filium ſibi adoptat, dataque ei mox in connubium unicâ filiâ Pojatâ, dotis nomine Ducatum Litvaniæ attribuit. E vivis deinde cùm exceſſiſſet, magnificâ (quam illa ætas ferebat) pompâ elatus, in edito colle Dziewaltoviæ propinquo, ſepultus eſt. Poſita honori ejus ſtatua lignea, quæ deinde divinis cærémoniis per plures annos culta, cùm tempeſtatibus tandem ceſſiſſet, lucus peramænus ibidem ſuccreſcens Veſtæ dedicatus eſt. Attributi præterea ſacerdotes, qui perpetuum ignem quercu alerent: hi ſuperſtitioſos hos ritus, ad Chriſtiana uſque tempora perduxerunt.

De annorum & temporum rationibus.

Ab ulteriore hiſtoriæ curſu, inſignis error detinet, in quem primi Litvanarum rerum ſcriptores hîc impegerunt : neque à me diſſimulari poteſt. Non enim tam mi-

nutus eſt, ut etiam non omninò curioſi Lectoris oculum prætereat. Integrum ſequens ſæculum alto ſilentio ſepultum, hiſtoriæ contextum ingenti hiatu abrumpit. Hunc tamen illi ſine ſenſu prætergreſſi ſunt, licet tanto intervallo parentem à filiis, ſucceſſoremque proximum à majoribus ſuis divellere cogerentur. Deinde in ſexaginta annos, quatuor Litvaniæ Ducès attribuunt, rectâ ejuſdem familiæ à proavo ad pronepotem propagatione, quorum ſinguli Reipublicæ adminiſtrationem cum juvenilibus propè annis ſuſceptam, nonniſi exactâ jam ætate abſolverint. quod quantùm omnem fidem ſuperet, proclive cuique eſt animadvertere. Illud etiam, & ad fidem, æquè difficile; & magis ridiculum eſt. Montuilonis poſteros eorundem annorum decurſu, per continuam nepotum abnepotumque ſucceſſionem, ad octavam uſque progeniem imperium Novogrodenſe tranſmiſiſſe. Vtinam verò tam de facili corrigi poſſet error, quàm advèrtitur. Divinare quidem poſſumus plures ejuſdem

ejuſdem nominis Principes in Litvania regnaſſe, atque hinc cum unius geſta alteri perperam attribuuntur, confundendorum temporum materiam præbitam. Sed in re à noſtra memoriâ tantùm remotâ, & vetuſtate omninò incompertâ, *omnis ſuſpicio ſcriptorum veterum authoritate deſtituta, facilius in hiſtoria errores cumularet, quàm corrigeret.* Quare ipſe quoque veri incertus, totam annorum ſupputationem ad Mendogi uſque Principatum, ſuſpectam, ut reperi, relinquo. Cum enim præcipuum mihi ſit propoſitum, ea quæ ab aliis conſignata inveni, ſub compendium latinè mittere: abſque vitio me facere puto; cum temporum ſeriem ut ab eiſdem diſtinctam accepi, immutatam adjungo.

LIBER

LIBER III,

De rebus Litvanorum obtinente Principatum, familiâ Iuliani Dorſprungi.

Zvibundus Litvaniæ, Montvilo Samogitiæ Duces.

ZIvibundus à morte Kiernuſii Princeps renunciatus, Columnis, quibus Palæmoniadæ in ceris utebantur, Centaurum ſuæ gentis inſigne adjunxit; & relictâ Dziewaltovia; ſedem Principatus Kiernoviam tranſtulit. *Facilius ex propinquo in omnes rei gerendæ opportunitates excubare poterat, & firmandis Reipublicæ viribus, juventutem finitimis excurſionibus ad juſti belli labores exercere. Ruſſia, ipſa propinquitate in aperto erat: hac, ob civiles ſuorum tumultus, exterorum injuriis facilis credita.*

Bella inter Ruſſos & Litvanos vario eventu.

Nec tam Principis voluntas, quàm ſpes prædæ apud egentem tunc populum, pluribus militiam perſuaſit. Agebatur res mira celeritate: oſtenſum ſimul bellum, & illatum eſt. Ne qua verò mora in fluviis eſſet, toti exercitui imperatum: ut bini quique milites, utrem ex Vri corio confectum, duobus per fluvios deportandis com-

commodum, ſecum ferrent. Amiſſus tamen eſt aliquoties, his expeditionibus exercitus: & reddentibus vicem Ruſſis, magna pars Litvaniæ de libertate dejecta. Romanus enim Haliciæ ac Volodimiriæ Dux, devictis aut in exilium actis reliquis Ruſſiæ regulis, per univerſam Ruſſiam ſolus rerum potitus, à domeſticis bellis ad externa verſus, primùm in Iatvingos & Litvanos movit. Cùm victoriis pluribus proxima eorum loca ditioni ſuæ adjeciſſet, neque tamen incolas obſequentes quietoſque habere poſſet; eo impotentiæ ab indignatione devenit, ut deinceps bello captis Litvanis ad onera & currus, agroſque colendos, equorum & boum vice uteretur. Sed deinde *ſurgentem fortunam vehementiùs ad ſumma urgendo, repentè præcipitavit.* Delectu per univerſam Ruſſiam, & occupatos nuper Iatvingorum Litvanorumque agros, magnâ curâ habito, ingentibus copiis Poloniam, non minore voto quàm audacia, invaſerat: ſed ad Zawichwoſtum Duce Chriſtino Comite Gozdovio Pala-

An. 1200.

Litvaniæ pars Ruſſis ſubjecta.

An. 1205.

tino Plocensi à Polonis fusus, amisso exercitu inter promiscuas plebeji militis cædes, interiit. Clades ea Russorum, spem viamque Litvanis, ex aliena dominatione emergendi aperuit. Communicatis consiliis Zivibundus, & Montwilo Gimbutides Samogitiæ Dux, decernunt alienam victoriam in sua commoda vertere, atque à recente ictu jacentem usque hostem adoriri. Iunguntur itaque utriusque gentis vires, ingentes copiæ in hostiles agros immittuntur: Ducatus Novogrodensis, Luceoriensis, Volodimiriensis igne ac ferro absumuntur. Iam latissimè Russiam Litvani pervagati opulentam prædam domum reducebant. Holhovicios Duces res inopina ad arma exciverat; sed feroci tam victoriâ quàm numero hosti, palàm acie occurrere, non sunt ausi. Impeditos tantùm per sylvas passus, armato milite insederunt, atque succisis arborum truncis ita dolum ordinarunt, ut deducto intra insidias hoste, impulsæ magna vi ab extremo, mutuo se ictu in casum arbores protruderent, Litvanosque

Russos à Polonis victos Litvani invadunt: sed cæduntur à Ducibus Holhovicius.

que simul protererent. Si quos ab ea strage casus servasset, eos, armati extrema sylvæ observare jussi, opprimerent. Sed non ita fraus acta, ut non patuerit Litvanis: flexo illi paulisper itinere, & periculum superarunt & hostem eluserunt. Vbi artes non successerunt, consilii incertos Russos dolor justus ad apertam vim tentandam subegit. Assecuti abeuntem Litvanum, audaciùs extrema agmina premunt, carpuntque: cæduntur multi, quos vel itinerum ratio, vel impedimentorum onera longiùs à reliquo exercitu abstraxerant. Tandem cùm uterque exercitus in Slonimenses campos fuisset effusus, totis viribus commissæ acies. Primus impetus utrisque non incruentus, ad neutras tamen partes spem inclinavit. Pugnatur acriter: illinc prædæ amor, hinc suorum libertas, diu pari pernicie, eventu dubio, spiritus & prælium accendebat: donec subsidiariæ Russorum cohortes leviter circumductæ, in nudatam defensoribus Litvanorum à tergo aciem (quòd omnes in frontem aversi essent)

magno impetu invectæ, pugnam cum fessis recentes instituerunt. Turbati insperata vi Litvani, facilè ordines solverunt, neque diutiùs ancipitem utrinque pugnam sustinuerunt. Versus in fugam exercitus, prædaque omnis recepta. Poterat eâ victoriâ non pax modò, verùm & imperium in Litvaniam Russis stabiliri: sed post cæsum nuper Romanum, Ducum pro Kijovienſi Principatu ambitio, revocatis rursus discordiis, fructum victoriæ intervertit. Repetitis enim interea Litvani per intervalla prædationibus, & amissi anno proximo exercitus damnum insigniter ulti sunt, & prædis ingentibus rem suam auxerunt.

An. 1206. *Litvani à Russis profligati.*

Rursus externa vis Russos admonuit concordiæ: Infensis, & suspectis adhuc animis conveniunt in eadem castra, atque civili sanguine calentia arma in Litvaniam vertunt. Dux Kijoviæ Volodimirus Rurikovius exercitum ducebat. Pugnatum est collatis justo bello utrinque aciebus; amissi utrinque plures Ducum: tandem campo Russi victores potiti; sed proximæ sylvæ, in

in quas Litvani magno impetu se injecerant, neque victoriam, neque cædem fugientium, explicare multùm permiserunt. Partâ inde pace, simul & domum & ad relicta domi odia reditum est. *Breve enim concordia vinculum externus metus: quia non componit, sed differt odia.* Colomanus Andreæ Hungarorum Regis filius, nuper paucorum Russiæ procerum studiis Halicjensi regno auctus, atque mox inde à Miecislao Miecislaide depulsus, per injuriam amissa, bello repetebat. Russicæ illi Hungaricæ, Polonicæque opes ac vires, in auxiliis erant. Neque æmulis tantùm animi; ut hosti præcipuum Sarmatiæ robur ducenti soli occurrant: circumspicere & ipsi externa præsidia. Polowcii, Litvani, Iatvingi ad societatem armorum ingentibus promissis solicitantur, & pertrahuntur. Funestus ejus belli exitus Colomanum vehementer attrivit. Cæperat quidem, sub conflictus initia, Polonorum præcipuè virtute, spes Hungaro ad victoriam assurgere: sed cùm immissi à tergo Polowcii, Polonos acriter

An. 1208. Novi in Russia civiles motus. Litvani subsidia ferunt Russis contra Hungaros & Polones.

inſtantes, ad ancipitem pugnam feroci inſultu diſtraxiſſent; reliqua acies facilè à fronte in fugam verſa eſt. Colomanus ipſe ex fuga Haliciam evaſerat; admoto deinde victore exercitu muris, captaque per cuniculos arce, vivus in poteſtatem hoſtium venit. Aliquot poſthac annis, Scythæ gens barbara ab Hyrcano mari Caucaſeiſque montibus egreſſa, ex Oriente Occidentem verſus, ſedes ac arma transferebat. Primi erant Polouciì, in quorum agros trajecto Volgâ ea proluvies exundavit. Egerunt illi diu pro aris & focis fortiter, neque infeliciter. Sed ejuſmodi bellum erat, in quo victoria abſolvi aliter non poterat, niſi internecione alterutrius populi: Scythis pro occupandis ſedibus, Polouciis pro retinendâ patriâ, ſummâ vi pertinaciique ferociâ connitentibus. Verebantur tamen hi, ne (quod evenit) ſub multitudine hoſtium virtus ſua tandem concideret. Miſſâ itaque legatione, auxilia apud Ruſſos quæſiverunt. Admiſſus ad Kijovienſium Ducem legatus Polouciorum: *Hoſtes eſſe qui auxilia*

An. 1211. *Scytharum in Ruſſiam eruptio prima.*

Digitized by Google

auxilia peterent, non dissimulabat. Sed *nunc demum in potestate Russorum esse,* ajebat, *ne amplius hostes forent: si novo beneficio æternas amicitias inchoare vellent. Meminissent Russi: quoties vel ad domesticam Tyrannorum potentiam frangendam, vel ad Polonam vim sustinendam, Polonciorum operâ usi essent. Suis equidem non adeo rem domi desperatam esse, ut ferendo diutiùs hosti non sit: finitimorum tamen arma implorare; quòd rectè intelligerent, non cum suo magis, quàm illorum hoste bellum agi: atque ideò, communibus studiis opibusque, propulsandum. Advertere vellent Russi, Scythas sedibus suis egressos, non Polonciorum prædis invitatos; ubi ex militari egestate, aut potiùs parsimoniâ, nihil invitandæ cupiditati haberetur. Esse aliquid amplius, quò illi, animo ac desiderio, tenderent: Russiæ, provinciæ opulentæ, illos inhiare: ejus jugulum, per Polonciorum latus, peti. Occurrerent igitur maturè periculo: jungerent vires cum Polonciis: ne his sublatis, totum belli onus in solam Russiam decumbat. Barbarum exercitus multitudine ferocem, ad ipsa belli initia, duplicibus copiis facilius reprimi posse; quàm postea, rerum successu violentius provectum;* & *velut rupto aggere*

Bellum Russi contra Scythas decernunt, & infeliciter pugnant.

gere summo impetu ruentem. Æquissima petere visus. Magno itaque apparatu suppetias Russi occupant. Mscislaus Romanides Kijoviæ, Mscislaus Mscislaides Haliciæ Duces, aliique plures, Russiâ cum exercitu egressi ad Protolcos Polouciis junguntur. Inde duodecimis castris in conspectum hostium pervenerunt. Scythæ, ut prima adventantium signa comparuerunt, militem omnem instructâ acie in campum educunt; neque spatium ex itinere respirandi datum: fessos integri magno impetu adorti, pugnare priùs, quàm consisterent, cogunt: atque primo propè incursu vincunt, cædunt. Russorum quidem, eâ tempestate, tota strages, intra exercitus & aliquot Ducum cædem, vel captivitatem stetit: at Polouciorum populus, multùm eâ clade attritus, vim deinde sustinere non potuit: sed subsecutis præliis internecione deletus est. Tum ferè magnam Europæ partem, quam nunc incolunt Scythæ, occuparunt. Inde postea Bateii & Caydani ductu, annorum aliquot continuis infestationibus,

Digitized by Google

nibus, ita attrita est Russia; ut amissis præcipuis regulis, in potestatem Scytharum venerit: & imperatum in annos tributum, diu penderit. *Alienis malis, in suarum rerum incrementa, Litvani per ocium usi*, sensim fines in Russiam proferebant. Infestis etiam signis interiorem Provinciam ingressi, ex agrestium prædationibus rem familiarem augebant. Deligebatur expeditionibus tempus, quo validior sæviret hiems; quando scilicet solida glacies quaquaversum planiores sternebat aditus. Ducebat modicas copias Vikindus Montwilonis filius natu minor. Bina, ex iis expeditionibus, infeliciter cessit: cùm incautiùs inter diuturnam prædationem agunt, ad Polockum, iterumque circa Dunam, à Smolenscensi & Novogrodensi Ducibus, oppressi sunt. Ex utraque clade, fortunæ obirati Zivibundus & Montwilo, consilium de Rep. capiunt. *Deprehendunt, exiguas copias per hostiles agros posse quidem leviter circumagi; atque eâ celeritate plurimum damni hosti, antequam se ad periculum recolligat, inferri; at excitis interim ad*

An. 1216. *Expeditiones Litvanorum in Russiam.*

arma hostibus, resistendo impares, inter impeditos viarum transitus, armatoque milite insessos; nec prædæ nec vitæ tuendæ sufficere. Decernitur itaque, ut quàm maximo apparatu bellum instruatur priùs, quam inferatur: miles ut selectus sit, neque ita prædæ ut gloriæ avidus; utriusque verò in periculis obstinatè retinens: Dux ut fortis peritusque detur: exercitus ut in eam partem ducatur, quæ Scythicis nuper populationibus attrita, atque propugnatoribus destituta, facilem vulneri locum ostenderet. Habiti sunt delectus per Litvaniam, Samogitiam, Curoniam, magnâ diligentiâ. Vniversæ rei Imperator præficitur Erdivilus, senior Montwilonis filius: additi tres Legati militares, Duces fortissimi, consiliis ac manu prompti, Grumpius Columna, Eyxis Vrsinus, Grawzius Rosa. Erdivilus selecto milite Ducibusque instructus, & suo ingenio rebus gerendis aptus, & suorum consiliis atque exhortationibus plenus, exercitum in Russiam duxit. Etsi verò non vexandis colonis, sed proferendæ ditioni expeditio susceptа erat: tamen tantus miles, commeatus & prædæ necessitate,

An. 1217. Erdivilus Montwilonidæ primus Dux Litvaniæ Novogrodensis.

tate, abſque agreſtium injuriis duci non potuit. Mox à tranſitu Viliæ, legiones ad prædam dimiſſæ, hoſtem trepidatione implerunt: eâdem operâ, miles prædæ dulcedine delinitus, promptior in reliqua redditus. Promotis caſtris, & exercitu per Nemenum tranſportato; antequam ulterius bellum continuaretur, locus munitioni excitandæ quæſitus. Ventum erat ad editum collem ſitu peropportunum; exuſtæ à Tartaris arcis rudera. Loco nomen Novogrodecum. Eum Erdivilus ſedi figendæ & civitati inſtaurandæ delectum, permuniri jubet: tùm ut commodiùs circumjacentem inde Ruſſiam infeſtaret, tùm ut ſi quâ vis repentina ingrueret, recipiendo militi locus in propinquo eſſet. In conſilio deinde certatum quænam Ruſſiæ pars ad primos impetus deſtinanda foret. Vicit eorum ſententia, quibus placebat profundiora Ruſſiæ tantiſper vitare, quoad minore periculo res Litvana firmaretur, per eas oras quæ Iatvingis Litvanorum ſociis, finitimæ eſſent. Ita enim, ſi quis eventus auxilia poſtula-

ſtularet, tùm ex Iatvezya, tùm ex propinquâ Litvaniâ, expeditiora futura erant. Flexo igitur ad occidentem modicè itinere, Subſylvaniam verſus arma Erdivilus vertit. Legitima itineris ratio erat: diviſo trifariam exercitu, legiones binæ ad pugnam inſtructæ præcedebant, ne ex inſperato hoſtis militem extra ordines nactus, aliquid damni inferret: ſequebantur deinde tres legiones, prædationibus deſtinatæ; quæ in utramque partem laxatis excurſionibus, igni & ferro ſævirent; commeatumque pro toto exercitu conquirerent: claudebat ultimum agmen præcipuum militis robur, impedimentis & toti aciei præſidium. Nihil ullibi morarum objectum eſt; non exercitus hoſtilis obvius, non locus, quem oppugnatione tentare opus foret. Munitiora enim totius regionis oppida, à Tartaris nuper exciſa, expeditam Erdivilo præbebant victoriam. Ita Grodna, Breſtia, Drohyczynum, & reliqua loca ſolo adventu occupata: & tumultuario opere, ac præſidiis impoſitis munita. Quia tamen

ſemper

Digitized by Google

ſemper firmius imperium eſt, cujus non omne jus à vi ortum ducit; ſed aliquid à ſubditorum voluntate habet: antequam extremam vim circumjectis incolis inferret; pacem Erdivilus eâ conditione obtulit, ut quos victores metuerent, Dominos æquo jure pati mallent. Itum à Ruſſis ſub Litvani imperium, neceſſitate magis quàm electione: exciſo enim Scythicis bellis omni nobilitatis flore, non vires modò ſed & ſpes tanti hoſtis excutiendi, reliquam plebem deſtituerat. Mitior viſa ea ſervitus, quàm ut ejus avertendæ cauſâ, extrema ſubire mallent: præſertim quòd & Chriſtiana ſacra intacta ſibi relinquerentur; & qui ante liberi fuiſſent, eodem jure patrimonia ſua poſſidere permitterentur; denique quòd contra Tartaros, Litvanis opibus pro Ruſſia bellum gerendum promitteretur. Firmatâ pace, & dominatione inter incolas; Erdivilus ad expeditionis ſocios, Duces militeſque præcipuos, ornandos converſus, ampliſſimis poſſeſſionibus in novo Principatu eoſdem auxit: reliquum caſtrenſe vulgus per opida

pida coloniasque descripsit. Campejo seu Strumpio Gastoldorum auctori, ii agri attributi, quos nunc Osmianense territorium includit : Eyxio Vrsino Monividum, aut ut alii volunt Dowoynarum in Litvania familiæ Principi, Eyszyszki: Grauzæ, Grauziszki. Ipse Erdivilus primus è Litvanis Dux Novogrodensis, imperio suo complexus est ea omnia, quæ Viliam inter & Perepecium fluvios, à Litvania Mozyrum usque extenduntur : Novogrodiam, Brestiam, Grodnam, Subsylvaniam. Felices Erdivili in Russia progressus, securiorem Samogitis ac Litvanis pacem reddebant: nisi quòd novus è Livonia hostis interea emerserit. Germani ex ordine militari, fratrum vulgò Ensiferorum post subactos diuturno bello Lotavos, Samogitiæ imminere cæperant : repulsi sunt ea vice feliciter à Montwilone, filioque ejus Vikindo. Auxilia deinde Prussis à Zivibundo contra Conradum Mazoviæ Ducem suppeditata : quâ expeditione Culmigeria Conrado erepta, Mazovia latè vastata, Plociaque civitas prima-

An. 1218. Belli cum Litvoniensibus Crucigeris initia.

primaria exusta. Ab auxiliorum Prussicorum curâ, propioris atque ferè domestici periculi insperatus metus Zivibundum avocavit. Caidanus Vltravolgensium Scytharum regulus, nuper Batei in expeditione Russicâ socius, nunc in imperio successor, cum in devictas à se nuper Russiæ provincias, ab Erdivilo principatum usurpari intellexisset; Legatione missâ, tributum sibi pendi imperat: si detrectaret, bellum denunciat. Ex inopinato nuntio, indignatio simul ac metus, inter pacis bellique consilia incertum responsi aliquandiu Erdivilum tenuit. Tum, *seu ut spatium deliberando in subita re raperet; seu ne priùs iram, quàm arma ostenderet; dissimulato responso, per amicitiæ speciem, legationis Principem officiosè accipit.* Captus humanitate barbarus, vix sensit justò diutiùs se ad regiam detineri: nihil rebelle, aut hostile suspicatus subesse, ubi omnia ad benevolentiæ imaginem composita, ultra tributi spem, servitutis etiam fidem apud ignarum consiliorum asserebant. At Erdivilo indignum omninò visum, Principis ti-

Scythæ tributum exigentes profligati.

Digitized by Google

pis titulos armis nuper acquisitos; servitutis notâ aspergere; si ipsa dati tributi famâ precario jure à se usurpari imperium profiteretur, quod tamen hominum nemini præterquam sibi deberet. Quare totus in belli cogitationem incubuit: militem ex præsidiis detractum, ad certum diem adesse jubet: Vikindum fratrem Samogitiæ jam Ducem, Zivibundum Litvaniæ, de periculo monet: sed inprimis cum Russis transigit. *Gratulari sibi*, ajebat, *occasionem oblatam; quâ testatum palam faceret, quàm non vanus Litvanas vires, Russis contra Scythas nuper spopondisset. Se etsi in provincias armis occupatas, summo jure pro libitu uti potuisset, ita tamen hactenus imperium temperasse, ut nihil cupiditate aut irâ agendo, justi Principis desiderium potuerit Russis explere. Facturum verò modò, ut sicut hucusque Principem legitimum in se non desideraverint; ita Russum in Litvano ampliùs non requirerent: posteaquam libertatem Russia cariorem sibi quàm Russis Principibus ostenderit; eo ipso studio, quo eandem contra Scythas defendendam susciperet. Si ideò ad arma eos vocaret, ut sua contra barbaros dominatio*

natio firmaretur ; etsi hinc quoque nulla justa subditis cunctatio ; tamen plurimum de obsequendi promptitudine demere posset , odium novæ dominationis : at sibi nihil aliud , præter libertatem Russiæ, cordi esse, vel inde Russi intelligerent ; quòd bellum aggrederetur. Firmandi enim sui Principatus consiliis , longè oportuniora fuisse , fœdera , & (quanquam dedecore aliquo emptam) cum tam valido hoste pacem. eos enim qui regnandi tantùm libidine aguntur modicè illa macula angit , sine qua regnare non possunt. Cum his rationibus animos subditorum Erdivilus pertentasset; &, jam Russia novi Ducis auspiciis, & spe Litvanorum Samogiticorumque subsidiorum ad nomen libertatis assurgeret ; jam legiones auxiliares à fratre atque avo missæ in procinctu essent : personatam hospitalitatem repentè exuit. Legatis imperiosè vocatis , tributum negat ; bellum indicit , & Regulo , donorum loco , sagittas duas perferendas tradit : Legatos ab se ita dimissos , lentis itineribus ad fines deduci jubet. Caidanus è diuturniore legatorum morâ suspicatus, inermem legationem pro-

Scythis tributum petentibus Erdivilus duas sagittas mittit.

craſtinationibus eludi; ut auctoritatem armis adderet; & ad imperata, vi admotâ, perurgeret, trajicit Boryſthenem; poſitiſque ad Pripecii oſtia caſtris, plures legiones ad agrorum populationem dimittit. Erdivilus verò, cum Litvanis Samogiticiſque copiis, lecto præterea quàm expeditiſſimo ex Novogrodenſibus & Slonimenſibus milite, occultis per ſylvas itineribus ad hoſtem progreſſus, nihil de tam propinquo Litvano cogitantem, ſed minas inter & furias ob ſpretam legationem, barbarum occupat. Inprimis ſuos itinere feſſos, modicâ quiete intra ſylvas recreat: deinde quantùm tenebræ & anguſtiæ pati poterant, aciem inſtruit: ſub ipſam tandem auroram, ingenti clamore ac impetu, caſtra invadit. Circa ingreſſum caſtrorum, non pugna erat ſed cædes; è ſomno & inſolito tumultu attoniti, inermes cædebantur. Verùm ubi remotiores à periculo, terroris excutiendi ſpatium acceperunt; res eſt ad cruentam pugnam deducta. Victor denique Litvanus caſtris barbarum exe-

git:

git : plurimi hoſtium in prælio cæſi, ſed longè plures in fuga, aut ferro, aut Boryſthenis Pripeciique vorticibus hauſti, perierunt. Victoriæ ejus præcipuus fructus fuit, Ruſſorum erga Litvanum Principem *major ultra reverentiam benevolentia, atque inde conſtantior fides*. Mortuus per idem tempus Vikindus Samogitiæ Dux, hæredem Erdivilum fratrem reliquerat : ſed is, tum *quòd quemadmodum unam animam diſſecto corpori, ita unum principem diſſitis rebuspublicis ſufficere non poſſe exiſtimaret*; tum ut gratiam iis, quæ miſerat nuper, auxiliis referret, omni Samogitiæ jure Zivibundo ceſſit. Neque multò pòſt morbo è vivis abreptus eſt : vir meritò ante omnes Litvaniæ Heroes numerandus.

Erdivilo defuncto, principatum Novogrodiæ excepit Michael ſeu Mingailo : hic anteceſſoris ſucceſſibus excitatus, fortunam rebus Litvanis aſpirantem, inſigni Provinciâ adjectâ, promovit. Polocenſes Ruſſi reipublicæ ſuæ adminiſtrationem ab uno Principe ad populum tranſtulerant: *An.* 1219. *Mingailo Novogrodiæ Dux.*

occaſio illis rerum novandarum fuit bello Scythico amiſſi in prælio Duces legitimi. Advenæ enim Græci, ſacrorum apud Ruſſos præſides, populo perſuaſerant: *ne libertatem, quam hoſtium beneficio nacti eſſent, ſuâ ignaviâ perditum irent, ſub quæſito Principe. Sequerentur potiùs magiſtros Græcos, ut religionum cæremoniis, ita publicæ rei gerendæ formâ. Civitatem ſuam ipſi adminiſtrarent; lectis è numero ſuo civibus: qui jus cæteris dicerent.* Triginta igitur ſenes, cum poteſtate Reipublicæ præfecti à plebe ſunt: ad comitia in forum publicum æris campani ſonitu convocabantur; ubi de ſummâ rerum, ex communi conſilio, publicè decernebatur. Ad triginta vulgaria milliaria imperium civitatis jam extenderant: atque (ut *humanæ menti nihil unquam ſatis eſt*) in vicinos etiam ferro imperium proferre conati; injuriis ſociorum, hoſtes & bellum ſibi conſciverunt. Proximi infeſtantibus patebant Mingailonis ſubditi: horum vexationem ut ulciſceretur, bellum parabat Mingailo; ſed occupant Polocenſes, priùs cum exercitu ſub oppidum Horodziec

Polocenſis Reip. forma.

Digitized by Google

rodziec progreſſi. Occurrit Mingailo: atque impotentem plebem, ſolâ ferè multitudine ferocem, armorum autem rudem, audacter aggreſſus; eodem impetu, & campo pellit, & caſtris exuit. Inde fugientium tergo inſiſtens victoriam urget: ne reficiendis viribus, aut neceſſariis ad oppugnationem tenendam comparandis, ſpatium relinqueret; eodem ipſo die, victorem exercitum Polociæ muris, quo bellum omne ſecum hoſtes ex fugâ detulerant, applicat. Capta urbs deditione, pacem ſimul cum ſervitute accepit: mulctati libertate, quâ ad vicinorum injurias abuſi fuerant. Non diu ejus victoriæ voluptate fruitus Mingailo, hoc ipſo anno è vitâ abiit, Skirmundo & Ginvilone hæredibus relictis: quorum ille, ætatis ſuffragio, avitum in Novogrodenſes Principatum occupavit; hic paternum in Polocenſes. Creſcentis ita per Ruſſiam Litvanæ fortunæ progreſſus, ægrè Ruſſorum Duces habebat. Indignabantur vectigalem nuper populum, quique præ egeſtate, tributi nomine quod

Polocia capitur à Litvanis.

Skirmundus Novogrodenſis Litvaniæ & Ginvilo Polociæ Duces.

Ruſſis penderet, vix apud ſe reperiret, præter agreſtia quædam opera, nunc totius Ruſſiæ imperio imminere: unde, haud dubiè, res ad vim ſpectabat. Et quidem pridem indignatio in apertum bellum prorupiſſet: niſi validior interea Polonus hoſtis, mentem & vires Ruſſorum à cogitatione Litvanæ expeditionis avertiſſet.

An. 1220. Mſciſlaus nihilominùs Romanides, qui nuper Polouciis victis in poteſtatem Scytharum venerat, è carcere regreſſus; cùm Principatum Kijovienſem, per ſuam abſentiam, à Volodimiro occupatum recuperare non poſſet: ne domi ſuæ exul & privatus agere cogeretur; Volodimiri ipſius conſilio & opibus, Litvanos Novogrodiæ poſſeſſione depellere conatus eſt. Skirmundus ut periculum maturè averteret, à Zivibundo copias petit & impetrat: neque enim Novogrodenſibus fidere audebat, quos *popularium ſuorum amor, faciles ad proditionem reddere poſſet*. Miſſus à Zivibundo Kukovoitis filius cum delectâ Litvanorum Samogitarumque manu. Iam Mſciſlaus,

Bellum Skirmundi cum Ruſſis, & victoria.

ſlaus, circa Breſtiam, agrorum populatione agreſtiumque cædibus, bello præludebat; cùm ad Skirmundi venientis famam legiones ex agris in caſtra contrahere cogitur. Ad amnem Iaſialdam magno utrinque ardore prælium commiſſum eſt: fuſus Mſciſlaus, amiſſo exercitu, è clade & campo ægrè vitam (fugâ) extulit Luceoriam. Skirmundus verò ejuſdem victoriæ impetu Pinſcum & Turoviam de Ruſſis cepit: triumpho & detractis hoſti agris lætus, Kukovoitem, militemque ejus ampliſſimis donariis honoratum remiſit Zivibundo. Iam is ſuper extremæ ſenectutis debilitatem, morbo etiam confectus extinguebatur: cùm, primùm victi hoſtis nuncio; tùm victoris filii ſpectaculo, abiturum corpore ſpiritum aliquantùm recreaſſet: vitâ functus; opportunè Principatu ceſſit filio, quem jam triumphalem viderat.

Pinſcum Litvani Ruſſis adimunt.

Kukovoitis paterno Principatu potitus, altâ ipſe pace uſus eſt, undique ferè ſociis populis cinctus. Ab Occidente Pruſſi, ab Oriente Ginvilo Dux Polocenſis frater, à meri-

An. 1221. Kukovoitis Litvaniæ & Samogitiæ Dux.

Digitized by Google

meridie Iatvingi, Skirmunduſque Dux Novogrodenſis. Solus Septentrio metu non vacabat : ſed ad illius lateris ſecuritatem ſatis erat, quòd Germani & Lotavi domeſtico in Livonia bello implicati, ad vexandam Litvaniam ocium non haberent. Quare cùm res domi ſecuræ eſſent, ampliores ſuppetias Skirmundo in Ruſſiam tranſmittebat. Balaklai, Vltravolgenſium Scytharum novus regulus, fortaſſe ad delendam acceptæ ante aliquot annos cladis memoriam, bellum contra Skirmundum moliebatur : ne autem legitima cauſa defuiſſe videretur legatos qui tributum de Ruſſiâ exigerent, præmiſit. Skirmundus contractis quàm primùm ingentibus copiis, cùm Ruſſos & Litvanos ſuos Ciſvilienſes, miſſoſque à Kukovoite Vltravilienſes in armis haberet, legatos lautiſſimo convivio accipit : poſt longam comeſſationem, abituris, nares atque auriculas ſingulis præcidi jubet, atque ita deformatos regulo renunciare. *Deſinerent tandem Scythæ apud Litvanos de tributo agere.* Si quid juris in partem

Skirmundus Scythas profligat.

Digitized by Google

tem Ruſſiæ, Litvano *ſubjectam haberent, armis illud non legationibus poſthac aſſererent. Scirent ad id genus legationum, Litvanos alia, quàm quæ nunc dediſſent, reſponſa habere non poſſe.* Exarſit ad tam inſignem contumeliam impotens barbarus, & ingentibus copiis, Ruſſiam aggreſſus, populationibus Koidanoviam uſque pertigerat, progreſſurus igne ac ferro ulteriùs, niſi Skirmundus maturè exercitum objeciſſet. Pugnatum eſt acriter, fugati tandem Scythæ, ipſeque regulus occiſus. Skirmundus eâ victoriâ minimè contentus, exercitum ulteriùs ducit: illo præcipuè conſilio, ut pluribus Ruſſicis civitatibus à Scythico jugo liberatis, longiùs à ſe hoſtem ſubmoveret. Neque deſtituit conſilia eventus, Mozyrum, Starodubum, Czernichoviam, Karaczoviam, totamque planè Severiam hoſtili ditioni detraxit. Tum inter filios Lubartum & Piſſimundum eas regiones partitus; Troynato minimo, Ciſvilienſis Litvaniæ Novogrodiæ & Subſylvaniæ principatum teſtamento attribuit. Polociæ interea imperitabat Bory-

Mozyrum & totam Severiam Litvani occupant fugatis Scythis.

Digitized by Google

Boryſus Ginvil'enides Dux Polocenſis.

ſus Ginvilonides. Firmaverat ille res ſuas non mediocriter inter finitimos, novâ affinitate, è connubio cum filia Ducis Tweriæ. Domi etiam religionis ſimilitudine multùm conciliaverat ſubditos : primus enim ille è Litvanis principibus, ſacra Chriſtiana ſuſcepit. Ne quâ verò inter agreſtes de limitibus diſcordiâ, ſe invito cum Litvanis bellum conflaretur ; pactis fœderibus, Berezina fluvius, ad diſcernendam Polociam à Litvania, deſtinatus : cujus rei memoriam hucuſque conſervat, colonia tum ad ripam fluvii locata, & de auctoris nomine Boryſovia dicta. Tentatus bello à Smolenſcenſibus & Pleſcovienſibus Ruſſis, utroſque feliciter rejecit. Polocenſibus infracta ab avo libertatis jura, in integrum reſtituit. Quod vitæ ſupererat, inter ſacella & aras acturus videbatur ; ita totas opes ac ſtudium ad templa Superis exſtruenda verterat. Vlteriores conatus in ipſo ætatis flore, mors abrupit. Monumentum Chriſtianæ in eo pietatis, nunc etiam oſtenditur, ingens ſaxum, è mediis Dunæ vorticibus

Digitized by Google

cibus eminens, quina ✠ cruce ſignatum, cum rudi hac, ſed ſolidæ ac excultæ pietatis, inſcriptione. *Miſerere Domine mancipio tuo, Boryſo Ginvilonis filio.* In eorundem Principum ætatem incidiſſe videtur, prima inſignis clades Livonicorum Germanorum à Litvanis & Samogitis accepta. Poſt ſubactam Livoniam; Curonibus (qui, tunc Litvani juris erant) arma intulerant: & quia religionis Chriſtianæ propagandæ ſpecie, bellum pro aliquorum cupiditate ſuſceptum erat; prætenſa cauſæ pietas, non equites modò, ſed ſacerdotes etiam ab aris ad arma contra Ethnicos evocaverat. Avigenus de Coloniâ Agrippinâ, Archiepiſcopus, ipſe non ſolùm exercitui aderat, ſed etiam cum Imperatoriâ authoritate præerat. Ex ſubitâ tempeſtate conſternatio, ingenti numero Curones, Samogitas, Litvanos excivit. Quanti enim periculi res eſſet, ad ipſa ſtatim initia totis viribus hoſtem ſurgentem non rejicere, Lotaviæ finitimæ in ſervitutem ſubactæ miſera conditio ſatis explicabat. Tantumque

An. 1225. Livonienſes Germani à Samogitis & Litvanis fundumtur.

ea cogitatio ad audaciam & fortitudinem apud imperitum vulgus valuit : ut tumultuariæ illius multitudinis cæco impetu, veteranus Christianorum miles in primo congressu sit oppressus, ipseque Archiepiscopus cæsus. Kukovoite circa eosdem annos mortuo Principatum in Litvania vetere Vltravilienſi & Samogitiâ obtinuit Vtenes filius. Is parentis sepulti honori statuam pedestrem in edito ad Swientam amnem colle dedicavit : Lucus nunc ibi est : antiquitus inditum nomen, & sepulti Principis memoriam retinet, Kukovoitis vulgò dictus. Multa deinde Vtenicum Livonicis equitibus prælia : cùm isti Samogitiam Curoniamque frequentibus incursionibus infestarent, & Dunæ ripis castella ac præsidia imponerent. Iidem à Conrado Mazoviæ Duce & Christino Culmensi Episcopo in Dobryniam evocati, ut quâ felicitate Lotavos in Livonia subegerant ; eâdem è Dobrynia, Mazoviam & Poloniam contra Prussos propugnarent ; à Prussis & Litvanis, cum duos integros dies prælium tenuisset,

Vtenes Litvaniæ & Samogitiæ Dux.

Livoniensis Crucigeri in Dobryniam evocati.

An. 1227.

Digitized by Google

nuiſſet, internecione deleti ſunt: quinque tantum cladi ſuperfuere. His omni ſtationis Dobrynenſis ſpe depulſis; occaſio Conrado data eſt ad alios Equites profeſſionis à Livonica diverſæ, è Germania evocandos; quos, cum vulgo, poſthac Crucigeros vocabo. Anno ſubſequente, bellum è Curoniâ in Livoniam Vtenes tranſtulit: hactenus domi tantùm Livonibus arma objicere ſoliti, hoſtiles terras invadere juſſi. Ingens è Curonibus & Samogitis coactus exercitus, latiſſimè totam Livoniam populationibus peragravit. Ita hoſtem ad ſua tuenda avocatum, à Samogitiæ infeſtatione, Vtenes arcuit. In Litvania verò de nomine ſuo coloniam Vcianam excitavit, arcemque addidit: nomen oppido nunc etiam idem eſt, ſed arcis in propinquo olim ſitæ vix veſtigia. Vlteriori cis Viliam Litvaniæ pro Skirmundo parente nuper vitâ functo Troynatus præerat. Sed vix dum inchoati principatus auſpicia, bellum acre excepit. Kurdas Scytharum regulus, Balaklai parentis, ſupe-

Crucigeri in Pruſſiam ex Germania à Polonis evocati.

Vtenes Livoniam populatur.

Troynati cum Scythis bellum & victoria.

riore expeditione à Litvanis in acie occiſi, ſeu corrigere ſeu ulciſci fortunam, ardebat. Vt certior porrò vindicta foret, ſumma ope bellum parabat: majore itaque, quàm unquam factum eſſet, è tota Scythia lecto exercitu, Vltravolgenſes, Nahayſcenſes, Caſanenſes, Crimenſes, ingenti numero contraxit copias. Neque Troynatus ad arma ſegnior, parentis & animum & ſucceſſum æmulatur. *Accipere ſe*, ajebat, *omen, quòd filios eadem cauſa rurſus in campum educeret, quæ nuper parentes ſecum commiſiſſet. Spem enim inde affulgere, futurum, ut qui regnorum & odiorum avitorum hæredes eſſent, forent etiam eventuum.* Inprimis autem Litvanum militem recenſet, tum fratres Lubartum & Piſſimundum cum auxiliis è Ruſſia Septentrionali evocat. Duces etiam Ruſſos ad bellum contra communem hoſtem pertraxit. Suentoſlaum Kijovienſem, Simeonem Drucenſem, Davidem Luceorienſem & Wolynienſem. Vtenem quoque de periculo monuit, ſed is proprio cum Livonibus implicatus bello, aut parum aut nihil in præſi-

præſidium contulit. Contractis in unum copiis dubius diu hæſit Troynatus, quò duceret. Scythicæ legiones variè ſparſæ; Ruſſiam latè vaſtabant: hinc ancipiti periculo animus conſilii incertus in diverſa lacerabatur. *Divideret copias? ſed vires attenuabantur, quæ etiam unitæ, tam valido hoſti vix pares futuræ eſſent.* *Toto exercitu contrà aliquod prædatorum agmen iret? ſed multiplex periculum, æquali neceſſitate difficilem reddebat electionem.* *Duceret contra ipſa prætoriana caſtra? ſed quomodo inultus tranſiret hoſtem, intra ipſa planè viſcera, tam ſecurè graſſantem.* Obdurato tandem animo ad ignes quos undique è villarum oppidorumque incendiis tolli videbat; antequam à populatione agrorum hoſtes revocarentur, totis viribus ipſa caſtra adoriri conſtituit. *In radice erat præſcindenda ſimul tota arbor: ne dividendo, augeretur labor & periculum.* Devitatis itaque illis legionibus, quæ per agros circumvolitabant, occulto itinere, quàm celerrimo agmine ad ipſa hoſtilia caſtra pervenit. Conſederat Kurdas in Mozyrenſibus agris ad amnem Okuniow-

niowkam : inde legionibus aliquot prædatum dimiſſis, præcipuum exercitus robur in caſtris habebat. Monitus in propinquo viſa hoſtium ſigna, ne caſtris ſe continendo, bellum non inferre, ſed propulſare videretur, militem etſi abſentibus legionibus valdè acciſum, juvenili ferociâ in campum educit. Simul acies in conſpectum & in pugnam coiverunt; tantus utrinque ardor. Hinc vindictæ libido, prædæque cupiditas: hinc libertatis patriæque ſtudium, obſtinaverat in omnia animos. Acerrima proindè ac diuturna fuit dimicatio: & quidem quamdiu cohærebat ſibi Scythica acies, tamdiu victoria neutrò inclinaverat: at ubi à Litvano rupta, fecit vitium; turbatis ordinibus facilè in fugam effuſa eſt. Parum tamen præſidii victis à fuga erat, quòd fluvii à tergo objecti aut arcerent, aut vorticibus involverent fugientes. Occubuerunt eo prælio Drucius Dux Michael, Andreas Luceorienſis princeps, & Piſimundus ac Lubartus fratres Troynati. Quare Troynatus ne quid in Septentrionali

nali parte Ruſſiæ à morte Ducum novaretur, Scythici belli reliquias & Principatus adminiſtrationem filio Algimundo committit: ipſe cum modicis copiis eò feſtinat, initiaque tumultuum occupat, & cæſorum fratrum poſſeſſiones hæreditatis jure Principatui adjungit. Regreſſus inde in Litvaniam, vitâ exceſſit. Nec Algimundo diuturna dominatio, etſi quietior quàm Troynato. Semina ſequentis belli Ruſſici jecerat, cum Davidis Luceoriæ Ducis motas de finibus Subſylvaniæ controverſias, armis compreſſiſſet: ſed exemptus maturè vivis, ſimul cum Principatu, imminentis belli negotium Ringoldo tranſcripſit. Neque impar erat incumbenti moli Ringoldus. Vtene enim Litvaniæ ac Subſylvaniæ Duce per idem tempus mortuo, Suintorogo principi propè infanti tutor lectus; provinciis, quæ tutelæ nomine acceſſerant, potentiam inſigniter auxerat. Polociam interea Baſilius Rechuoldus obtinebat. Diuturno ille ſeſe bello intricaverat; cùm agrorum partem, quam Pleſcovienſes

Algimundus Dux Novogrodenſis Litvaniæ.

Ringoldus ejus ſucceſſor.

Baſilius Rechuoldus Dux Polocenſis Pleſcoviam expugnat.

de Polocenſibus ceperant, armis repetit. Tandem hoſtes vicit, agros recepit, urbi captæ tributum in annos imperavit. Filia ejus Praxedis (Poroſcovia vulgò) à Ruſſis inter Divas Virgines, religiosè colitur: nam poſteaquam inter Veſtales ad templum Salvatoris vulgò Spar aliquantum Polociæ egiſſet; fama eſt, Romanam ab ea peregrinationem ſuſceptam, & in urbe ſeptennio ſanctè exacto mortuam, tunc magnæ virtutis opinionem reliquiſſe: deinceps verò ad annum 1273 à Gregorio X Divarum numero additam. Filius verò Hlebus parentis ſucceſſor, ætate immatura vitâ functus, cùm prolem nullam reliquiſſet, plenam Polocenſibus libertatem fecit. Ita Reſpublica eorum rurſus ad populum tranſlata eſt: & Litvanorum Principum dominio expedita. Kijoviam interim, cùm propinquâ, Ruſſiâ, Scythico imperio paruiſſe, Ruſſi ipſi ſunt auctores: qui ſub Scytha Principe Kijoviæ dominationem obtinente, plurium Ruſſiæ Ducum à Chriſtianis religionibus defectionem, atque

Polocenſibus libertas reſtituta.

An. 1235.

Digitized by Google

que Michaelis Chernichovienſium Principis cum familiari aulico Theodoro, ob fidei in Chriſtum conſtantiam, necati cædem circa ea tempora conſignarunt. At mihi certius eſt; longè ante ea accidiſſe, quia Bateio Scytharum Principe imperante acta eſſe ſcribuntur.

LIBER IV,

De rebus Litvanorum obtinente rurſus Principatum familiâ Palæmonis.

PRimus eſt Litvanorum Principum Ringoldus, Gimbuto Palæmonis nepote genitus, qui *Magni Ducis* titulos aſſumpſit. Non vanum nomen, ſi Provinciarum quas obtinebat amplitudinem ſpectes: imò neſcias, an non Principatus magnitudine minus? Ingentem novi tituli invidiam, Litvaniæ utriuſque, Samogitiæ, Curoniæ, Subſylvaniæ, Novogrodiæ, Mozyriæ, ac Pinſci, Severiæ, Czernichoviæ, poſſeſſione magis, quàm poſſidendi jure implebat. Legitimus enim hæres Suintorogus tutelæ

Ringoldus Magnus Dux Litvaniæ, Samogit. Novogrod. Subſylvan. Czernichoviæ, Severiæ.

ſpecie ad privatam ferè vitam redactus, cogebatur debitum ſibi principatum expectare, quamdiu fraudis & injuriæ hæredes ex Ringoldo ſupereſſent. Ringoldus certè, quòd diu diſſimulare non poterat, maluit maturè palam profiteri: poſt interverſam privatim pupilli hæreditatem, titulos etiam in ſe publicè tranſtulit: quòd nec opum nec honorum cupiditati temperare, impotens ſui animus, noſſet. Facinus hoc principis, domi, nec probari permittebat tenerior ex pupilli injuria affectus, nec omninò reprobari, ſurgentis ex injuria privata Reipublicæ ſpecies: *hanc, cùm incauti cives amare cæperunt, facinus Principis diſplicere deſiit.* Apparebat enim tùm matura atque virilis Principatus conſtitutio, gerendis rebus planè valida: poſteaquam ex tot provinciis ſub communi Principe, una Reſpublica coaluit. Magis proinde apud populum, quàm apud Senatum cauſa Principis odio laborabat: *ille juſti magis anxius ſimplexque arbiter, omnia damnabat quæ iniqua; huic jura privata ad publicum commodum nimiùm*

Digitized by Google

nimiùm inflectenti, fas frangere non omninò turpè videbatur. Res tota quemadmodum domi pro varia in virtutem vel rempublicam inclinatione ancipites affectus laudesque aut vituperia reperit: ita foris certum hostem excivit. Residuæ è præteritis simultatibus iræ, aversarumque à Russia provinciarum memoria & dolor, Russos Litvanorum fortunæ infestos pridem habebat: plùs tamen hactenus valuerat metus, quàm odium: hinc tamdiu ad professas inimicitias non descendebatur. Vsurpatorum tandem à Ringoldo M. Ducis titulorum invidia apertum bellum accendit. Suentoslaus Kijoviæ Dux (quòd è vetere Russicæ Reipublicæ formâ, is cum suprema potestate universæ Russiæ præesset, qui Kijoviæ rerum potiretur) ad se inprimis pertinere ratus Ringoldi ausibus ire obviam, & ipse summâ vi bellum moliri; & alios Duces in consiliorum factique societatem omni arte pertrahere. *Indignum*, ajebat, *sub Russorum Principum conspectu, Ethnicâ Litvanorum servitute, nobilissimas Russiæ Provincias miserè premi:*

Russi Ringoldo bellum movent Duce Suentoslao Kijovienſium Principe.

& tamen nec barbarorum potentiam plus, quàm invidiam, apud hoſtes reperire; nec Chriſtianorum calamitates, aliquid ultra querelas, apud ſocios & populares. Quod ſi uſu ipſo jam tolerabile fortaſſe redditum, (etſi immeritò) quiſpiam credere poſſet: illud verò quomodo ferendum? Barbarum eò audaciæ progredi, ut univerſæ Ruſſiæ imperium vel cogitatione ipſâ uſurpet. Quid animo conſtitutum ægrè celet, ſatis ab invito proditum eſſe faſtuoſi tituli inſolentiâ. Quid enim dubitarent eum tituli ſui magnitudinem reliquis Ruſſiæ ditionibus implere tentaturum, qui eundem, ab occupato patrimonio pupilli ſuæ fidei commiſſi, nuper inchoaſſet? Propterea illum certè tam ambitiosè Magni Ducis nomen invaſiſſe, ut occupandæ de integro Ruſſiæ, & ſibi & poſteris neceſſitatem faceret: niſi ſemel aſſumptos titulos, aut turpiter deſerere, aut re vacuos ſtultè conſervare mallent. Certè apud viros ſuarum rerum atque honeſti non omninò incurios, omnia ea ſatis momenti habere, & ad fœdera (ſi tamen aliqua ſuperſunt, longè ante à Litvano non violata) infringenda, & ad bellum extremis etiam fortunarum impendiis pertinaciſſimè urgendum. Quidquid verò alii, de ea re, apud ſe conſtituerint; ſibi obſtina-

obſtinatum jam eſſe ; arma palàm huic Ruſſiæ hoſti inferre. Prolatam à Suentoſlao belli facem, abſque cunctatione plures ſecuti : inter primos Leo Volodimirienſis,& Demetrius Drucenſis , Duces. Kurdas quoque Scytharum Vltravolgenſium regulus ex nuperæ cladis recordatione , ſuoptè ingenio in ultionem pronus , ut privata damna minoribus impendiis ulciſceretur, aliquot militum millia in ſubſidium Ruſſis miſit : *quòd tamen meminiſſet , ex æquo hoſtem eſſe , eum quem juvabat, atque eum quem aggrediebatur, deſtinato conſilio tantum præſidiarii militis dedit , quantum ad Litvanorum perniciem ſufficeret , neque Ruſſorum potentiam aleret.* Ruſſicis itaque Scythiciſque copiis ſuccinctus Suentoſlaus, infeſta ſigna provinciis Litvaniæ intulit; atque ut omne bellum ad ipſam Principatus regiam redigeret , Novogrodecum verſus tendebat. Ex itinere latiſſimè agros miles populatus, quâ Nemeno defluente non arcebatur , omnia cædibus ac ignibus repleverat. Ad Mohilnam primùm Litvano exercitu objecto , agrorum vaſtationes ſtitit

ſtitit Ringoldus. Atque ut temporis illius ratio (ubi non tam aſtu aut ingenio quàm viribus de ſumma rei tranſigebatur) non ferebat longas in bellis moras: vix caſtra coierant, miles ad pugnam utrinque in campum eodem die eductus eſt. Inde ingens Ruſſorum acies; Scythico equite per alas firmata: hinc mediocres Litvanorum copiæ; in præſidio verò Ruſſicarum legionum fides & arma, quia contra populares ſuos, non ex vano ſuſpecta. Pugnatum eſt pertinacibus utrinque animis in veſperum: jam nox, inchoatum cùm ſole pænè prælium, dubio adhuc Marte, diremptura incumbebat; cùm veteranus Ringoldi miles extremâ indignatione actus, totis ſimul viribus ad victoriam adnititur, & hoſtem veſtigio movet; motam ſemel loco aciem, facilè deinde in fugam egit. Duces belli alii elapſos, alii promiſcuâ cæde abſumptos in campo manſiſſe tradunt. Exercitu fuſo, caſtra victori militi in prædam permiſſa: nec amplius Ringoldus vel iram vel fortunam in victos extendere voluit, pace conten-

Funduntur Ruſſi à Ringoldo.

Digitized by Google

contentus. Videbat enim Ruſſos, ex recenti ſtrage quietis magis patientes, non facilè iterum arma invidiæ aut odio permiſſuros. Victoriam Ruſſicam exceperunt motus Livonici: irrumpentes in Samogitiam Equites Enſiferi aliquoties repreſſi; atque ut defuiſſent alii ex voto eventus; ſatis erat nihil de Samogitia ad validum jam tum hoſtem perdidiſſe. Inſuper Livonicis annalibus proditum reperio: exercitum ingentem Equitum cum auxiliis Germanicis fuſum: Duces belli Volquinum Magiſtrum, Baronem à Dannenberch, Equitem Germanum Haſſeldorf militari gloriâ celeberrimum, cum quadraginta octo Ordinis fratribus, cæſos. Poſt rempublicam inter arma fortiter adminiſtratam, non diu pace partâ domi frui potuit Ringoldus, Novogrodeci morbo extinctus. Suintorogo hinc paterni principatus repetendi ſpes affulgere viſa: neque deerant rebus novandis apta partium ſtudia; ſi Dux cæpiſſet. Sed juvenis ætatis vel ingenii mollioris vitio, necdum audendo par, timi- *An.* 1238.

diora consilia secutus est : concessâ nuper in possessionem Samogitiâ, contentus ; lite, de Litvania, abstinuit.

Mendogus Primus & ultimus Litvanorum Rex.

Mendogus itaque, cui apud alios Mendolfo nomen, suffectus Ringoldo, ipsa initia principatus, quem parens pupilli nepotis injuriâ pepererat, cædibus ac sanguine cognatorum funestavit. Ita, *crescente potentiâ Principum, succrescebant sensim & scelera*; per *An.* 1240. quæ dominandi cupiditas ampliùs se promovere conabatur. Quoscunque è propinquis infestos suis rebus suspicio obtrusisset; ferro aut veneno submovit. Nepotum tamen cæde abstinuit : non quidem, quòd minùs suspectos haberet; sed quòd ad tanti sceleris destinationem, mens nondum tragicis facinoribus satis obfirmata, ipsâ naturæ Verecundiâ, trepidaret. Tres erant juvenes, belli pacisque artibus impigri, & agendo maturi : Arduidus, Vikundus, & Cieuciwilo aut Theophilus. Hos ut, honoris specie longiùs à curia ablegatos, vel suis fraudibus faciliores haberet, vel à rerum novandarum occasionibus amoveret; ad

ad exercitum proficiſci jubet ; & finitimorum infeſtationibus juvenilia ſtudia bellis aſſuefacere. *Incautus (ut ſolent, nimiùm ſuſpicaces)* Princeps ; *fortunam ſuam quâ præcipuè firmare voluit, hac prope prodidit.* Iuvenes enim re feliciter inter hoſtes confectâ, inſignium in Ruſſia civitatum potiti ; cùm jus imperandi deguſtaſſent, patrui jugum non tulerunt. Druciam & Smolenſciæ partem Arduidus, Vitepſciam Vikundus, Polociam Theophilus obtinebant : ut ſubditos Chriſtianos magis ſibi conciliatos redderent, ſacra Chriſtiana publicè profeſſi. Hæc Mendogo belli movendi cauſa : & primi inter Litvanos civilis diſſidii, atque propè amiſſæ Reipublicæ ſemina. Nam juvenes, paucarum civitatum opibus, non ſatis contra validum hoſtem ſecuri ; cùm finitimorum auxilia implorant, patruum oppugnando, vix patriam non perdiderunt. Vikundus Rigam miſſus, Livonienſium ac Pruſſicorum Equitum animos, ſuo fratrumque nomine ſolicitabat. Auxilii lati præmium ſpondebatur, Iatwiezyæ & Samogi-

Mendogi bellum cum Nepotibus & Ruſſis.

mogitiæ portio media, perpetuo jure Equitum ordini transscribenda. Quòd si eventus felix conatum promoviſſet, cæſo aut depulſo Litvaniâ Mendogo, quidquid in bellum impenſum eſſet, ex Litvaniæ ærario refundendum promittebatur. Primum belli impetum Mendogus in Theophilum verterat, quem inprimis finium propinquitas objiciebat. Oppugnata aliquoties Polocia: ſed præſidium è Ruſſis ac Livonienſi milite, & urbi tuendæ, & hoſti, acciſis viribus, repellendo, ſuffecit. Neque poterat diutiùs obſidionem Mendogus urgere exercitum alio contra novum hoſtem ducere coactus: diverſâ enim parte conflatum expectatione majus periculum domum revocabat. Daniel Romanovicius Dux Kijoviæ, Baſilius Haliciæ, aliique Ruſſi Duces, honeſto ad famam titulo, exules Principes juvandi, re verâ Ruſſicarum ditionum recuperandarum ſpe, grave Litvanis bellum intulerant. Ad gentem Ethnicam Chriſtianis regnis quibus undique cincta eſſet, plurimùm infeſtam, com-

communi ope excidendam passim currebatur: causæ pietas Polonos etiam ad arma exciviſſet, niſi eos aliæ curæ domi quietos tenuiſſent. Scythicarum enim infeſtationum metu, ſi miles extra fines regni mitteretur, non è republica fore Boleſlao Pudico viſum. Ancipiti planè periculo, & vix unquam majore res Litvana conflictata, conſpirantibus ab omni parte hoſtibus: quibus, ſi Polonus acceſſiſſet; neſcio an non fatalis is Reipublicæ ictus fuiſſet. Iam victor Ruſſus Slonimum, Wolkoviſcum, Mſciboviam ſecundo curſu ceperat: & vaſtatis latè agris, trepidationem Novogrodecum versùs urgebat. Mendogus ad ſubitam vim, nec conſilio, nec viribus, ſatis comparatus; ut *impetu primo quacunque arte retardato, ſpatium providendi daretur; legatos mittit:* pacem ſupplex petit; obſidem fæderum, Volſtinicum ſeu Voyſielcum filium, legatis adjungit. Ferox recentibus ſucceſſibus Daniel, pacis nomen non ferebat. Repulſa itaque eſt legatio. *Non propterea*, ajebat, *ſe cum milite Litvaniam ingreſſum*

Ruſſi Litvaniam invadunt.

Legatos Litvanorum rejiciunt.

sum, ut armatus legatos audiret. Frustra legationibus tempus extrahi, cùm copiæ sub signis ferrem transigerent. Pacem quam hostis peteret, non ex ipsius submissione, sed ex ulteriore belli progressu se pensaturum. Subsisterent igitur Volkovisci: cùm victorem exercitum illac in hyberna reducturus esset: tum, si quid adhuc integrum de Russia Mendogo superfuerit; de eo, per otium à bello, commodius cùm Legatis acturum. Remissis ergo Volkoviscum legatis, obside Woyselko Slonimum relegato, infesto exercitu Novogrodecum versùs progressus est. Regionem universam fædè populatus, pluribusque locis in potestatem redactis, ab urbis ipsius obsidione, quam spe longiorem futuram præviderat, hyeme imminente abstinuit. Tum primùm legati auditi, & fædera icta conditionibus, quas maximè tolerare poterat Mendogus, magnâ Russiæ portione mulctatus. Compositis in eum modum Russiæ rebus, quas satis securas reddebant novi contra Danielem Kijoviæ Ducem à Scythis motus, angebat animum Litvaniæ cura. Theophilus Nepos, post defensam Polo-

Mendogi fœdera cum Russis.

An. 1245.

Digitized by Google

Polociam, Archiepiſcopi Rigenſis & Magiſtri Livoniæ opibus, res ſuas validè firmaverat: quorum gratiâ, à ritu Græco nuper Polociæ ſuſcepto, ad Romanam religionem tranſiit: ab eo facto, facillimam deinceps & fidem & benevolentiam apud Equites Livonicos habuit. Poſt mutuas inter Livoniæ Magiſtrum Theodorum, & Mendogum in Curonia clades, Theophilus Livonicis auxiliis Polocenſibuſque copiis inſtructus, bello patruum in ipſa Litvaniâ petiit: ubi, cùm nullus miles opponeretur, effuſo liberè in prædas exercitu, per univerſam Litvaniam ferro ac igni bacchatus, ingentem prædam abſque prælio aut periculo Polociam eduxit. Similes agrorum vaſtationes pari ſucceſſu deinde repetiit. In Semigallia quoque Samogitas auxilia ei provinciæ ferentes, à Magiſtro Equitum inſignem cladem accepiſſe, è Livonicis commentariis habetur. Tandem cùm frequens fama eſſet, majore mole Litvanicam expeditionem Livonicis armis ab Theophilo inſtaurari,

Bella ejuſdem cum Livonibus.

An. 1247.

An. 1250.

Mendo-

Mendogus ampliſſimis donis promiſſiſque Magiſtrum Livoniæ, Andream de Stukland à propoſito bello deducere conatus eſt. At Magiſter *omnem pacis mentionem reſpuere: nefas ducere, amicitias cum Ethnicis; ad quos bello petendos, Sacramento ſui tenerentur. Si Princeps Litvaniæ, Chriſtianis ſacris initiaretur, fœderum paciſcendorum rationem non omninò difficilem fore. Suſciperet quamprimùm religionem Chriſtianam: donationem provinciarum à Nepotibus factam, ratam haberet, atque jus, ſi quod in eaſdem provincias haberet, Ordini Equitum conſignaret. Se verò perfecturum, ut Mendogo inter Principes Chriſtianos ritè annumerato, tituli regales à ſummo Pontifice tribuerentur. Ita pacem conſtantem inter Equites, & Litvaniam firmari poſſe.* Duræ nimis Mendogo conditiones viſæ. *Poſt aliquot agros latrocinii more direptos, ante tentatam juſti prælii aleam, ad avitas religiones ejurandas ſe cogi. Quid verò iſtos imperaturos, ſi bello viciſſent? Satis adhuc Litvano ad arma virium eſſe. Quid igitur tanquam perditis rebus tam audacter imperarent ei, quem necdum acie experti eſſent? Nimis apertè ſano ſibi illudi, cùm tituli ampliarentur,*

Mendogus fœdera init cum Livonibus, baptizatur, & Rex Litvaniæ renunciatur.

tur, provincia detraherentur. Sed quia vis hosti in promptu erat, indignatus fortunæ, cessit tempori: neque dolore amittendarum provinciarum adduci potuit, ut de summa rei prælio decerneret. Legatis igitur præsentibus Christiana sacra palàm susceptit: Iatwiezyæ, Samogitiæ, Curoniæ, & Veizensium agrorum donationem, traditis de more literis perpetuam esse voluit. Missi deinde Romam, qui Principis sui nomine, supremo Christianorum Pontifici solitam venerationem dependerent, & regios titulos ac diadema peterent. Accepta legatio perhonorificè ab Innocentio IV: missum diadema per Heindericum (seu Henricum) Armacanum, postea Culmensem, Præsulem; qui simul cum Archiepiscopo Rigensi, sacro fonte cum sexcentis primorum ablutum, in campis Novogrodensibus, (neque enim Novogrodeci tam amplæ ædes haberi poterant) solennibus cærimoniis novum Regem inauguravit. Sacrorum per Litvaniam Pontifex designatus Vitus, religiosum institutum, ordinem- *An.* 1252.

que D. Dominici, ſub S. Hyacinthi magiſterio ſecutus. Omnibus ex ordine procuratis, jam in tuto pax putabatur: ſubſecutæ enim quietis exterior ſpecies, pacis ſecuritate, plurimùm finitimis imponebat. At Mendogus ſacra quidem metu nuper ſuſcepta, palàm præſeferre: privatis verò ad Ethnicas aras ſacrificiis impiè eadem violare. Vbi deinde periculo abeunte, timor magis reſediſſet, dolore actorum acriùs urgeri. ſub regio titulo principatus undique mancus, hinc Ruſſiâ detracta, inde Samogitiâ, Curoniâ, Iatwieziâ amiſſis, ſeipſo minor, vehementiùs diſplicere. quidquid nuper metu aut ſimulatione egiſſet, penitus odiſſe. Ceteris affectibus tandem in furorem degenerantibus, parùm ad inſaniam erat Chriſtianam religionem palàm ejurare: ſanguine ac cædibus actorum memoriam obliterare, vaſtitatem latè per finitimos circumferre, ferro ac igne quaquaversùm in Chriſtianos graſſari, ardebat. Sed quò primùm repentinus ſeſe exereret, nondum conſtituerat: viſum tantiſper jam

An. 1254. Primus in Litvania Epiſcopus, Vitus.

Mendogus religionem Chriſtianam deſerit & Chriſtianas provincias infeſtat.

in

in Ruſſos & Livones diſſimulare. Primas effudit furias in Poloniam : Lublinenſem tractum populationibus peragravit: urbem ipſam arcemque captam diruit ac exuſſit, onuſtum prædâ militem domum reduxit. Exiguâ deinde quiete interjectâ, triginta millium exercitu Maſoviam aggreſſus, univerſam crudeliter vaſtavit, & Plociam arcem exuſſit. Prædâ ingenti captiviſque inde in Litvaniam cum exiguo equitum præſidio dimiſſis, infeſta ſigna in propinquam Pruſſiam ex inſperato intulit. Arcibus lociſque munitioribus Equites Crucigeri ſeſe continebant: ingentes enim copiæ Litvanæ, repentè per agros effuſæ, omnem cogendi in caſtra exercitus uſum ademerant. Pagi ac oppida nuper exædificata flammis abſumebantur: in templa potiſſimum, & ſacrorum præſides barbarè ſæviebatur, nulluſque omninò è Chriſtianis captivus ad vitam ſervabatur: quòd Rex hoc genus prædæ execratus, palàm edixiſſet, ne quis Chriſtiano vitam relinqueret. His Pruſſorum ſtragibus irritatam non exſatu- *An. 1255.*

ratam Christiani sanguinis rabiem, sensim in Livones exacuebat: quorum armis vexatam nuper à Nepotibus Litvaniam me-
An. 1260. minerat. Aliquot ergo pòst annis bipartito agmine invadit Curoniam: ubi paulò
An. 1261. ante Magistrum Livoniæ Borhardum, cum paucis iter visitandis proximis arcibus ingressum, Samogitæ ex insidiis propè oppressérant, ni ferro viam fugæ per confertos aperuisset. Ad hostem ancipiti bello distinendum, quatuor expedita millia Mendogus vastationibus destinat: reliquas copias Karszovini arcis in confinio Prussiæ oppugnationi admovet. Sustinuit diu & oppugnationes & obsidionem, impositum loco præsidium: *spes subsidiorum tuebatur constantiam.* Nam Magister Livoniæ Burgardus Horsnusen, cum exercitu è Prussia, Livonia, & Danicis auxiliis conflato, propediem affuturus erat. Festinanti interim in hostem Magistro, Curones prædationibus vexati nunciant, Litvanam legionem haud procul inde abesse, prædâ & captivis impeditam. Opem supplices implorant:

rant : ſe etiam magno numero adfuturos in armis ſpondent, modò ſpes à Magiſtro fieret, fore ut conjuges liberique, Litvanæ captivitati erepti, ſuis ex fide redderentur. Reſponſum eſt à Crucigeris : *aliis ſe legibus militiam ducere. Prædam omnem de hoſte captam, victorum eſſe debere. Si quid inter ipſam hoſtilium caſtrorum direptionem de propriis rebus fortunæ Curonibus obtuliſſet ; non gravatè ſe, id apud eoſdem relicturos. Cætera omnia, quæ apud hoſtem eſſent, victori militi cedere debere, ſcirent.* Aſpera hæc reſponſio, *ex afflictæ jam conditionis tolerantiâ affectuum impotentes barbaros, facilè ad indignationem perpulit.* Seceſſione itaque factâ partes Chriſtianas deſtituunt ; atque inhumanitatis odio ; inimicitiarum ac injuriarum acceptarum immemores, hoſti ſeſe conjungunt. Pugnatum deinde auctis hinc, imminutis illinc viribus : atque ea pugna Livonicus exercitus fædè profligatus eſt. Magiſter ipſe Livoniæ & Marſchalcus Pruſſiæ Henricus Botel cum centum quinquaginta Equitibus Ordinis, vulgò Fratribus, occubuerunt : cæſorum è promiſcuo mili-

Curones, vulgò Curlandi, ad Litvanos à Crucigeris deficiunt.

te capitum multitudo non eſt ſub numero. Inſignem ad memoriam eventum eo prælio contigiſſe traditur. Pulſa loco Litvanicorum equitum cohors in fugam ſeſe conjecerat : cùm ultimum ex ea cohorte ordinem Gerebrardus Saxo Eques adeptus, caput unius gladio dejeciſſet ; truncum cadaver ad plura ſtadia in effuſo curſu immotum, neque fugientium ordinem, neque equum deſeruit. Exuſtis deinde in Curonia, Karſzovino atque Heisburgo arcibus ; exercitus in Samogitiam, mox in Pruſſiam ductus. Ibi poſt Sambienſes agros pervaſtatos, Regiomontum urbs à Bohemorum Rege Ottacaro non multò antè condita, obſidione cincta. Sed quòd ſelecti militis præſidio teneretur ; infeliciter tentatâ oppugnatione, non levis clades accepta eſt : amiſſi fortiſſimi quique, qui per pontem Pregelo fluvio impoſitum, pertinacius ſe contra adverſa tela, portæ urbanæ inferebant. Ne tamen recuperatâ per eam expeditionem Samogitiâ & Curoniâ vaſtatâ Sambiâ, fruſtra Pruſſiam tentaſſe

Digitized by Google

taſſe Mendogus videretur, per univerſam provinciam popularium animos ad defectionem ſolicitavit; ſubmiſſiſque auxiliis Samogiticis, conflavit poſt aliquot annos intra Pruſſiam bellum. Ita Crucigeris domeſtico bello implicatis ulciſcendi ratio adempta. Electis enim inter ſe Ducibus, religionem Chriſtianam Pruſſi ejurarunt, atque condicto, ante ferias D. Matthæi, die, per univerſam provinciam templa diruerunt; ſacrorum præſides, quos nanciſci poterant, tormentis confecerunt; nihil omninò, quod ex ſacris Chriſtianis, furori repentino ad injuriam patere poterat, non profanatum reliquerunt. Digna proinde Chriſtianis principibus res viſa, ut collatâ in commune ope, ferocia barbarorum reprimeretur. Auxilia magnâ mole è Germaniâ potiſſimum contracta; miles probè armatus, Duces bello experti: nihil ad excidium colonorum Pruſſiæ ac Samogitiæ, deſiderari videbatur. Ergo ut per Nactenſes agros hoſtilem terram ingreſſi ſunt, ſedem belli inter ipſa viſcera fixuri, caſtris locum

Pruſſi à religione Chriſtiana & à Crucigeris deſciuns.

Digitized by Google

locum media in Prussia capiunt vexando undequaque hosti opportunum. Permunitis ibi tumultuarii operis vallo & fossa castris, ad impedimentorum custodiam paucas cohortes reliquerunt, totis ipsi copiis contra hostem, quem castris quoque sese continere rumor erat, profecti. Barbari de viribus & consiliis hostium per speculatores moniti, verebantur primam armati militis audaciam, præsertim quòd suis armorum genus & pugnæ ratio levis in usu esset. Aliquâ ergo victoriâ prima gaudia hostibus præripienda atque ita feroces spiritus atterendos censent: *remissiorem eorum impetum futurum, si ante pugnam aliquo adverso eventu timere prius, quam audere didicissent.* Quare ne in venientem ferociter contra se hostem fortuitò incurrerent, flexo ad partem notis sibi per sylvas callibus itinere, castra quibus exiguum in præsidio militem sciebant, magno impetu adoriuntur. Capta ea primo insultu, præsidiumque cæsum. A præda jussus sibi temperare miles, & quamdiu ab illo successu erectior manebat

Christiani à Prussis Ethnicis profligati.

Digitized by Google

nebat ad victoriam animus, cruentis adhuc gladiis, ardenteque ſpiritu in hoſtem ire, ubi & plus belli eſſet, & ſumma victoriæ. Vt primùm ſigna imminentium à tergo barbarorum, in quos à fronte Germani intenti erant, in conſpectum venerunt, ex inſperato illo eventu caſtrorum captorum ſuſpicio, atque hinc trepidatio: tum, collatis ſignis, atrox prælium. Pertinacia pugnantium in aliquot horas dubiam utrinque victoriæ ſpem ſuſtinuit: tandem Chriſtiani profligati. Nobiliſſimus quiſque aut captus, aut cæſus. E præcipuis captivis ſorte lectus Hirchaſus nobilis Magdeburgenſis, qui inter triumphos, barbaro ritu ad Deorum venerationem equo inſidens armatus, vivus exuſtus eſt. Miſerabili huic fato clementiâ aliquorum, quos ante amicè coluerat, bis exemptus fuerat: cùm tertiò tandem eadem ſors cecidiſſet, reſpuit vitam quam barbaræ miſerationi deberet. Alter exercitus Germanicus duce, Comite Barboigienſi, Sambiam & Samogitiæ confinia populabatur: hic quoque à

Pruſſis oppreſſus eſt, ipſis D. Agnetis feriis: Dux ipſe in poteſtatem hoſtium amiſſo exercitu venit. Harum victoriarum ſucceſſu Helzberga, Krutzburgum, Regiomontum, Bartenſteinium arces atque oppida Crucigeris ſunt adempta. Nec Livonia interim à bello immunis erat; affligebatur aſſiduo per legatos Mendogi: pu-
An. 1262. gnatum quoque ibi eſt ad Lenuardum arcem Dunæ ripis imminentem quo eventu; proditum non reperio. Mendogus ipſe ut expeditior in alios eſſet, fœdera cum Ruſſis inſtauravit; per quæ ſocietas armorum contra Polonos inter Ruſſos & Litvanos
Mazovia à Litvanis vaſtatur. conſtituta. Eodem ſtatim anno ad expeditionem Mazoviticam Suarmirus Ducis Kijoviæ nepos, Mendogo ſe comitem adjunxit. Mendogus auxiliis Rufficis auctus, occultis per ingentes ſylvas itineribus, ſilentique agmine in Mazoviam inſperatus penetrat: Semovitum Ducem filiumque ejus Conradum per æſtivos calores ſecurè in Iazdovia villa cum univerſo comitatu agentem opprimit. Ceſſerat ex ſorte captivus

vus Semovitus Suarmiro, Conradus Mendogo: atque hic quidem à Litvano liberaliter habitus, numerato à ſuis lytro, principatui paterno reſtitutus eſt; at Semovitus miſerè interiit, ſtatim à Ruſſo barbarè trucidatus. Inde legiones ad prædam vaſtationemque agrorum dimiſſæ. Amiſſis Ducibus Mazovitæ, non tam unius alicujus imperio aut conſilio, quàm tumultu ipſo, ut in ſubitis evenit, agreſtes ac nobiles in unum collecti, vim hoſtium ſiſtere ſunt conati: ſed multitudini ceſſerunt, victi ac deleti. Fædior deinde vaſtatio, totâ Mazoviâ & magna Cujaviæ parte ſubſecuta: præda atque exercitus, abſque damno, domum reductus. Anno ſubſequente Mendogus per hyemem Livoniam infeſtavit: 4 Non. Februarii Parnaviam captam diruit, & ad Dunamundam cum hoſte conflixit. Æſtate deinde proximâ rurſus militem Mazoviæ immiſit: hic cum nec hoſtem ad pugnam elicere poſſet, neque ex præteritis populationibus aliquid in ea provincia ſupereſſet, Viſtulam trajecit. In- *An.* 1263.

tacti fuerunt hactenus Lovicienſes agri; ingens proinde ex illis præda abacta, reliquis igni aut ferro abſumptis. Gravis omnino ea tempeſtas toties rediens non Mazovitis modò, ſed & Polonis, eſſe cæperat. *Diviſo in plures Principes* Poloniæ *regno, difficilis concordia* erat: hinc Litvanorum in propinquo potentia creſcens, magis formidabilis. Neque facilè res Chriſtianorum reſpiraſſent, niſi ſurgentem Ethnicorum fortunam domeſticæ factiones abrupiſſent. Obierat per idem tempus Mendogo conjunx: ad ordinandam muliebrem familiam, & procuranda defunctæ juſta, evocata in curiam aderat Doumandi Zanalſceni Ducis uxor, Reginæ ſoror. Rex jure hoſpitii ad flagitium per vim abuſus, violatâ fœminæ pudicitiâ in conjugium eandem retinuit. Impatiens injuriæ Doumandus opum ſuarum imbecillitate, ultionis cupiditatem ab aperta vi temperare, atque adeo diſſimulare; interim Reipublicæ cauſa, procerum animos pertentare, atque à Principe avertere: ac potiſſimum

Civilium per Litvaniam motuum occaſio, & cædes Mendogi.

Digitized by Google

mum cum Troynato Samogitiæ Duce Mendogi ex sorore nepote, secreta consilia agitare. *Auderet tandem ipse, quod nemo non optaret. Liberata à gravi Tyranno Litvania nomen, ille sibi assereret, ad quem maximè pertineret. Oblivisceretur in eo evertendo jura sanguinis: apud quem nullum jus esset inviolatum. Fratrum suorum exilio, litaret sanguine parricidæ Mendogi. Nunquam eum magis patere posse, quàm cum prætorianis legionibus in Mazoviam expeditis, ipse se nudasset suis præsidiis. Si vi opus foret: adesse Troynato Samogiticum exercitum satis addictum: se quoque in tempore cum Novogrodensibus copiis non defuturum.* Non diu sollicitationem tulit Troynati animus, suoptè ingenio in ambitionem pronus. Destinatis consiliis, ipse eventus viam aperuit. Turbatum enim interea aliquid fuerat à Duce Natbrawscio ad Borysthenem: contra illum jussus à Mendogo cum exercitu ire Dowmandus; Troynatum monet maturè, ne occasionem gerendi elabi patiatur: nunc demum tempus agendo esse, cùm militem sub signis haberet. Condicto

itaque die, Troynatus è Samogitia, Doumandus è Ruſſia exercitum occultè deducunt, atque intempeſtâ nocte regiam invadunt. Occupatis portarum cuſtodibus, percuſſores in cubiculum immiſſi, Principem in lecto confecerunt. Cæſi cum parente duo jam maturi regno filii, Ruclius ac Repicas.

Troynatus M. L. Dux, &c.

Nunc primùm, nova ad Principatum via, tentata eſt. Hactenus enim Principi vitâ functo, eum in Rep. ſuffici mos erat, cui juris hæreditarii præjudicium, ſubditorumque ſtudium ſuffragarentur: at jam quæſitus nuper eſt principatus per injurias nepotis pupilli: nunc verò etiam principis cæde. Ita per calcata, non honeſti modò, ſed & ſanguinis jura, ad Dominationem properari cæptum eſt. Troynatus certè ſcelere avi trucidati, & occupatæ armis reipublicæ, poſteris notior, quàm rebus geſtis; brevem Dominationem properatâ cæde non verſo anno abſolvit; eodem dejectus paſſu, quo aſcenderat. Quâ crudelitate in Chriſtianos futurus erat, ſi

ſuperi

ſuperi vitam commodaſſent, ſatis argumenti dedit, cum principatus inaugurationem à Mazoviæ vaſtitate orſus eſt. Exuſti Czervinſcum uſque pagi: Orſzymovium arx exciſa: adulti ferro, igne pueri abſumpti: fœminæ ad ſervitutem ſervatæ, aliæque à feroce victore in victos calamitates. Livoniam quoque ab eo vaſtatam, circa Parnaviam, Livones narrant. *Suſpecta tamen omnia domi erant Tyranno: nec ex vano timebat, ſcelera in alios patrata, in ſe reditura. Quales enim in ſe eos ſperaret: quos exemplis ſuis fidem dedocuiſſet?* Ad ſtabiliendas itaque in omnem ſpem contra quoſvis æmulos res, Polocià Theophilum conſobrinum evocavit. Hic ubi venit, poſt mutuam utrinque de ſublato communi hoſte gratulationem, in ſpeciem quidem conſilia de Republica cum Troynato communicare: clam verò nova in eundem cum ſuis moliri. Ambitione propriâ ſatis inquietus, Ruſſorum adhortationibus validè agitabatur. *Illene Litvaniam ſacris Chriſtianis nuper initiatam, impio Ethnici Principis jugo premi pateretur? Cur non*

An. 1264.

Theophilus contra Troynatum conſpirat.

non cederet Ruſſorum ſtudiis ? cur ſperneret beneficium Volſtinici legitimi Litvanorum Principis, jus omne Principatus integrè ſibi tranſcribentis ? Volſtinicius enim parentis ſui Mendogi à Religione Chriſtiana defectionem deteſtatus, ad Ruſſos (ubi obſes olim aliquandiu egit) profugerat. Ibi multa rerum viciſſitudine, animo ad humana hæc contemnenda inclinato, rigidioris inſtituti vitam profeſſus ſub Gregorii Polonini diſciplina, Haliciæ vixit. Inde ſeu aliâ cauſâ, ſeu parentis Regis, populariumque ſuorum ad Chriſtiana ſacra traducendorum ſpe, rurſus in Litvaniam tranſiit; atque haud procul Novogrodeco ad ripam Nemeni monaſterio extructo, cum pluribus ejuſdem vitæ ſociis religiosè : atque inter multas procerum ſolicitationes, conſtanter agere cæperat. Ad nuncium, Patris fratrumque à Troynato cæſorum, ne eadem ipſe clade involveretur, Pinſcum evaſit. *Pulſabat vindictæ cupido animum, brevi exercitio nondum ad humanos affectus ſatis obduratum.* Sed omnibus præſidiis in eo vitæ genere deſtituto, nulla ferè

ferè ulciſcendi per ſe ratio ſuppetebat. *Theophilum igitur ſolicitare: ei tanquam Chriſtiano Principi, paternum in Litvaniam jus tranſcribere: orare ne tot Troynati ſcelera, inulta pateretur: ut Mendogo parenti ſuo, occiſoris ſanguine inferias daret.* Nondum omninò aut Theophilus conſentiebat, aut conſilia maturuerant: conſpiratio vix inchoata Polocenſis cujuſdam, qui Theophilo è domeſticis erat, fraude, prodita & à Principe tempeſtivè oppreſſa. Theophilus hoſpitii ſecuritate apud fratrem incautiùs agens, trucidatus eſt: Polocia immiſſo exercitu occupata, atque in provinciam Litvaniæ redacta. Firmatam jam tot ſuorum cædibus dominationem Troynatus putabat, atque potiore æmulo ſublato, ſatis ad cæteros in officio continendos proviſum. Verùm *quid Tyrannis inter ſcelera ſecurum?* Quatuor prætoriani milites, Mendogo olim fidiſſimi, ſecurè ad balneum euntem adorti, necdum expleto Principatus anno, confecerunt. Ipſi, ſeu ne cui patratæ cædis pœnas luere cogerentur, ſeu ut ex ſecuro diſpicerent,

Theophilo ſublato Troynatus etiam occiditur.

quomodo id factum proceres haberet, indeque ulteriora rationum suarum consilia caperent: ad Volstinicum Pinsci agentem profugerunt. Præsens planè rei Litvanæ naufragium, inter subita mala deprehensæ, ab omnibus expectabatur. Inde velut decumano fluctu imminentibus extrinsecùs hostibus jactabatur: inde per dissidia domestica laxatis compagibus vitium facere per se cæperat, ac propè solvi. Sollicitos hic metus tenebat proceres; neque modus, quo obviam discrimini iretur, erat in expedito. *Factionum capita, quæ casorum Principum odia vel amores, velut abditum ignem in flammas mox erupturum, animo malè tegebant; nullam pacis spem apud gnaros rerum præseferebant. Provincias amplas tanquam truncum capite corpus, atque emortuum absque uno Principe, cadaver, diffluere necesse erat. Non pauci erant qui sanguinis conjunctione, aut veteris juris pratensione ad Principatum aspirabant: horum ambitioni si tota res permitteretur, brevi esset futurum, ut Republicâ carerent: aut enim civilibus armis discerpta miserè interiret; aut ei in spolium cede-*

Pericula Litvaniæ.

cederet, qui plus potentiæ, quàm virtutis aut dignitatis, in dimicationem attuliſſet. Creſcebat malum: neque remedium à tempore ſperari poterat. *Vnica inter tot præcipitia, ad concordiam & ſalutem publicam via* oſtendebatur; *ambitioſa diverſorum ſtudia maturè extinguere,* eo Principe renunciato, quem communibus ſuffragiis Senatus juſſiſſet. Kiernoviam itaque indicta comitia, & magnâ procerum frequentiâ celebrata. Litvani omnes in Volſtinicum ſententiis ſuis inclinabant. Id verò Samogitæ & Iatvingi ne audire quidem; ſub cujuſvis potiùs imperium conceſſuri, quàm Volſtinici: cauſæ in ſpeciem aliunde petebantur, in re erant, ſuſpicio & metus: ne Volſtinicus, Princeps renunciatus, non tam imperium adminiſtraret, quàm ultionem Mendogi parentis: ad cujus cædem Samogitæ & Iatvingi, operam ſuam Troynato nuper commodaverant. Ingens totis comitiis utrinque tumultus, ac propè mutua vis. Novogrodenſes, aliique juris Litvani, ſed Ruſſicarum familiarum proceres, *Reipublicæ cauſâ,* *Comitia ad eligendum novum Principem indicta.*

neutrarum ſe partium eſſe teſtabantur ; illi Principi cum obſequio acceſſuros , quem utriuſque gentis concordia dediſſet. Si tamen pacis ineundæ rationem optimam , apud Senatum liberè proferre fraudi ſibi futurum non eſſet : ſecurè auctores fore , ut externum aliquem Principem , qui liberum ab omni factione animum ad imperium adferret , ſuis votis quærerent. Eſſe Regi Ruſſiæ Danieli filium , imperio maturum adoleſcentem : eſſe etiam in proximo , ejuſdem ex ſorore nepotem Ducem Luceorienſem ac Drohicenſem Suarmirum, rei bellicæ gnarum & ſtudioſum , expeditionum Litvanarum contra Polonos, Mendogo comitem. Neque Samogitæ aut Iatvingi conſilium improbabant: ſoli Litvani ſummâ contentione obnitebantur. *Non dubitare ſe* , ajebant , *quòd Ruſſi proceres , de Republica ex fide agerent : ab eo enim tempore , quo Novogrodecum cum aliis Ruſſiæ provinciis Litvaniæ adjectum eſt, non imperio tantùm ſed voluntate etiam ac ſtudiis ad Litvanos tranſiſſe , ac ſibi permixtos ſub iiſdem legibus & Principe , pro unius gentis civibus ſe gerere : Etſi verò non privatis rationibus ad id conſilii deſcendiſſent ; conſilium tamen illorum pro ſolis Ruſſis & contra Rempubli-*

publicam communem, apertè esse. Quid enim Kijovienses, Halicienses, aliique, illato toties contra fœdera repentè bello, magnis viribus in Litvaniâ tentassent? quid aliud Litvani hactenus, omni ope propulsare essent conati? quàm hoc ipsum, quod nunc per otium tam speciosè à Novogrodensibus proceribus suaderetur; tam securè à Samogitis admitteretur? nempè Russi Principis in Litvaniâ & Samogitiâ imperium. Certè ab eo tempore, quo Ringoldus Dux Novogrodensis gente Litvanus ac Palæmoniades, titulos Magni Ducis Litvaniæ invasisset, & curiam Kiernoviâ Novogrodecum transtulisset, Litvaniam non tam principatum, quam Novogrodensis Ducis provinciam esse. Quid verò futurum crederetur; si Russus Princeps imperaret? Quidquid proinde Samogitæ & Iatvingi censerent, sibi certum omninò esse, non ferre Principem ex ea gente, quam majores sui armis quæsitam Litvaniæ subjectam reliquissent. Servaturos se omni studio majorum hæreditatem, Litvanum Russiæ imperantem: Suarmirum Russum amicum & socium habere se malle, quàm Principem. Posse quidem Russum æquâ conditione fœdera cum Litvanis colere: at ubi jus & dominationem in eos obti-

nuiſſet, facilè genium patriæ ſtudiis innutritum, rediturum. Nullum difficilius altiuſque, quàm patriæ amorem hærere. Perfregit ea res Samogitarum atque Iatvingorum mentes, & in Volſtinicum vel invitas inclinavit: ex quorum concordiâ Ruſſorum deinceps conſilia ſuaptè conciderunt, præſertim quòd vehementiùs illa promovere, non omninò ſecurum eſſet, ſuſpicionem novandarum rerum vitantibus. Plenis itaque comitiis Dux eſt reſignatus Volſtinicus. Miſſi Pinſcum legati, qui Volſtinico Monacho, procerum & populi ſtudia, prolixè explicarent, atque ad paterni principatus hæreditatem capeſſendam invitarent. Volſtinicus preces legatorum, quòd ſuſceptæ ſemel vitæ rationibus adverſarentur, conſtanter initio repulit. Sed cùm urgerent illi ſolicitè, & perituræ diſcordiis patriæ commiſerationem ſæpiùs ob oculos producerent, non ſuffecit propoſito conſtantia, ceſſitque legatis. Cùm Novogrodecum Pinſco perveniſſet, comitatus aulicus è circumjacente nobilitate adlectus eſt: inde matu-

Volſtinicus Monachus M. Dux Litvan. Samogit. Novogrod. renunciatur.

rato

rato Kiernoviam itinere, antequam proceres abiiſſent, venit: exceptus multâ honoris atque gaudii ſignificatione, & ſolitis ritibus Magnus Litvaniæ Dux inauguratus eſt. Adduci deinceps nunquam potuit, ut omnem vitæ privatim actæ memoriam abjiceret, ſupra purpuram, monaſticæ profeſſionis argumentum, veſtem nigram deferre ſolitus. Verùm *quia ultra veſtem, Philoſophia ipſius non proceſſerat; atque adeo, ex ea vitæ Chriſtianæ parte, nihil omnino in mentem transmiſerat: cum vili illa lacernâ, animum cruentum atque vindictæ cupidum, ad Principatum attulit.* Vix rebus ſatis firmatis, impatiens moræ ferocia in novæ potentiæ fundamenta cædis paternæ ultionem jecit. Procerum plurimi criminationibus variis, aut apertâ vi, oppreſſi: cæteri ejuſdem quidem cauſæ conſcientiâ Principis ſuſpicionibus & odio obnoxii; ſed ſociorum caſu cautiores facti, maturo exilio iram ipſius præverterunt: bona profugorum ærario Principis addicta. Cum Suarmiro, vetere parentis amico, fœdera Volſtinicus impensè coluit, quòd

Volſtinici mores, & bella.

quòd Litvanis copiis ad Polonicas expeditiones transeuntibus, ditiones ejus peropportunæ essent. Auspicium amicitiæ fuit, junctis viribus suscepta in Poloniam incursio, quâ Sendomiria, Ilzam usque vastata est: ab alia etiam parte continuis Iatvingorum prædationibus Lublinenses agri & tota Mazovia infestabatur. Boleslaus Pudicus inter Polonos Cracoviæ & Sendomiriæ tunc rerum potiebatur, vir bello impiger neque infortunatus: sed nunquam hostem intra fines suos occupare poterat. Iatvingi enim prædatorum instituto, repentini irruebant, miraque celeritate agris pervastatis, antequam ab incolis ad arma concurreretur, cum præda in sylvas se recipiebant. Consilium ex necessitate natum, fugitivum hostem, domi suæ totâ vi adoriri. Bellum itaque omne in ipsam Iatwiezyam Polonus transferre statuit: & sanè opportuna tunc satis debellando Iatwiezya erat, cum Litvani domesticis motibus distracti, auxilio sociis in tempore adesse non possent. Universam nobilitatem Polo-

Iatwiezyi seu Iazyges Litvanorum socii à Polonis excinduntur.

nam

nam Boleſlaus ad arma evocatam ſub Zavichuoſto recenſuit : inde exercitum totum ſub ſignis continuò duxit, neque permiſit comeatus aut prædæ cauſâ ordinibus quenquam excedere. Sciebat enim hoſtem ſuo ingenio pugnaciſſimum, neque unquam aut referre pedem, aut pugnam quovis loco, etiam iniquo, detrectare, ſolitum; Polono nunc primum intrare Iatwiezyæ fines auſo, non diu ocium à prælio permiſſurum. Et certè, cùm vix ſenſiſſe adventum Polonorum Iatvingi putarentur, repentè Boleſlao ſub ipſam auroram ab excubiis nunciatur, ingentes hoſtium copias citato agmine advolare, atque recta in caſtra Polona ferri. Ducebat eum exercitum præfectus militiæ Comatus : tanta verò erat ferocia militi, ut eodem impetu quo venerat ; ab itinere in vallum Polonum, contemptim rueret. Eductæ à Boleſlao properè in campum copiæ, atque quantùm ſubita vis ferebat, vix explicandi ordines ſpatium erat : & quia ſtatim pro vallo ad manum planè res venerat, cæco

omnino, diuque dubio Marte, in multas horas, totâ vi prælium gladiis agebatur. Primus Polonis ad victoriam passus fuit, cædes Comati: is enim cum inter primos prælium voce & manu urgens, Ducis simul militisque officium fortiter exequeretur, facto à pluribus simul impetu, confossus interiit. Ita *sæpè viri unius fato, bellorum fortuna agitur.* Nox inde jam cæteri faciliùs vinci, & acies in cladem, non tamen in fugam, inclinare. Nemo enim loco cedere: sed tantùm cadentibus multis, ordines fatiscere; & viam ad victoriam aperire. Quare ut campum integrè obtineret Polonus, internecione omnes delendi erant Iatvingi: cùm quisque aut è vestigio quod semel ceperat, quoad concideret à vulneribus, depugnaret; aut in locum jacentis commilitonis, inter confertos Polonos gradum obstinatè promoveret. Itaque unico eo prælio prorsus debellatum est. Proceribus atque omni equestri ordine, acie deletis, universum Iatvingorum nomen excisum: agrestes coloni, pars in proximam Litvaniam

Iatvingorum in bello singularis fortitudo.

niam diffugerunt; pars ad ſacra Chriſtiana à victore compulſi, ditioni Polonæ acceſſerunt. Subſylvania nunc ea regio dicitur: coloniis Polonicis, Ruſſicis, Litvaniſque frequens; prout aliqua ſui parte propior illis gentibus eſt. Eodem anno Litvani & Samogitæ Sambienſibus Pruſſis auxilia tulerunt. E Vellavia oppido, Pregeli ripis imminente, Equites Crucigeri proximos Sambiæ agros obtinebant: remotiores, frequenti excurſione, infeſtos reddiderant. Ad ejus oppidi oppugnationem copiæ admotæ, pulſati muri arietibus. Sed vim omnem fortitudo præſidiariorum, & induſtria machinarum Magiſtri, Henrici Tupodel, eludebat: fruſtra proinde id incæptum Litvanis fuit: præcipuis belli ducibus amiſſis, re infecta ab oppugnatione deſitum eſt. Ductus deinde exercitus in Lubavienſes agros, ubi hoſtem aperto campo, cum copiis conſediſſe, nunciabatur. Pugnatum ibi prælio acriter, victoremque Litvanum evaſiſſe auctor eſt Dursbuch. Addit idem, magnam eâ victoriâ

Litvani Pruſſis auxilia ferunt.

Digitized by Google

ſtragem editam : Helmericum Magiſtrum, Theodoricum magnum Pruſſiæ Marſchalcum, cum quadraginta ejus ordinis fratribus cæſos : quorum animi, lampadum ardentium inſtar in ſublime abeuntes, ab aliquibus de nocte ſunt viſi. Atque ut hic ſucceſſus aliquantùm recreaverat Volſtinicum, ita accepta nuper à Polonis plaga altè inſederat. Provincia amiſſa ; gens cujus forti operâ tot bellis Litvani uſi eſſent exciſa ; ultionis cupiditate animi quietem ſtimulabant. Collata igitur cum Suarmiro ope ingentibus copiis expeditionem in Sendomirienſes agros ſuſcipit. Effuſæ ad prædam legiones per univerſam Sendomiriam latiſſimè ferro ac igne graſſabantur. In ſubita trepidatione authoritas Boleſlai expectari non poterat : privato ſeu conſilio ſeu tumultu, armata equitum Polonorum & plebis promiſcuæ multitudo confluxerat : hæc contra palantes hoſtium manipulos progreditur ; atque ut Litvanas Ruſſaſque cohortes effuſim per agros prædam agentes, priuſquam in unum coirent, ſepara-

Sendomiriam invadunt & fugantur. An. 1265.

ſeparatim adepta eſt; cædit. Inde ad caſtra oppugnanda victor exercitus ſigna vertit: ſed Volſtinicus & Suarmirus amiſſis inter prædationem præcipuis legionibus, cum reliquo milite vim in caſtris expectare non auſi, maturè in tutiora ſe receperant loca. Boleſlaus ad nuncium rei benè geſtæ animo erectior, juſtam in Suarmirum indignationem ulteriùs proſequi ſtatuit. Favere videbatur ſuſcipiendis conſiliis præſens Ruſſiæ ſtatus, mortuo Daniele Rege Ducum ambitione ac diſcordiis plenus turbarum. Habito itaque per eam partem Poloniæ, quæ ſibi parebat, delectu: confectiſque inde validis copiis, Petrum Palatinum Cracovienſem Ducem præficit, atque infeſtis ſignis Suarmiri ditiones invadere imperat. Petrus dierum aliquot itinere per hoſtiles agros progreſſus, obvia ferè tantùm totis ſimul legionibus proterebat: nam quòd hoſtem in omnia intentum fraudibuſque militaribus probatum haberet, non permittebat laxatis vaſtationibus cohortes à caſtris divelli, ne qua rei gerendæ

An. 1266. Suarmirum juvant contra Polones, & cædunt.

occaſio Ruſſo daretur. Suarmirus ubi Polonum, neque contemptim palantem per agros, neque caſtris temerè locum capientem, ad inſidias nanciſci potuiſſet, caſtra aperto campo oppoſuit. Nihil primo die utrinque tentatum: poſtero (qui D. D. Gervaſio & Protaſio ſacer erat) uterque exercitus ad pugnam eductus: cùm extructæ acies intra teli jactum conſtitiſſent prælium miſſilibus inchoatum. Erat expeditus Suarmiro è Ruſſis, Litvanis, ac Scythis miles, qui ſtrenuè rem arcu & ſagittis agebat: quare Petrus equites ſuos tota vi coortos, arcuum uſum hoſti adimere, atque ad haſtas & gladios prælium deducere imperat. Tanto impetu in hoſtem itum eſt, ut impreſſionem factam repentè ſenſerint, neque tulerint Ruſſi: mox inclinari acies, & turbari. Suarmirus, cùm ſemel iterumque pugnam reſtituere tentaſſet, re deſperatâ, ipſe quoque frenum fugæ permiſit: Ducis exemplo toto campo effunditur exercitus, cædes deinde fugientium non pugna ſubſecuta. Victor Polonus caſtris direptis,

Digitized by Google

direptis, lectisque spoliis universam deinde regionem securè igni ac ferro pervagatus est. Attrivit ea cladès vehementer Suarmiri opes: imò totam exinde Russiam Boleslai fortunæ metus, in plures annos quietam tenuit. Litvani tamen nihilo quietiores ex sociorum consternatione: eodem ipso anno subita excursione Mazoviam latè populantur: neque Conrado & Boleslao Ducibus ad resistendum animus, aut vires: arcium tantùm præsidio suam & reliquæ nobilitatis fortunam tuebantur. At Volstinicus quòd Polonicis Mazoviticisque expeditionibus nihil ultra prædam per tanta intervalla quæri videret; eò potiùs curam advertit, unde ditiones augeri poterant, & fines proferri. In Russiam itaque inter intestina odia & factiones, externorum injuriis opportunam, arma transtulit: & jam detractis aliquot arcibus, Volodimiriæ totique Voliniæ imminebat. Leo Dux Volodimirienfis à morte parentis Regis Danielis, nec dum pacatis per Russiam rebus, non satis ad vim tanti hostis validus,

Mazovia vastatur à Litvanis.

Volstinicus in bello contra Russos amicitiæ specie circumventus occiditur.

dus, dolo & ſcelere bellum omne à ſe avertit. *Præſeferebat ille nihil negaturum ſe Volſtinico, jus quamquam dubium in Volyniam urgenti: ſed poſitis armis, negotium iſtud faciliùs poſſe tranſigi contendebat. Permitteretur modò res, arbitrio procerum utriuſque gentis; quidquid illi ratum habuiſſent; ſe in quaſcunque conditiones, pacis publicæ ſtudio, libenter conceſſurum.* Succeſſit perſona homini callido. Tantùm enim ea animi promptitudine, Suarmiro præcipuè adnitente, apud Litvanum profecit; ut is exercitum omnem dimiſerit, atque ad conditum diem, cum exiguis copiis, ac propè ſolo aulico comitatu, Vrouſcum venerit. Leo qui alia omnia, quàm quæ promiſerat, animo deſtinaverat; Volodimiriæ hæſit: Suarmirum autem fratrem, & patruum Haliciæ Ducem Baſilium, doli omnis ignaros Vrouſcum dimiſit, Volſtinicum ut Volodimiriam invitarent. *Commodiùs*, ajebat, poſſe tot Duces cum ſuo comitatu in ea urbe convenire, & *ipſo hoſpitii jure amicitiam conſtantiùs ſtabiliri. Suſpecta* erat Volſtinico condictæ diei extractio, & *inſolita in hoſte humani-*

humanitas : ſed quòd in Baſilio & Suarmiro, cum quibus ante ſemper amiciſſimè egerat, nihil fraudis ſubeſſe certus eſſet, fidei eorum & precibus ſe permiſit. Volodimiriæ, à Leone & Romano Principibus, humaniſſimè acceptus, benevolentiæ ipſius æſtimatione; reliquum ſuſpicionum, quæ præſagæ menti identidem ſeſe ingerebant, excuſſit. Poſtero ab adventu die, princeps Senatûs Ruſſi, Markoltus Niemcin, convivium Ducibus & Proceribus magnificum dedit: læta omnia atque officiorum plena. Iam Volſtinicus, ſub noctem è convivio digreſſus, in monaſterio D. Michaelis, qui locus hoſpitio erat, dimiſſo omni comitatu, cum paucis cubiculo præfectis, ad quietem ſecurè componebatur. Supervenit interea Leo, Volſtinicum familiariter inclamat; ad ulteriora pocula amicè invitat. Litvanus officii cauſâ, ex interiore cubiculo inermis, ac penè diſcinctus, Ruſſo occurrit: ſed jam mutatam perſonatæ amicitiæ ſcenam, reperit. Circumſiſtunt repentè ſatellites. Dux

ebrietate, & deſtinati ſceleris conſcientiâ, amens; crudelitatem Mendogi parentis in Ruſſiam, cupiditatem ipſius Volſtinici, quâ in ſui patrimonii arces nuper involaſſet, exprobrat: tum ſubitâ periculi imagine attoniti, ac vix dum quid rerum ageretur credentis, caput valido gladii ictu medium diſcindit. Reliqui comites, quos è proximo tumultus auditus ad arma exciverat, trucidati, bona direpta, proceres Litvani ex hoſpitiis extracti, atque in carceres detruſi. Cognitum reliquis Ducibus, ac præſertim Baſilio & Suarmiro ſcelus, magnam indignationem movit: jus hoſpitii ſcelere violatum, fidem ſuam proditam, Ruſſici nominis indignam labem, quiſque pro ſe, querebantur. Verùm tota ea indignatio, ultra querelas & verba progreſſa non eſt: quanquam ut ſe ab ejus ſceleris ſocietate, quàm alieniſſimos palàm teſtarentur: magnifico deinde apparatu, regiiſque ſumptibus occiſi corpus ad funus extulerint.

LIBER

LIBER V,

De rebus Litvanorum obtinente rursus Principatum familiâ Iuliani Dorsprungi.

VNiversa Palæmoniâ gente per Litvaniam, continuis funeribus exhaustâ, solus ex ea superfuerat Volstinicus. Quare ab ejus morte, restitutus est Principatus Iuliani Dorsprungi posteris, ipsâ quadam Litvanæ fortunæ necessitate. Vivebat enim adhuc Suintorogus Vtenides, annorum nonaginta sex vetulus. Puer ille olim è parentis testamento cesserat Ringoldi patrui curæ, ab eodem paterno principatu, per tutelæ speciem, exutus. Adultus deinde acceperat à Ringoldo præfecturam Samogitiæ. ex eo ille loco, alienam fortunam tantùm spectare, neque suam vicem indignari. Inter varias Principum factiones & cædes, ipse solus ut jure principatui proximus, ita quietiore ingenio ab omni ambitione remotissimus, extra invidiam & suspiciones agebat: cujus *humilem fortunam*, *Suintorogus Vtenides M. Lit. Dux.*

non ambitioſo animo junctam, proniùs erat *partibus, contemnere, quàm ſubvereri.* Augebat ſecuritatem, quòd nullam ferè Reip. partem attingeret: hinc vacûam curis & periculis vitam, diutiùs produxit. In hunc igitur, quanquam magno jam natu ſenem, Proceres animo inclinari; eum votis deſignare: præcipuè quòd familiam filio, nepotibus, & pronepote adulto, firmam haberet. Atque, ut *inter adverſa ſuperſtitioſiores hominibus mentes* ſunt, *religioni jam ducere, ſi eum negligerent, cui ad imperium jus potiſſimum eſſet. Quis ſciret, num inteſtina, quibus flagraret Reſpublica, odia, & frequentata Principum cædes, non à Superis immitterentur, in vindictam erepti per injuriam Suintorogo Principatus. Conſultum etiam Reip. fore, ſi poſt tot civiles motus, atroceſque jactationes, in ejus Principis humeros ad reſpirandum reclinaretur: cui affectus, & naturæ moderatio & annorum gravitas compoſuiſſent. Senſiſſe ſatis jam Principes eos, quibus cupiditates per ætatem necdum*
An. 1268. *deferbuiſſent.* Maturatum itaque eſt cum comitiis Kiernoviam: *ne diuturnitate interregni, factiones & ambitio, vires cum tempore ſumerent:*

rent: ſed neque inter ipſa comitia ſententiis multùm variatum eſt. Omnium conſenſu M. Lit. Dux renunciatus Suintorogus; nequicquam decrepitam ſenectutem obtendens, communibus ſtudiis ceſſit. Exiguo illo, annorum aliquot, quo cum imperio præfuit, tempore, domi quietas perpetuò habuit res. A Pruſſia initio non exiguum impendere diſcrimen nunciabatur. Ottocarus Bohemiæ Rex, cum ingentibus è Bohemiâ, Sileſiâ & Germaniâ copiis, in Pruſſiam venerat; eo conſilio, ut bellum omne, quod jam cum Pruſſis Equites Crucigeri propè confecerant, magnâ vi in Samogitiam transferret. Sed per tempeſtuoſam hyemem, exundantes fluvii & lacus, itinera omninò præcluſerant. Ita ea expeditio fruſtra Bohemo ſuſcepta fuit. Pruſſorum tamen nomen univerſum, paucis exceptis populis, ad officium reductum. Nadrovitæ acie victi, non è pugnæ modò loco, ſed ædibus etiam & agris natalibus profugerunt. exilium ſervituti prælatum eſt: *tanta vel in agreſti populo libertatis æſtimatio.*

Pruſſorum populi à Crucigeris ſubiguntur.

quanquam vix exilium dici potuerit, in Litvaniam, ejusdem originis gentem, cum re familiari & liberis commigratio. Eandem fortunam experti Skalovitarum primores, Surbanta, Suisdeta, & Surdeta, desperatis rebus opes & populum, in ulte-
An. 1269. riorem Litvaniam transportarunt. Enatum interim erat turbarum aliquid per Poloniam. Inter equestrem Ordinem & Zemi-
Cujavia à Litvanis vastata. slaum Principem, qui Cujaviæ ac Lenciciæ imperitabat, simultates exortæ, pænè ad vim processerant. Cognita ea discordia Litvanis, promptissimum quemque juvenum ad prædam evocavit. Collectus expeditè exercitus, Cujaviam vastationi destinat: itum est eò per Mazoviæ & Prussiæ confinia: vastati impunè agri: ingens omnino pecorum atque captivorum copia prosperè abducta. Neque Samogitis ab alterâ parte ocium. Reliquiarum Prussica-
Samogitæ Prussorum reliquias bello tuentur. rum atrox fortuna, atque inde commiseratio; & si illæ funditus excinderentur, propinqui nimis futuri hostis metus, bellum accendebant. Poiezanos inprimis omni

ope

ope tuendos, Samogitæ ſuſcipiunt. Neque deerat primis conatibus ſucceſſus: cæſa aliquot locis Crucigerorum præſidia, Poiezaniæ Commendator, ut vocant, & Helvicus à Goltbach Contor Chriſtburgenſis, capti. Creſcenti malo majore irâ & totâ vi, Conradus à Triburg Pruſſiæ Magiſter obviam ire; omnibus ſimul copiis, Poiezanorum agros vaſtare: incolas, igni ac ferro affligere. Debellatæ opes populi; non tamen animorum pertinacia fracta: ne victi hoſtile jugum in ſervitute ferrent, patriâ omnes exceſſerunt. Accepti benignè à Litvanis ſocii populi, & per Grodnenſes agros deſcripti: primæ verò eorum ſedes, tunc ex hoſtili populatione deſertæ, nunc etiam inter profundas ſylvas raros habent habitatores. Sola jam è Pruſſis ſupererat Sudovia, bello à Crucigeris necdum tentata: hæc, poſt ſubactos reliquos populares, in dies infeſta Crucigerorum ſigna affutura proſpectabat: quare averſuri à finibus ſuis bellum, hoſtilium agrorum infeſtatione domi ſuæ hoſtem diſtinere ſtatuit. *An. 1270.*

In

In Culmenſes agros prima excurſio facta: & quia non tam prædæ cupiditas, quàm metus in audaciam verſus, militem armaverat, magna ſtrages, delectu nullo, latè edebatur. Miſſus à Magiſtro qui hoſtiles conatus reprimeret Hermanus Schonenburgi vir per multa prælia fortitudine & prudentiâ probatus, exiguis copiis rem ex voto confecit: excurſiones ſtitit; & hoſtem in cumulo adeptus, cecidit. Sudovitæ, primo hoc eventu, de victoriâ, non de ſpe aut odiis deturbati, majore deinde irâ & vi, bellum aggrediuntur: auxilia à Litvanis & Samogitis conquirunt. Stumanus tum pro Principe, Samogitiæ præerat: hic (privatone erga Sudovitas ſtudio, an principis nutu, non reperio) cum aliquot Litvanorum legionibus & quatuor Samogitarum millibus, bellum pro ſociis contrà Crucigeros exeunte jam æſtate ſuſcepit. Repentinâ inprimis vaſtatione, Culmigeriam igne, proximas provincias terrore implet. deinde cum diſtractus hoſtis, non ſatis certus eſſet, unde potius ancipitem illam

Stumanus Samogitiæ Gubernator Pruſſiam vaſtat.

Digitized by Google

lam tempeſtatem propulſaret, Stumanus exercitum Ploviſto arci improviſo applicuit, pertinax oppugnatio brevi ad deditionem præſidiarios compulit. Litvanus enim veritus, ne ſi gravioribus propoſitis conditionibus ſupplices rejeciſſet, ex diuturniore circa eundem locum morâ, periculi aliquid, aut certè agendis rebus impedimenti enaſceretur: omnia in integro reliquit; duos tantùm obſidum vice pactus, qui viarum peritiſſimi forent. Horum deinde ductu, occultis per Chriſtianorum agros itineribus, quâ minimè timebatur, repentinus erumpebat: ita Lipanoviæ, Radini, & Veishauſi ſuburbana ædificia exuſta: Turnicia, Graudentum, Marienverderum, Satirinum, Chriſtburgum, aliaque regionis ejus oppida, & arces funditus dirutæ: ex præda denique & captivorum multitudine clades æſtimatione major illata. In Livonia quoque per proximam hyemem res proſperè geſtæ: vaſtatis latè in continente agris, per inſulas Livonici ſinus prædationes tentatæ. Hyems vehementior

Livonia à Litvanis vexata.

S non

non ſecuros modò aditus, per adſtrictas ſolidâ glacie aquas, ſed etiam commodum pugnæ campum in tanta planitie, inſtraverat. Inter Oziliam, quæ ſeptem milliaribus à Livonicâ ripâ, avulſa eſt inſula, in glacie exercitus concurriſſe ſcriptores memorant. Hæc diſſimulatione fortè magis & tacitis auſpiciis, quàm mandato Suintorogi extra gerebantur: ad bella enim illi, & natura, ſolitò mitior, ingenium non dederat, & ætas jam deerat. Domi, ut quietas ſemper habuit res, ita relinquere voluit: maturè itaque habito Senatusconſulto, filium Giermondum, jam ferè ſexagenarium ſucceſſorem ſibi deſtinavit. Neque multum deinde ſuperſtes egit. Novogrodeci eodem ipſo anno, morbonè an ſolis annis deficientem vitam, ſpiritus deſtituit.

Giermondus M. D. Litvaniæ.

Giermondus Suintorogo ſolitis ritibus ſuffectus, primos ſui principatus menſes rebus domi componendis exegit. Ante omnia parenti defuncto ut præſcripſerat ipſe, juſta legitimè perſolvit. Cum enim viveret Suintorogus, fortè inter venationes in-

Digitized by Google

nes inciderat in locum peramænum, quo Vilna amnis planitiem altis montibus ſubjectam, & pineto hinc inde conſitam decurrens, Viliæ illabitur. Amænitas ſitus, cùm ad primum conſpectum ſenis animum occupaſſet, petiit à Giermondo, ne alibi pro defuncti exuviis, aut rogo, aut ſepulchro, aream quæreret; utque is campus cremandis Principibus, humandiſque eorum cineribus, ſacer perpetuò in poſterum eſſet. Executus eſt univerſa Giermundus ex fide: campum latè exciſis arboribus perpurgatum, ipſe ritè dedicavit: relictus in proximo lucus, Fulminis vulgò Perkuni, tempeſtatum præſidis Numini; ut religionibus ipſis locus deinceps frequentior populo fieret: erecta præterea ſacerdotia, copioſis redditibus attributis. Officium ſacerdotum erat, ad præſcriptos ritus, ignem perpetuum quercu & pinu alere: qui ſi aliquo caſu fortè extingueretur, neglectæ aut non ritè procuratæ religiones ipſius ſacerdotis exuſtione expiabantur. Locus is Suintoroha (id eſt, Sancta area,) dictus,

& nomen & ritus illos profanos ad Iagelonis usque principatum retinuit. His ita ordine peractis, Principis defuncti corpus, militari habitu à proceribus ad rogum elatum est : editiore pyræ loco, haud longè à Principe, locata arma, quibus à tyrocinio usque militari usus fuerat, gladius, hasta, pharetra cum arcu & sagittis : inferiore loco falcones, paria bina canum venaticorum, servus & equus, qui viventi maximè in deliciis : hæc universa, cum subjectus ignis corripuisset ; tum sublatâ simul comploratione, proceres ursorum & pantherarum resectos ungues, extremi obsequii vice in flammas jactare. Nam de altera vita, quam habituri à morte essent mortales, redituque animarum ad sua corpora, cum Deus quispiam, illis ignotus, ad jus dicendum in altissimum montem universum mortale genus, evocaturus è tumulis esset, apud veteres illos Litvanos, rerum Divinarum penitùs rudes, quanquam barbarè & superstitiosè, tamen aliquid credebatur. Existimabant igitur mortuos olim unguibus

Superstitio vetus Litvanorum, in crematis corporibus defunctorum.

bus illis opus habituros, cùm præruptus, altuſque mons, per difficiles aditus, ſingulis ſuperandus eſſet. Curatis ita ſacris, præſcriptiſque ceremoniis, quibus deinceps Principum vitâ functorum corpora eodem loco cremarentur, ad rem civilem curas advertit. Domi omnia erant ſecura: ſed neque ab hoſtibus multùm periculi; quanquam non parùm ſuſpicionum: Livones & Pruſſos Crucigeros, Polonos etiam, tot prædationibus nuper vexatos, non putabatur quieturos. Hos, non tam pacis ſtudio, quàm ut totis viribus ſimul Ruſſum aggrederetur, oblatis fœderibus ad amicitiam Giermondus pertraxit. Leonem enim ſolùm ſibi maximè ad bellum deſtinabat, occiſi ab eo inter hoſpitales menſas ante aliquot annos Ducis Litvaniæ, memor. Vix ferebat indignationem, quòd tanta Litvani nominis injuria, ob parentis ſui ignaviam, hactenus inulta & ſecura, Ruſſo ſtetiſſet. Proximo igitur anno, magnis copiis Volyniam invaſit: vaſtata atrociter quaquaverſus provincia eſt; & præda

Fœdus cum Polono & Crucigeris, bellum contra Ruſſos.

Volynia vaſtata à Litvanis.

omnis; absque prælio, in Litvaniam abducta. Reversus ab ea expeditione, pacis artibus intendere cæperat, & Colonias per agros describere: quo tempore Giervatis oppido fundamenta jacta. Verùm & domesticam quietem, & firmatas fœdere cum Polonis amicitias, factiosa quorundam consilia interturbarunt. Paulus Cracoviensis Pontifex, ut privatas offensas de Boleslao Pudico ulciscereturr, arma Litvanorum occultè per intervalla, in agros Polonos, evocabat. Exortis fortè inter Boleslaum & ordinem equestrem dissidiis, res ad secessionem & arma deducta erat: factioni princeps, Vladislaus Dux Opolienſium, absens lectus: fugatâ deinde, ac cæsa rebelli nobilitate, partes Boleslai insigniter creverant. Tum verò *Pauli animus pridem Principi iniquus, fortunam ejus magis non ferre: sed, & metuere, & odisse; & quòd ipse sibi, suoque odio, ad vim non sufficeret, alienis armis, suis fraudibus, eam vexare.* Litvanæ copiæ sedibus suis excitæ, Lublinenses agros infestis excursionibus securè populabantur: quòd equestris

ſtris ordo victoriâ Principis ad Bugicinum attritus, reſiſtere aut non poſſet, aut non poſſe ſe fingeret, ut ſuis damnis, invidiam Principis augeret. Neque tamen omnino inultum Litvanis iſtud violatorum fœderum flagitium abiit. ſub idem tempus, Subſylvana eorum ditio, à Mazoviis & Cujaviis vaſtata eſt. Per Pruſſiam quoque prædæ actæ: ſed Pruſſorum res, ſecundis aliquot contra Crucigeros expeditionibus rurſus non leviter firmatæ, levia prædationum damna vix ſentiebant: præſertim quòd Litvana & Samogitica auxilia, in graviores impetus præſto eſſent. Vix igitur bellum illud à Crucigeris aliter confici poſſe videbatur, quàm ſi & totæ ſimul vires admoverentur, & externa præſidia conſilio aliquo, hoſti detraherentur. Henricus, Pruſſicis Equitibus Magiſter erat: fœdus ille inprimis cum Giermundo renovat, ut jurisjurandi religione, à bello Pruſſico Litvani & Samogitæ excluderentur. Et Princeps quidem, hâc ipſâ de cauſa, nihil publicè paſſus eſt Pruſſis adverſus Crucigeros con-

An. 1274. Samogitæ tuentur Pruſſos & cædunt Crucigeros.

conferri: efficere tamen non potuit, quin privatorum opibus, clam per Samogitiam lectus exercitus, detractis signis per turmas in Prussiam abiret. Vastatâ Culmigeriâ confederant Prussi Sudovienses, cum Samogiticis præsidiis, ad Lubaviam: sed venientibus totâ mole Crucigeris, aperta vi concurrere non ausi, tumultuariâ ut videbatur fugâ, castris impedimentisque desertis, in proximas sylvas sese abdiderunt. Equites Crucigeri incruentâ victoriâ læti, mox solutis ordinibus ad prædam discurrere, castra diripere, contemptim ad vestiganda extrema hostium agmina effundi, atque prorsus tanquam omni periculo defuncti agere. Prussi & Samogitæ, qui ad captandam insidiis occasionem, inter latebras ex fuga non longè à castris hæserant, hostem & itinere fessum, & victoriâ securum, inter prædas cuncta negligenter agere, à speculatoribus edocti, repentè instructâ acie è sylvis cooriuntur, atque prædabundos occupant, cædunt. Magna tum clades Crucigeris illata: amissus exercitus,

Stratagema contra Crucigeros.

Duces

Duces belli Henricus Magiſter & Theodoricus Mareſchalcus, in acie cæſi. Atrox hujus pugnæ eventus evocaverat Chriſtianos Principes ad arma magno apparatu capienda. Rex Bohemiæ, Marchio Brandeburgicus, Lantgravius Turingiæ, Dux Brunſviciorum, cum ingentibus copiis in Pruſſiam venerant: ſed quòd exeunte jam autumno is exercitus fuiſſet contractus; hyemis verò initia ſolitò magis tempeſtuoſa, latè per agros pluviis exundaſſent, ne laceſſito quidem Litvano, ab armis diſceſſit. Marchio tamen, ne fruſtra tantum iter ſuſcepiſſe videretur, oppidum condidit, quod etiamnum Brandeburgum vocatur. Hoc ipſo anno, Livones memorant à Samogitis & Litvanis ad Oſiliam in glacie cum Magiſtro Livoniæ Ottone pugnatum: & Magiſtrum, cum quinquaginta Ordinis ejus fratribus cæſum. Pari eventu ſucceſſor ejus Andreas Veſtphalus cum bellum proſequitur à Litvanis profligatus occubuit. Neque multò poſt in Litvania Giermondus vivere deſiit. Habitis Kier-

Expeditio Chriſtianorum Principum contra Litvanos.

noviæ comitiis, natu major Giermondi filius Giliginus, Princeps Litvaniæ renunciatus est: fratri ejus Trabo Samogitia attributa, eâ conditione ut Magno Litvaniæ Duci subesset. Magister curiæ, utrumque ad concordiam, & gloriæ quam à Majoribus suis accepissent bello & pace æmulationem, breviter è Reipublicæ voto hortatus, gladium & scipionem Giligino porrexit. Rudis hic inaugurandi tunc mos erat, quo Principi suprema domi forisque potestas à Republica fiebat. Triennium non superavit Giligini principatus: nullâ fermè re memorabilis, præter aliquot Poloniæ vastationes: quanquam neque hæ à singulis scriptoribus omnes memorantur. Illa inter alias magis insignis, & ipsis Polonis authoribus comperta, quâ Litvanæ copiæ Mazoviam, Culmigeriam, Cujaviam populatæ, atque iterum in Lencicienses agros excursione instauratâ ad quadraginta captivorum millia abegisse dicuntur. Vix fidem numerus invenit: ingentis tamen cladis exaggeratum hoc argumentum est.

An. 1275. Giliginus M. Lit. Dux Trabus Samogitiæ.

An. 1277.

Annus

Annus sequens Giligino fatalis fuit: suffectus ei filius Romundus, eundem annum Princeps egressus non est. Apud scriptores frequentem famam reperio, quinque filios ex Romundo superstites relictos: propius tamen vero est, quod à paucis traditum; eum absque liberis decessisse. Illi enim qui inter filios ejus censentur, ejus jam ætatis erant, ut Troidenus natu ultimus vivente adhuc Romundo Imperator, exercitus duceret. Ægrè certè persuaderi potest, intra tam breve à morte Suintorogi tempus, (quod vix decennium assequitur) abnepotes ejus non adolescere tantùm, sed & rempublicam administrare potuisse. Troidenus, seu filius seu consobrinus Principis, privatis opibus triginta millium exercitum è Litvania & Prussia conscriptum, Giligino ipso vivente duxit: & tertiâ copiarum parte Mazoviam depopulatus est, reliquis duabus Culmensem provinciam. Vbi pertinaci oppugnatione Bergeloviâ potitus, exciso Crucigerorum præsidio arcem penitus delevit. Excedente hostilibus agris

Romundus Magnus Litvaniæ Dux, intra annum moritur.

Troideno, cum ingente præda; iisdem pænè vestigiis novus hostis ingressus, rursus igni & ferro omnia infesta reddidit. Scomandus Samogitico & Sudavitico milite easdem provincias invasit: Lubaviam & Culmigeriam civitates spoliatas, exussit: Cujaviam latè pervastavit. Neque multò post, iterum exigua è levi Litvanico equitatu manus in Lencicienses agros immissa, Lenciciam urbem ex inopinato adoritur, atque primo ferè impetu occupat. Sed quòd ad prædam non ad pugnam venissent, antequam vicini incolæ ad arma concurrerent, eadem celeritate, spoliatâ urbe, hostico excessit. Eodem anno res strenuè in Livonia aperto campo acta. Septimo nonas Martii magnis animis & pertinaciâ pugnatum est: hostes eo prælio non victoriam modò, sed & Duces amiserunt. Cæsi, Magister Livoniæ Ernestus, Gilardus Comes, atque ex ipso Crucigerorum ordine sexaginta septem equites.

Livones ad Dinemburgum cæsi. An. 1279.

Eodem prælio, cùm Henricus à Tyzenhauzen Signifer occubuisset, Prætorianum signum,

Digitized by Google

ſignum, cum imagine virginis Deiparæ Livonum Patronæ, in poteſtatem Litvanorum venit. Tentaverat quidem reſtituere rem Elchardus Revalienſium Præfectus, contractis è fuga reliquiis, hoſtem aggreſſus: ſed is quoque profligatus accepto vulnere amiſſoque equo, vix vitam è campo extulit. Belli ejus occaſionem dedit, arx Dinemburgum: quam arcem ad Dunæ ripam exſtruere Livones molientes, omni ope à ſuſcepto opere dejicere contendebant Litvani.

Trabus Magnus Litvaniæ Dux.

Mortuo deinde Romundo, Trabus Samogitiæ Dux gubernandæ Litvaniæ admotus eſt: Principisne electi, an ſolo Gubernatoris in exiguum tempus titulo? non conveniunt ſcriptores. Certè ego non video, cur tutelæ nomine Trabum Litvaniæ præficere opus fuerit, ſi annis & ingenio maturi ad rem civilem Principes, ex ſuperſtitibus Romundi filiis præſto erant; niſi fortè metu tubarum, quas ambitio inter fratres excitare facilè poterat, ſumma rerum avo delata ſit: ut ſi fortè ejus arbitrio

patrimonium partiri inter se nollent, contumaces in dissensionem spiritus, supremæ potestatis reverentiâ opprimerentur. Sed enim nihil ejusmodi à Trabo legimus actum, quod tamen maximè fieri oportuisset, si hac solâ de causa, à proceribus ad imperium fuisset evocatus. Certè neglectum ab eo id officii, aut certè ob angustias temporis intermissum, credere non possum: res enim illa tota, non tempore, sed festinatione, indigebat. Trabum igitur omnino Magnum Ducem fuisse, illud etiam pro argumento est, quòd majorum suorum more, media in Litvania coloniam excitarit, de nomine suo, Trabos: Neque plura in principatu egit: vel quòd naturâ quietus esset, annisque gravis; vel quòd antequam aliquid agere potuisset, nondum integrè exacto principatus anno, apparatus animo volventem, mors occupaverit.

Litvani auxilia Russis ferentes à Polonis funduntur.

Leoni tantùm Kijovienſium Duci, in Polonos bellum moventi, auxilia miserat: quanquam eventu infausto. Boleslao Pudico succesſerat nuper Lescus Niger. Rus-

An. 1280.

sus

ſus (ut *initia principatuum, hoſtibus plerumque ad bella avidè arripiuntur, quia novandis rebus opportuna)* novi Polonorum Principis fortunam bello experiri voluit. Iam Lublinenſibus agris pervaſtatis, Sendomirienſes populabatur. Exiguæ interea valde Varſio Caſtellanò Cracovienſi copiæ in expedito: aggredi tamen hoſtem, quâ poſſet ratione, à Leſco juſſus, temerario fortaſſis conſilio, ſed ad vulgus *(apud quod ex eventu ſententiis pondus accedit)* ſatis forti; validæ hoſtium aciei, aperto campo ſeſe objecit. Leo quòd paucitatem hoſtium contemneret, plenus omninò victoriæ fiduciâ, ſive ut totam victi hoſtis laudem ad ſuos Ruſſos pertraheret, ſive alio quovis conſilio, primam in acie ſtationem Ruſſis attribuit, ubi & bellum & victoriam ſperabat: Litvanis & Scythis, non tam ad ſubſidia, quàm ad ſpectaculum, ut rebatur retrò collocatis. Poloni magna vi anteriores ordines aggreſſi, primo ferè conflictu loco moverunt: hinc proximis Ruſſorum labare animi; & fronte aciei retrocedente, non gradum

dum obfirmare proximi, ſed conſternari, abjectiſque gravioribus armis, in fugam apertè verti. Litvanæ & Scythicæ cohortes, quæ in ultimo agmine conſtiterant, primùm ſuſtinere cedentes, mox perruptis cedentium impetu ordinibus, aliquantùm turbari ac propè in communem fugam rapi. Inſtaurant tamen, reſtitutâ utcunque acie, pugnam: ſed cùm inde à victore Polono fortiter urgeri, hinc à ſociis quorum maximè cauſa ageretur, deſtitui cæperunt; ipſi quoque in fugam ſunt effuſi, Ruſſorum fortunam ſecuti, quorum auſpiciis pugnaverant. Litvani proceres, domi principe, foris exercitu amiſſo, ſoliciti: ad curandam maturè Rempublicam, comitia Kiernoviam indixerunt. Aderant inter alios ſive nepotes, ſive (quod, ut vero propius, malim aſſerere) filii Trabi, Narimundus, Holſza, Daumondus, Giedrus & Troidenus. Poſtremi hujus apud omnes amor, ancipiti expectatione fatigabat Magni Ducis electionem. Vir indole regiâ, ætate validâ, partis etiam ſæpiùs de hoſte victoriis,

Comitia in Litvania ad eligendum novum Principem.

riis, ut ante non mediocres de ſe ſpes, ita hic ſtudia motuſque animorum magnos concitaverat. Quiſque pro ſe eum Principem deſignare; eum privato voto dicere. Et quanquam pro Narimundo, ultra alia, ætatis ipſius judicium inclinaret, in ea præſertim republica, in qua ſtudioſè ſervatus hactenus erat mos, primos è liberis, in imperia parentum ſufficere: ſed virtutis æſtimatione, cuncta Troideni gratiæ ceſſura videbantur. Illud tamen ab ea ſententia univerſos dejecit: *quòd Republicâ per crebram Principum intra paucos annos mutationem non leviter labefactatâ, ſi quid diſſidiorum exoriretur, nihil mediocre timendum reſtaret: ſed quodcunque tandem futurum eſſet, diſcrimen; extremum foret. Iam verò, etſi Narimundus, caterique Principes, repulſa dolorem Reipublicæ utilitatibus commodarent: ferox & ambitioſum Daumondo ingenium nequaquam quieturum. Retenturum illum ex offenſa odiorum igniculos: futurum facilè ut tempore non ſopirentur ſed gliſcerent; ambitione fomitem miniſtrante: denique per utroſque affectus mente agitata, aut ipſum per ſe quæſitâ occaſione immane*

aliquid auſurum, aut ſi ſucceſſus & vires odiis defuerint, Narimundum & alios fratres contra Principem & Remp. concitaturum. Quare remotis omnibus ſtudiis, Narimundum natu maximum plenis comitiis Magnum Litvaniæ Ducem renunciarunt: & mox Magiſter curiæ, quo tunc magiſtratu Monividus fungebatur, ex ſenatus equitumque ſententia, porrecto de more ſtricto enſe, titulos & jus eidem detulit.

Narimundus Magnus Litvaniæ Dux.

Narimundus, quamprimùm Rempublicam attigit, antequam ad externa curas protenderet; ad propiora, nimirum domeſtica, ſeſe convertit. Poſt perſoluta parenti juſta, præcipuum ei opus erat, ita patrimonium inter fratres partiri, ne odiorum ſemina jaceret. Nec poterat opportunè differri. *Ea enim quæ alicui debita ſunt, perindè ferè dilata, ac negata lædunt: niſi quòd negata repentè animum dolore invadant; dilata ſenſim ſuſpicionibus ſeſe accumulantibus exulcerent: illa ad vim præcipitent, hæc ad fraudes & odia, in occaſiones ex arte intendenda, deducant.* Metuebat etiam illud Narimundus, ne ſi quid è Republica

publica decreviſſet, quod aſperius fortaſſe fratribus videretur, unicus ipſe cum ſua ſententia ſub totâ invidiâ laboraret. Nihil itaque Senatu inconſulto propriâ autoritate egit, certus, conſilia ſua, auctorum numero, emollire. Nam quæ ſolus pro ſupremo jure juſſiſſet, ea querendi materiam & fratribus & ſubditis præbere potuiſſent. *Plerumque enim Principum acta, ad privatos tantùm affectus referendo, criminamur; neque difficilis eſt ad iſtiuſmodi querelas auditor: at quorum ſenatus ipſe auctor eſt, ea tanquam publicis utilitatibus dedicata, ac ſacroſancta, privatis ſermonibus ſuſpicionibuſque, non adeò prompti temeramus.* Erant equidem amplæ provinciæ, quæ reliquis Principibus attribui in patrimonium poterant: ſed nolebat Narimundus potentiam eorum ad ambitionem & defectiones, hoſtium propinquitate ſolicitari. Non erat fortè, quod in fratribus ut ſuſpectum metueretur; *cavebat tamen Princeps etiam ea, quæ periculoſa futura erant, ſi illi ſuſpecti aliquando eſſe inciperent. Nihil enim periculoſius à Principe per alios, præſertim ambitioni obnoxios, adminiſtratur,*

Fratribus patrimonium partitur.

ſtratur, quàm quod hoſti magis propinquum : ad latus atque ſub oculis Principis, factiones facilè evaneſcunt: à curia verò ablegatæ, ſatis ad incrementa ſua habent, quòd facilius lateant ; in immenſum verò ſurgunt, cùm à propinquo hoſte ſubſidia ſperare poſſunt. Advertebat præterea Magni Ducis potentiam exhauriri, cùm inter liberos Principis defuncti, patrimonii nomine, provinciæ diſtraherentur : ita enim fore neceſſe erat, ut ad multos derivatis reipublicæ opibus, ipſoque fonte abſumpto, penes Magnum Ducem nihil ultra vacuos titulos relinqueretur. Quare publico ſenatus edicto, in ipſa interiore Litvania poſſeſſiones fratribus aſſignavit ; non alio jure, quàm quod ceteris proceribus ac equitibus in ſua patrimonia eſſet, obtinendas: atque ut omninò privatam rem, familiarum è Magnis Ducibus propagatarum, à publica ſecerneret ; novum inſigne pro Duce & republica aſſumpſit, diverſum ab eo quo ceteri ejuſdem gentis Duces uterentur. Ab eo itaque primùm tempore, Centauri loco, Eques armatus ſtricto enſe hoſtem perſequens

ſequens vulgò Pogonia in ceris Magni Ducis uſurpari cœpit: quanquam alii memorent, à Mendogo Rege idem ſtemma uſurpari ſolitum; adjectis binis in clypeo crucibus, ad indicium ſuſceptæ Chriſtianæ religionis. Obtigit in ea patrimonii ſortitione Holſæ tractus orientem versùs, à Vilna circa Korablam ad multa paſſuum millia excurrens, deinceps Ducatus Olſanenſis dictus: propagati ab eo Holſanenſes Duces, ſuperiore ſeculo, in Paulo Epiſcopo Vilnenſi defecerunt. Giedro ampla item ditio Septentrionem verſus attributa: nobiliſſima ab eo Giedroiciorum Ducum familia ortum ducit; in quâ hæredum copioſo numero, veterem illam potentiam & Ducalem titulum, ad equeſtrem frugalitatem deducta, noſtrâ ætate videmus. Daumondo Vcianenſis Ducatus datus: arcem Suir ab eo conditam, Ducibuſque Suirſciis nomen & ſanguinem derivatum, aliqui memorant. Troidenum ſolum, pacis bellique ſocium, apud ſe detinuit Princeps: eo fortaſſe conſilio, ut cùm ipſe liberis careret,

Stemma M. Ducis Litvaniæ.

eum reipublicæ maturè admoveret, quem ſibi ſucceſſorem à Senatu & populo tacitè deſignari, non ex vano, prudens alienorum votorum æſtimator, ſuſpicabatur. Non ignorabat quidem Daumondum quidvis acturum, ne ſucceſſione excidat: ſed *malebat fratris ambitionem, quàm vota publica ab eventu deſtitui. Quare illa ipſa negotiorum cum Troideno communicatione, ejuſdem potentiam ad futuras Reipublicæ ſpes, contra fraternas factiones, firmabat.* Ita rebus domi compoſitis, & curiæ Ducalis ſede, Kiernoviam Novogrodeco tranſlata, ad rem bellicam cogitationes intendit. Iam frequenti Principum viciſſitudine Principatus propè in annuum magiſtratum abierat: hinc res bellica plurimum labare; cùm inter ipſos apparatus aut initia belli, capita & Senatui & caſtris, morte ſubtraherentur: atque ea fortè de cauſa, nihil majore mole contra Polonos pro recuperanda Iatviezya totis ſedecim annis actum. Nunc primùm Narimundus cum Troideno eam provinciam ſedulò ſuſceperunt; non excurſionibus hoſtem vexaturi;

Iatviezyam à Polono olim ereptam recuperant Litvani.

xaturi ; verùm Polonis exactis , antiquum in eam jus Litvaniæ aſſerturi. Ductus in provinciam exercitus , nihil ferè negotii reperit. Reliquiæ Iatvingorum vetere odio à Polonis ſuapte averſæ, cùm primum exercitum conſpexerunt , à ſacris Chriſtianis & Polono deſciverunt , atque Litvano acceſſerunt. Coloniis deinde Polonicis & Mazoviticis inſperato impetu captis , univerſa regio brevi in poteſtatem redacta eſt : præſidia opportunis locis poſita , quâ hoſtis propior : ad ripam præcipuè Bubræ Raigrodum à Troideno colonia ducta , quæ arx , contra Mazovitas & Pruſſos vicinos, incolis eſſet. Gratus navatæ operæ Narimundus , omnem deinde eam regionem Troideno attribuit. *Facere beneficium videbatur Princeps, cùm tamen ferè acciperet. Intererat enim vehementer Reipublicæ , in tanta hoſtium propinquitate, Ducem armis impigrum atque ad omnia intentum præſentem eſſe , & qui privatis opibus ſeſe tueri poſſet ; ne ſemper tantillo bello univerſa Litvania implicaretur.* Caſus præterea ita tulit, ut ea res Narimundo ipſi eſſet per-

An. 1281.

Raigrodum in Subſylvania, à Litvanis ædificatum.

oppor-

opportuna, cùm à belli Podlachici curâ flagitium domeſticum averteret. Daumondo fortè Vcianæ Duci obierat conjunx: ad funebrem pompam frequentes pro more convenerant proceres; inter ceteros Narimundi uxor, defunctæ ſoror, & pro ſe ſorori parentatura, & pro marito (qui domi morbo detinebatur) mærentem domeſtico luctu, Doumandum fratrem ſalutatura. Perſolutis ritè juſtis, hoſpitibus honorificè dimiſſis, Principis ſolius conjugem violentè detinuit, in defunctæ torum ſubſtiturus. Et ſua & conjugis injuriâ Narimundus dolere, indignari, minari: at alteri inſana libîdine mens, ſceleri contumaciam jungere; atque poſt proculcatum fas; pericula, vel non videre, vel contemnere. Hinc Principi neceſſitas armorum & fraterni belli. Vciana obſidione cincta; eò enim ſeſe, aperto campo diffiſus, uxorius imperator, ad ſcelera quàm ad bella audacior, abdiderat. At verò quia à muris etiam, non diuturnum præſidium ſperari poterat; & aut oppugnationi, aut ob anguſtos

Daumondi ſcelus in Narimundum, bello vindicatur.

ſtos commeatus, fami cedendum videbat; animos ſuorum ad conſtantiam obfirmare nititur proximorum auxiliorum ſpe: ipſe rebus deſperatis, tanquam mox ad ſolvendam obſidionem cum milite adfuturus, noctis beneficio ex arce dimiſſus, per obſidentium caſtra evaſit. Pleſcoviam deinde delatus, non infeliciter contra Livones Pleſcovienſium arma tractaſſe memoratur: exilii ejus memoriam Pleſcovia etiam nunc obtinet, eâ munitionis parte, quæ ab auctore paries Doumandi dicitur. Oppidani cùm aliquot dies oppugnationem, Ducis & præſidiorum expectatione, fortiter ſuſtinuiſſent; ſuſpicati ex morâ, quod in re erat, Narimundo ſe dediderunt. Eodem anno è Samogitia miles Pruſſis Sudovienſibus auxilio miſſus: ubi junctis Pruſſorum & Samogitarum viribus, magna clades Crucigerorum agris illata eſt: neque ſolum quæ in aperto ad prædam vel iram erant, igni aut ferro abſumpta; ſed arces & oppida, pleraque capta atque everſa, Chriſtiburgum, Marienver-

derum, Santirum, Plemencia, Graudentum.

Troidenus Magnus Litvaniæ Dux, à Daumondo bello petitur.

Idem annus mortuo Narimundo Troidenum Principem Litvaniæ dedit, pridem jam communibus ſtudiis expetitum, quòd bellica laude, fratribus, quos ætate ſequebatur, longè præſtaret. A puero enim caſtris addictus, cum annis armorum ſtudium promovit; adultus, multis expeditionibus non militares modò, ſed & imperatorias artes probaverat, & parando & gerendo bello. Animi quidem impotentior, ac præſertim cum irâ agebatur; hinc *& in victos & in ſontes, poteſtate ad crudelitatem abuti ſolitus: ingens profectò in principe vitium: ſed apud feroces populos, ſub virtutis nomine, ſi non amorem, admirationem ſaltem habebat & reverentiam.* Daumondus apud Pleſcovienſes exul, ex Narimundanæ mortis nuncio, inimicitias cum principe extinctas credere, & jam reditum in patriam adeoque ipſius Principatus occupandi ſpes animo volvere: at cum Troidenum Magnum Ducem comitiis creatum intellexiſſet; tùm verò, quàm jucun-

jucundè nuper ſpei ſuæ, cogitatione colluſerat ; ita nunc invidiâ & indignatione furere, vim & bellum parare. Collecto è Pleſcovienſibus exercitu, Pologiam inprimis invaſit, propinquitate ſuis conatibus opportunam : urbe per Ruſſorum proditionem potitus, facilè univerſam provinciam ſubegit. Iam ultra Pleſcovienſes copias, Polocenſi milite & opibus auctus, validior ad urgendum bellum, Litvaniamque tentandam erat : ſed *primis perturbationibus ipſâ morâ conſidentibus, animus non aquè ut ante ad arma expeditus. ut ferè difficilis eſt illis conſtantia, quibus ardua, impetu non conſilio aggredi mos eſt.* Tum primùm periculi ſpeciem ſinceriùs circumſpicere & æſtimare : belli imparibus viribus ſuſcepti exitum pertimeſcere : cogitare ſecum, *Pologiam facilè ſibi ceſſiſſe, quòd ſecuris rebus, aut nullis præſidiis tenebatur, aut Ruſſo obnoxiis : Vlteriùs ſi progrederetur, nihil non benè munitum, nihil non bello paratum, inventurum : omnia ſibi & Ruſſis infeſta, Troideno addicta. Quid verò ſi interim Polocenſes, quâ levitate ſcelus admiſerunt, eâdem ſceleri veniam apud* *Daumondi contra Troidenum conſilia.*

legitimum Principem quærerent, atque à se desciscerent? Plescovienses nondum quidem operæ suæ pœnitere: sed *quis eosdem illis animos certò audeat polliceri, cùm (ut incerta belli alea est) aliquid cladis acceperint, cùm arma, cùm exercitus validos ab adverso conspexerint? Illosne pertinaciùs pro exulis fortuna pugnaturos crederet, quàm Litvanos pro Principe & Patria? multùm ad audaciam, nec minus ad victoriam momenti sæpè habere, causam pugnæ.* Abstinere itaque armis, non tamen odiis constituit: & vi in fraudes versa, ambitionem & iras securiùs ex occulto urgere. Neque difficile fuit, pacis specie & modestâ culpæ confessione, fratri imponere: ut speraverat; non veniam modò, sed & Polocensis ditionis possessionem, haud ægrè obtinuit. Inde Daumondus in momenta agendi intentus, rebus suis, quietus prospiciebat: quâ posset arte, Troidenum evertere, & Principatum paterno fraterno-
An. 1282. que jure, sibi asserere. Troidenus verò ut rebatur, pace domi constituta, militem in Poloniam misit. Quatuordecem millium exercitus erat, è Litvanis & Iatvingorum reli-

reliquiis lectus : hic divisis trifariam copiis, totam omnino Lublinensem oram pervastavit. Lescus Niger Poloniæ Princeps Cracoviæ interim jus subditis dicebat : ad subitam trepidationem, forensibus illis negotiis relictis, tumultuario delectu sex millium manum contra Litvanos rapit. Sed hi, aliquot ante diebus prædam & exercitum per Narviam transportatum in profundiores sylvas jam subduxerant. Re cognitâ Lescus planè desperare. *Quo enim duceret exercitum? in sylvas? nimirum ubi hosti omnia opportuna, quia perspecta; sibi verò ignota & periculosa. Qua deinde parte hostem perplexis callibus vestigaret? Atque ut assequeretur fugientem, quâ ratione militem aperto campo assuetum, inter sylvas in aciem explicaret? imò quomodo tam exiguas copias molesto ac festinato itinere propè confectas, tam iniquo loco, tantæ multitudini objiceret?* Istiusmodi curis fesso cum fortè somnus obrepsisset, visus est sibi videre Divum Michaelem serió imperantem : cunctari desineret, & hostem audacter insequeretur. Paret Lescus, exercitum somnii divinitus

Litvani à Lesco Poloniæ Rege funduntur.

immiſſi enarratione ad ſpem victoriæ erectum, arma expedire jubet; & paucorum dierum commeatu ſumpto, ſigna in hoſtem ferre. Neque procul aberant Litvani, Polonum ſibi inſtare omninò ignari: ex ſecuritatis opinione non excubiæ illis ſolitæ; non cohortes, firmandæ à tergo in itinere aciei deſtinatæ; nihil denique ex diſciplina militari; atque adeò vix caſtrorum ſpecies. Hinc ut comparuerunt imminentium Polonorum inter ſylvas ſigna, trepidare: credere, non abſque valido exercitu hoſtem eouſque proſequi auſum: tum collecto à repentinis affectibus ſpiritu, Iatvingis præcipuè adhortantibus, antequam è ſylvis in campum, quem Litvani inſederant, Polonus plena acie intraret, totis ſimul copiis in venientem effunduntur. Non poterant Poloni omnes cohortes explicare, quòd anguſti inter ſylvas tranſitus, non permitterent totum militem ſimul campo immittere: coacti igitur ſimplici quâ venerant acie decernere; quàm maximo impetu in cornua invehuntur, ut iis qui ſequeban-

quebantur ſpatium in frontem erumpendi relinqueretur. Cum atrox utrinque pugna ad primos congreſſus arderet, effuſis omnibus ad prælium, captivi inter impedimenta abſque præſidio relicti, ut ſuorum ſigna agnoverunt, inſolito quodam motu agi; ſe invicem adhortari. *Pueris & faminis lachrymas ac vota relinquerent. Si viri eſſent, non expectarent otioſi ſuorum incertam victoriam; quam certam reddere poſſent, audendo. Si vincere fortè hoſtem non poſſent; hoc præmii loco ducerent, eum ad ſui cædem irritare. Cui enim ſervarent turpem hanc vitam, barbaro obnoxiam, & ſervituti deſtinatam? an ad ſuorum cladem, novos captivos, novam dolorum materiam ſpectandam? Irent potiùs & aut morerentur, aut vincerent cum ſuis. Eximerent ſe tot malis aut vincendo, aut occumbendo.* Mox promptiores quique juvenum, ſe alioſque vinculis expediunt, fæminis inter ſpem & timorem vota ad ſuperos cumulantibus: tum correptis quæcunque caſus & deſperatio obtulerant telis, armantur: multis canes ſponte dominos nuper in ſervitutem ſecuti, vel inter ceteram prædam

Captivi Poloni à tergo Litvanos adoriuntur.

Digitized by Google

prædam abducti, pro armis, atque ſatellitio fuere. *Vbi in ſubitâ illâ inchoatæ libertatis ſpecie ſe circumſpexerunt, horrorque ex futurorum cogitatione frigidus per artus decurriſſet, tum ſublato ab omnibus ſimul ingenti clamore, in audaciam accenſi, magno impetu, tanquam furibundi, Litvanorum averſam aciem adoriuntur.* Turbati inſperato eventu Litvani atque quis novus hoſtis eſſet ignari, non diu, inter anceps à fronte & tergo malum, vim ſuſtinuerunt: Superûm irâ portenta non hoſtes ſibi immiſſos multi credidere, quando tantâ rabie canes ipſos (inſolitum hactenus pugnæ genus) in ſe ferri videbant. Iatvingorum paucæ cohortes erant; ſed quibus, ab animo, non à numero fortitudo: hæ pertinaciſſimè locum tenuerunt, donec penitus delerentur. Litvani magnâ parte inter primam pugnam amiſſâ, cum reliquo exercitu cædi ſe victorum eripuerunt: multi fame deinde inter ſylvas enecti; atque adeo etiam qui ſupererant tot malis, vix aliqui in Litvaniam regredi auſi, pœnarum ſcilicet metu, quas graviſſimas ex Troi-

Litvani fugientes ex acie, domi à Principe puniebantur.

deni

deni edicto magiſtratus in fugitivos ſtatuebant.

Domi etiam res haud nihilo funeſtiores. Olſa & Giedrus fratres Principis, vitâ functi. Additum his, ſcelere Daumandi, tertium funus longè acerbius. Sex percuſſores, ruſticorum ſupplicantium habitu, ſubmiſſi; cùm Principem è balneo redeuntem pauciſque comitatum, medium intercepiſſent; inclinantem ſe atque humaniter, quid injuriarum à quopiam accepiſſent, & an ſe vindice opus haberent, inquirentem; impactis capiti baculis interfecerunt. Orbatus Principe Reipublicæ ſtatus, amiſſo nupera expeditione veterano milite, patentes planè aditus ad vim & Principatum Daumando aperuerant. Promovebat ejus conſilia, quòd Laurus Troideni filius jam ante poſt rerum civilium tractationem abdicatam clauſtro ſe incluſiſſet: ſupererant quidem defuncto Principi nepotes; Ginvilus ex Giedro, Algimundus & Mindovus ex Olſa; quibus imperium deferri poterat: ſed ab eo conſilio, & ipſos juvenes & ſena-

Troidenus Princeps trucidatur à Daumando.

tum, facilè oſtenſo bello deterreri poſſe ſibi perſuadebat. Lecto igitur quantocyus è Ruſſis valido exercitu, movit in Litvaniam, aut ſolo belli terrore voluntates Procerum in ſe inclinaturus: aut ſi aliud illi comitiis habitis ſtatuiſſent, armis Principatum occupaturus. Graviter Laurum (Rimundus à popularibus dicebatur) affecerat audita cædes parentis: ubi deinde intellexit etiam Principatum in ſceleris præmium à ſceleſto fratricida repeti, tum verò dolor in iram exardeſcere: tantaque ea indignatio fuit, ut mox ab accepto nuncio, deſerto clauſtro, Reipublicæ ſe redderet, & Ducem bello, contra perduellem patruum, offerret. Proceres & ſuaptè ex defuncti Principis reverentia Lauro addicti; & à Daumando tot ſceleribus infami averſi: ſed de belli eventu anxii; inter utraque conſilia quem ſequerentur incerti, animo pendebant. Cauſæ inde æquitas; ſed Dux juvenis, animo quàm rerum experientia promptior, ab aris & facellis repentè miles & Dux: illinc flagitium & perduellio; ſed

Laurus Daumandum profligat & occidit.

Digitized by Google

ſed imperator, qui inter arma & pericula ætatem exegiſſet. Attamen ut cuique majora in Daumandum odia, & Troidenum Laurumque ſtudia, ex Litvania, Samogitia & Novogrodenſi terra, armati libentes confluxerunt. Recenſas copias Laurus ſtatim contra hoſtem duxit; *quamdiu prima ferverent ſtudia, de ſumma rei aperto prælio decertaturus: ne vel factioſorum ſermonibus ardor ſuorum reſtingueretur, vel dilatâ pugnâ ſpacium arcibus oppugnandis daretur, quarum deinde oppugnatione bellum diutiùs trahi neceſſe foret.* Commiſſo prælio Laurus campum obtinuit, ipſe hac parte victoriæ maximè lætus, quòd cum Daumando fortuitò (uterque ſuis aderat) congreſſus, eum parenti inferias, & ſuo dolori victimam mactaſſet. Reliqui exercitus in fuga cædem, nox abrupit: poſtero die lectis ſpoliis, victor miles in Polocenſes agros ductus, atque eodem victoriæ curſu, facilè quæ ſuperiore anno Daumandus occupaverat, recepta. Dimiſſo tandem exercitu, Kiernoviam, quo ad comitia habenda conventus indictus fuerat,

Laurus ab ordinibus Princeps electus sui loco Vitenem substituit.

Laurus maturavit. Acceptus magnâ omnium ordinum gratulatione: ubi in Senatum venit, ne sententiæ quidem ex ordine dici, aut ab uno quopiam nomine Reipublicæ gratiæ Principi agi poterant. Cum enim in communi omnium voto nemo postremus esse vellet, omnes simul inclamarunt. *Silerent mortalium sententiæ, quandoquidem superûm dono Principem haberent. Occuparet fortunatus Principatum, quem fortiter defendisset, gemino jam titulo suum, paternâ hæreditate & proprio merito. Se non eo consilio ad comitia convenisse; ut Magnum Ducem legerent; sed ut illi qui jam Dux suus esset, fidem debitam, solenni sacramento, pro solito more obstringerent.* Ad hæc Laurus: *Quidquid hactenus egisset, non plausu sed excusatione opus habere: quod nimirum mancipatam supremi Numinis obsequio mentem, ad ejuratas pridem curas, rursus applicare ausus fuisset. Quia tamen non susceptæ vitæ tædio, aut studio novarum rerum, id attentasset, non omnino severos facti sui judices apud posteritatem sperare. Donaturos, qui hæc olim audirent, multùm filio: quem justus dolor in paternæ cædis auctorem, eo usque, etiam extra orbitam,*

orbitam, egiſſet. At ſi ulteriùs progreſſus, principatum occuparet: enimverò neque apud ſuperos violati ſacramenti flagitium, neque inter homines inconſtantiæ ac levitatis probra evitaturum. Quare ſi vel recentis beneficii memoriâ, vel hæreditarii juris præjudicio, apud Rempublicam ſibi agere permitteretur, illud unicum orare, ut eum Principem vellent, in quem ipſe jus ſuum, ſi quod eſſet, transferret: ſimulque Vitenem, Curiæ olim apud Troidenum, Magiſtrum, deſignat; palàm ſanctè teſtatus, obſtinatum ſibi omninò eſſe, ad inchoatam diſciplinæ religioſæ philoſophiam rurſus regredi. Perculit inopinata oratio pleroſque: omnes ſimul per omnia ſacra obteſtari, ne patriæ, quam ſervaſſet, curas projiceret. Perſtitit Laurus conſtanter in ſententia; addens. *Curas patriæ à ſe non abjici, ſed in humeros tanto oneri non impares transferri: atque ea ipſa de cauſa nolle ſe auctorem eſſe, ut ex conſobrinis ſuis aliquis per ætatem ei honori invalidis, ad Principatum aſſumeretur. Rogare verò iterùm, ut ſi gratiam navatæ bello operæ erga ſe teſtari vellent, ne ampliùs animum alio deſtinatum non profuturis conatibus fatigarent: ſi Reipublicæ curâ tangerentur; ne alteri*

quàm Viteni Principatum traderent. Poſt longam ſtudiorum concertationem, cùm tandem, cautè immobilior Laurus, de ſententiâ dejici nullatenus potuiſſet : Vitenes, Lauro auctore, omnium conſenſu, Magnus Dux renunciatus, atque inauguratus eſt. Nullam deinceps unquam Laurus Reipublicæ partem attigit : haud procul Novogrodeco ad ripas Nemeni fluvii inter Monachos conſtanter in ultimum diem ſuſceptam vitæ rationem tenuit : ſoror ejus vel à parente vel certe à fratre elocata, nupſit Boleſlao Mazoviæ Duci. Cum enim nulla fœdera ſufficerent, ad conſtantem cum Litvanis pacem : affinitatum inter Principes contractarum reſpectu, quietem aliquam ab aſſiduis Litvanorum infeſtationibus ſperabat.

LIBER

LIBER VI,

De rebus Litvanorum, Principatu ad Cæsarini Columnæ posteros translato.

VItenes, inter Eiragolios (qui Samogitiæ populus est,) à Cæsarino Columnâ genus, quemadmodum plerique ejus regionis procerum, ducebat. Iam inde à puero, ita vitam ejus fata temperabant, ut non alibi, quàm sub Reipublicæ oculis, id est omnium judiciis, adolesceret: quòd à superis ad Principatum, per quatuor jam sæcula in sua familia conservatum, destinaretur. Ex illa enim domo, cùm perpetuò duodecim Magni Duces in Litvaniâ imperassent; ne deficientibus tandem viris, Principatus aliò averteretur, fæminæ etiam ratio habita est. Trineptis hæc Vitenis erat, Anna *Stephani* I Polonorum Regis conjunx, priùs Poloniæ Regina renunciata, quàm sponsa, Principatum viro dedit. Interruperat deinde hunc veluti sacrum quendam Litvaniæ Principum ordinem, *Vitenis familia.*

Digitized by Google

nem, Henricus Valeſius : ſed rediit mox Reſpublica, ad probatas jam ſibi tot ſæculis manus, ſummo omnium bono. Reſtituerunt rurſus Litvaniæ ſuos Principes, *Sigiſmundus* III Poloniæ Rex, IV Litvaniæ Dux, ex Catharina Vitenis trinepte, Annæ ſorore, Ioannis I Suecorum Regis filius; & *Vladiſlaus* Polonorum Rex ejus nominis Quartus, Litvanorum Dux Magnus, verè *Secundus*: in ipſo felicitatis, ac pacis publicæ curſu, magno Reipublicæ dolore, neque minore damno, nuper Merecii in Litvania mortuus. *Caſimirus* Polonorum Rex ejus nominis IV, Litvanorum Dux Magnus Tertius: cui Reſpubl. ingentibus periculis pænè oppreſſa, ita regnum detulit, ut ad virtutem Vitenio, Iagelonioque ſanguine propagatam, velut ad ſolitum in afflictis rebus aſylum, ſuperis impellentibus properaſſe videatur : in uno & Vladiſlai fratris & Sigiſmundi parentis trophæa, imo compendium Veterum Heroum, inventura. Verùm à tantæ ſpei felicitatiſque ſpectaculo, ad ipſa ejus initia oculus avocandus

candus est. Redibat fortè aliquando à bello Prussico Troidenus,& Vitenem puerum inter pares conspicatus ; indolem decoro ore non vulgare quidpiam *(ut fermè magnæ fortunæ , sola etiam rudimenta augusta esse solent)* spirantem , curiosiùs demirari : tum occultâ quadam vi agente , spes futuras , quas ipse ignoraret , arctiùs animo complecti. Bonâ deinde parentum veniâ , in familiam Troideni , puer Vitenes translatus est : ubi cum interna animi vis ,in dies majoribus se indiciis exereret,adolescens cubiculo præfectus , vir tandem Magister Curiæ , vulgò Mareschalcus creatus est. Troideno & Principi , & multò ante , percarus ; consiliorum pænè arbiter,expeditionum socius: denique Lauro auctore , successor. Initia principatus à bello sumpsit : fortasse quòd gloriæ militaris opinionem ad vulgus confirmare vellet. Nam *subita illa fortuna multo favore populi , contra aliorum procerum factiones, indigebat : neque erat ad favorem expeditior via, quàm per bellicos plausus. Ferax præterea seditionum , otium est : jam verò cùm externi belli specie,* An. 1283.

& ſtudia partium aliò diſtrahuntur, & Principi illo prætextu militem alenti potentia, abſque ſuſpicione, eſt in promptu: tum certè non multùm ad factiones, ſeditioſis vacat. Suſpecta erat meritò Viteni Fortuna ſua; quia repentè ſumma & tamen quieta: ſciebat illam invidiâ carere non poſſe, nec invidiam turbarum occaſione, præſertim quòd neque incentor ſeditioni aut prætenſio, neque Dux bello defuturus eſſet; quamdiu, ipſo imperante, Troideni nepotes privati agerent. Sed hæc Vitenes ſecum tantùm agitare, longè verò alias ab iis, belli ſuſcipiendi cauſas, in publicum ſpargere: illam præcipuè, quâ nulla alia popularior, ut accepta anno ſuperiore, in Iatviezya clades Polono reponeretur. Majoribus ſolito copiis bellum aggreſſus Polonorum agros invaſit; & per Lukoviam populabundo exercitu in Sendomiriam tranſiit. In utraque provincia, Polonis in oppida ſe recipientibus utique ſua & vaſtari paſſis, impunè igne ac ferro ingentem vaſtitatem per agros & villas circumtulit: & jam cæſis plurimis, quibus ſenio vel pueritiâ invalida ætas erat, ſex millia

Viteni expeditio in Poloniam.

millia mortalium præter aliam prædam abigebat. Perlatus ingentis cladis rumor Cracoviam, ubi tunc comitia habebantur, Leſcum ad arma ocyùs corripienda excivit: dimiſſis in Sendomiriam mandatis, uti equites oppidani & ruſticani, bello habiles, proximis itineribus ſibi occurrerent; ipſe rectà cum eis quos præſentes è proceribus aut equeſtri ordine Cracoviæ habebat, aut ex vicinia opportunè rapere poterat, citato agmine hoſtem inſequitur. Vbi non longè ab eo ſe abeſſe intellexit, armatos qui tumultuariè confluxerant recenſet, ſigna, Duces aſſignat: atque ad pugnam & victoriæ ſpem, erigit. *Eundem eſſe hoſtem, quem ſuperiore anno, ne uno quidem de ſuis deſiderato, viciſſent: nomina alia, hunc diverſum militem, non verò aut vires novas, aut plùs animi, in bellum attuliſſe. En quomodo latebras ſylvarum beneficio quærerent; priuſquam Polonum in armis ab adverſo conſpexiſſent: omnino non pugnâ, ſed cæde tantùm opus futurum, cum iis qui tam maturè fugerent. Ad populationes & repentinas incurſiones comparatos, prædari tantùm, non*

Leſci in Lituanos expeditio.

Digitized by Google

acie decernere gnaros ; impedimentis insuper implicitos , ex præteritæ fortunæ memoriâ timidos , expediti ac victoris exercitus molem nequaquam laturos. Irent itaque animosè , eriperent barbarorum servituti subditos suos , amicos , conjuges , liberos , quorum jam miserabiles voces panè exaudirent. Non defore superos tam justæ causæ : eandem illis pugnandi causam , quæ superiore anno ; eosdem proinde superos adjutores habituram , eosdem eventus. Vt verò majorem *divinæ opis fiduciam (cui maxima audendi vis)* excitaret, singulos ante pugnam , susceptis Pœnitentiæ & Eucharistiæ mysteriis Christiano ritu muniri jussit : ipseque Princeps exemplo suo invitavit. Litvanis , ne illa etiam populatio funesta , ut ante accideret , universa cautiùs administrabantur : præsertim , quòd necdum Lukovienſibus agris excessissent , unde paucarum horarum itinere hostem à castris abesse, non ignorabant. Ad proximas ergò sylvas, cohortes & impedimenta, subducunt , aut præsidii alicujus specie , aut consilii securiùs capiendi causâ. Non poterant certè ibi diu, aut vestigantem omnia hostem

Poloni ad invadendos Litvanos se comparant.

Digitized by Google

hoſtem effugere; aut ſuſtinere obſidentem pertinaciter. Sed neque caſtra, prædâ captivis & debilibus gravia, fugam ita maturare, ut magnis itineribus inſtanti hoſti horarum aliquot intervallo ſubtraherentur. Si projectis impedimentis, expedito agmine in patriam ſe contuliſſent, potuiſſent omni periculo defungi: tum quòd ipſis longè levior equitatus, & celeritate melior; tum quòd Polono caſtris occupatis, ac prædâ omni receptâ fugacem hoſtem per ſylvas ſequi, non omninò ſecurum fuiſſet. At verò ſtabat ante oculos ingens probrum, nec tam dolor amittendæ prædæ, quàm timor ac verecundia popularium. Quantum enim ignominiæ, non prædam modo omnem, ſed commilitones, qui curſum in morbo ferre non poſſent, turpi ante pugnam fugâ, in hoſtium manibus deſerere? Signa igitur in hoſtem convertere obſtinatè decernunt: inſtanti obviam ire, & maculam ſuperioris anni, ſi non victoriâ ſaltem inſigni audacia eluere prædam omnem in unum comportant, captivos ſoli-

citè vinciunt, præsidium castris relinquunt, aciem ut fieri poterat, intra sylvas instruunt. Iam Poloni ad pugnam comparati, in campo capacissimâ planitie ante sylvas exporrecto, aderant: neque Litvani desperatione animos accedente, moram tulere; mox instructis legionibus, citato cursu, è sylvis erumpunt; atque recta in hostem, cæco impetu feruntur Poloni, præsertim oppidani agrestesque & qui *belli landi (ut accidit, cum miles tumultu legitur) rudes*, admirari audaciam: tum & trepidare, quòd quibus fugientibus se instare hactenus existimassent, eos repentè tantis animis in arma ruentes, conspicerent. Lescus, veritus ne subita illa ex desperatione vis, consternatos suos vestigio dejiceret, ac vixdum inchoatâ pugnâ aciem totam loco moveret, Zegotam Palatinum Cracovienſem, cum unâ legione veteranorum, & aulico suo equite, incurrentibus Litvanis objecit. Sustinuit Zegota fortiter impetum: ita spatium cæteris (Lesco ubique annitente) recipiendi animos, & pudore metum excutiendi,

Polonorum cum Litvanis pugna, & victoria.

Digitized by Google

tiendi, datum est. Sensim interea Litvanis, qui initio pugnam orsi erant, primus ardor remittere. Id verò ubi Lescus sensit, ultima signa progredi jubet, & primam legionem instaurato impetu in hostem se erigere: moti eo pacto, qui in anterioribus ordinibus pugnabant Litvani, aliquantùm cessere; planè tum integris, qui ad præsidia constiterant, tempus erat ut succederent fessis, & prælium restituerent: sed hi ut primos inclinari viderunt, statim & ipsi in fugam effusi sunt. Cæsa eo prælio in campo aliquot Litvanorum millia, neque pauci in fuga perierunt: præda omnis recepta, multi deinde inter sylvas palantes ab agrestibus trucidati. Vtriusque tamen anni victoriâ damnum compensari non potuisse scribitur, quod iisdem annis à Litvano acceperat Polonia; Lukovienſi territorio, & Sendomirienſi atque Lublinenſi Provinciis, planè vastatis ac exustis. Interea verò dum Litvani hostem extra inauspicatò lacessunt, Crucigeri Equites debellatis integrè Prussi nominis populis Litvaniam

niam infestare cæperunt: vel commoditate belli in hostico gerendi; vel, nisi me conjectura fallit, Pelussa instigante. Hic enim è Magnis Litvaniæ Ducibus ortus, Stroinati Daumandive filius, aut ob factiones proscriptus aut aliâ de causâ inter Crucigeros circa ea ferè tempora exulabat: & Principatu in alienam domum derivato; ipse M. Ducis titulos, privata authoritate extra patriam usurpabat. Habebat alios quoque ex proceribus suæ fortunæ socios, Stumandum & Girdilonem viros & gestis in Litvania magistratibus, & splendore familiæ claros: qui eodem religionis Christianæ causâ transierant. Cum igitur Litvani medio Autumno in Sendomirienſem illam expeditionem intenti essent; Crucigeri primâ hyeme Nemeno gelu adstricto, per glaciem faciles transitus præbente, Duce Magistro Conrado de Tierburg in Litvaniam irruperunt. Bifariam agmen divisum est. Pars Bissenam arcem, extractâ in meridiem ab aurora oppugnatione, captam exussit: altera viciniam circumjacentem

Pelussa Litvanus, Prussos contra Litvaniam concitat.

Litvania à Crucigeris vastatur.

tem depopulata est: in reditu tamen insignem jacturam passi sunt; nam glacie Nemeni, necdum satis solidâ, sub onere fatiscente, magna pars exercitus & prædæ, vorticibus est hausta. Transmisso quietè vere, cum æstate rursus novi motus. Stumandus qui nuper in Prussiam profugerat, cum Prussico milite Grodnensem insperatò tractum invasit. Capta est arx Grodna cruentâ expugnatione: & præsidio exciso, munitio omnis diruta, aut exusta: equitatus duorum ferè millium ad populationes inde dimissus, ingentem omnis generis prædam ex agris abegit. Litvanæ etiam aliquot cohortes interea per confinia Poloniæ prædabantur: cùm redirent in locum hoste insessum deductæ, pænè jam domi internecione perierunt. Auctores cladis fuerunt Numo & Dersco Bartensii, Prussi nominis magnates, qui è Prussia profugi tùm apud Litvanos exulabant, & novâ illa Litvanorum proditione, veniam apud Crucigeros, præteriti flagitii sperabant. Circa sequentis anni initia, fortuna

Litvanis nihilo quietior : non tamen ita
An. 1285. immitis, ut nuper : Æmulatione fortaſſe rei à Stumando ex voto Crucigerorum confectæ, Girdilo (hiç quoque è Litvania nuper profugus) à Magiſtro exercitum obtinuerat, operam ſuam contra Litvanos pollicitus : ducebat tacitum agmen anguſtis per ſylvam callibus, ut inſperatus Oncaimo arci ſuperveniret. Sed monitum de hoſtium adventu Grodnenſis arcis præſidium, in ipſo itinere interceptum hoſtem,
Samogitiæ clades, à venenatis vermibus. vix cladis nuncio ſuperſtite, cecidit. Samogitia ab hoſte libera fuit : domeſtico autem malo vehementer afflicta. Inſolitum vermium genus, per agros ingenti copiâ exortum, cancris aut ſcorpiis ſimile, magnam in populo ſtragem fecit : quicunque à beſtiola ictum accepiſſet, ultra triduum non vixit, neque medicamentum ullum præſentiſſimæ morti obviare poterat. Idem malum per Pruſſiam & Curlandiam graſſatum eſt. Maturâ jam æſtate Litvanis deinceps tantum ocii fuit ut etiam alienis expeditionibus ſufficerent. Evocati à Conrado

Digitized by Google

rado Cirnenſis Mazoviæ Duce, Goſtininum Ladiſlao Cujavienſi interceperunt; atque præſidio partim cæſo, partim cum cætera prædâ abacto, arcem exſpoliatam Conrado tradiderunt. At verò, ut *nunquam periculo vacat, hoſte in auxilia uti, quòd brevem illam armorum ſocietatem in rem ſuam occultè ordinare ſoleat, & rebus per amicitiæ occaſionem perſpectis, ſecuriùs deinde inimicitias exercere:* ita Conrado evenit. Litvani qui Mazoviæ ulterioris populationibus aliquot annos abſtinuerant, cum liberè nuper per eam Provinciam ſub ſociorum titulo Goſtininum tranſmitterentur, opulentiâ regionis, quam pax alta reſtituerat, ad prædam; prædæ amore ad bellum illecti; vix deductis domum Goſtinenſibus ſpoliis, auctis viribus in Conradi ipſius ditiones redierunt, repentè è ſociis hoſtes. Sochaczovia & Plocia eo impetu occupatæ: prædia & quidquid per agros ad prædam abduci non potuit, igni vel ferro, penitus abſumpta. Tenuit deinde quietos domi, accepta, quæ ſequitur, clades ingens. E tota Litvania

Litvani ſuppetias Duci Mazoviæ ferunt: & mox Mazoviam invadunt.

An. 1286. Præcipui Litvanorum Magnates, à Peluſſa in convivio oppreſſi.

præcipui Procerum aderant, ad ſolennes nuptialis convivii epulas, à quopiam Principum invitati: nunciatur interea à ſuis exuli Peluſſæ, quæ res erat: poſſe nimirum ab eo, totam penè Litvaniam in uno prædio aut capi, aut ſi malit exſcindi. Modò cum milite, inſperatus ſuperveniret: certè non defore inter ipſos Litvanos, qui partes ejus ſtrenuè acturi eſſent. Non difficile ad fidem conſilium viſum, & Alberto de Miſnia Præfecto Regiomontano, à Peluſſa communicatum, auctoritatem reperit. Non indigebat res magno exercitu: exiguus miles ſed promptus, expeditus & audax, neque in conſilium Ducis nimiùm curioſus, ſuffecturus erat. Neſciri enim omnino, quid ageretur, à vulgari milite oportebat: ne ad comitatum Peluſſæ res ſermone vulgata, incideret in aliquem, qui futuræ cladis commiſeratione, aut horrore motus, populares ſuos præmoneret. Ducendus deinde miles ita erat, ut ne quiſquam hoſtem fines tranſiiſſe, priùs ſentiret, quàm negotio confecto: cujus tota moles,

Digitized by Google

moles, non tam in illorum copiis, quàm in Litvanorum ſecuritate augendâ, conſiſtebat. Paucos itaque omnino expeditionis comites deligere viſum; cum quibus & ſylvas anguſtis tramitibus penetrare, & hoſtem fallere, promptius eſſet futurum: præſertim quòd in ebrios ac ſemiſopitos vim parantibus multitudine nequaquam opus eſſet. Viginti tantum Equites à Crucigeris accepti, animo & manu promptiſſimi, Ducibus Martino Golin, & Conrado Tuwil, reliqui è comitibus Peluſſæ expeditiores, numerum expleverunt. Ducebat exiguam cohortem notis callibus Peluſſa; nequaquam pro tantillo ſuorum numero, cladem hoſti animo ferens. Intempeſtâ planè nocte, ebrietate & ſomno oppreſſos convivatores, intempeſtivus hoſpes aggreſſus eſt. Excitavit quidem tumultus pleroſque, ne in lectis conficerentur; multique arma corripuerant: ſed neque armis aut repellendo vulneri, ſemiſopiti ac ebrii ſufficiebant; neque conſilio, ex periculi, quodnam & unde eſſet, ignoratione. Præ-

ter ingentem familiæ numerum, variaque diversæ conditionis ignota capita, soli Duces ac proceres præcipui septuaginta cæsi: sponsus ipse cum sponsa omnesque Senatoriæ fæminæ, cum ingenti prædâ Regiomontum asportatæ. Ita unum illud ferale convivium, omnes pene Litvaniæ familias, morte aut captivitate suorum funestavit: & uno in loco universa Litvania expilata; cum opulentissimus quisque, ut tum res erat, cùm conjugibus & liberis, totas in ostentationem opes secum eò convexisset. Vt tamen respiravit aliquantum ab ea clade Litvania; Vitenes habitis per omnes ditiones delectibus, exercitum alterum in Dobrynios, alterum in Crucigeros destinavit. Vtrobique Resp. ex voto gesta. In Dobryniâ cùm populus die festo universus ad sacras ædes ex agris confluxisset; urbs repentina incursione capta est. cædi & prædationi quod supererat, flammis deletum: tum per viciniam populationibus latè grassatus miles, novem millia captivorum eduxit. Cum Crucigeris verò aperto campo

An. 1287. Dobrynia à Litvanis vastatur, Crucigeri cæduntur.

Digitized by Google

campo collatæ acies: ubi Magiſter ordinis Bulhardus Harem cum triginta ejuſdem ordinis equitibus occubuit; Litvanus victor abiit. Expectatione deinde belli, quod à Polono in Litvanos magna vi parari nunciabatur, excurſionibus ad finitimos temperatum eſt: ne vel aliò intentos, aliunde tempeſtas involveret; vel ſparſis fatigatiſve viribus, ſuſtinendæ tantæ moli non eſſent. Leſcus enim Cracovienſium Princeps, finitimis Principibus, atque adeò fratribus auxilia ſe ferre velle; & Cujaviæ, Dobryniæ, Mazoviæ injurias ulciſci, palàm ferebat: indictum erat, in eam rem ſacrum authoritate ſummi Pontificis contra Litvanos bellum: neque è Polonia modò, ſed è Sileſia atque Bohemiâ, viciniſque Provinciis ingens armatorum confluxerat multitudo. Verùm tota tandem tempeſtas, cùm Litvanos aliquamdiu ſolicitos tenuiſſet, dolo Leſci in Mazoviam nihil tale ſuſpicantem detonuit. Defunctus jam (ut videbatur) eo periculo Vitenes, verebatur adhuc ne fortè frater-

Leſci Cracovienſis apparatus in Litvaniam.

Digitized by Google

fraterno calentia sanguine arma, in se improvisò converterentur, quare quieto sub signis milite, intra fines substitit. At verò cùm DEI vindicis irâ Sendomiriam, Siradiam & Cracoviam miserè à Tartaris vastari, & Lescum cum conjuge in Hungariam ægrè evasisse à speculatoribus renunciaretur, tum primum securitatem ab ea parte plenam credere. Dimisso reliquo exercitu, ne in cassum omnino illi tanti delectus abirent, octo millium expeditissimo equite Sambiam, Crucigerorum Provinciam, invasit: neque Crucigeri aut castris aut acie congredi ausi; ex arcibus duntaxat intenti, si quos prædandi immoderatus ardor, aut commeatus necessitas, longius ab exercitu temerè extulisset. Vastati sunt latè agri, cæsi agrestes, præda abacta, non pluribus quàm octuaginta octo suis desideratis, qui audaciùs paulò palati, Henrici à Dobin insidias incurrerunt. Damnum eâ vice Sambiæ illatum, & proximum, & alios deinceps annos, infestos Litvanis reddidit; Crucigeris omni ope Litvaniam vexare

Sambiam in Prussia Litvani populantur.

An. 1290.

vexare contendentibus. Rarò juſti belli, frequentiùs extemporaneâ prædandi quadam ratione, res per multum tempus utrinque adminiſtrata eſt; neque paucæ aut modicæ, ultrò citroque, eo bellandi modo illatæ clades. Meneho imprimis Magiſter Pruſſiæ circa medium Aprilem, ab obſidione Colaini, quæ prima in Litvania arx Pruſſiam versùs ad Nemenum erat, bello initium dedit. Quingenti equites è caſtris ad vicinorum agrorum populationem dimiſſi, duorum verò millium pedites oppugnationem arcis pertinaciter urgebant. Centum viginti equitum in arce præſidium erat Duce Surmino viro impigro, & periculorum patiente: fortiter illi quidem inſultus hoſtiles ſatis diu tulerunt, neque incruentam oppugnationem hoſti fecerant; cùm ille aperto campo magis ad vulnera pateret: ſed quia pauci in præſidio erant, carpentibus hoſtibus multifariam exiguas, atque ægrè in totam ſimul muri coronam ſuffecturas vires, magis ipſi ſentiebant damnum: & jam, cùm duodecim ſoli ex

Litvania infeſtatur à Crucigeris.

propugnatoribus abſque vulnere eſſent, ſumma rei ad periculum venerat, niſi error hoſtium deſperatæ fortunæ vices permutaſſet. Sub noctem fortè redibat ex agris hoſtilis eques, ſucceſſu, & prædâ lætus, neque ſine tumultu; auditæ à longè equorum, hominumque confuſæ voces, & ſonitus venientium, ſpeciem exercitus adventantis, ut erat, fecerunt: pedeſtres copiæ, quæ tunc extremis planè viribus in muros aſſultum apparabant, fato quodam ſui equitis oblitæ, Litvanum ad ſolvendam obſidionem magno exercitu properare ratæ, hoſtem adeſſe inclamant, & per tumultuariam fugam deſertâ oppugnatione in naves diffugiunt. Agnito deinde errore ad obſidionem redeunt: at Surminus ſpatio oblato in rem ſuam uſus, jam præſidium cum præcipua ſuppellectile ex arce deduxerat: hoſtis arce vacuâ potitus, & munitione omni dirutâ, ulteriùs progredi auſus non eſt. Paulò poſt Ernelio Ragnetanus Præfectus, cum delectis Crucigeri Ordinis viris, adverſo Nemeno in Litvaniam navigabat,

gabat, & jam Colainum arcem rursus ab Surmino instauratam, prætervectus fuerat: seu occasionem gerendi captaturus, seu quod veteres scriptores addunt, Viennensis cujuspiam Crucigeri gratiâ, hostiles terras videre cupientis. Surminus & odio communi, & dolore nuperi damni, indignissimè ferre, sub oculis inultum hostem tam securè vagari: sed nihil ipse aperta vi tentare potuit, cùm & ille extra teli jactum cursum teneret, & nulla sibi in littore majora navigia essent. Convocat tamen præsidium, & multis hortatur, ut si quâ arte hosti nocumentum adferre quis posset, auderet ingenio, cùm copia utendi viribus deesset. Erat inter reliquos Nodam, ætate juvenis, animo audax, corpore robustissimus, miles: ille Duci operam spondet, modò cæteri se impigrè sequerentur, effecturum certò, ut non pugnæ modò, sed & victoriæ copiam haberent. Rectà itaque per agros & sylvas hostem adversa aquâ & tortuoso amne lentè navigantem antegressus, quà valles, & arbusta densiora littori

Navis Crucigerorum insigni stratagemate capta.

imminebant, militem armatum in insidiis locat, ipse habitu toto fæminam Polonam mentitus, ubi navis in conspectum venit, ad lachrymas composita voce Polonico sermone ploratum sustulit. *Si Christiani essent, si Polonorum socii, misererentur Christianæ, Polonæ mulieris. Esse sibi in Polonia multas opes & clientelas: superos proinde omnes testari, futurum ut non pæniteret eos auxilii, si quod misera tulissent. Sed ut hæc quoque deessent, per communia sacra & religiones obtestari, ne se Christianam eò loci unde nullo negotio ab iis eripi posset, desererent; vel fame miserandum in modum perituram, vel si in barbarorum manus rursus incidisset, extrema quæque in pudicitia, & vita passuram.* Addit voci lachrymas & gestus, qui & fortunam aptè fingerent, & commiserationem vehementiùs urgerent. Nihil doli, aut periculi suspicabantur Crucigeri, littora latè arboribus obsita, regionem incolis desertam suadebant: sed nec mulier clamatura tanta voce videbatur, nisi in propinquo hostes nullos agere, certa esset. Appellunt igitur ad littus, & cum personatam illam mulierem

rem ad navim admittere parant, Nodam ſaltu repentè in aquas delatus, ſocios inclamat, navimque apprehenſam obfirmato contra omnium remorum vim veſtigio, tamdiu detinet donec milites ab inſidiis concurrerent,& navi potiti univerſos conficerent. Eodem anno ex Oncaimi præſidio, cùm in hoſtiles agros incautiùs excurreret, à Ludovico Lubentelle viginti quinque cæſi. Ab alia verò parte Iezbuto vir præcipuæ inter Litvanos nobilitatis, poſt vaſtata quædam Poloniæ confinia, ab Henrico Sutſwert Præfecto Balgenſi, qui inter Eleam & Narviam fluvios cum mille ducentis equitibus vias inſederat, fuſus, prædam omnem & magnam partem è quingentis equitibus, quos ſolos habebat, amiſit. Quies deinde utrinque ab armis ſubſecuta, non pactis mutuò induciis, ſed ob autumnales tempeſtates : quare vix diuturnior ipſo autumno. Ineunte deinde Februario Bertoldus Brunhaim Regiomontanus Præfectus, quingentos ſuper mille equites, in Iunigediæ agros duxit.

An. 1291. Litvania à Crucigeris infeſtatur.

Digitized by Google

Colainum arx diffugientibus metu præfidiariis capta eſt, atque exuſta ; vaſtatis deinde agris, præter aliam prædam ſepties centena capita in ſervitutem abacta. Erat ille locus excurſionibus Crucigerorum valdè obnoxius : ad ſubitos igitur incurſantium impetus arcendos, præſidium ibi Vitenes communire, primo vere, jubet. Ægrè patiebatur Bertoldus tam opportunum paſſum ſibi eripi : invectus ergò cum exercitu in operas, opus omnino diſturbare conabatur, ſed quòd hoc ipſum ante ſuſpicati Litvani expeditum ad occaſionem militem in proximo poſuiſſent, facilè rejectus eſt. Aliò itaque inde vim convertit : Mederabum undè ſæpiùs erumpentes præſidiarii infeſta omnia in propinquis Pruſſiæ agris reddere, nec pauca damna inferre ſoliti erant, inſperato impetu occupavit, pluresque Chriſtianos ibidem carceri addictos, libertati aſſeruit. Majoribus deinde copiis inter quas, è ſolo Crucigerorum ordine mille equites erant, ipſe Magiſter Meneho Litvaniam ingreſſus, Paſtonoviorum & Ger-

& Gerſoviorum agros funeſta populatione in cineres planè redegit. Eum ingenti cum præda abeuntem aſſecutus Iezbuto, extremum agmen premebat, cui fortè præerat Henricus Sutſwert. Hunc conſpicatus Iezbuto, ſimulque ſuperioris ignominiæ memoriâ accenſus, tota vi ipſe in hoſtem invehitur, & gladium humero adigit: à vulnerato jam Henrico, haſtili medius confoſſus, cum primus in terram rueret averſo gladii ictu inſtantis victoris digitum abſcidit. Iam concurrentibus Ducibus ardere prælium cæperat: jam fortiſſimus quiſque ad tutandum extremum agmen à fronte decurrere; ſed cum & Litvani amiſſo Duce cederent, & Crucigeri (quòd inſidiarum metu à caſtris avelli metuerent) non inſtarent; pugna utrinque abſque clade & victoriâ dirempta eſt: præda verò omnis, ſpectante, & fremente Litvano, abducta in Pruſſiam. Exeunte deinde Iunio, idem Henricus mille quingentorum equitum legione per Iunigediæ agros prædas egit, ipſaque arce ita potitus eſt.

Iezbuto Litvanus Dux cæſus.

Iunigedia à Ragnetanis capitur, ſtratagemate.

Cæte-

Cæteris circa iter ad insidias dispositis, unam tantum Ragnetanam cohortem ad ipsam præsidii portam rectà contendere jubet. Præsidiarii indignam rem æstimantes, contra exiguam illam manum muris se tueri, maturè in venientem hostem decurrunt: atque jam effuso cursu impavidi insidias prætervecti erant. Tum primum hostis magno impetu consurgit: voces & tela undique erant. Pauci quos primùm sublatus clamor retrò statim egit, evaserunt: reliqui, quos audacia longiùs provexerat, coëuntibus utrinque cohortibus intercepti, & cæsi. Inde populabundus miles Oncaimum ductus arcem oppugnavit, & viciniam exussit. Cum hæc ad Prussiæ limites gererentur, Vitenes, vel auctore, vel conscio ipso Boleslao Mazoviæ Duce, per subjectas ei ditiones exercitum, absque cujusque injuria, in Polonos duxit: totamque Cujaviam incredibili celeritate, antequam Poloni ad arma concurrerent, planè populatus, opulentam prædam abegit. Apud solum Dursbüchium reperio, hac

Vitenes vastat Cujaviam.

Digitized by Google

hac etiam expeditione, magna vi pugnatum esse, cum Ladislaus & Casimirus Polonorum Duces, Magisterque Prussiæ Meneho, abeuntem Litvanum secuti essent: sed multitudini hostium tumultuariam Polonorum paucitatem cessisse, Crucigerorumque auxiliares copias multis in prælio Germanorum amissis, fusas, fugatasque. Intentus proinde in ulciscendi opportunitates Meneho, refecto, auctoque exercitu, totis omninò simul viribus, Litvaniam intrare constituerat, igne & ferro quàm profundissimè grassaturus: & jam fines inter sylvas transgressus, propediem erat legiones infestas ad agrorum vastationem dimissurus. Vitenes quòd in arcendum aperto campo hostem non satis vires collectas haberet, arte rem suam cæpit agere: dispositis per opportuna sylvæ loca armatis, cùm Prussorum reliquiis (quos suapte Crucigerorum dominationi infensos, auctis criminatione variâ odiis, faciles ad proditionem repererat) condicit, ut inchoata per suos à fronte pugna, ipsi à lateribus in

An. 1292.

Crucigeros ab infestatione Litvaniæ rejicit.

hoſtem inveherentur. Monitus de proditione Meneho, ante deſtinatum pugnæ diem, vix ſe periculo eripuit, exercitu in Pruſſiam ægrè recepto. Neque ferè amplius quidquam eo anno utrinque actum: nam & Crucigeris erat metus ex ſuſpicione, ne quid à Pruſſis capto per abſentiam militis tempore domi novaretur: & Litvanis commodius viſum; expectare donec in Pruſſiâ aliquid turbarum erumperet: nam injecta nuper à Vitene libertatis mentio, & cupiditatem ejus facilè inter Pruſſos moverat; & ſacrorum Chriſtianorum odium: quod deinde ſermonibus popularium fovebatur, atque inde rebellandi ſtudia gliſcebant. Quare Conradus Stange Ragnetanus Præfectus, cum intellexiſſet Litvanum in vicinia ſub Ingedino armari, ne qua daretur Pruſſis occaſio ad propinqua caſtra transfugiendi, ſub initium rebellionis collectum militem ſubitò eſt aggreſſus, & non paucis cæſis univerſos diſſipavit. Tempore deinde ipſo (*ferè enim populo breves affectus ſunt*) evaneſcentibus in-

bus inter Pruſſos rebellandi ſtudiis, ſoluti eâ curâ Crucigeri, ad externa bella rurſus redierunt. Cum bis Meneho ipſe in Litvanos duxiſſet, à Iunigedo, & Viſta arcibus rejectus, in urbana duntaxat ædificia flammis deſæviit. Miſſi à Vitene, qui abeuntem hoſtem ita ſequerentur, ut vitatâ quâ exercitus redibat viâ, flexoque ad partem agmine, improviſi præſidium aliquod occuparent. Conſilium id erat Pruſſi cujuſpiam, qui nuper ad Vitenem tranſierat: hic, ne auctor ſuſpectam rem faceret, ipſe aut ſocium, aut Ducem ſe ei facinori offerre; miles daretur, inſtare. Abſolvebat præterea omni metu ſpem, quòd ex redeuntis exercitus ſui, poſt vaſtatos hoſtium fines, famâ, præſidia Crucigerorum finitima, ſolutiore curâ agere putarentur. Longè tamen ultra votum eventus hæſit. Skaloviticum oppidum, & arx ad ſubitam illam vim deſtinata fuerant. Et quidem facilè primo impetu cæſi ſunt, quos ignaros omnium, armatis venientibus caſus objecit; cecidit-que ibi Ludovicus Oſſe, primæ apud ſuum

An. 1293.

Skaloviam in Pruſſia Litvani vano eventu tentant.

ordinem nobilitatis : cæterùm non potuit negotium tantâ celeritate expediri, ut invectus toto cursu miles, portis non excluderetur. Instabant tamen Litvani, & eo quo venerant impetu, de viâ in muros subire nitebantur ; atque jam pænè munitiones capiebantur, quamdiu *ex primâ periculi specie, turbati præsidiariis animi, non satis (ut in subitis solet) quid agendum viderent*. Sed sensim tandem ad audaciam redeunte consilio, Conrado maximè & Alberto de Indagin allaborantibus, Litvani qui primo impetu in muros evaserant, loco ægrè submoti, & arx quamquam cruentâ satis dimicatione, retenta. Litvanus, potiundæ arcis spe dejectus, ad prædam militem vertit : oppidum exustum, & agri vastati. Meliore deinde longè successu reposuit vicem Litvanis, Conradus Stange : nam ad Octavum Calend. Augusti, simili arte Mingedinum in Litvania arcem occupavit : cæso præsidio omni, imbellem sexum atque è vicinia agrestem turbam, cum reliqua præda captivam eduxit. Ad eum nuncium Vitenes

Prussiam Vitenes per tres menses vastat & tandem fugatur.

Digitized by Google

tenes copias quas ingentes in aliam expeditionem fortè comparatas habebat, citato agmine rapit. Sed jam Crucigeri confecto negotio maturè excesserant: sequi tamen ille abeuntem, domi suæ hostem vestigare; & cum nuspiam exercitum aut castra reperiret, quaquaversum populabundis legionibus vagari. Trium ferè mensium spatio per universam Prussiam cædes ac flammas circumtulit. Crucigeri interea libero campo congredi ferocienti multitudini non ausi, occasionem gerendi observare: in reditu tandem, cum inter angustias, quas ingens turba & præda impeditiores reddebat, deprehendissent, internecione pænè Litvanos delerunt, paucos cum Vitene ipso, amisso reliquo exercitu, sylvæ & fuga servarunt. Toto deinceps anno vehementer Litvania Crucigerorum armis, maximè Ludovico Libentelle, per intervalla excursiones instaurante, divexata est. E Pistovienſi tractu pecora omnia abacta, multisque mortalium cæsis, septuaginta tantum capita in servitutem abducta.

An. 1294. Crucigeri sæpius Litvaniam affligunt.

Romnove oppidum, ſacrorum & ſummi eorum Præſidis inter Litvanos ſedes, captum & penitus exciſum. Vaykenſe, & Pogradienſe, apud Samogitas territorium, cædibus & prædis exhauſtum, in plures annos vix incolas habuit. Denique qui inter Narwiam, & Nemenum fluvios Litvani nominis populi conſederant, ſub moleſto hoſte, perpetuoque bello, nunc primum laborare cæperunt: eo demum ſequentibus ſexennalis belli malis compulſi ſunt, ut & tributum Crucigeris penderent, & ſolicitati deinceps ad ſocietatem belli à popularibus, neque arma contra hoſtes reſumere auderent, neque excurſuris Litvanis liberum permittere tranſitum. Mirari proindè ſatis nequeo, quid conſilii fuerit Viteni, quòd is (quaſi ſenſus tanti vulneris ad eum non perveniſſet) viſus ſit eam Reipublicæ partem, aut omninò negligere, aut vix curare; ſtudio univerſo in alia conſumpto. Nam per idem ferè tempus, tanquam ſi omnia domi in ſecuro ab hoſte haberet, cum expeditis mille octingentis equiti-

Vitenes Poloniam invadit, Lenticiam occupat.

equitibus per confinia Mazoviæ in Lencicienſem provinciam penetravit. Dies fortè ſolennibus feriis celebris agebatur, quare ingens eo agreſtium, nobiliumque multitudo, è vicinis pagis ad ſacra confluxerat. Improviſò, & ſtatim ab itinere, Vitenes oppido potitus, ad templum negotium & pænè periculum repent: nam ruentem temerè militem incluſa templo multitudo conſternatione in audaciam verſa, pertinaciſſimè rejiciebat; conjectis in ſubeuntes, quæ caſus iraque dabant telis: ſed ſuccenſis in coronam vicinis ædibus, & fumo ac flamma pleriſque exanimatis, tandem templum crudelitati diripientium ceſſit. Ductus inde ad vicinorum agrorum prædas miles, ingentem cladem, quamquam brevi ſpatio intulit. Caſimirus interea Lencicienſium Dux tumultuariam contra ſubitum hoſtem armat manum, aſſecutus haud procul Sohaczovia Litvanos, fortiter magis quàm feliciter ſigna confert. Illud, non dubito, totam rem præcipitaſſe, quòd contemptâ hoſtium paucitate, non ſatis omnia

Caſimirum Ducem Lencicienſium cædit.

omnia ante ex ordine ad pugnam proſpexiſſet : ratus ſolo tumultuarii militis impetu, paucos prædatores opprimi poſſe. Itaque & ipſe, magis jam miles, quàm Dux, in confertum hoſtem ruere, & cum ſemel impetus ad votum ceſſiſſet, iterùm hoſtilem aciem conari perrumpere ; *ſed inconſultum ſæpe eſt, nimiâ audaciâ diu fortunam irritare* ; cæſus tandem ab hoſtibus, exercitum quoque perdidit. Nam amiſſo Duce, facilè miles fuſus. Paucos fuga cladi extulit ; quod qui hoſtem evaſiſſent, in Bzuram illati, plerique aquis non ubique vadoſis haurirentur. Sub pugnæ tempus non pauci captivorum diffugerunt ; tantam tamen multitudinem, eâ vice eductam conſtans apud ſcriptores fama eſt, ut ad triginta ſex millium numerum aſcenderit, cedentibus in ſingulos militum viginti capitibus. Hyems ſucceſſit, & cùm aliquandiu temperatum eſſet utrinque ab armis, Crucigeri inſtauratis excurſionibus aliquot præſidia in Litvaniâ occuparunt. Magiſter ipſe exeunte jam hyeme Gerſzoviam & Paſtoviam latè popu-

Triginta ſex captivorum millia abducit.

An. 1295.

Digitized by Google

populatus, arcibus binis exustis, cùm ad tertiam plùs negotii, quàm tempus ferret, reperisset; ne advolante cum suis Vitene; rem periculo permitteret; oppugnatione relictâ, prædam in Prussiam dimisit: ipse militem in Mazoviam duxit, ubi Viznam cùm expugnasset, funditus excidit. Nam quamquam tunc Mazoviis & Crucigeris fœdera publicè essent, Boleslaus tamen Dux, Polonis Crucigerisque privatim infensus, præsidium Litvanum eo loco alebat. Polonorum inde Prussorumque agris ingentia sæpè capto tempore damna, è propinquo inferebantur. Latuerat diu fraus: quòd enim neminem, inter prædatorium agmen, nisi Litvanum agrestes unquam conspicerent, opinio erat ex Litvaniâ ipsâ, toties excursiones repentinas instaurari. Re deinde vulgatâ; Boleslaus de injuriâ querentibus respondit. *Se Litvanorum aliquot cohortibus ad suorum præsidia, non ad sociorum injurias uti. Si quid fortè illi attentassent, id quia se invito omnino atque inscio contigisset, fœderibus quæ sibi cum Crucigeris intercederent, fraudi*

Præsidium Litvanum Viznæ in Mazovia à Prussis defetur.

Digitized by Google

esse non debere. Curaturum porrò, ut ne quid deinceps simile ab suo stipendiario milite socii paterentur. At cum nihil ultra verba præstaret, & neque præsidium de arce deduceret, neque injurias prohiberet, vi admotâ à Crucigeris negotium transactum est. Boleslaus nequicquam interea violata fœdera criminari. Per Æstatem nihil fermè majore mole gestum: pauciſſimo tantum milite excursiones utrinque tentatæ, & quòd facilè mireris, simul, ac velut è condicto. Crucigeri ultimis Iulii diebus in Grodnenses agros intenderant, tentaturi quod occasio commodasset: centum quinquaginta militum manus erat, ductu quinque ejus ordinis equitum. Destinaverant illi missis equis, naves conscendere; & tacitè sub ipsa mœnia expositio milite præsidium insperato adoriri. Fortasse profeciſſent aliquid, nisi cùm è via oblatum in ripa pagum spoliant: intempestivâ prædatione, consilia prodendo; eventum corrupiſſent. Elapsis enim inter eum tumultum aliquot agrestibus, & in arcem delatis, præsidiarii hostem eumque

Mutuæ Prussorum & Litvanorum excursiones.

que exiguum in fluvio esse moniti, armati naves conscendunt, & in venientes magnâ vi incurrunt; editâ indè strage, acceptaque, (desideratis nimirum septuaginta) victoriâ tandem potiuntur. Rejecti ita inde Crucigeri, Iunigerdam versùs cursum direxerunt: sed cùm fortè naves inter brevia hæsissent; Litvani è propinquo convolant; & pars navibus, pars vadando impeditum hostem adoriuntur: captæ naves, & fortissimis virorum cæsis, reliqui ægrè se fugâ salvarunt; ducibus omnibus, uno excepto, amissis. Feliciùs Ludovico Libentele expeditio cessit: nam & Kimelos arcem sæpiùs antè magnâ mole, sed irrito conatu oppugnatam in Litvania cepit, & Grodnenses signa secum conferre ausos cecidit. Non ex integro tamen ejus successus voluptate, fruitus est. Domum reversus Skaloviæ suburbana ædificia à Litvanis viciſſim exusta; Ragnetam etiam (cujus præfecturam administrabat) adhuc fumantem & per universam eam insulam pecora omnia prorsus abacta, reperit. Præ-

An. 1296. *Vitenis in Prussiam & Livoniam expeditio.*

lusum est his tanquam velitationibus futuro anno, quo Vitenes totius exercitus robore bellum gessit. Culmensem imprimis Provinciam in Prussia & Golubrenses agros, latissimè populatus, ingentem inde prædam eduxit. Livoniam deindè invasit: sed nihil ferè ibi memorabile gestum, quòd mox exercitum reducere coactus esset in Litvaniam. Hostem enim domi magnis viribus grassari fama erat; atque hinc in exercitu de suis timor, cumque unum ab altero in dies magis crescceret (nam *ut fama timorem, ita timor famam auget*) signum receptui datum est. Cæterùm & Balgensis Præfectus Sigfridus per Grodnenses agros prædis tumultuariè actis, cum ducentis captivis jam è Litvaniâ abierat, & Henricus Sutsfert, à Bertoldo Regiomontano præfecto ad ipsam arcem obsidendam missus, gravi clade accepta priùs victoriæ desperatione, quàm Vitenis redeuntis timore, ad excedendum finibus coactus est: tamen ut fugientis specie iter maturaret, neque permitteret de via militem prædis immorari,

rari, non parum contulerat fama propè diem è Livonia exercitus affuturi. Reverſo è Livonia Vitene, domeſticæ inter Rigenſes & Magiſtrum Crucigerorum turbæ exortæ, initia prima biennali bello dederunt. Expugnatis Ethnicis jam Equeſtris illius ordinis *opes, & cum opibus cupiditas magis creverant*, quàm ut quenquam in Livonia pari ſecum jure ferrè poſſent. Fodicabat imprimis cupidos dominandi animos, Reipublicæ Rigenſis ſtatus, liber & opulentus: quæ urbs ejus regionis & prima & præcipua eſt; populo commerciiſque frequens. Qui eam olim condiderunt, Lubecenſes erant: primi in illa littora è Lubecenſi portu, vel errore delati, vel vi fluctuum projecti commercia & ſacra Chriſtiana intulerunt. Cùm deindè ab indigenis Lotavis bello premerentur, ne armorum ſolicitudine à commerciis impedirentur, Archiepiſcopi ſui curâ evocatos è Germania equites, vulgò *Fratres Enſiferos*, poſtea *Crucigeros* dictos, barbaris objecerunt. Devictis ac penitùs ſubjectis per eos incolis, ipſi libertatem ſuam

An. 1297. Diſſidia inter Crucigeros & Rigam in Livonia.

ut optimo jure ſibi debitam, ita toto conatu retinebant. Contra, Crucigeri niti: vi atque artibus dominationem urbis ambire. Obſiſtebat quidem conatibus eorum, Ioannes Quirinus Præſul Rigenſis, ſed illo demum capto, atque in carcerem conjecto, proculcata omnis æquitas, rem ad apertum bellum deduxit. Rigenſibus quidem nec ſpes, nec vires pares: quia tamen ſuum cuique jus, pacem & modum facere non poſſe videbant; neceſſitate ipſâ, arma & illi corripuerunt. Hinc in Litvania in ſpem apud pleroſque ventum erat, Livoniæ ſtatum inteſtina diſcordiâ graviter laborantem diſſolvi poſſe, ſi vis externa admoveretur. Agere ergo aliqui Primorum cum Vitene, ne maturam occaſionem elabi ſineret; ſed bellum totis ſimul opibus Crucigeris inferret. Plebs etiam, mileſque mirari; *cur Princeps inter civilia negotia ſolidum annum jam traheret: cum ad proferendæ dominationis cogitationem, tantæ opportunitas invitaret? An neſciret, Patrum memoriâ magnam Ruſſiæ partem tum occupatam, cùm Ruſſi Duces domeſticis*

ſticis diſcordiis diſtracti, ſinguli impares hoſti eſſent? At verò cautus Princeps, ut non ignorabat diſcordias hoſtium peroportunas ſibi eſſe; ita ſatis perſpiciebat opportuniores eo anno in rem ſuam fore quieſcenti, quàm bellanti. *Recentes enim in quavis Republica diſcordiæ, tanquam vulnus corporis, facilè curam admittunt, nec niſi cum tempore virus ac vires ſumunt.* Itaque inter quietem intentus in eventum bello Livonico abſtinuit, ut diſcordias hoſtium promoveret: nam *quemadmodum externus timor concordiæ vinculum eſt; ita quies ac ſecuritas, diſſenſionum fomes.* Sed neque in Polonos aut Pruſſiam, quidquam interea movit: ſeu quòd neſciret, quàm diuturnum Rigenſe illud bellum futurum eſſet; timeretque, ne (ut *ſæpè repentè inter ſuos convenit*) pace rurſus inter ſe factâ, militem quem in caſtris expeditum haberent, contra communem hoſtem in Litvaniam, ſe abſente, immitterent: ſeu quòd (atque id magis crediderim) in futuri belli caſus vires in integro conſervatas vellet. Nam quanquam ſuâ ſponte Vitenes in Livoniam non moviſſet;

visset ; spes tamen erat , fore ut à Rigensibus , qui tanto bello per se impares essent, grandibus stipendiis ad societatem armorum solicitaretur. Factum ut sperabat sequente anno : oblatâ stipendiorum pollicitatione exercitus justus conscribitur, qui bifariam dividendis viribus sufficeret. Legio una ad Novomlini oppugnationem, & vicinorum,circum circa agrorum direptionem , Rigensibus attributa. Robur autem exercitus, ipse Vitenes sub Carcum admovit, acta oppugnatio strenuè,superatæ tandem vi munitiones, capta arx : reliquâ turba cæsâ,quatuor soli equites præsidio Præfecti , cum delectis captivis, servati. Inde ad prædationem victores dimissi , latissimè vastitatem circumtulerunt ; agris pagisque igni ac ferro fædatis. Haud procul Livonico sinu populabundos Bruno Magister assecutus , magno impetu ad Treidenum amnem prædâ jam plenos invadit. In arcto ab initio fortuna Viteni erat : fortasse *quòd (ut inter prædas contingit) exercitu uti ad manum non posset* , sparsis per agros cohortibus.

An. 1298. *Litvani à Rigensibus contra Crucigeros evocantur : eorumque ibidem gesta.*

Cæsis

Digitized by Google

Cæsis octingentis Litvanis, & tribus captivorum millibus ereptis jam victoria & spes non dubiè videbantur ad Crucigeros inclinari, & Litvanus in fugam. Sed *desperatis rebus sæpè pro remedio fuerit, locum fugæ defuisse.* Cùm à tergo mare, à latere Treidenus amnis arcerent; ab alio latere & fronte premerent hostes: effugiendi desperatio, pugnandi necessitatem fecit. Surgit nova animis audacia, instauratur magnâ contentione prælium: tantusque repentinus ille ardor fuit, ut vincentis propè hostis impetum, simul & stiterit & fregerit, atque eodem deinde conatu in fugam impulerit. Fusæ Crucigerorum copiæ; millia aliquot cæde absumpta: Magister ipse cum viginti ferè sui ordinis equitibus, in prælio cæsus. Iunius mensis tunc decurrebat & planè bello tempus: sed *onustus prædâ miles, vix via sufficiens, nedum bello gerendo,* domum reducendus erat. Reductus igitur quacunque transiret, ignem ac ferrum trahens. Iussi nihilominus, qui Novomlyni oppugnationem inchoaverant, opus perti-

naciter urgere. Quatuor millia simul cum Rigensi milite in iis castris erant, neque segniter obsessis instabant. Sed pænè peractam rem Bertoldus Brunhaim Præfectus Regiomontanus cum auxiliis Prussicis in Livoniam missus restituit in integrum: recente exercitu exhaustos molestâ oppugnatione Litvanos aggressus, vicit fugavitque: cæsi plures; plerique fluvio in quem fugientibus incurrere necesse erat, hausti. Paulò post Vitenes, seu quòd vereretur ne afflictæ suâ victoriâ Livonum res, auxiliis Prussicis contra Rigam reficerentur, & propterea domestici tumultus famâ, à Livonici belli cogitatione Prussos abstrahere vellet: seu ut acceptam legionis ad Novomlynum cæsæ cladem redderet, leves aliquot prædatorias cohortes in Prussiam immisit. Et quidem initiis ejus excursionis, non infausti progressus erant. Vltra cætera damna hosti illata, Strasburgum oppidum ipsis D. Michaelis feriis exeunte Septembri direptum est, magnâ inter populum, qui frequens ad templa confluxerat,

Prussia à Litvanis infestatur.

rat, editâ cæde. Multa ibi insolenter atque sacrilegè in Christianas religiones tentata, fædâ sacrorum vasorum violatione : sed ut *rarò post ejusmodi scelera tardat pœna :* in ipso reditu vindicem contempti Numinis iram Sacrilegi prædatores experti sunt : à Præfecto Culmensis Provinciæ, Conrado Sak universi prorsus cæsi. Prosperiore longè *An. 1299.* fortuna usi sunt sequente anno sexcenti equites. Cunno Brandeburgensis Præfectus justis copiis Litvaniam ingressus, finitimorum præsidiorum Iunigerdæ & Pistæ ædes extra vallum sitas exusserat : inde, auctum validâ Ragnetanorum manu exercitum, in interiora navibus deportabat. Occurrere secundo & flumine & impetu Litvani ; atque uno è suis duntaxat desiderato, hostem ab eo cursu averterunt. Cùm hæc navalis concertatio in Nemeno institueretur, sexcenti equites in Prussiam irruperunt, & vastatis de viâ agris, trepidatione viciniam impleverunt ; ignaris agrestibus quò & quantis viribus, impetum hostis daturus esset. Monitus de hoste Cun-

no, & ſuſpicatus Natangiam (hæc enim in proximo erat) ab eo peti, rapit ab itinere citatum agmen, captoque ad inſidias ſtruendas oportunè loco, tranſiturum illac, operitur. Oppreſſi fuiſſent proculdubio Litvani; ſi incautiùs rem agentes, inſidiis ſe iis induiſſent: ſed fraudem maturè per vigiles ſubodorati, tamdiu profundioribus ſylvis arma occultarunt; donec Cunno ratus eos jam exceſſiſſe, atque adeo omnia ab hoſte tuta, exercitum dimiſiſſet. Tum primùm Litvani è latibulis coorti, ſecurè per agros effundi: atque univerſam provinciam miſerè vaſtare. Cæſis plurimis, prædaque aliâ pleni, ducenta tantum & viginti capita in ſervitutem eduxerunt. Continuatæ etiam ſequente anno in Livoniam Pruſſiamque expeditiones: & inſtauratis identidem levibus excurſionibus, utriuſque provinciæ equites magis exagitati, quàm attriti. Aliquot cohortes expediti militis iis occaſionibus Litvani amiſerunt, quas Præfectus Brandeburgicus inter anguſtias deprehenſas ita cecidit, ut

An. 1300.

tres

tres soli ad nuncium cladis, cladem vix evaserint. Secutis deinceps inter Rigam & Livonicos equites induciis, à Livoniâ temperatum: quòd novi per id tempus in Poloniâ, post exactum nuper regno Ladislaum Lokietek, exorti tumultus, faciliorem ibi prædationem pollicerentur. Sex millia igitur in Dobryniam insperato impetu immissa, universam Provinciam planè vastarunt. Communis sociorum clades, involvisset etiam Culmenses agros, nisi Drweça solito magis aucto alveo difficiles transitus, onusto jam prædâ militi, reddidisset. Tumultuaria Polonorum manus, abeuntem Litvanum assecuta quidem fuerat, & spe recuperandæ prædæ, ab itinere in ultima agmina animosiùs invecta: sed cùm robur ibi ipsum exercitûs reperisset, & impedimenta omnia in frontem aciei subducta; non ausa collatis signis ad justum prælium fortunam deducere, receptui cecinit. Accendit levis hic successus, majoris *prædæ cupiditatem*: quam, *ut semper militi, ita maximè in secundis eventibus moderari, perdifficile*

E Livoniâ in Poloniam arma Litvani vertunt, Dobryniam vastant.

An. 1301.

Culmenſes agros infeſtant, & profligantur.

difficile eſt. Quia verò integer exercitus in Culmenſem agrum tranſportari opportunè non poterat, Ducum hortatu promptiſſimi quique ac fortiſſimi equites, operam pro exercitu ſuſcipiunt. Delecti è toto numero centum, qui fluvium tranſierunt; atque tantillo numero, medios in hoſtes ſe immittere auſi: vaſtaverunt aliquantum agros, priùs quàm è vicinis præſidiis militem Crucigeri in campum rapuiſſent: his deinde confluentibus fædè profligati, cùm ſeptuaginta amiſſis reliqui ægrè evaſiſſent, ad ſuos delati, magnâ trepidatione caſtra impleverunt. Certè, tantùm in urgendo itinere properatum, tumultuatumque eſt per caſtra: ut res, ab effuſâ fugâ, nihilo differret. Hinc deinde accidit, ut cùm per Narviam tumultuariè trajicitur, magna militis & prædæ pars vorticibus hauſta perierit. Neque meliorem eventum alteri Litvanorum manipulo Lubaviæ exſpoliatio attulit. Quinquaginta equites (poſt vaſtatos agros, agreſtiumque plurimos, quos inermes ſubita vis occupaverat, cæſos)

prædam

prædam & captivos ſecuri domum ducebant; hi à Crucigeris ex itinere circumventi, pœnas temerariæ ſeu audaciæ ſeu cupiditatis luerunt, commilitonibus quindecim & non exiguâ parte prædæ, amiſſa. Litvanis Crucigerorum agros infeſtantibus, neque ipſi quieverunt. Conradus Magiſter ingenti exercitu Samogitiam aggreſſus, Karſzovianum agrum latè depopulatus eſt. Exigua tamen in homines edita ſtrages; quòd incolæ, ædibus ad hoſtiles injurias relictis, ſe & quidquid cariùs amarent, ſilvis profundioribus abdidiſſent. Eodem anno Onkaimum arx proditione perdita. Draico erat arci Præfectus, Chriſtianis ſacris ſuaptè pridem antè addictus. Hic, quòd hac religione ſuperos colere, inter ſuos fas non eſſet, ad hoſtem tranſire deſtinat: ſed priùs inſigni proditione eundem demereri. Internuncio itaque Pinnone filio, communicata cum Volrado Ragnetano Præfecto conſilia, condictus dies: Draico tùm ipſe nocturnis excubiis præerat, cùm Volradus per tenebras exercitum

Crucigeri vicissim Litvaniam infestant.

citum arci admovet: apertis portis, acceptus intra arcem; militem, omnemque ætatem bello habilem, penitus excidit; pueris ac fœminis in servitutem redactis. Vnicus Sudagonis filius, ingentis ut fortunæ, ita & animi juvenis, cùm accepto gravi vulnere, neque ampliùs se tueri, neque pertinaciùs pugnando, hostem ad cædem sui irritare, potuisset, captus & servatus. Proditor cum universa familia Ragnetam translatus; Christiana, ut spoponderat, sacra suscepit. Belli deinde Polonici cum Russis societas, à Prussicis Livonicisque expeditionibus Litvanum avertit. Lublinum quod septem & quinquaginta ante annis Poloni amiserant, armis apud Russos repetebant. Magnis utrinque viribus id bellum procuratum gestumque: præsertim à Russis, qui Scythas & Litvanos inter auxilia adsciverant. Commisso prælio Polonu superior fuit. Nam cùm Lunæ instar diductis in cornua latè utrinque alis, mediam aciem Russi extenuassent, Polonus totâ vi in unum cuneum collectâ, facillimè gravio-

An. 1302. *Bellum inter Polonos & Russos, quibus Litvani suppetias ferunt, atque fundunter.*

graviore equite medios ordines perrupit, viamque ad victoriam aperuit. Neque amplius Ruſſi aut prælium reſtituere; aut reſiſtendo, victoriam morari: effuſi in fugam, cæduntur à victore Polono. Plurimis tunc ſaluti fuit Lublinum in proximo fuiſſe: quanquam & hoc cladi, quam tantiſper diſtulit, avertendæ non ſuffecerit. Aucto enim intra vallum milite, cùm commeatus pro numero non eſſet, neque inferri, intento in omnia hoſte, poſſet: tamdiu obſidione victor urbem fatigavit, donec fames deditionem extorſit. Non exiguam ejus cladis partem, ad Litvanos pertinuiſſe, non vana ſuſpicio eſt; quòd annum deinde integrum reparandis quiete viribus, impenderint. Sed abrupere breve otium novi è Pruſſia motus. Vernerus Comes de Honemberg, & Adolphus de Wentimel, aliique Rhenanæ militiæ Proceres, in Pruſſiam fortè venerant. Acceſſione horum auxiliorum Conradus Magiſter erectus, duplici exercitu Litvaniam aggreditur, & Grodnenſes agros quàm latè pate-

An. 1303.

An. 1304. *Bellum Pruſſorum contra Litvanos.*

bant vaſtiſſimè populatur. Regiomontanus quoque Præfectus Everardus de Wirneberg Onkaimo arce, quam à Pruſſis nuper everſam Litvani inſtauraverant, rurſus Suirtilonis proditione potitus, præſidium excidit & munitionem ſolo æquavit. Inde in circumjacentes agros debacchatus, ingentem cladem edidit, cum ipſe vix triginta è ſuorum numero deſideraſſet. Sequente anno cum ad comitia utrumque ordinem Vitenes evocaſſet, Sambienſis Præſulis Præfectus Philippus de Hollandia, per ducum nobilitatiſque abſentiam gerendi occaſione captatâ, finitimis agreſtibus vaſtitatem intulit. Vbi hoſtem adeſſe, & flammis in agros vicoſque ſævire nunciatum eſt: Princeps ipſe, levem mille quingentorum militum equitatum ad reprimendos ulteriores progreſſus citato agmine rapit. Iam Pruſſi finibus exceſſerant, cum inſperatus Vitenes à tergo ſecuros adoritur: prælium tunc totum intra extremos coëuntium ordines ſtetit: nam ſeu aliâ quavis de cauſâ, ſeu quòd ignota utrinque

An. 1305. Vitenes Crucigeros prædatores inſequitur.

que exercitûs multitudo, ſuſpectum pugnæ eventum ducibus redderet, cæſis hinc & inde aliquot, à graviore conflictu ceſſatum eſt. Circa idem tempus in Livonia ad Dubnam pugnatum traditur: ſed neque cauſæ, neque eventus pugnæ, memorantur. Reverſo è Pruſſia Principi, acceptus de domeſticis per Poloniam tumultibus nuncius, Polonicæ expeditionis animum ingeſſit. Collectis ad Grodnam copiis juſtus conficitur exercitus: & Mazoviis, vel ſuaptè conniventibus; vel, quod etiam ſimile vero eſt, ignorantibus (occultis enim ac propè inviis itineribus per Mazoviæ ditionis ſylvas ducebatur) in Poloniæ majoris agros erumpit. Subito impetu Caliſſium & Staviſinum civitates occupatæ, non ſenſerunt hoſtem, niſi cum flammis, & ferro, intra mœnia ſæviretur. Agri circumjacentes latiſſimè vaſtantur, ingens pecorum hominumque præda abigitur. Cùm hæc in Polonia à Litvanis geruntur, nemine aut vim repellente aut abeuntes infeſtare auſo: Conradus Magiſter ex Polonæ

Reverſus ex Pruſſia in Poloniam movit.

An. 1306.

cladis nuncio ſuſpicatus, quod res erat, Grodnenſe præſidium cum reliquis copiis in Poloniam eductum, Alberto Indagini commendat, ut arcem Grodnam oppidumque defenſoribus vacuum inſperatè adortus, in poteſtatem redigat. Iam è proximo arci imminebant hoſtes, inſidiarum non malè ceſſurarum ſpe, læti: cùm coorta inſolita tempeſtas conſilia diſturbavit. Vehemens pluvia, nebula craſſior, & tetris nubibus propè in noctem verſa lux, non armorum modò uſum, ſed & conſpectum mutuum, eripuerant: deinde inter continua tonitrua, turbinem, & effuſæ pluviæ ſonitum, nec duces juſſa dare, neque miles exaudire poterat. Deſperatâ itaque arcis oppugnatione, quam neque inchoare permittebat tempeſtas, neque differre timor periculi, quod creari poterat, ſi paucitas ſuorum hoſti patuiſſet: oppidum tumultuariè aggrediuntur. Cives aut cæſi aut capti, quibus primus irruentium impetus fugam antevertit: reliquis in arcem fugâ elapſis; ædibus ſpoliatis flammæ injectæ.

Pruſſi abſente Vitene Grodnam adoriuntur.

Major

Major ea ſtrages fuit, quàm pro numero hoſtium: nam ultra trecentos ſtipendiarios & aliquot Crucigeri Ordinis equites non aſcendebat: præda verò tanta quantam pauci avehere poterant. Sed Præfectus Regiomontanus Everardus, his nequaquam contentus, illud imprimis dolebat, eodem impetu arcem non fuiſſe occupatam: ratuſque pronum futurum ex ipſis exuſti oppidi ſedibus eam expugnare, ſi majores copiæ admoverentur; cum ſex millium legione, & centum ordinis equitibus, ipſe illam expeditionem ſuſcepit. At jam ante Vitenes præſidium arci ſubmiſerat, fortiſſimos quoſque & ſimilibus caſibus exercitatos: qui hoſtiles conatus, ſi quid fortè moliri pergerent, fortiter reprimerent. Primum inſultum in muros Crucigeri ſolicitè apparabant, rati exiguo præſidio totas defenſionis vires intra mœnia tantùm collectas eſſe: ſed præſidiarii eruptione factâ, ab oppugnatione ad apertam pugnam hoſtem averterunt. Acta res utrinque diu & pertinaciter, gladiis, collatoque pede:

Pruſſi ab oppugnatione Grodnæ rejiciuntur.

donec Litvani in portas rejicerentur. Receptis deinde aliquantum viribus, novo ardore in pugnam itum, repulsique Prussi in castra. Tenuit ea vincendi vicissitudo utrique parti satis cruenta, ab ortu solis in meridiem ipsam. Tandem cæsis hinc & inde audacioribus, non sine suâ clade arcis oppugnationem Prussi deseruerunt. Per idem tempus rem ut factu admirabilem, ita memoratu non indignam in aulâ ipsius Principis contigisse, traditur. In communem carcerem disparibus ex causis detrusi fortè fuerant, Litvanus & Russus: Christianus hic, ille Ethnicus. E fortuito colloquio in controversum de religionibus sermonem utroque dilapso; suadet Russus Litvano, Christiana ut sacra suscipiat: id si superis ritè voveret, & voto damnatus cereum se ingentem in Ecclesiâ locaturum, anathematis vice sponderet, futurum omnino contestatur, ut divinâ ope è carcere liberaretur. Sequitur consilium Russi Litvanus, & vix jusjurandum absolverat, cùm & catenis suaptè confractis pedes in

Voto Christianæ religionis concepto, divinitus è carcere liberatur.

des in fugam cæperunt expediri, & carceris januæ ſponte fugitivo patuere. Initium proximi anni, ſi validius gelu habuiſſet magnæ per Litvaniam ſtragi opportunam viam aperuiſſet. Recens exercitus, Duce Ioanne Comite à Spanheim, è nobiliſſimis Germaniæ equitibus confectus, in Pruſſiam venerat: huic mille quadringenti Ordinis equites vires ſuas conjunxerant; ſocii duceſque, hoſpitibus Germanis in Litvaniam futuri. Conſilium utriſque erat munitionum oppugnatione vires non terere: ſed integro milite ad profundiora Provinciæ penetrare, & latiſſimè per ea quorum oppugnatio non eſſet in difficili, ferro flammiſque graſſari. Deſtituit hoc conſilium eventus. Infirma enim glacies necdum ferendo tranſeuntis exercitus oneri ſufficere poterat: itaque quòd tranſitus difficillimos reperiſſent, infectis rebus ab inchoata expeditione rediere. Primis poſtea menſibus æſtivis, iterumque exeunte jam æſtate, Puteba oppidum Iuriæ amni imminens, à Ragnetanis exuſtum eſt; civibus

An. 1307.

Expeditiones Pruſſorum contra Litvanos.

vibus aut captis aut cæsis ; paucis, qui spatium evadendi in arcem habuere, servatis. Nec multò post Bissenense præsidium, cùm exacto stipendio ab arce deduceretur, in via cæsum est. Mos erat Principi ex universo equestri ordine certos per vices deligere, & in finitimas hostibus arces præsidio destinare. Qui deinde submissis à Principe post paucos menses aliis, domum abirent, evocandi rursus in eandem stationem, cum vertente ordine ad eorum nomina idem munus rediisset. Ea tunc erat legitima præsidiorum inter Litvanos ratio, exercendæ ad res bellicas *juventuti, quæ otio facilè animos audaciamque militarem solvit*, accommodata. Observatum itaque tempus quo octuaginta sex equites è Bissena arce deducerentur, Ragnetanis rei gerendæ occasionem dedit. Nam in securos ex insidiis composito agmine coorti, universos ferè cecidere. Carszovienſem deinde Samogitiæ agrum, tùm eo ipso anno, tum sequentibus, ita Prussica arma infestum reddiderunt : ut paucis pòst annis incolæ desperatas res

Veterum Litvanorum mos imponendi præsidia arcibus.

tas res in Litvaniam transferre ſint compulſi. Ita deſertæ propugnationibus arces Stroveita & Biverunita hoſti & flammis ceſſere : & paulò ante Puteba arx à Spudone Præfecto prodita eſt. Vir hic nobilitate inter Litvanos celebris, ſolo Chriſtianæ religionis deſiderio cum parente ac prole univerſaque familia, in Crucigerorum jus ſuaptè conceſſit. Pruſſis finitimos Samogitiæ agros infeſtantibus, Litvani cum aſſiduo ac ferè domeſtico hoſte, ita rem bellicam adminiſtrabant, ut domi vexati, nihilo ſegniùs ad externa intenderent. In Polonia Caliſſiam & Siradiam per Octobrem populati cum vindex nullibi occurreret, præda pleni, integroque exercitu, abſque pugna reverſi ſunt. Eodem anno in Ruſſia Polociam expugnatam Ruſſis authoribus accepimus : nihil illi memorant à quonam ſemina hujus belli jacta, cùm jam longè ante, eam civitatem cum univerſa provincia Litvani juris factam, apud ſcriptores in plano ſit. Samogitæ ſive ut bellum à ſe Pruſſicum in Pruſſiam averte-

An. 1308. *Samogitarum expeditio in Pruſſiam.*

rent, sive ad hostem mutuis populationibus vexandum Sambienses agros latissimè vastarunt. Quinque millium exercitus erat, Ducibus Monstone & Sudargo: satis certè etiam aperto campo, cum hostem adventare nunciaretur. Sed miles prædæ servandæ, quàm hostis delendi cupidior, nolebat certam fortunam in dubios eventus
An. 1309. conjicere: itaque antequam hostis castra castris conferret; citato agmine, præda omnis evecta. Novi deinde per Crucigeros concitati motus, Litvanis primùm otii, tandem etiam belli opportunitatem præbuerunt. In Livonia sedatæ nuper cum Rigensibus lites, rursus Equitum Livonicorum injuriis recruduerant. Prussi verò subactâ jam planè universâ Prussiâ, captisque latè de Samogitia agris, ad Pomeraniam, Cujaviam, Michaloviam aliasque provincias Polono detrahendas animum adjecerant. quo ipso tempore Magni in eo ordine Magistri sedes, Venetiis Mariæburgum translata est. *Ita semper ab externis præsidiis plus periculorum, quàm commodi! Socios se meminerunt,*

Livonicæ & Prussicæ turbæ.

runt, quamdiu, nondum firmatis viribus, juſtus timor gliſcentem ſub pectore cupiditatem premit, & ad reverentiam componit. At ubi per communis hoſtis damna, ſub titulo ſociorum res ſuas ſtabiliverunt: mox ex confidentiâ virium, ſocietatem aſpernari; & cupiditate retrò acti in hoſtibus illos numerare, quibus grati eſſe nolunt. Neque difficilis deinde eſt armorum prætenſio; ubi belli cauſa, ſemper in promptu eſt, cupiditas. His itaque ex cauſis Crucigeros in Polonica & Rigenſia bella intentis, Litvani annuo otio utcunque ab armis reſpirarunt. Ab ea quiete *An. 1310.* Gualezute Principis filius in Livoniam duxit, totamque latè populatus, ingentes prædas abegit. Ipſe deinde Princeps Vitenes exeunte hyeme Pruſſiam adortus, per Sambiam & Natangiam ferro & flammis *An. 1311.* vaſtiſſimè ſæviit: exuſtis agris, cæſis agreſtibus quingenti tantùm è præcipuis in ſervitutem abducti. Non auſi Crucigeri, *Mutuæ inter Litvanos & Pruſſos agrorum vaſtationes.* aut prædas agenti occurrere, aut abeuntem ſequi, datâ operâ tamdiu quieverant, quamdiu Viteni miles in armis erat. Cæterùm ut primùm ille exercitum dimiſit, bifariam

ditiones Litvanas invaſerunt : pars cum Regiomontano Præfecto, Friderico de Vildemburg, per Pograndienſes Samogitiæ agros; pars cum Ottone à Bergen, circa Grodnam, in Litvania graſſati; plurimam prædam eduxerunt. Vitenes tum ex nupero ſucceſſu, tum ex novis damnis, audaciâ ſimul & irâ ferocior, neque ſpem, neque dolorem temperare : ſed furere & arma rurſus bellumque apparare. E ſelecto milite quatuor millium copiæ recenſæ : his ita per Aprilem Varmienſes agros afflixit ut poſt immanem editam vaſtitatem tota omnino provinciâ nihil ſupereſſet, præter ſemiuſtulatas Elsbergæ & Varmiæ arces: vici, oppida, templa, exuſta univerſa, & ſolo æquata. Iam Litvanus onuſtum præda militem in Bartenſes agros eduxerat; ubi patente campo curandis corporibus conſedit. Hic dum per ocium reliqua præda recenſeretur, fortè ſpectantibus captivis, prolatum eſt argenteum vas ſacroſancto Dei Incarnati Corpori aſſervando, Chriſtiano ritu ſacrum. Exhorruere Chriſtiana

Vitenes Pruſſiam vaſtat : deinde ob blaſphemas voces & facta à Deo punitur.

Digitized by Google

ſtiana pectora profanatorum ſacrorum, & reverentia & dolore. At Ethnicus ipſa ſacra myſteria, in terram cum indignatione effundere, conſpuere, pedibus proterere, totque ac tantas contumelias, ſacrilegis inſuper jocis onerare. Vrgere acriter captivos, *Qualem Deum colerent? eum ſcilicet, qui neque ſibi, neque ſuis ab injuria vindicandis ſatis virium haberet.* Non diu violatum impie Numen, tanta ſacrilegia inulta tulit. Sub veſperum hæc agebantur: poſteræ verò diei aurora, meritas exegit pœnas. Ad primam lucem cincti undique Litvani à Crucigeris, Duce Henrico de Plock, poſt conſumptam in primos impetus ferociam, cæſis fortiſſimis Germanorum ſexaginta, cum in ancipitem ab omni parte pugnam non ſe ſatis expedire poſſent, ſolutis ordinibus in fugam effunduntur. Edita ingens ſtrages in tumultuariè fugientes: qui cædi ſuperfuerunt, aut aquis aut fame inter nemora conſumpti. Vitenes ipſe graviter capite ſaucius, amiſſis caſtris & exercitu, ſolis duobus comitibus ægrè hoſtem, & fugæ

Digitized by Google

Litvania & Samogitia vastatur.

pericula evasit. Vexata deinceps audaciùs excursionibus Crucigerorum Litvania, pariter & Samogitia. Pograndienses agri à Mansfeldio Brandeburgensi præfecto impunè vastati, spectantibus suorum cladem è propinquo, Manstone, Sudargo & Massio: nam neque sola castrorum ostentatione hostem arcere poterant, neque exiguas copias aperto campo credere. Abeuntium ultima agmina per intervalla carpebant: eo fortassis consilio, ut cum levibus præliis hostem in itinere implicant, confluentibus interea Litvanis & Samogitis vires ad justam pugnam exæquarentur. Sed Crucigeri nihil cunctati, citato agmine prædam præ se agentes maturè excesserunt. Tentatæ postea Grodna & Bissena; hæc vi, illa proditione. Et proditio quidem ipsius autoris indicio eluса, vix in caput Crucigerorum, malum non vertit: nam nisi agrestis captus, Vitenem cum armato milite in proximo latere edocuisset, Prussi trajecto Nemeno ipsi se insidiis induissent, quas Grodnæ moliebantur. Oppugnatio Bissenæ for-

Grodna & Bissena defense.

næ fortiter ab Oppidanis rejecta, hoſtem magna militis parte malè mulctatum, re infectâ, abire compulit. Quoniam verò præcipuæ Litvanorum arces Nemeno, aliiſque fluviis imminebant, autor Crucigeris fuit Vernerus Ragnetanus, uti deinceps navalibus potiùs operis oppugnarentur: apertiores enim acceſſus inde promittebat, undè latera aquis obverſa plerumque incurioſiùs munita obſervarat. Ædificatæ itaque naves, atque inter eas una magnitudine & forma propugnaculo ſimilis, pinnis loricaque inſtructa: undè & ſuccedentem ripis aggerique militem à miſſilium injuriis tueri, & tela in hoſtem ab adverſo ſtantem retorquere ex alto pronius eſſet. Itum imprimis cum eâ machinâ, atque univerſo claſſis apparatu, ſub Iunigedam; ubi grandior illa navis vi tempeſtatis ripæ arcis impacta, penè ſponte in poteſtatem præſidiariorum veniſſet, niſi aliarum navium accurſu pronique fluminis auxilio erepta periculo ſervataque fuiſſet. Vitenes de toto negotio monitus inſtare omninò ſuos jubet,

An. 1313.

Navali apparatu Crucigeri Litvanos oppugnant.

Digitized by Google

bet, neque abſiſtere niſi confecta re, & univerſo navali apparatu exuſto. Surminus vir apud ſuos primæ autoritatis, bellicarumque artium peritus inter paucos, toti operi præficitur. Ille centum minoribus navibus hoſtem ſecundo flumine navigantem aſſequitur: pugnatur utrinque obſtinatè: plurimum pugnæ, & laboris erat, ad illam grandiorem machinam, jaculatorum peritiſſimis inſtructam: ſed ipſa quoque, cùm præciſis anchoris in vada prono flumine impulſa, fatiſcere cæpiſſet; capta atque exuſta eſt. Surminus victor ad Principem rediit, publicè lætitiam, mærorem privatim ferens: quòd in ea victoria Gaſtoldum fratrem, cum præcipuis quibuſque amiſiſſet. Per æſtatem hæc contigerant: hyeme proxima Henricus Pruſſiæ Mareſchalcus Mednicenſe territorium, iteratis excurſionibus depopulatus eſt: ubi ſi Litvano ad audaciam numerus, & vires, in proximo fuiſſent, caſtra certò Pruſſi perdidiſſent. Quinque enim ſoli milites, vitatis inter nocturnas tenebras excubiis, ad ipſos

A Surmino proſligantur.

An. 1314.

Quinque Litvanorum audacia inſignis.

Digitized by Google

ipsos pæne Duces penetrarant: hi, paucorum edita clade, raptaque, quam ferre pauci possent, prædâ; incolumes ad suos delati, ingenti Crucigeros terrore replerunt: quamdiu lux, plus terroris fuisse, quàm periculi, non ostendit. Non multò post Henricus, rursus populabundo exercitu Novogrodecum usque ferro & igne penetravit: spoliatâ, exustaque civitate, ad arcis oppugnationem, universum exercitus robur convertit: sed amissis, inter primos assultus, præcipuis, deserere opus institutum cogitur. Cùm verò ille Novogrodeco intercipiendo intendit, Davides Grodnensis gubernator, castra Henrici haud longè inde posita, commeatu prædaque omni abunde instructa, diripuit. Exinde Prussi commeatus inopia extremè laborare: nihil enim per agros nupera vastatione desolatos levandæ necessitati reperiri poterat: undecim dierum itinere, cum fame conflictati, aperta itinera ne in hostem inciderent devitando, plerique inter sylvas miserrimè perierunt. Porro ut hic annus,

Clades Prussorum Novogrodecum oppugnantium.

Digitized by Google

domi utcunque hoſtem reprimendo transmiſſus : ita ſequens in hoſticum belli ſedem tranſtulit. Medio Auguſto à Samogitis Ragnetanum & Scaloviticum, territoria vaſtata : miles Pruſſicus qui è præfidiis ſiſtendæ prædationi decurrerat, in arces compulſus : fruges meſſi propè maturæ, ab equitibus protritæ : præda ingens, abacta. Ex cedentibus iſtis è Pruſſia copiis, recentem exercitum, ad Chriſtimemeli oppugnationem, Vitenes duxit : quaſſati arietibus muri ; defenſores incredibili telorum immiſſorum copiâ aut confecti, aut ſauciati ; præſidium quod è Sambia adventabat interceptum, ac deletum ; planè jam deſperatam obſeſſorum rem fecerant. Ergò Vitenes acriùs inſtare, & quia deditionem extorquere non poterat, congeſtis in foſſas fomentis, concipiendæ, alendæque flammæ aptis, arcem conari ſuccendere. At vulgatâ interea famâ, adventantis cum magno exercitu Magiſtri Pruſſiæ, ſpem occupandæ arcis abrupit. Abeuntem Magiſter non aſſecutus, in finitimos Litvaniæ agros

An. 1315. Vitenis ultimæ in Pruſſiam expeditiones.

Digitized by Google

agros desæviit : Vitenes etiam confligere non ausus, ne impunè omninò hostis grassaretur, diversis itineribus in Prussiam regressus, similem vastitatem Crucigeris refudit. Neque multò post ab ea expeditione reversus, ætate, bellorum curâ, variisque eventibus confectus, cum annos duos & viginti imperasset, occubuit. Funestus hic satis annus Litvanis, morte Principis; fame insuper ac peste, populum graviter afflixit.

LIBER VII.

De rebus Litvanorum sub Gedimino & Iavvnuta Principibus.

GEdiminum stabulo Præfectum Viteni fuisse, & per cædem sui Principis ad summos fasces evasisse illi memorant: quibus rem minùs perspectam fecit, tam locorum quàm temporis majus intervallum. *Nam, ut rivus fonti propior, aquam fert principio non degenerem; at ulteriùs progressus, hinc indè attractis sordibus sensim à puritate desci-*

Gediminus Vitenis filius parenti in Principatu successit.

ſcit : ita *ferè fama, quo magis à loco, ac tempore rerum geſtarum recedit, plùs de falſo ſecum trahit.* Certè vetuſtiſſimi annales, Gediminum vivo adhuc parente Reipublicæ curam, atque adminiſtrationem ſuſcepiſſe, habent. Quare fabulæ illi de Gedimino, apud exteros inde opinor occaſionem datam: quòd Peluſſam primorum Principum hæredem, quanquam è Litvania jam ejectum, Magni tamen Ducis titulos pertinaciter uſurpantem, Crucigerorumque armis Patriæ ſuæ perquam infeſtum, atque ut rebus ſuis commiſerationem facilè inveniret Gediminum Vitenis ſtabularii filium per contemptum vocantem, Gediminus ipſe, vel Vitenes ejus parens, olim Stabulo apud ſuos Principes Præfectus, prælio victum, confeciſſet. Ruſſis certè ſcriptoribus, qui & Litvani nominis hanc maculam non facilè in hoſte diſſimulaſſent, & ætatis ſuæ res pænè ſub oculis actas, è vicino ſpectarunt, atque ex fide poſteris memoratas reliquerunt, conſtans narratio eſt. Gediminum filium parenti ſuo Viteni omnium ordinum

dinum voluntate, ſuffragiiſque ſuffectum eſſe. Initia ille Principatus illato à Pruſſis Livonibuſque bello, non turbulenta modò, ſed & funeſta habuit. Nam ſive quòd rebus domi componendis implicitus, in externos ſe motus nondum expedire poſſet; ſive quòd majori mole bellum in animo deſignaſſet; hoſti militem aperto campo non oppoſuit: quamvis eodem tempore, inde Pruſſi Iurburgo & Caunâ arcibus potiti, præſidiis cæſis, ingentes undique prædas abigerent; inde Livones, totam eam Samogitiæ oram, quæ nunc Curlandia vocatur Litvanis detraxiſſent. Obtinebat tum Caunam modico præſidio, nobilitate & militari gloriâ celebris Gaſtoldus, juſſus à Principe hoſtem inde quâ poſſet arte morari ac ſuſtinere. Verùm neque mænia neque præſidium vim oppugnationis pertulit: ipſe etiam Gaſtoldus in poteſtatem hoſtium venit, ingenti per Gediminum annumerato lytro, ſuis deinde redditus. Vrſit in ſequentem annum Pruſſus victoriam, immiſſo per varias vias, diverſiſque

Damna à Cruciferis Livoniæ illata.

An. 1316.

que vicibus, populabundo milite. Tum Christimemelanum præsidium in insidias pertractum, deletumque est: Pastovienses, Mednicenses, Pograndenses agri vastati. Plurima pars ejus cladis non possessiones modò, sed ipsam etiam familiam Sudargi confecit: cum insperatus hostis, conjugem, filios, totamque domesticæ familiæ turbam in prædio occupasset. Ipsam verò molem belli contra Gediminum arcem Magister verterat: ratus admota repentè vi, facile paucorum præsidiariorum pertinaciam perfringi posse: verùm ad excitati ignis ab arce signum, cum admoniti de periculo vicini ad arma concurrerent, arcis oppugnationem deserere coactus est. Iam non longè cum exercitu aberat Gediminus, Iurborgum inter & Caunam castris collocatis. *Ardentibus hinc inde hostili flammâ vicis conspectus fumus, fodicabat dolorem, & dolor audaciam ministrabat: sed plùs valuit apud providum ducem, virium conscientia. Leves enim tantum ferè copiæ ad manum erant: robur autem exercitus, cum Novogrodensibus Polocensibusque auxiliis, in dies*

Gediminus Crucigeros profligat, & Samogitiam eis eripit.

in dies expectabatur. Itaque cunctatione, ex ſpectata cladis ſenſu ſurgens furor, temperandus erat; neque omnia temerè, neque nihil otiosè audendum. Carpebat per intervalla ab inſidiis hoſtem, ita cautè ne quis caſus in prælium, ſummam rei protruderet. At ubi univerſæ coiverunt copiæ, tum aperto campo per Samogitiam progreſſus, caſtra hosti ad Zeymilam amnem objecit. Quatuor Samogitarum millia hosti ſub ſignis erant: ab his Pruſſus plus interea periculi metuere, quàm antè præſidii ſperaſſet: nam *nuper ſubactis, animus ſemper plus de vetere odio, quàm de recente amicitia habet: quare nunquam ſine periculo illis creditur, præſertim ſi ſoli partem copiarum expleant.* Neque deerant non levia ſuſpectæ fidei indicia: ex agris palàm, clam è caſtris magno numero tranſibatur ad Litvanum: conſilia per transfugas indicabantur. Incertus itaque rei Henricus de Plock Mareſchalcus Pruſſorum, neque in partem prælii adſciſcere Samogitas audebat, meritò ſuſpectos; neque exauctorare apertè, certò hoſtiles vires aucturos; ſi læſis ea exauctoratione, plana tranſ-

transeundi ad Litvanos prætenſio daretur. Defunctum ſe omni periculo rebatur, ſi diſſimulata ſuſpicione, productos in aciem ita inter ſuos collocaret, ut extra pugnandi neceſſitatem conſiſterent, certus omnino cum ſolis Pruſſis prælii aleam ſubire: brevi tamen cohortatione omnes ad rem animosè gerendam incitat. Fortitudinem videbatur à Samogitis exigere, donis militaribus, & libertate promiſſâ: ceterùm contentus omninò futurus, ſi ocioſi eventum ſpectaſſent. Gediminus verò ita aciem inſtruxit, ut Ruſſorum cohortes parte latera, parte extremam aciem firmarent: Litvani in medio conſiſterent: Tartari frontem occuparent. Incurrentibus magno impetu in primos ordines Crucigeris, Tartari, quibus ſtataria atque obfirmata in veſtigio pugna in uſu non eſt, in choros gyroſque more gentis effuſi, vim haſtatorum eluſerunt. Ita equitatus hoſtilis repentino eventu turbatus, ac pæne ſolutis ordinibus, in mediam Litvanorum aciem, cui Gediminus cum Gaſtoldo aderant, illatus, anceps

ancèps periculum ſubiit: præſertim quòd ab utraque parte interim continuis gyris, tùm incurſantes in latera Tartari, tùm eminùs jaculis, ingentem equorum ſtragem ederent. Pugnatum ab utriſque acriter: incerta victoria, quam animi vireſque exæquatæ dubiam faciebant, diutiùs pugnam tenuiſſet; ni Samogitæ qui inter hoſtilia ſigna quieti hactenus conſtiterant, in averſam feſſorum aciem integri irruiſſent. Hoc eventu confuſos Pruſſos, pronum erat in fugam impellere: verùm in fuga etiam nihil opis repertum: cum inſtante victore exercitu, Tartari celeritate equorum itinera fugientibus præcluderent: plurimos ferrum in fuga confecit, multi aquis abſumpti: reliquiæ, quæ ſylvarum beneficio vitam ſervaverant, ab aggreſtibus canum indicio conquiſitæ, cædem non evaſerunt. Victoriam hanc ſecuta Samogitiæ pars illa, quæ nuper Litvano deceſſerat; à Pruſſis defecit. Paucorum annorum quiete interjectâ, recrudeſcens rurſus bellum, diverſo prælii genere, ſed non minore Pruſſorum

An. 1319. *Crucigeri. è Litvania prædas agentes delentur.*

clade terminatum est. Circa ipsas Augusti Calendas, Mednicenses agros ingentibus copiis ingressi, dimissis effusè in populationem maturæ messis cohortibus Litvanum ad tentandam aperti prælii aleam deducere conabantur: atque ea de causâ à populatoribus res audaciùs multò administrabatur. Sed (qui tandem plerumque audaciæ exitus esse solet) incautiùs agentes, in insidias pertracti, atque omnino oppressi sunt. Imminutis ea clade viribus totis castris secuta trepidatio, excedere maturè hostico Prussum coegit. At victores Litvani id ipsum futurum, suspicati, jam angustias sylvarum insederant, succisis ab utroque latere arboribus, aggestisque truncis, ne qua evadendi via hosti pateret. Inter has angustias universi, cum ipso copiarum Duce Henrico de Plock Prussiæ Mareschalco deleti, aut capti sunt. Gediminus victor, & attritum incommodis Prussici belli exercitum novâ præda recrearet; rectà inde in Mazoviam Dobryniamque movit, circa medium Septembrem: ubi

Mazoviam & Dobryniam Litvani vastant.

utram-

utramque hanc Provinciam effusis populationibus pervagatus, cùm nusquam arma ulla comparerent, onustum spoliis militem sine prælio in patriam reduxit. Subsecutæ deinceps biennales induciæ Magistro ordinis Carolo à Trevir procurante : sive quòd auctam continuatis successibus Litvanorum audaciam ocio interjecto remittere vellet ; *(efficacissima enim* aliàs *est conficiendis rebus ratio, felicium eventuum continuatio :)* sive quòd interea totis viribus Pomeraniam Polono ereptum iret. Hinc Gedimino spatium datum arma curasque vertendi in eam Litvaniæ oram, quæ Russiam habet proximam. Illo enim hactenus in Prussos intento, plerique Russorum Duces obsequia detrectare, & Ducis supremi reverentiam excutere ; alii etiam fœdera violare & Novogrodensium agros armis infestare ausi. Primus belli impetus in Volyniæ confinia effusus : Volodimiria, Volodimiri Ducis sedes, obsidione cincta. Oppugnabatur arx, civitasque simul, pertinaci satis conatu : sustinuere nihilominus vim oppidani,

Gedeminus inito cum Crucigeris fœdere ad domandam Russiam arma convertit.

ſpe adfuturorum auxiliorum. Adfuit opportunè cum exercitu popularium, Scythiciſque ſubſidiis, hoſtem à muris rejecturus Volodimirus. Dimiſſâ urbis oppugnatione miles in venientem hoſtem ire juſſus: collata ſub ipſis muris ſigna: inter ſolos equites qui primi congreſſi fuerant vertebatur pugna; & jam Litvanus inferior eſſe cæperat, quòd Scythæ ſolitis in latera incurſantes gyris, ordines continuò interturbarent, neque conſtare ſibi aciem permitterent. Iuſſus igitur quantocius Samogitarum peditatus inter pugnantium equitum ordines ſeſe inſinuare: ſic firmata acies atque in veſtigium connixa, ut ſeſe toto niſu promovit, hoſtiles ordines quibus nulli in promptu pedites erant, perrupit atque inprimis Scytharum legionem loco ſubmovit. Effuſis in fugam Scythis neque Volynii diu campum retinuerunt. Eos, cum Volodimirus obſecratione à fuga arcere non poſſet, extremâ audaciâ prælium reſtituere conatus, contra ipſam vincentis exercitus molem cum paucis ſeſe objecit: ubi

Volodimiriæ Dux profligatur atque occiditur.

Digitized by Google

ubi inter Ducis militisque officia pertinaciùs rebus desperatis succurrens, promiscuâ cæde involutus, occubuit. Victoriam non urbis modò, sed universæ provinciæ deditio subsecuta est. Deditis Litvani Magistratus, ac præsidia imposita: capita gentis jurejurando adacta, cum populo ac provincia in Litvaniæ jus transiverunt. Inde legiones contra Leonem Luceorienſium Ducem ductæ: verùm ille ut nuper ad injurias pronior, cum per absentiam Gedimini Drohicinum & Brestiam de Litvanis caperet: ita nunc bello segnior, militi quem sub signis habebat non fidere: Volodymiri nuperâ fortuna territus, de sua dubitare: vereri ne pares faceret idem exitus; quibus belli occasio eadem fuisset. Itaque ante tentatam belli aleam, maturè aufugit in Severiam. Gediminus absque prælio Luceoriâ & proximis munitionibus potitus, receptisque Drohicino & Brestia, provinciam recenter hosti detractam atque Litvanæ ditioni additam sub præsidiis præfectisque Litvanis reliquit. Ipse dimisso

Luceoria civitas & provincia capitur.

exercitu in hyberna, ſive ut partæ provinciæ res, uti in ſpeciem præferebat, rectiùs componeret, ſive quòd re verâ agebatur, ut è propinquo in novi belli apparatus præſens incumberet, Breſtiæ hyemavit.

An. 1320. Abiit hyems inter armorum, commeatuſque omnis, præparationes: primo vere Breſtiam univerſus miles convenire juſſus: tandem ſuſpenſis expectatione Ruſſis, quò ſe nova belli vis effunderet, contractæ cópiæ & Volodymirenſes, Luceorienſeſque agros, tanquam ſociorum poſſeſſionem, abſque cujuſquam injuria tranſgreſſæ ad Owniczam applicuerunt. Arx ea fuit Staniſlai Kijovienſium Ducis, qui è vetere Ruſſorum inſtituto, ſupremus Ruſſiæ Princeps, & vocabulo genti uſitato Monarcha dicebatur. Non diu oppugnationi ſuſtinendæ ſuffecit Owniczа; aſſultu in coronam facto, capta. Plus deinde negotii ad Zitomirum repertum: quò non exiguam Ruſſæ nobilitatis partem repentini belli rumor metuſque contraxerat: ſed is quoque locus ceſſit ſponte deditionem offe-

Kijovienſium Ducis arces expugnantur.

renti-

rentibus : admissa deditio, à cæde temperatum, præsidia Russorum deducta, Litvana imposita. Inde Kijoviam versùs in interiora Russiæ castra promota : legionibus latè terrorem sensumque belli, ferro ac igni circumferentibus. Tum primùm agnoverunt Russi, non prædam ex agris, sed imperium Litvanis eo bello quæri : cùm à victore hoste ipsum gentis atque imperii caput, Kijoviam peti viderunt. Iam plerosque Ducum, ac præsertim è Severia, ingentis periculi facies ad arma exciverat; occurrerant Olha Pereslavienſium, Romanus Branscenſium, & exul Luceorienſium Leo, Duces; ultra domesticas popularium copias, Scythicis auxiliis instructi. Quia verò hostem Kijoviam versùs, expeditionem maturare, fama vulgaverat; ad sextum ab ea urbe milliare, Piernæ ripam plenis castris insederunt; eo consilio, ut si vel à via fessum, vel prædæ aviditate distractum Litvanum nanciscì possent, obruerent. At Gediminus de viribus, consiliis, castrisque Russorum per exploratores monitus copias

Russorum communis expeditio contra Gediminum.

pias universas à prædando maturè retraxerat, atque instructa acie progrediebatur; nimirum, ne inter hostiles terras repentina pugnandi necessitas, imparatos occuparet. Pænè simul & castra & signa collata: simul in conspectum & pugnam utrinque legiones coivere. Accendebat Russis animos indignatio, quòd cum ea gente, quam olim vectigalem habuissent de imperio decernere cogerentur. Stanislaus ante omnes, suam maximè rem eo prælio verti præfatus, ceteris ad subsidia relictis, ipse sibi, suisque primas confligendi partes arripuit. Gediminus antequam in conspectum hostium veniisset, jam suos in prælium animaverat. *Satis erat memorasse sua auspicia, militumque virtutem tot victoriis probatam. Circumspicerent modò arma manusque quibus se Duce tot hostium sanguinem fortunatè hausissent: & abundè ominum habituros ad certam victoriæ spem. Non Prussorum legiones ferro & armis graves, ac panè infractas, ab adverso stare; quas tamen toties protrivissent: sed Russos; superiorum victoriarum malè consistentes reliquias, emorientis imperii ultimos*

Duces Russiæ cum Litvano confligunt & profligantur.

Digitized by Google

mos at enerves conatus. Impelli tantum parum debere, ut ſuaptè corruant. Primi pugnantium affectus, ſine ingenti utrinque damno, inter miſſilia tela deſævierunt. Conſertis verò ſignis, atque ad manum gladioſque re deductâ, pertinax cruentaque pugna & damnis & animis partes exæquatas diu tenuit: prima Litvanorum equitum legio ſub fatigatione deficere cæperat, & jam propè fugam circumſpectare; ni in tempore cum ſubſidiariis cohortibus Gediminus accurriſſet. Cùm feſſis, integri ſubſtituti, ab ſua parte atrox prælium inſtaurant: Gediminus priorem legionem prælio ſenſim ſubductam, in tranſverſum Ruſſorum latus ſummo impetu ire jubet; & certè ſive quòd exiguum illud reſpirium vires confirmaſſet, ſive quòd prioris culpæ conſcientia, cum verecundiâ animos auxiſſet, tantâ vi, quod juſſi erant, præſtiterunt; ut à quibus fugæ initium pæne factum erat, ab iis victoria ſit inchoata. Perrupti ordines; moti veſtigio Kijovienſes; & jam cum loco animorum etiam multum

Ruffis deceſſerat. Accenditur itaque rurſus prælium, à ſubſidiariis Ruſſorum cohortibus; Ducibus, Olha Pereſlavienſi, & Leone Luceorienſi; at dum Duces inconſultiùs in confertos invehuntur; obruti multitudine, non dubiam Litvanis victoriam fecerunt. Iam auxiliares copiæ amiſſis Ducibus rem ſegniùs ac confusè agere; jam media acies, ante loco mota, multùm inclinare: Staniſlaus denique ipſe & Romanus Duces, exemplo ſuo reliquum militem in fugam apertam pertraxerunt. Fugientium cædem nox abrupit. Curatis per noctem corporibus, lectiſque cum aurora ſequentis diei incuriosè ſpoliis, ne morâ ipſâ rei gerendæ occaſio intercideret, eodem die ad Kijoviæ oppugnationem legiones ductæ. Quanquam verò recenti conſternatione, nondum ſibi Ruſſorum animi eſſent reſtituti, haud difficile tamen fuit, primos conatus Litvanorum retundere; tum quòd ipſa urbs populoſiſſima habilibus ad arma viris abundaret, tum quòd reliquus è clade miles, eò delatus, præſidiario-

Kijovia obſidetur & capitur.

Digitized by Google

diariorum numerum auxiſſet. Stitiſſet proculdubio urbs illa curſum victoriæ Litvanæ, ſi Staniſlaus contracto undique milite, ſupplementiſque ſociorum, ſpeciem aliquam, ſi non inſtaurandi belli, ſaltem aliquarum ſuppetiarum oſtentaſſet. At cum Kijovienſes contra terrores atque deditionis ſolicitationem animo obfirmati, Litvanum armis manuque pertinaciter à muris rejiciunt, atque victoriam Gedimini quâ poſſunt, morantur: Staniſlaus in Rezaniam uſque, turpi fugâ delatus, amiſſo exercitu & regno, ſpem quoque jam abjecerat. Deſperatio Principis, animos obſeſſorum perfregit. *Cui enim tandem pugnarent? Principine deſertori? an Reipublicæ deſperatæ? Sed & odio deſertoris Principis, victor hoſtis placere caperat: & Rempublicam aliquam ſub victore malebant, deditione ſervare; quam pertinaci pugna totam perdere.* Itaque communi conſilio arcis atque urbis deditio ſponte facta eſt. Ordines univerſi è civitate progreſſi victorem Gediminum, Kijoviæ atque Ruſſiæ Magnum Ducem ſalutant: & *Gediminus Magnus Ruſſiæ Dux à victis Ruſſis ſalutatur.*

provinciam ditioni ejus, jurejurando dato, addicunt. Gediminus poſt paucorum dierum quietem quibus interea arces proximæ Bialogrodecum, Slepovrotum, Kanjovia, Czerkaſii in jura victoris conceſſerunt, in Severiam movit. Ibi Bransko & Pereſlavia (duarum Provinciarum hæc capita ſunt) potitus: occupatâ eo bello, Kijoviâ, Volyniâ, & magna Severiæ parte, ditionis Litvanæ terminos Putivilum uſque protulit. Atque is demum Kijovienſis per Ruſſiam Monarchiæ, quæ triginta annis ſupra quadringentos, inter varios ſucceſſus eventuſque ſtetit, exitus fuit, cùm Kijovia in jus Litvani Ducis tranſiviſſet. Magna inde diuturnis controverſiis ſumpta deinceps inter Polonos & Litvanos materia: Polonis veterum ſub Boleſlao Audace victoriarum, novarumque affinitatum præjudicio, Kijoviam & Volyniam vendicantibus. At quanquam Boleſlaus devictis olim Ruſſis Kijoviam ſubegerit, vectigalemque eam gentem fecerit: nemo tamen hactenus Poloniæ Regum, aut titulos Ducis

cis Kijoviæ assumpserat, aut legitimos Principes ea ditione exegerat, aut devictos populos in formam provinciæ redegerat: Russi etiam subsecutis bellis omne obsequium erga Polonos jam pridem excusserant. Primus exterorum Kijoviæ Gedimi- *Mindophus Kijoviæ pro Gedimino Præfectus.*
nus imperavit: ejusque præfecturam pro se Mindopho Holsano Duci demandavit: eo consilio, quòd nuper Christiana sacra Russorum ritu suscepisset. Metuebat, ne *in novis Magistratibus ab hoste victore datis, odiosum imperium, odiosius redderetur religionum diversitate. Nam quamdiu inter victos victoresque, juncta sub uno Principe fœdera; ipsa horum nominum oblivio commerciorum diuturnitate non firmaverit: tamdiu etiam levissima occasiones pro magnis motibus sufficiunt.* Devictâ pacataque *An. 1321.* Russiâ, Kiernoviæ Gediminus triumphum egit: post habitum Diis, more patrio, honorem, exercitum stipendiis donisque militaribus auctum, dimisit. Inde ad pacis artes versus, quod de Prussico fœdere supererat temporis, ita inter venandi studia ad recreandas præteriti belli curas dispensa-

bat: ut ordinandæ interea Reipublicæ, & civitatibus condendis, intenderet. Trokos imprimis haud procul Kiernoviâ è singulari venationum successu sumpto omine, condidit: atque ut ipsâ curiæ præsentiâ civitas facilius incrementa sumeret, eodem Principatus Litvaniæ sedem, Kiernoviâ transtulit. Melioribus deinde auspiciis ad confluentis Viliæ Vilnæque ripas alterius urbis fundamenta jecit. Haud procul à Suintoroha (ubi Principum funeribus aream lucosque Diis dicaverat olim Germundus) exactum è profundioribus sylvis & abruptis montium, sylvestrem bovem, (Vrum vocamus) proprio telo ipse Princeps in edito monte confecerat. Iessum diurnæ venationis labore, & confectæ bestiæ eventu recreatum, cùm proxima nocte in Suintoroha campo pernoctantem arctior somnus oppressisset, videre sibi visus est in eo ipso montis vertice, in quo feram illam occiderat, grandem stare lupum, aut ferro solido ductum, aut ferrata lamina undique munitum: in quo centum alii inclusi lupi, ingenti

Gediminus Trokos condit.

Vilnæ, Metropolis Litvaniæ, fundandæ occasio.

Digitized by Google

genti ululatu circumjacentes latè campos ſylvaſque implerent. Experrectus non vulgare aliquid in eo viſo ſuſpicari. Sive quòd genius aliquis altior, eam cogitationem objectaret; ſive quòd, *ubi fata deſtinatam à Supremo Numine telam ordiri incipiunt, ſuus cuique animus ſibi genius eſt*: ſive etiam ex more gentis, cui (ut ceteris *Ethnicis*) *omnia, religionum plena* habebantur. Inſolentia ſomnii, & quòd loco ſacro dormienti obveniſſet; maximè religioni erat. Conſulti mox, qui in proximo agebant pontifices, uti arcana panderent. Lizdeyco tum inter illos, ſummus Pontifex, ſeu voce patria Krive Kriveyto, ſacris præerat. Hic olim infans inter ſylvas in aquilæ nido vel ut alii tradunt, de arbore cum cunis pendens, à Vitene ipſo inter venandum repertus, ejuſque mandato ad Deorum altaria educatus, & à puero patriorum ſacrorum ſcientiâ imbutus, optimus arcanorum interpres tunc cenſebatur. *Ille Principem bono animo eſſe jubet. Quod ipſi Principi, quod Reipublicæ Litvanæ auſpicatò eveniret, ſequeretur feliciter*

Deos

Deos monentes : lupum ferreum portendere arcem & urbem, quam in eo loco esset conditurus. Eam urbem gentis atque universarum Litvaniæ subjectarum provinciarum caput futuram ; sedem Principum, qui rerum à se gestarum famâ, varias orbis regiones impleturi essent. Paruit Princeps Pontifici, & superùm, ut putabat, mente, legitimè consilium expedienti. Cæremoniis omnibus ritè persolutis, arci locum designat ; montis editi caput ; in quo Vrum nuper occiderat. Aream Suintoroha nuncupatam, quam ad radicem ejusdem montis Vilna fluvius flexuoso sinu ambit, aggeribus palis ac loricâ permuniri jubet, reliquum spatium urbanis ædificiis relinquitur. Opinione citiùs res peracta. Operis undique jussu Principis contractis, superior inferiorque arces, ut mos muniendi eâ ætate ferebat, excitatæ. Civitas publicis sacris ac profanis, privatisque Principum & promiscuæ plebis ædibus, ita citò excrevit : ut vel ipsa initia urbis, non vanum Pontificis fuisse augurium confirmarent. In prima jam herbâ, surgentis fortunæ spes,

Vilna urbs, & arces, à Gedimino conduntur.

ſpes, non obſcurè cernebantur. Certè ad ætatem noſtram, ita omni ornamentorum genere cumulata pervenit; ut cum ampliſſimis urbibus, in certamen deduci meritò poſſit. Amplitudine, opibus, incolarum multitudine, peregrinorum varietate ac frequentiâ, templorum majeſtate, Vniverſitate literariâ, commerciorum copiâ, ceteriſque urbium ornamentis, inter Sarmaticas nobiliſſima, Sedes Principum, Iudiciorum, Literarum & Commerciorum, rei ſacræ ac civilis caput. Nulla laus illi deeſt, niſi ſola quam deeſſe omnino neceſſe erat, apud eam gentem, cui Libertas & Pax non muris & vallo, ſed civium virtute, ſecuritatem ſuam integram tuetur. Ipſa incurioſa munitio contemptum hoſtium ſpirat.

An. 1322. Bellum ſacrum Germanorum & Crucigerorum contra Litvanos.

His erat intentus Gediminus, cùm novorum motuum curæ ſubiverunt. Exeunte biennali fœdere, Pruſſi Equites ingentem Litvaniæ cladem moliebantur. Vltra Livonici Pruſſique exercitus robur, cui pro Magiſtro Pruſſiæ præerat Fridericus à Wildenburg: aderant auxilia Sileſia, Bohe-

mica, Auſtriaca, Germanica cum Duce Vratiſlaviensi Bernardo, Duce Suevorum, duobus Rheni Palatinis, Comitis Iuliacensis & aliorum filiis, aliisque Germaniæ Principibus. Vulgato enim per Chriſtianas Provincias Summi Pontificis edicto, quo pœnarum noxis debitarum veniâ propoſita, in ſacrum contra Ethnicos bellum Chriſtiani evocabantur, ingentes undique militum concurſus in Pruſſiam fiebant. His igitur copiis fines Pruſſiæ egreſſus hoſtis, Samogitiam miſerrimè divexavit. Quàm late excurrunt territoria Vaikenſe, Roſſianum, Eyragolanum & Clogenſe, univerſa ſolo æquata. Poſt exſatiatos cædibus animos cum reſidente irâ, pudor ſubiret armatos, prædatorum more, in imbelle vulgus agreſteſque caſas ſævire, & nihil juſto bello tentare: ad Biſtenæ arcis oppugnationem legiones à populationibus contractæ. Magno ardore inter primos inſultus, utrinque res adminiſtrata. Exhauſtis fortè miſſilibus, aut quòd è propinquo nulli uſui eſſent: cùm ferociſſimi quique viribus, atque armo-

Biſtena arx irrito eventu oppugnatur.

armorum arte hoſtes, pertinaciter continuiſque ordinibus, muro ſuccederent, vix tandem rudibus contis detrudi potuerunt. Nox atrociſſimum certamen diremit. Servata quidem adhuc ea die arx fuit, ſed animi præſidiariorum omninò jam expugnati: nam ſi eadem vi oppugnatio, proximâ luce inſtauraretur, ſuſtinendo ſe non ſuffecturos haud dubiè videbant. Miſſis itaque in caſtra hoſtium tribus ex Equeſtri ordine obſidibus, ſpem deditionis oſtendunt. *Non eſſe opus tantâ contentione, in qua fortiſſimis quibuſque pereundum foret: tranſigi rem poſſe abſque tot diſpendiis. Si pergeretur in oppugnatione continuandâ, per extrema etiam pericula ſe arcem propugnaturos: ſi paucorum dierum ſpatio ab armis quieſceretur, æquis conditionibus deditionem ſponte facturos. Paucos porrò illos dies, non alio conſilio petere, quàm ne deſtinatâ deditione, periculum vitæ ac fortunarum, quod ab hoſte vitarent, domi apud Principem reperirent. Conſtare ſibi Principi ſuo, non eſſe tantum aut virium in expedito, aut animi; ut de ſuppetiis arci ferendis cogitet: proinde nihilo pejorem ſtatum oppugnantium futurum*

interea, ſi ſpatium daretur, Principi de ſuo periculo ſignificandi. Non dubitare autem dedendæ arcis ab eo veniam ſe impetraturos ; cujus defenſio tam deſperata haberetur. Creditum eſt à Pruſſis ; at Samogitæ exactis illis diebus, ſeu verecundiâ ſuſcepti conſilii, ſeu timore Principis, nihil minus cogitare, quàm deditionem. Inſtaurata ab hoſte oppugnatio : Præfidiariis verò tuendæ & dedendæ arcis deſperatio, in mortem obfirmaverat animos. Hinc cùm nemo pericula declinat, ſed quiſque, ubi atrociſſimus Mars audaciſſimè rem gerit : poſt depulſos ſæpiùs feliciter oppugnantium conatus, Pruſſum ſpe potiundæ arcis emovit. Ita *dilationibus, agendi tempus momentaque intercidunt.* Fama quoque jam vulgaverat Gediminum magnis copiis in ſuppetias arci adventare. At Gediminus tutiore conſilio uſus, ut hoſtem à Samogitia averteret, rectà in Livoniam duxit, majoribuſque longè damnis eam Provinciam afflixit. Derpatum, Kirempam, aliaſque arces ſolo æquavit, & populabundis legionibus Revaliam uſque penetravit. Cæſorum

Gediminus Livoniam invadit.

Digitized by Google

rum tria, captivorum millia quinque numerata ſunt. Initium hyemis quietum ab hoſte fuit. Erat quidem in promptu Pruſſis copioſa externi militis manus, Ducibus Comite Kumererg & Domino ab Eckerburg: at inſolens frigoris immanitas intra hyberna Pruſſica inertes hærere cogebat. Tanta enim hyemis vehementia fuiſſe perhibetur: ut ſylvæ quoque agreſtes conſumpto omni nativo humore exaruerint, atque in multos annos ingentis gelu memoriam, emortua abſque foliis ſpecie, tranſmiſerint. Dum hoſtis ſub gelida aurâ torpet, manſit ſuus Litvano calor, ejuſmodi tempeſtatibus magis aſſueto. Miſſi in Livoniam qui Pleſcovienſibus Ruſſis ſubſidio eſſent, contra Danos è maritima Livoniæ circa Revaliam orâ, cui imperabant Ruſſiam infeſtantes. Acta res eſt ſtrenue à Davide Grodnenſi Gubernatore. Quidquid inter Livonicum ſinum, & Dunam fluvium interjacet, ferro ac igni vaſtatum: ultra reliquam prædam captivorum millia quinque educta. Solutis deinde per Apri-

An. 1323.

Pleſcovienſes Ruſſi à Litvanis contra Danos juvantur.

lem nivibus, quod impedita exundantibus aquis itinera essent, nihil omnino suspicante hoste ad Memelum cohortes admotæ, ipsa arce potiri non potuerunt. Quare in oppidum & circumjacentes vicos sævitum est: & septingenti captivi educti. Pari succesſu ad Kalendas Augusti per Sambiam & Vilavienſe territorium institutæ vastationes. Assecutus abeuntes cum præda fuerat Præfectus Taplawic, sed collatis temerè signis infeliciter pugnavit; cæsus cum exercitu. Eodem anno Mazovia atque finitima illi Dobrynia excursionibus divexata. Dobryniæ certè tanta strages illata est, ut Ladislaus Dux, provinciam, cum tuendo non esset, deserere sit coactus, eamque Regno Poloniæ perpetuo jure addicere. Addidit quoque huic consilio non leve momentum metus novi belli: nam Prussi ereptis nuper agris non contenti, ad Dobryniam occupandam sese converterant. Interim Litvanos inter & Prussos nihil majore mole actum. Quòd enim invalida hyems glaciem ad onera ferenda non satis

Sambia in Prussia vastatur à Litvanis: deinde Mazovia & Dobrynia.

An. 1324. Mutuæ Litvanorum & Crucigerorum expeditiones.

ſatis firmaſſet, Germanicæ copiæ, ducibus Ioanne ac Philippo Comitibus de Spenheim & Petro à Roſenberg Bohemo, ex Pruſſicis hybernis in Litvaniam tranſportari non poterant. Itaque privatis parviſque opibus, magis tumultuatum, quàm bellatum; inter mutuas excurſiones, & nullo graviore eventu inſignes. Prædia tantùm Davidis Grodnenſis Gubernatoris atque ſuburbanæ, ad Gediminum ædes repentino impetu exuſtæ, & aliquot equitum turmæ interceptæ. Conati quidem fuerant Litvani Chriſtimemelum inſperato inſultu occupare: ſed proditis conſiliis, cùm in præparatum hoſtem incidiſſent, non ſine clade rejecti ſunt. Memorabile nihilominus ibi virtutis ſuæ argumentum dederunt: in inſidias pertracti, ac rebus jam deſperatis, cùm Ducem audaciùs provectum amiſiſſent, conglobato agmine in media ſe hoſtium tela immiſerunt, neque prius campo exceſſerunt, quàm cæſi Ducis cadavere per extrema pericula & plurimis commilitonum deſideratis, potiti eſſent.

Cum

Gediminus ad fœdera & sacra Christiana per legatos Summi Pontificis, invitatur.

Cum hæc circa Prussiæ fines geruntur, Livonia in spem perpetuæ pacis erecta ab armis aliquantum quievit. Fridericus Rigensis Præsul, seu ob suppeditata sæpiùs auxilia privatim Gedimino obnoxius, seu afflictæ bellis Livoniæ misertus, inter Livonicos ordines & Litvaniam perpetua stabilire fœdera nitebatur. Adhibita est in eam rem Summi Pontificis Ioannis eo nomine vigesimi secundi auctoritas: tùm ut Livones supremæ potestatis auctoritate ad pacis consilia cogeret, tum ut Litvanum honorificæ legationis officio ad sacra Christiana pertraheret. Actum est utrinque gnaviter per Legatos Bartholomæum Episcopum Electuensem & Bernardum Abbatem Divi Theophredi. Verùm Gedimino tàm à sacris, quàm à fœderibus Christianis alienior animus, susceptas consiliorum rationes omninò confudit. Missus ab eo Legatus ad publica Livoniæ comitia, disertè professus est, Principi suo certum esse, nunquam avita sacra deserere, neque fœdera admittere quæ religionis mutatione con-

Digitized by Google

ne conſtarent. Quàm vera Legatus referret, eventus comprobavit: cùm ſub idem ferè tempus bifariam diviſo exercitu Chriſtianæ Provinciæ graviſſimè vaſtarentur. Pars Livoniam populata eſt; altera Mazoviam: qua tempeſtate Pultoviam civitatem, cum triginta ſupra centum pagis, & triginta templis exuſtam, atque quatuor captivorum millia educta, Scriptoribus conſtans narratio eſt. Sub ancipiti interim curâ laborabat Polonus, dubius quò arma verteret. *Bellum Litvanum & Pruſſicum conſilia diſcerpebant: hoſtis ibi repentinis irruptionibus moleſtior; hîc Provinciarum eripiendarum cupiditate gravior. Si conjunctas vires in alterutrum latus flexiſſet, alterum nudare metuebat: ſi copias partiretur: res plena periculi apparebat, Pruſſos, Pomeranicis, Saxonicis, Brandeburgicis, Bohemicis auxiliis prævalidos, acciſis partitione copiarum viribus aggredi. Bellum etiam Litvanum, ſi in hoſticum transferretur, neque paucis neque majoribus copiis rectè adminiſtrari poterat. Per ingentes enim ſylvas hoſtis quærendus eſſet; ubi inter viarum anguſtias, omnia inſidiis ſtruendis com-* *Mazovia graviter vaſtata.* *An.* 1325.

Occasio petendæ Gedimini filiæ, ad conjugium Principis Poloniæ.

modissima; incolis locorum gnaris, gerendæ rei plures occasiones præberent: quibus implicati Poloni, neque pauci facilè contra vim sufficerent; neque multi, suâ mole à se distracti, mutua ferre subsidia possent. Fœderibus itaque rem ab alterutra parte stabilire visum est. neque diu sententiis certatum, *quinam ad fœdera qui ad arma destinandi essent? Plerumque enim, qui è propinquo imminent; ferro & extremo ausu quantociùs submovendi sunt: remotiores verò amicitiæ specie, faciliùs in quiete continentur.* Missi Legati in Litvaniam, qui Aldonam Gedimini filiam, Casimiro Poloniæ Principi, in connubium peterent: accepta est amicè à Litvano legatio, pacta mutua fœdera: & affinitate Principum, pax populorum roborata. Dotis vice viginti quatuor millia Poloni nominis captivorum donata. Hinc suas spes Polonus ulteriùs projicere: & ad perpetuæ pacis nomen, finitimarum provinciarum agros, seu hostili ferro pervastatos, seu ipso continuarum excursionum metu desertos repetere, ac securiùs colere. Ladislao deinde contra Valdemarum Brandeburgicum Marchionem

An. 1326. Litvani pro Polono contra Brandeburgenses movent.

Digitized by Google

nem bellum moventi, ſubſidia Gediminus tulit. Vaſtata eſt ea expeditione hoſtilis regio latiſſimè, præſertim quà Litvana legio ethnicâ barbarie in ſacra æque ac profana abſque delectu religionumque reverentia deſævit. Dux legionis Davides, foris, bello fortunatiſſimus; domi, ſummis honoribus & Principis affinitate, (cujus filiam in connubio habebat) primus: cùm populabundo agmine Mazoviam in reditu divexaret, memorabili Equitis cujuſpiam audaciâ interiit. Dignus Heros meliore fato. Ea illi ſemper fuerat tractandæ rei bellicæ, ſeu peritia ſeu fatalis quædam felicitas: ut nullam ferè hactenus expeditionem ſuſceperit, quam non magnis ſucceſſibus concluſiſſet. *Præcipua illi bellandi vincendique momenta, incredibili celeritate conſtabant.* Terror finitimorum; at præcipuè Mazoviæ infeſtus. Nam cum Mazoviæ vicinam Præfecturam Grodnenſem pro Principe adminiſtraret, frequentibus populationibus totam jam propè exhauſerat. Vt tantas patriæ ſuæ injurias & novas averteret

Davidis Litvani Ducis laudes & cædes.

Insigne facinus Equitis Masovitæ pro Patria.

& veteres ulciſceretur, Andreas Eques Mazovius: cùm per ſpeciem ſocii militis ordinibus Litvanis immiſtus ad latus Davidis penetraſſet, valido ictu repentè eum confecit. Ipſe verò inter primam propinquiorum conſternationem, adacto celeriter toto niſu in curſum equo, & tela & manus inſequentium incolumis evaſit. Hæc iſte pro patria memorando certè inter poſteros, certaturoque cum veterum Scævolis exemplo. Admirabilius illud Chriſtianæ fortitudinis pro virtute facinus, quanquam in debiliore ſexu. Veſtalis Virgo à Litvano milite capta ad flagitium cogebatur: ubi preces & lachrymæ, unicum hujus ſexûs telum, conſumptæ ſunt; neque tamen barbari pectoris libidinem extinxerunt; ut ſæpè in ſubitis ingenioſa pietas eſt, promittit militi, modò ſe inviolatam relinqueret, non vulgare ſecretum edituram; artem nempe, quâ facile cujuſvis teli ictum abſque vulnere ferre poſſet: ne verò putaret, ad probrum avertendum, verba tantùm ſibi dari, paratam ſe, ait, proprii

Stratagema insigne pudicitiæ defenſæ.

capitis

capitis periculo fidem dictis facere: simulque nudato collo ad ictum militem invitat; ne dubitaret gladio collum petere, & quàm vera sibi promitteret ferro ipse experiri. Stringit miles gladium, & cùm primo ictu teneræ Virginis caput à collo dejecisset, intellexit quàm probè Christiana Virgo calleret artem, non vitæ sed castitatis in integro servandæ. Inescatus prio- *An. 1327.*
re successu & opulenta è Germaniâ prædâ Gediminus, majoribus è Litvania ac Samogitia copiis proximo anno in Marchionem Brandeburgensem instaurari expeditionem jubet. Imperator exercitui datus *Olgerdus filius Gedimini contra Brandeburgicum ducit.*
Olgerdus Principis filius: qui jam magnis passibus per militarem gloriam ad parentis fortunam ante reliquos fratres nitebatur. Positis ille castris ad caput regionis, Francofordiam urbem Oderæ imminentem, universam provinciam vastissimè populatus est: prædamque omnis generis ac incolumem militem centum ferè milliarium itinere reduxit. His exercebatur miles, mox in castra Ladislai Polonorum Re-

gis traducendus : Iam enim in Polonia, consumptis omnibus pacis consiliis, bellum contra Prussos maturuerat ; cujus necessitatem fecerunt Crucigeri, cùm vete-
An. 1328. res injurias novis cumularent. Adfuit in
Gedimimus Ladislao Polono contra Crucigeros ducenti adest. tempore Ladislao, ipse Gediminus, copias inter filios suos, velut inter Legatos partitus. Vbi post vastatos Culmenses agros, fugatos ad Drwecam Crucigeros, spoliatam atque exustam omnem propè Prussiam, ingentes prædas aliquoties in Litvaniam eduxisset, tandem universam belli molem in se avertit. Nam quòd junctis Polonorum ac Litvanorum in communem hostem viribus non essent Crucigeri ferendo : Ladislaum inprimis annuarum induciarum specie à societate belli abstraxerunt ; tum odia viresque omnes cupidi vin-
Crucigeri Litvaniam invadunt. dictæ animi, in Litvaniam ac Samogitiam effuderunt. Prima, velut hostia impotenti ferociæ, deleta Velona arx, loco à natura permunito ad Nemenum sita. Magnis viribus, ac pertinaciter oppugnatio ejus tentata est, neque minus feliciter aliquoties rejecta:

Digitized by Google

rejecta : ita ut non exigua cum ſtrage ſuorum repulſus, obſidionem ſolvere fuerit coactus, Theodoricus Comes ab Aldenburg, qui tum pro Magiſtro Ordinis, univerſæ Pruſſiæ Mareſchalcus præerat. Rediit ille quidem rurſus novis ſuccinctus copiis, cum quibus è Bavaria Henricus Dux advenerat : at prioris cladis memor, nihil tum apertâ vi, nihil impetu agere. Excitatis tantùm tumultuario opere, ab utroque arcis latere munitionibus, impoſitoque valido præſidio, quàſi per ocium arctiùs obſeſſos è propinquo premere : commeatum omnem avertere, atque adeò fame deditionem urgere. Gediminus ut obſidionem Velonæ ſolveret Fridburgum & Beierum magnâ vi adortus, in viginti dies continuam oppugnationem produxit. Multam ſtragem ſuccedentes vallo Litvani acceperunt, ab inſolenti hactenus armorum genere. Fiſtulas enim ferreas, quæ pulvere pyrio & globis oneratæ, conceptam intra pulverem flammam evomendo, magno ſimul impetu vehementique cum fragore globum

globum in adverſos ejicerent : jam tum ad Pruſſorum uſum perveniſſe , memorant noſtrates. Ingenioſum hujus ſæculi inventum, ſed quod omnem veteris militiæ gloriam inſigniter prodegit : nam quis ibi virtuti ac fortitudini antiquæ locus, ubi inter fortiſſimos quoſque, imbellis manus pænè per ocium infinitas ſpargit cædes? Ad gladium, vel haſtam, manumque,res deducta, virum probare debet : at inter fiſtularum ejuſmodi uſum , caſus necem diſpenſat ; quam vir fortis neque vitare, neque ulciſci poſſit ; quòd à qua manu veniat , neſciat. Hoc teli genere, Gediminus trajectus,cum oppugnationem ferventiùs inſtruit ac urget , inter ordines exanimatus concidit. Mox tota pugnantium facies in funebrem pompam verſa ; cùm pars luctu , Reipublicæ damnum : omnes, militari cantu triumphos ac victorias Ducis celebrarent. Deinde integris caſtris velut ad triumphum comitantibus Vilnam deductus , ac ſolenni ritu elatus crematuſque eſt,in campo Suintoroha. Erat Gedimino præter aliquot filias,

Gediminus in oppugnatione arcis occiditur.

Digitized by Google

lias, (quarum unam Caſimiro Poloniæ Principi, alteram Venceſlao Mazoviæ Duci in matrimonium elocarat) numeroſa ſatis proles maſcula: atque hinc futurorum motuum non levis fomes. Quare ut diſcordiarum materies maturè ſubtraheretur, Montivido, Kiernoviam & Slonimum; Narimundo, Pinſcum, Mozyrum, partemque Volodimirenſis provinciæ; Olgerdo, Krevum & quidquid inde Berezynam uſque porrigitur; Kieyſtuto, Samogitiam, Trocenſes præterea, Grodnenſes, Caunenſes, Lidenſes, Vpitenſes agros, ac Subſylvaniam: Coryato, Novogrodecum, Volkoviſcum; Lubarto, Volodimiriam & Volyniam; Iawnuto, Vilnam gentis caput, Oſmianam, Vilkomiriam, Braſlaviam: quem etiam ſupremum Principem deſignaverat. Id verò ceteros fratres ægrè habere: juvenem non ætatis jure, aut virtutis ſuffragio; ſed ſolo inconſulti paterni amoris præjudicio ſibi anteferri. Ne tamen repentè affectus in apertum prorumperent, irritatam æmulatione indignationem recens erga parentem

Gedimini filii.

An. 1329. Iawnutus hæres Principatus à Patre deſignatus.

rentem obſervantiæ memoria premebat. Publicis comitiis, palàm profitentur; in ejus ſe poteſtate futuros, quem parens ſibi ſucceſſorem dixiſſet: atque ita plenis comitiis, communique conſenſu fratrum ac Ordinum, Iawnutus natu minor Magnus Litvaniæ Dux renunciatur. Actum exinde in Senatu de belli cum Crucigeris gerendi rationibus: concluſumque, ut Iawnuto Rempublicam domi adminiſtrante; penes Kieyſtutum ac Olgerdum, viros bello exercitatiſſimos, armorum jus ſupremum eſſet. Verùm *aſpiranti ad ſuprema, omnis gradus ſupremo minor, auget non implet cupiditatem: parvus quiſque ſibi videtur, cum altiorem, quem odit, videt*. Diſſimulata malè tantiſper æmulatio, citò in apertam conſpirationem excrevit: Kieyſtuto ac Olgerdo in ea conſilia occultè abeuntibus, ut Iawnuto Principatus abrogaretur. Atque cùm Olgerdus, ſeu ſpontè tergiverſaretur, ſeu Vitepſco tam citò adeſſe ad condictum diem non poſſet: Kieyſtutus Trocis è propinquo in omnia intentus, die vigeſima ſecunda Novembris

Exuitur Principatu Iawnutus.

vembris immiſſo tacitè Vilnam milite, utraque arce ſub matutinum crepuſculum potitus eſt. Evaſerat inter primum tumultum excitatus à ſomno Iawnutus, & per muros elapſus, ſeminudus in fugam abiverat; ſed per Kieyſtutianos equites è ſylvis retractus. Neque multò poſt Olgerdus, cum milite ſupervenit. Hîc verò nova inter duos fratres, plena officii contentio; ex qua non difficile ſit ſuſpicari, tertium non regnandi cupiditate, ſed ſola æmulatione, imperio motum. Neuter Principatum illi ereptum, ſibi uſurpare; uterque parendi, non imperandi partes eligere: deferre Kieyſtutus Olgerdo tanquam ſeniori; Olgerdus Kieyſtuto, qui ſuo periculo alium loco depuliſſet. Convenit tandem inter utrumque: ut Olgerdus titulos Magni Ducis aſſumeret; cetera ex æquo dividerentur: hoſtes ſoli, communes utrique eſſent. Iawnuto verò è cuſtodiâ eliberato, Zaſlavienſis Ducatus eſt attributus: qui deinceps ejus poſteris ad ſolas fæminas redactis, per maternam hæreditatem in

Hleboviciorum poſſeſſionem tranſiit. Neque ulli domi majores inde motus ſubſecuti; ſive quòd Iawnuto non eſſet ad res novandas ingenium; ſive quòd reliqui Proceres ac fratres, in Olgerdum proniore animo eſſent. Neque minus ad quietem profuit metus potentiæ, quâ paulo ante ipſi proceres Olgerdum ac Kieyſtutum ſuccinxerant, legionibus eorum imperio permiſſis.

LIBER VIII.

De rebus Litvanorum ſub Olgerdo Principe.

An. 1330. Olgerdus M. Dux Litvaniæ bellum contra Pruſſos indicit.

OLgerdus, ut res ſuas domi firmare poſſet, ad externum bellum curas omnium initio Principatus avertit. *Erepta nuper Samogitiæ non exigua pars, vaſtati toties Litvaniæ agri, in ipſis pæne patriæ viſceribus munitiones excitatæ, Princeps recenter bello amiſſus, ne impunè hoſti abirent: totis comitiis urgere, rogare, imperare. Bellum ſe*, ajebat, *& Principem Litvaniæ & filium caſi Gedimini, edicere: ſequerentur fratres; ſequerentur Proceres; quò dolor*

aut

aut Principi aut parenti debitus duceret. Magno consensu bellum omnes jusserunt : & vix ullum unquam , aut majore mole à Litvanis, aut majoribus Prussiæ damnis, gestum est. Ne quid verò interea damni Respublica pateretur, ab ea, quæ Livoniam attingit parte : Vitepscensibus , Polocensibus, Vilkomirienſibus , Brasslavienſibus , Dryienſibus , ea cura demandata est : qui non fines modò tutati sunt, sed Curlandiam quoque pervastarunt. Statim è comitiis Olgerdus & Kieystutus Caunam cum prætorianis legionibus movere. Principum properatio, cæteris morarum prætextus rescidit : paucos intra dies quaterdena militum millia convenere. His copiis Prussiam ingressus Olgerdus , ita rem totam instruebat : ne quà , vel temerè pabulatum progressi, insidiis se inducrent ; vel pauci ad populationes missi , inter prædam , repentinâ vi obruerentur ; vel inter munitiorum locorum oppugnationem morâ injectâ , hosti spatium colligendi vires daretur. Semper itaque acie instructa progredi : & quacunque

se verteret; totâ simul exercitûs mole, omnia obterere: vitatis arcibus atque oppidis, ferrum ac ignem, per totam Prussiam circumferre: prædam non integram circumducere, sed partitim sæpiùs in Litvaniam expedire: ne captivis castra onerarentur; promiscuis cædibus, inter sexum ætatemque non discernere. Nullibi pugnatum est, hoste vitam & fortunarum reliquias murorum præsidiis tueri contento: Litvano tantùm per aperta exercitum circumducente. Solus Insterborgensis Præfectus, Everardus Sortz cum trecentis equitibus, & quingentis peditibus, quos è Saxonia in præsidii Regiomontani supplementa ducebat, ex itinere deprehensus, in pugnandi necessitatem incurrit, deletusque est. Quidquid verò inter Regiomontum, finum Baltici, Elbingam, Mariæburgum, Elsbergam clauditur, Sambia, Natangia, Varmia & pars Pomeraniæ, velut unum bustum in cineres fumumque abierat. Spectabant ex arcibus calamitatis suæ argumenta in altum surgentia Crucigeri: & quam

Digitized by Google

quam tempestatem insidiis aut vi avertere non poterant, induciarum tandem postulatione stitere. Promissa est pax petentibus in biennium: neque tamen exercitus ex hostico priùs deductus est; quam pars Samogitiæ à Crucigeris occupata, & ad Velonam excitatæ arces, Litvanis traderentur. Redimente libenter pacem iis conditionibus Theodorico ab Aldemburg (qui, pro Magistro, Prussiæ tum præerat) Olgerdus victorem atque opimâ prædâ onustum militem domum reduxit. Vltus ibi feliciter cædem parentis, pacatisque ab ea parte provinciis, in Russiam, quæ Litvanæ ditioni suberat, animum intendit. Tartari enim è Taurica Chersonesso olim, cum Batejo duce egressi, post universam propè Russiam partim vastatam, partim occupatam, eos campos cis & trans Borysthenem insederant, quos nunc *desertos*, populari nomine vocamus. Inde & Podoliæ per impositos Baskakos, seu Præfectos imperabant: & de Volynienſibus Kijovienſibusque agris, infestis incursionibus prædas agebant.

Fœdus Olgerdi cum Prussis.

An. 1331. *Olgerdi contra Scythas in Russiam felix expeditio.*

Digitized by Google

agebant. Hos perdomare Olgerdus ſtatuit: præſertim cùm ulteriores Ruſſorum provinciæ Scythicæ Aſiæ propiores, jugum Scythicum excutere feliciter interea cæpiſſent. Victorem itaque Pruſſico bello exercitum, poſtquàm modicâ quiete recreaſſet, versùs Boryſthenem duxit. Iam Kanioviam & Czyrkaſſos tranſgreſſus ad locum vulgò Siniawoda penetraverat: cum hoſtes in conſpectum ſe, latiſſimo campo, dederunt. Trifariam partiti exercitum; ingentem multitudinem ducebant tres Reguli, Katlubach Soltan, Kaczybey Gierey, & Dimeyter Soltan. Conſtabat non obſcurè comparatos in prælium ire; neque moram pugnæ facturos. Quare Olgerdus quoque ſigna conſiſtere jubet, & ſimul aciem expedit. Exercitum univerſum in quinque legiones dividit, acie in arcus ſpeciem inſtructâ, latera quantum poteſt diducit; frontem ita firmat, ut laxatis inter cohortes ſpatiis vacua intervalla interciperentur. *Initium victoriæ* erat, *rectè ordines inſtruxiſſe*. Nam Scythæ, neque cum lunatâ

Tartari ab Olgerdo profligantur in Ruſſia.

acie

acie ſolito more circumcurſando congredi poterant ; neque diducta latera , contento curſu circumvenire : deinde ſagittæ uno totius exercitûs impetu miſſæ , ferè in vacua milite loca ab alto redierunt. At verò deductâ re ad manum & gladios atque haſtas , non diu hoſtis locum obtinuit : cum frontem Litvani ac Ruſſi aperuiſſent , turbata media acies , facilè totam exercitûs Scythici molem in fugam traxit. Tres Reguli, in pugna cæſi : promiſcua fugientium cædes , ampliſſimos campos , cadaveribus latè inſtravit. Proſecutus Olgerdus victoriam , cum exercitu Boryſthenem tranſiit. Pulſi ſunt ea expeditione Tartari omnibus iis agris , qui Kijoviâ Oczakoviam uſque, & Putivilo ad oſtia Tanais protenduntur: arces Tarhovicia , Bialocerkuja, Suinigrodum , & aliæ , ereptæ. Reverſus inde reliquias Scytharum per Podoliam ſine negotio vel delevit vel profligavit. Qui maturâ fugâ cædem evaſerunt , in Dobrucenſibus campis ad Danubium (quà in Thraciam è Ruſſia iter eſt) conſederunt: horum

E Podolia exacti Tartari.

posteri, nunc etiam, & Sclavonicam linguam, & majorum suorum, Podolicis sedibus à Litvanis depulsorum memoriam, retinent. Podoliam Scythis perpurgatam Olgerdus attribuit nepotibus, Coriathi fratris filiis, Alexandro, Constantino, Theodoro & Georgio: quorum operam, eo bello, insignem expertus erat. Adjecit exercitûs partem, tuendæ contra hostes provinciæ, necessariam. Illi quòd ab hoste ócium haberent, regionem munierunt Bekotâ & Smotricâ arcibus excitatis. Tradunt etiam Scriptores munitissimâ in rupe miraculum munitionum Cămenecum iisdem autoribus constitisse: ubi vallum non ars, aggestâ terrâ; sed solidâ rupe, natura in altum eduxit. Paulò post, Georgio ad Valachiam & Moldaviam cum imperio obtinendam evocato, atque mox Sochaczoviæ per venenum extincto: Theodoro ad paternum Novogrodensem in Litvania Principatum regresso; universa Podolia, sub Alexandro & Constantino Ducibus, manfit. Scythico bello confecto, Moschoviticum

An. 1332.

Moschovitici belli occasio.

viticum ſucceſſit : ita Olgerdo recentis Principatûs anni, non faſtis ſed bellis & victoriis ſupputandi erant. Dux Moſchoviæ Demetrius Semeczka, eâdem tempeſtate, ſupremum Scytharum per Europam & Aſiam Imperatorem, Mamai Temnik, tanta clade ceciderat : ut tredecim leucas cæſorum cadaveribus impleviſſe, memoretur. Ille itaque excuſſo jugo Scythico (ſub quo totos centum & quinquaginta annos hæſerant Ruſſi, jura atque Principes è Taurica accipere ſoliti) plura animo deſtinare : ad imperium univerſæ Ruſſiæ aſpirare : Severiam, Volyniam, Kijoviam, Vitepſciam, Polociam, & quidquid Ruſſi olim nominis tunc ſub Litvano jure erat, cupiditate atque adeo ſpe complecti. Vitepſci agebat Olgerdus, cùm legatus à Moſcho venit. Plena erat faſtu & barbarie legatio : non tam enim bellum indicebat, quàm extrema quæque minabatur legatus. Ignem & gladium manu ferens : *Hæc*, ajebat, *munera à ſuo Duce Vilnæ inter Paſchales feriæ expectaret : cùm vertente anno, ſubactâ univerſâ*

versâ Litvaniâ, eò victricia signa Moschus inferret. Quare si maturè tanti Principis iram avertere mallet; Russiâ cederet, Litvaniam Moschovia Duci subjiceret; tributum, servitutis pretium, mox numeraret. Nihil ad hæc impotenter Olgerdus: ne *inter præcipites affectus consiliis locus periret.* Detineri honoris specie legatum jubet; ipse verò, maturè cum Kieystuto fratre, (qui fortè aderat) re collatâ, bellum incredibili simul celeritate & consiliorum silentio expedit. Ex universâ Litvaniâ, Samogitiâ ac Russiâ, cum milite exciti Duces, atque inprimis Principis fratres; ubi ad præscriptum mediæ quadragesimæ diem, circa Vitepscum comparuere; castra in Moschoviam movit. Præibant exercitum, agrestium operarum millia aliquot; his imperatum; ut viam, quæ rectà Moscuam tenderet, per sylvas atque paludes aperirent, sternerentque; adjecto duorum millium equite, qui contra subitos ab hoste impetus, laborantibus subsidio esset. Exploratores quoque in omnem partem dimissi, maturè undique vestigabant; quidnam

Expeditio Olgerdi in Moschoviam.

Digitized by Google

nam ab hoſte, vel ſciretur, vel ageretur. Ab ignibus omnique vaſtitatis genere, temperare omnino juſſi: neque plus injuriæ incolarum ulli inferre permiſſum, quàm ſine quâ neceſſarii commeatus conſtare non poſſent. Vbi Mozaiſcum amplam civitatem in proximo eſſe à ſpeculatoribus renunciatum eſt: Olgerdus militem modicâ quiete recreatum, & inſtructâ rectè acie, in apertam publicamque viam ſub ſignis eduxit. Tum primum legato (hactenus ignaro, quid ſecum ageretur, aut quò locorum avectus eſſet) ad ſe vocato, fomitem ſuccenſum tradit; adjectis hiſce mandatis. *Perferret ſuo Principi literarum munerumque loco fomitem accenſum. Diceret: levare ſe Ducem Moſchum labore Vilnam uſque pergendi; priorem Moſcuæ affuturum, quàm ignis fomitem hunc exederet. Perfecturum mox, ut alliſâ ad palatium Demetrii haſtâ, illud altè inſcriptum relinqueret: non illum Imperatorem eſſe, qui bellandi momenta in annos differendo, occaſionibus quarendis indormit: ſed eum qui ipſam occaſionum egeſtatem, in belligerandi commoditates vertit.* Moſchorum Duci fomitem accenſum mittit. Octo

adhuc ſupra decem milliaria ſupererant, inter caſtra & Moſcuam : tantâ tamen celeritate, id viæ, propè curſu, miles confecit ; ut legatus, ſequentem exercitum, paucis tantùm horis anteceſſerit. Illâ ipſa nocte, quam Chriſto poſt mortem ſurgenti dicatam, majoribus cæremoniis Chriſtiana religio in ſingulos annos colit : cùm Dux ad nocturna ſacra templum ingrederetur ; legatus occurrit, mandata exponit, hoſtem ſe Mozaiſci reliquiſſe nunciat. Quid reliquis fuerit in tam ſubiti periculi famâ conſternationis, promptum eſt ſuſpicari. Princeps certè, ſive quòd *attonitam mentem ad conſilia movere non poterat* ; ſive quòd temerariâ fiduciâ vana eſſe legati verba reputaret ; ſive quòd in barbaro pectore, plùs reverentia religionum quàm periculi æſtimatio, valuiſſet : reliquam noctem ſecurus in templo inter ſacra exegit.

Ipſis feriis Paſchalibus exercitum Moſcuæ admovet.

At ubi albeſcente die, hoſtilia ſigna, explicatâ per Poklonnam montem acie, muris imminere ; totâ urbe viſum, conclamatumque eſt : tùm Demetrius, velut veterno excuſſo,

cuſſo, animum & conſilia in omnem partem raptare: jubere, & mox imperia mutare. Sed jam agendi momenta urgebant, cùm Olgerdi celeritas moram non ferret. Subitæ obſidioni ferendæ, urbs non erat; commeatu non inſtructa, agreſti plebe (quæ ad ſacra confluxerat) ipſa ſibi gravis: ſed neque in ea multitudine tantùm juventutis erat, ut in apertum contra armatos, atque ad pugnam comparatos, educi ſine temeritate poſſet. Omnia itaque in deſperationem, deſperatio in preces cecidit: miſſi ſupplices legati qui offerrent amicitiam, pacemque poſtularent. Olgerdus quoque, non ita ſecundis initiis animum permiſerat: ut ſecuturorum eventuum metu, non fluctuaret. *Cogitabat, hoſtilibus terris ſe cinctum undique, à ſuis avulſum. Quid ſi, Demetrio pugnam detrectante, bellum protrahi neceſſe foret? undè commeatus inter hoſtes? nunc facilem victoriam videri; cùm hoſtis in trepidatione eſſet; ſed longè faciliorem pacem: Paulò poſt belli quidem gerendi rationem fore ancipitem, pacis autem ineundæ nullam: cùm concurrente undequaque ad*

Moſchus ſupplicat Olgerdo.

Regiam

Digitized by Google

Regiam milite, urbem inter & caſtra medius clauderetur. Ad victoriam & gloriam ſatis ſibi jam eſſe; quòd peteretur, ut parceret: datâ pace, quidquid armis quærendum erat, obtineri poſſe. Ita cùm Moſchus, ſubita, nimiùm metuit; Litvanus ſecutura, maturè præcavet: non magno negotio convenerunt in fœdus; his conditionibus. *Olgerdus præcipuis amicorum ac equitum comitatus, urbem tanquam amicus ingrederetur: tanquam victor, haſtam portis arcis illideret. Litvaniæ fines, Mozaiſcum uſque, & ad Vgram fluvium proferrentur. Militi, ſtipendium; Duci, impenſa belli; à Demetrio annumerarentur. Inter utrumque populum, æterna fœdera jurejurando ſtabilirentur.* Cum in eas conditiones; Demetrius Princeps, Antiſtes ſacrorum, vulgò Metropolita, Senatus, ac præcipui Bojarorum juraſſent: Olgerdus Moſcuam eodem die ingreſſus, haſtam regiæ illiſit, & Duci ad ipſas aras hac planè militari formâ ſalutato *(Intelligis jam Demetri, quis noſtrûm gerendis bellis maturiùs conſurgat)* ovum Paſchale obtulit. Mos enim vetuſtus Ruſſis, inter ferias Paſchales, ovum variis coloribus

Conditiones fœderis inter Moſchum & Olgerdum.

Olgerdus Moſcuam urbem intrat: haſtam portæ arcis infigit.

loribus illitum, per amicitiæ officium offerre. Olgerdus verò, quanquam Ethnico ritu publicè operaretur: tamen, quòd nuper in gratiam Vlianæ conjugis Vitepſciorum ducis, Chriſtianis ſacris ſe initiari permiſiſſet; Ruſſorum ritum non averſabatur: quibus etiam templa duo, Vitepſci excitaverat. Ejuſdem animi argumentum dedit, cùm per idem tempus illatam Chriſtianis Sacerdotibus cædem, inſigniter ultus eſt. Palatinus Vilnenſis Petrus Gaſtoldus, ductâ in conjugium ex nobiliſſima inter Polonos Buczaciorum domo, virgine, palam ad Chriſtianos Romano ritu tranſierat: atque tum privatæ pietatis cauſâ, tum etiam ad vulgandum inter gentiles ſuos Chriſti nomen, Ordinis ſancti Franciſci Religioſos Vilnam evocatos in ea area collocarat, quam nunc Sacellum S. Crucis occupat. Inde illi in ſacram meſſem intenti, ſecuriùs contra Ethnicas ſuperſtitiones agebant Gaſtoldi patrocinio. Vir enim primæ per Litvaniam auctoritatis atque potentiæ erat: & Olgerdo abſente Reipu-

An. 1333.

Martyrium Fratrum Ordinis S. Franciſci Vilnæ.

blicæ pro Principe præerat. Quamdiu ille præsens Vilnæ agebat, religionis Christianæ præconibus constitit in integro sua securitas; at per ejus absentiam (Tykocinum fortè in Podlachiam seu Subsylvaniam abiverat) plebs à quopiam concitata acriter in eos desæviit. Pars, numero septem, è domo violentè in forum protracti, præcisis cervicibus inter plebis convitia sanguine suo Litvanas terras Christo initiarunt: pars alia, alii septem, in verticem montis, vulgo Lysagora dicti, raptati, crucibus alligati, atque per abrupta montis in præterfluentem Vilnam deturbati. Sacra cæsorum corpora à Gastoldo conquisita, in eâdem areâ, è quâ Christum prædicaverant, sepulta sunt. Reversus ab Moschovitica expeditione Olgerdus, seu quòd facinus per se atrox id exigeret; seu quòd proniore jam quàm ante affectu in Christianos esset; seu Gastoldo agente, in capita tumultus, quæstionem institui jussit. Quæsitum; atque quingenti omnino è Magistratu populoque Vilnensi capite plexi sunt.

Vilnenses cives ob necatos Christianæ religionis præcones plectuntur.

Digitized by Google

ſunt. Lege inſuper cautum, uti poſthac Chriſtianis ſuas religiones promoventibus ſecuritas publicè, privatimque eſſet. Novam itaque virorum religioſorum ejuſdem Ordinis coloniam Gaſtoldus Vilnam evocat, & ſedem ad paludem Vinkram deſignat, ibidemque B. Virginis templum dedicat. Rigatus prædeceſſorum ſanguine ager, inter ſucceſſorum curas protulit magnos pietatis proventus, quibus in hunc diem fruimur. Proximis annis & foris quietem interceſſiſſe ab armis, & domi nihil momenti actum, ipſum Scriptorum ſilentium teſtatur. Mors Vankonis ſeu Vence- *An.* 1336.
ſlai Ducis Mazoviæ, (qui ſororem Olgerdi in connubio habuerat) ſubſecuta, quietem rupit. Et affinitatum & fœderum jura, morte Principis terminata rati, magno exercitu Litvani Mazoviam in Novembri pervaſtarunt: aderat vaſtatoribus ipſe Olgerdus, cum aliis fratribus: memoratur mille ducentos captivos eſſe eductos. Neque minorem ipſi cladem domi acceperunt à Germanis. Marchio Brandeburgicus cum Co-

mitibus Namenſi & Hennebergenſi atque Crucigeris Equitibus, magnis copiis, poſt vaſtata obvia, arcem Pullen ſeu rectius Punie, obſedit. Quatuor illic bellatorum millia erant, qui ad primum de hoſte nuncium cum univerſâ familiâ è finitimis agris eò convolaverant. Fatigarunt diu hoſtem, non pro mœnibus modò pugnando, ſed apertis etiam portis erumpere in oppugnantes non infeliciter auſi. Cæſis tamen multis, pluribus vulneratis; cum defenſorum numero, defendendæ quoque arcis ſpes, imminui cœpit: præſertim quòd laxati variè, quâ cuniculis, quâ arietibus muri, parum præſidii jam haberent. Conſilium itaque deſperatione plenum aggrediuntur: ne hoſti cedant, arma in ſuos atque ſeipſos vertunt. Comportatâ ingenti ſtrue, quidquid rapere hoſtis poſſet, in ignem congerunt. Vxores, prolem, & quidquid imbellis aut ſexûs, aut ætatis, cædunt, atque in flammas conjiciunt. Vbi ita ſuis parentaſſent, ſeipſos Præfecto arcis jugulandos præbent, qui deinde ultimus ipſe ferro ſponte

Crucigeri Punie arcem oppugnant in Litvania.

Digitized by Google

ſponte incumberet. Memorabile certe facinus, ſi in virtutis materiam incidiſſet! ſed *hæc eſt incultarum mentium infelicitas, quòd ingentes animos ac vires, in vitia & deſperationem conſumant.* Dum ita illi furunt: muros defenſoribus deſtitutos Germani ſubeunt; irrumpunt, Tragædiæ finem abrumpunt. Pauci jam ſupererant: ſed hi quoque eâdem obſtinatione, quâ à Præfecto expectabant mortem, inter hoſtem quærere; ruere in confertos. Vix aliqui potuere vivi accipi: omnes cæſi. Everſâ funditus arce, per circumjacentes agros populabundæ legiones in Pruſſiam reductæ. Olgerdus quamquam eâ vice inſigne damnum à Pruſſis accepiſſet: tamen à Pruſſica expeditione abſtinuit, & in Mazoviam circa medium Octobrem movit. Conſilii ejus ratio, ſub ſilentio manſit. Expeditionem verò infelicem eventus reddidit. Nam cum captis Pultoviâ & Ciechanoviâ Civitatibus, vaſtatiſque earum territoriis, ingentia ſpolia reducerent, & ſecuriùs non ex diſciplina militari agerent: à Nobilitate Mazoviâ ad

Litvanorum deſperata fortitudo.

An. 1337.

Litvani à Mazovitis profligati.

Narviam profligati ſunt. Pauci nando effugerunt, quibus potior ratio vitæ quàm prædæ fuit: at qui præda onuſti, in paludoſas ejus fluvii ripas, ſeſe injecerunt; ibidem, hauſti paludibus, interierunt. Elapſo
An. 1339. inter otium anno ſequente, ſub initia deinde tertii, Magiſter Livoniæ Samogitiam iteratâ irruptione vexavit: Theodoricus verò ab Aldemburg Magiſter Pruſſiæ, cum Germanicis copiis, quas Comes Palatinus Rheni, ceterique Imperii Principes ſecum adduxerant, in Litvaniam irrupit. Velona inprimis arx Nemeno imminens, magna contentione oppugnata eſt. Habebat in præſidio Litvanos Samogitaſque manu & conſilio viros: horum fortitudine atque conſtantia hoſtis coactus, poſt amiſſos aut vulneratos audaciores, rem infectam deſerere. Fortaſſe etiam externus miles ad hyberna aſſuetus, in campo ſævientem hyemem pati neſciebat. Per æſtatem majoribus copiis ingreſſi Pruſſi, ingentia damna Litvaniæ ac Samogitiæ intulerunt: vaſtati agri, captivi magno numero abducti. In reditu

reditu ne paterent expediti paſſus, quos ſilenti agmine tranſgreſſi Pruſſiam repentinis incurſionibus Litvani ac Samogitæ vexabant, triplici foſſâ & vallo, immiſſiſque in foſſas aquis permunierunt. Per idem ferè tempus inter Regem Caſimirum Senatumque Polonum de ſucceſſore in publicis Regni Comitiis agebatur. Sunt qui memorant Conſtantinum Coriatovicium Podoliæ Ducem, Olgerdi nepotem, communi Regis Senatuſque conſilio ad eum honorem vocatum fuiſſe. Venerat ille Cracoviam: ſed quòd Ruthena ſacra deſerere, atque ad Latina tranſire etiam regni cauſâ nollet, ſpe ſucceſſionis dejectus eſt. Neque multò poſt reverſus in Podoliam è vitâ exceſſit. Mortuo fratri ſucceſſit, annitente Olgerdo, Dux Novogrodenſis Theodorus Coriatovicius: hic, cùm novis provinciis auctus, vetera Magni Litvaniæ Ducis imperia cæpiſſet aſpernari, omnibus ditionibus exutus eſt. Olgerdus ipſe rebellem bello petiit. Theodoro abſente (nam impoſitis validis Valachorum præſidiis, ipſe ad

Conſtantines Coriatovicius nepos Olgerdi ad Regnum Poloniæ invitatur.

Olgerdus nepotem rebellem, armis compeſcit.

Digitized by Google

ad Hungariæ Regem cum omni pecunia atque auro, auxiliorum cauſâ Podoliâ abiverat) neque cum copiis reditum maturante, præcipuis arcibus Braſlavia, Smotryca, Sokolco, Skâla, Kameneco, Czervonogrodeco, quà aperta vi, quà celeritate potitus, univerſæ Podoliæ in formam Provinciæ redactæ Palatinum impoſuit Gaſtoldum. Valachos milites univerſos ferro delevit: Nieſtacum, qui pro Theodoro Podoliam gubernabat, Cameneci captum Vilnam remiſit. Novos deinde per Ruſſiam motus aperuit, mors Boleſlai Mazoviæ Ducis, nuper veneno à Ruſſis ſublati: qui partem Ruſſiæ Haliciam inter & Leopolim interjacentem, maternâ hæreditate ad ſe devolutam, impotentiſſimè adminiſtrabat. Legitimus illi hæres ſolus erat Caſimirus Rex Poloniæ. Huic itaque jus ſuum in Ruſſiam, armis vindicaturo, cum Litvanis priùs bellum, omninò neceſſarium videbatur. Nam & Lubartus Leopoli, & Kieyſtutus magnis per Ruſſiam poſſeſſionibus, fratres Olgerdi; & Georgius Narimunto-

An. 1340. *Occaſio controverſiarum de Ruſſia inter Polonos & Litvanos.*

Digitized by Google

muntovicius, eorundem Nepos, Krzemienicio imperabat. Vitandum tamen erat omnino Litvanum bellum Polono; ne pluribus simul impedimentis involutus, cum universa simul belli moles incumberet, sub onere fatiscceret. *Magna* enim, *rectiùs per partes administrantur; quæ in unum congesta, omnem curam & vires superant.* Casimiri itaque prudentiâ res ita temperata est: ut cum Litvano æquis conditionibus fœdera pactus, in reliquam Russiam arma verterit, eamque spoliatam ac subjectam arcibus excisis, pretiosiore supellectili evecta, Poloniæ adjunxerit: incolas Polonis deinceps legibus vivere, jusserit. Verum non diu inquietum Kieystuti ingenium pacem tulit. Exeunte ejusdem anni æstate in Septembri (ignotum quâ causa) Mazoviam hostili agmine ingressus, universa provinciâ peragrata, ingentes prædas impunè abegit. Major longè vastitas Prussiæ illata est, altero abhinc anno copias universas è do- *An.* 1342.
mestico externoque milite comparatas, è Prussia eduxerat, Rudolphus Dux Saxoniæ

Ordinis Magiſter contra Polonos & Pomeranos, quibus Marchiam novam adimere conabatur. Litvani cum Samogitis eam occaſionem rei gerendæ, ſive ſua ſponte & antiquarum injuriarum memoriâ incitati, ſive à Polonis exciti, arripiunt. Tumultuariè non tam militem quàm prædatorem legunt, & nudatam omni præſidio Pruſſiam pluribus ſimul locis invadunt. *Tantum momenti eſt, agentem inter duos hoſtes, non attendere quid ab alio pati poſſis, cum in unum intentus es!* Vaſtatâ atque in cineres ferè redacta univerſa Pruſſia : coloni pænè omnes exciſi. Certè tanta ea ſtrages fuit, ut Rudolphus ab ſua expeditione reverſus, ex ſolo inſolitæ calamitatis conſpectu, etiam ad dolorem obſtupuerit ; ſenſibus & ratione, atque adeò ipſa paulò poſt vitâ amiſſis. Succeſſor autem ejus Henricus Duſemer univerſam propè Europam ad bellum ſolicitare eſt coactus. Clemens ipſe, Sextus eo nomine Romanus Pontifex, ſingulos Chriſtianorum Principum literis ſuis ad arma evocabat. Merentibus ſtipendia contra

Pruſſia à Litvanis vaſtatur.

Chriſtianorum Principum contra Litvanos expeditio.

contra Litvanos & Samogitas ii favores Divini promittebantur, quos consequi mos est, peregrinos: qui suscepto voto, sepulchrum Christi Hierosolymis; aut D. Iacobi Compostellæ; aut certè Apostolorum limina, Romæ; religiosè invisunt. Excivit cohortatio Pontificia non gregarium modò militem, sed ipsos Principes cum ingentibus popularium copiis. Aderant Hungari, cum Ludovico Rege; Bohemi cum Ioanne Rege; Moravi cum Marchione Moraviæ Carolo, Ioannis Regis filio, postea Romano Imperatore. Aderant Germani cum Brandeburgico Marchione, Comite de Halles, pluribusque Imperii Principibus. Aderant Danica auxilia, cum veteranis belli Ducibus. Henricus Magister Prussiæ, & Burchardus Horem Livoniæ, cum sui Ordinis Equitibus & Prusso ac Livonico milite. Flos planè Militiæ Europeæ in armis erat; neque aliud spirabat, nedum loquebatur, quàm excidium Litvaniæ. Iam fama tantæ expeditionis in Litvaniam penetrarat. Plerisque extrema metuere. Ol-

Olgerdi & Kieystuti in subitis periculis ingenium.

gerdus & Kieystutus (qui *generosis mos est*) *neque omninò desperare neque nimiùm fidere:* illud omni modo agere, quâ arte vires hostium perfringi, atque in caput authorum verti possent. Legunt inprimis ipsi quoque expeditos, è veteranis, exercitûs; Kieystutus per Samogitiam, Subsylvaniam, & Trocensis Palatinatûs territoria: Olgerdus per ulteriorem Litvaniam atque Russiam. Arces finitimas commeatu, milite, præfectis bello probatis, instruunt: imbellem omnem ætatem, ac sexum vel in ulteriora Litvaniæ, vel in profundiores sylvas, & inaccessa paludibus loca cum universa re familiari amovent. Tùm injectis ignibus, quidquid agrorum Prussiæ adjacebat, ad plura milliaria flammis absumunt. Ipsi diviso bifariam exercitu, in diversa intenti expectant, ut hostis Litvaniam ingrediatur. Vt primum à speculatoribus nunciatum est Christianum militem fines Prussiæ transgressos Litvaniam intrasse: Olgerdus ab unâ parte Livoniam, ab alterâ Kieystutus Prussiam milite ac præsidiis vacuas, invadunt:

An. 1343.

Digitized by Google

dunt: Ignari Chriſtiani quid domi ageretur, caſtra ſecurè per hoſticum promovere; & aliquot dierum itinere progreſſis, hoſtem nullibi occurriſſe; mirari. Quærendum tamen omnes decernunt: proditurum ſpondent, cùm intima rimari ſenſerit. At neque pugnandi neque ſæviendi copia dabatur; cum nullibi ſigna hoſtilia, nullibi coloni, agreſtiumve vici comparerent. Mox etiam commeatus deficere; quem aliarum regionum more ex hoſtico ſperaverant. inde partim inediâ, partim ciborum inſolentiâ morbi ac lues vulgari; & mox funera jumentorum ac virorum. Ita Principes à cogitatione belli ad jurgia & contumelias verſi, auctorem belli execrari: Magiſtrum Pruſſiæ prope ut proditorem tractare. Denique amiſſa exercitûs magna parte, projectiſque paſſim impedimentis, è Litvania abitum, fugâ nihilo meliorem, maturare. At Olgerdus interea Livoniam Derpatum uſque & Ozelam Inſulam pervagatus: latè ferro & igni graſſabatur. Kieyſtutus verò Sambiam nuper bello in-

Expeditionis Germanorum in Litvaniam eventus infelix.

tactam aggressus, Regiomonto exciso, pluribusque arcibus ac oppidis vastatis, ingentem prædam vitato hostilium signorum occursu eduxit. Atque is tanta mole apparato bello exitus fuit: documentum posteris, *bella sæpè fortunatius ingenio, quàm virium magnitudine geri.* Proximus annus in
An. 1345. ocio abiit: sequentis verò deinde anni hyems plus terroris, quàm damni intulit. Henricus Magister, cum reliquis externorum auxiliis, & Marchione Flandriæ, Samogitiam invaserat: verùm irrito conatu ea expeditio cessit; tum, quòd agrestes maturè se ad præsidia recepissent; tum, quòd per Martium varia aura, modò nudâ glacie, modò nimiis aquis itinera reddidisset impedita. Itaque expeditione in aliud tempus rejectâ; tunc quidem inglorii, prædaque vacui, domum redierunt Prussi: Cæterùm sequente anno, cùm quadraginta millibus Litvaniam ingressi, vastitatem latè per Samogitiam circumtulerunt. Quarto Nonas Februarii populabundis castra Olgerdus objecit, magnoque animo hostem invasit.

Litvania vastatur, Olgerdus profligatur.

An. 1346.

Digitized by Google

invaſit. Pugnatum acriter ſolido die : ſub noctem tandem Litvani fuſi, campo & caſtris exuti. Olgerdus cùm neque animum apud turbatos reficere, neque aciem pugnamque inter fugientes reſtituere poſſet, poſt tentatas omnes Imperatoris militiſque boni artes, cum Samogitis & Polocenſi milite, ſub ſignis, ſervatiſque Ordinibus Velonam ſe recepit. Cæſa, ea vice, decem Litvanorum millia. Quamquam verò neque Pruſſis incruentam victoriam fuiſſe, auctores memorent : Magiſter nihilominus monumentum gratæ erga ſuperos voluntatis Regiomonti dedicavit, cænobium Sacrarum Virginum, quod deinceps *Lebemeinch* vulgus nominavit. Partem aliquam injuriæ repoſuit hoſtibus Olgerdus : nam eodem anno cum illi nihil à victis hoſtile timent ; in Sambiam irrupit, & ultra reliqua damna, ferro ac igni illata, aliquot millia captivorum eduxit. Mors Magiſtri Pruſ- *An.* 1347.
ſiæ ſubſecuta, aliquid reſpirii attulit : diceres, mare placatum, ad tempus poſuiſſe fluctus ; ut repentinæ tempeſtati fraudulentè

lentè præluderet : ita poſt breve ocium, dato novo ſucceſſore Henrico de Kniprod pertinaciter deinceps ab utraque parte
An. 1348. mutuæ clades frequentatæ. Prima novo Magiſtratui auſpicia Henricus, à Litvana expeditione dedit. Contractis initio Ianuarii copiis agros Paſtrimani territorii latè populatus, atque ut à quibuſdam notatur Trocos uſque progreſſus, priùs indè militem cum præda eduxit, quàm Litvanus auxilia laborantibus expediviſſet. Rapto nihilominus qui poterat milite Olgerdus, cum Kieyſtuto, ejuſque filio Patrico hoſtem abeuntem magnis itineribus aſſequi conatur : quem intra Litvaniam non adeptus, ſpeculatores dimittit, nunciaturos quid rerum apud hoſtem ageretur. Vbi intellectum eſt, diviſâ præda, ſolutiſque caſtris, militem univerſum dilapſum eſſe: tum ſummâ celeritate, pænè veſtigiis victorum recentibus hærendo, Pruſſiam invaſit. Iam direptis aliquot territoriis onuſtum prædâ & captivis militem impunè ex hoſtili provinciâ deducebat : cùm Smolenſciæ

Novus Pruſſiæ Magiſter vaſtat Litvaniam.

Vaſtatur viciſſim Pruſſia à Litvanis, & Ruſſis.

lenſciæ Dux nova auxilia ab ulteriore Ruſſia ducens, ſupervenit. Hic quoque ad vaſtandam Pruſſiam ire juſſus, primo quidem impetu circa Labioviam non exiguam ſtragem ferro & igni latiſſimè edidit: tandem cum Præfectus Labioviæ armatum militem abeunti objeciſſet; minoribus licet copiis fuſus; & prædam & victoriam in manibus hoſtium deſeruit. Plùs nocuit temerè fugientibus fuga, quàm pugna: major enim pars copiarum cum ipſo Duce vorticibus fluvii, in quem ſe temerè projecerant, hauſta interiit. Eodem anno fœdera inter Eduardum Angliæ & Philippum Galliæ Reges conſtituta, ingentem belli tempeſtatem in Litvaniam & Samogitiam effuderunt. Præcipuus enim ex utriſque caſtris miles, ad ſacrum contra Ethnicos bellum, in Pruſſiam evocatus, ad quadraginta millia virorum aſcenderat. Tanto exercitu Magiſter Henricus, Kieyſtuti ditiones aggreſſus territoria aliqua ferè excidio delevit. Abeuntem cùm 9 Kal. Febr. aſſecutus eſſet Kieyſtutus, ingenti animi

An. 1349. *Litvani à Pruſſis profligati.*

ferociâ totoque impetu in extremam aciem irruit. Vbi à repentino tumultu res ad juſtum prælium devenit, acriter utrinque pugnatum eſt. Ceciderunt è Pruſſis præcipui Gerardus de Stegin Præfectus (vulgò Contor) Gedanenſis, ſex Ordinis fratres, & quinquaginta è primariis equitibus: gregarii militis peditis ac equitis magna pars deſiderata eſt. Victoriam tamen illi obtinuerunt. Leviſ enim Ruſſorum ac Litvanorum equitatus gravem ferro Germanum militem diu non poterat ſuſtinere: amiſſis in campo octodecim ſuorum millibus reliqui in fugam ſe conjecerunt. Afflictam eo inauſpicato eventu rem Litvanam, graviorem reddidit novum eodem anno à Polono bellum. Caſimirus Rex Poloniæ attritas Pruſſica clade vires Litvanorum nactus, Lubarto & Kieyſtuto in Ruſſia ditiones, armis extorſit. Occaſio belli, prætextus hæreditatis in eas Provincias, quas antè bello à Gedimino & Olgerdo occupatas Litvani ut ſui juris poſſidebant. Adempta eſt Litvaniæ Volynia, Podolia cum Belzenſi

Bellum Polonum in Ruſſia contra Litvanos.

Digitized by Google

zenſi & Breſtianenſi Palatinatu : ejectis undique Litvanis, præſidia & Præfecti Poloni impoſiti. Litvani quamquam graviſſimo cum Crucigeris bello implicati tenerentur; magis tamen Ruſſiam per Polonos ereptam, quàm cætera à Crucigeris illata damna ſentire. Vt primum lues, quæ per duos ferè annos Poloniam fædè vexavit, mitigari cæpit. infeſtis ſignis in Sendomiriæ Palatinatum irrumpunt, fuſiſque Polonis, qui populationes armis ſiſtere conati fuerant, latiſſimè ferro & igni ſæviunt. Converſis inde in Ruſſiam armis, eodem impetu, arces & civitates nuper ſibi detractas, quà vi, quà deditione recuperant. Sola Leopolis intentata : quòd & novis muris, & præſidio firmiſſimo, difficilem oſtenderet oppugnationem : omnis tamen circumjacens ora, ferro & igni vaſtata eſt: Ex iis deinde, quas receperunt, arcibus, finitimi Polonorum agri continuis populationibus infeſtabantur. Caſimirus Rex, etſi poſt nuperam de Litvanis victoriam, à militaribus ſtudiis totum ſe ad voluptatum curam

An. 1350. *Poloniam Litvani vaſtant, Volyniam recuperant.*

An. 1351.

Poloni Volyniæ partem recuperant, fusis Litvanis.

transtulerat : urgente tamen per iterata damna hoste, resumpsit veterem animum & arma. Accessit ad belli societatem Ludovicus Hungariæ Rex nepos Casimiri, nuper regno Poloniæ successor designatus; quo nomine etiam omne suum in Russiam jus Casimiro atque Polonis transcripserat. Ab eo enim tempore, quo Hungariæ Princeps Colomanus Haliciæ & Volodimiriæ regnaverat, Russiæ finitimæ Dominos se Hungari ferebant: quamquam pridem non possessione modò ejus omni, verùm ipsâ spe depulsi. Vastavit eâ expeditione Casimirus Volodimirienses agros,& caput Regionis Volodimiriam oppugnatione cepit. Pugnatum etiam est cum legione Litvanorum unâ, quæ in castra regia inciderat: fusi Litvani atque Dux ipse Kieystutus vivus in potestatem hostium venit. Eodem bello Volodimiriæ obsessus Lubartus,manus Polonorum insigni audaciâ unius militis evasit. Bogdanus de Iwanice dicebatur: hic profundâ nocte castra Polonorum ingressus, atque universa ad plenæ Lunæ radios ex or-

Digitized by Google

ex ordine ſpeculatus, Principem de omnibus inſtructo modum viamque periculi evitandi aperuit. Auctus ob id meritum à Principe poſſeſſionibus, novoque ſtemmate, nobili *Ivvanieciorum* familiæ initium dedit. Kieyſtutus verò apud victores honeſtè atque regiè habitus, cum ſpem Chriſtianæ religionis à ſe ſuſcipiendæ feciſſet, mitiùs à cuſtodibus ſub quorum curâ agebat, obſervari cæpit. Inde eludendæ diligentiæ cuſtodum occaſionem nactus, per tenebras è carcere elapſus, atque ad ſuos incolumis delatus, mox copias cum Lubarto fratre in regiæ Ruſſiæ agros ducit. Occupatâ, vix ſentiente Polonorum præſidio, Volodimiriâ, populationes Haliciam uſque, atque adeo ad ipſos Hungariæ & Valachiæ fines extendit. Reverſus in Litvaniam ex Ruſſiâ novam contra Polonos inſtaurat expeditionem. Sendomiriæ vaſtatione Zawichuoſtum uſque pertigit. Reſumebantur deinde inſperatæ hinc inde irruptiones; conſilia Polonorum, viamque, monſtrantibus quibuſdam è nobilitate Polona,

Kieyſtutus è Polono carcere elapſus Volodimiriam Polonis eripit.

An. 1332.

Proditor ſua proditione perditur.

lona, proditoribus. Nomen uni Petrus Pſonca, alteri Otho Czecharowicz: quorum in Patriam impietas, ipſos ſceleris olim patronos, tandem vindices habuit. Nam Iagelo, deinde Rex Poloniæ renunciatus, utriuſque bona fiſco Regio addixit. Intima Poloniæ inſperato inſultu aggredi animus Litvanis erat: ſed Viſtula fluvius ejus regionis princeps, alveo ſatis lato ac profundo, ne ea conſilia in eventum deducerentur, obſiſtebat. Præmittitur itaque Pſonca, qui, ſecuriùs inter ſuos, ſine fraudis ſuſpicione, vadum pertentet. Facit ille impigrè imperata, & quà vadoſo alveo ferebatur Viſtula, præfixis virgultis deſignat: eodem paulò poſt, piſcatores fortè delati, quid virgulta ſupernatantia aquis deſignent, mirari; ſimulque aliquid ſubeſſe fraudis non ex vano ſuſpicati, virgulta iis locis extracta, quà vorticoſior alveus ſummo impetu gyrabat aquas, diſponunt. Obſcurâ jam nocte Litvana caſtra ad fluvium pervenerant. Ductori vadum oſtendenti creditum; & ab audacioribus profectio temerè

merè inchoata : at cum passim è primis ordinibus milites vorticibus abriperentur, qui extra periculum adhuc erant, proditos se clamare ; & Ducum fidem obtestari. Proditionem & ipsi Duces metuere : ubi verò profunditas fluvii explorata fuisset, Psonca tanquam proditor militari impetu ad ipsam ripam miserè truncatur. Atque, ut *in adversis, semper ad pejora judicanda pronior animus est* ; majores insidias non vulgus tantum, sed & Duces vereri : quarè extemplò eâdem nocte castra inde retrò mota sunt. Olgerdus verò adjunctis Tartarorum copiis Podoliam universam, quæ Polono suberat, latissimè populatus, prædam omnem sine periculo, cùm nusquam hostis occurrisset, eduxit. Induciæ deinde Polonum inter ac Litvanum subsecutæ : & Olgerdus quidem, ac Kieystutus, initum fœdus constanter coluerunt : fortasse non tam pactorum religione, quàm Prussici belli cogitatione. Lubartus autem contra omnem fœderum fidem, cum Volynio & Litvano exercitu, Haliciam in Julio invasit : occupatâ

An. 1353.

Lubartus Dux Volyniæ Haliciam vastat.

patâ ex inſperato civitate, plurimos civium ac exterorum, qui nundinarum occaſione magno numero confluxerant, cecîdit: ædibus ſpoliatis flammas ſubjecit, viciniam univerſam latè vaſtavit. Repetiit rurſus circa Non. Sept. irruptionem, & Zawichuoſtum populabundis legionibus progreſſus, priùs cum prædâ militem, ex hoſtili provinciâ deduxit: quam Poloni ad arma concurriſſent. Non abſimili eventu, ſed meliore cauſâ, Olgerdus cum Kieyſtuto fratre & Patrico nepote, ex Reſſelienſi in Pruſſia territorio, prædas egerunt: quo ſucceſſu irritatus miles, & ad interiora Pruſſiæ ductus, liberiùs ferro & igne latè bachatus eſt. Idem annus inſignis eſt celebri naturæ prodigio. Præter morem ejus oræ, Martium totum, Aprilem, Majum, ingentes æſtus tenuerant. Exeunte verò Majo tanta ſubſecuta eſt aëris viciſſitudo, ut quæ inter intenſa frigora nives ceciderant, ad duos cubitos altæ fuerint. Deſperare agreſtes: & fruges, cum planè flos pullularet, frigore aduſtas, nivibus enectas, &

Fertilitas inſperata.

ſex

ſex dierum ſpatio inſepultas, aſpicientes, laborem ac ſementem, ſpem ipſam perditam deplorare. At longè aliter res habuit. Diſſolutis ſenſim calore nivibus, tanta fertilitas ſucceſſit; ut nunquam majores ex agris coloni proventus collegerint. Solæ eæ periere fruges, quas ſervare conati ſunt aliqui, excuſſis intempeſtive nivibus. Sequenti anno inſtaurata in Pruſſiam expeditio, nemine hoſtium, aperto campo, occurrere auſo. Ingens enim in Litvanis caſtris erat multitudo: Pruſſis verò nulla exterorum ad manum auxilia. De munitioribus igitur tantùm locis ſe tueri Crucigeri contenti, colonorum cædes, & prædiorum flagrantium fumum ex arcibus mæſti ſpectabant: Litvanis ferrum & ignem per agros latè circumferentibus, & peragratâ Sambiâ, ultra Regiomontum milliaria quindecem Vartemburgum uſque progreſſis. Refudit vicem deinde Henricus Magiſter; cùm non minorem cladem Samogitiæ intulit: univerſo Ducatu vaſtato, exuſtis pagis, inhabili ad laborem ætate cæſâ,

An. 1354. *Pruſſia à Litvanis, Samogitia à Pruſſis vaſtatur.*

An. 1355.

S f ingenti

ingenti copiâ prædæ, & captivis promiſcuæ conditionis eductis. Non paucis tamen captivorum nihil ſperantibus libertatem fortuitus caſus dedit. Nam eo die quo victores Pruſſi Ragnetam acceſſere, Magiſter ab equo lapſus brachium dextrum fregit; eademque nocte concepto fortè igne, arx funditus conflagravit. Inter hunc tumultum captivi Samogitæ elapſi, & carceri, & poteſtati hoſtium ſe eripuerunt. Vltus eſt eam cladem Olgerdus exeunte proximi anni Ianuario: ingenti exercitu hoſtilem provinciam ingreſſus, in diverſa ſimul loca partitus legiones, totam ferè Pruſſiam, ſimul cædibus & flammis involvit; Magiſtro & Crucigeris in aciem prodire non audentibus. Fama ejus cladis Europam, ac præcipuè Germaniam pervagata, magnos in Chriſtianorum animis motus concitavit. Ex Anglia, Gallia, Moravia, Bohemia, Franconia, Suevia, atque adeo totâ Germania, magno numero juventus ſponte nomina dare, vix expectare Ducum evocationem. Magiſter quanquam ex nupero

An. 1356. *Pruſſiam Olgerdus vaſtat: unde occaſio Europæis arma ſumendi contra Litvanos.*

Digitized by Google

pero casu corpore æger, confluentibus nihilominus undique Christianorum auxiliis animo erectior; castris sui loco præficit Sigfridum à Davelt Mareschalcum Prussiæ, atque in Litvaniam dimittit. Ingressis hostibus Litvaniæ fines, nulla castra, nullus miles objectus est. Cladem igitur Litvaniæ & Samogitiæ illatam inde pronum est æstimare; quòd totam illam ferociam è tot gentibus collatam, in agros, pagos, & agrestes, effundere hostis sit coactus; nemine ad pugnam occurrente. Aliquot deinde annorum quies undique interceſſit: quam inde cum Polonis fœdus mutuum conservabat; inde cum Prussis ipsa necessitas exigebat, tam Prussis quàm Litvanis per mutuas clades exhaustis. Tandem Ludovici Brandeburgici Marchionis (filius is erat Ludovici Cæsaris) cum delecto milite in Prussiam adventus Crucigeris ad resumendas Litvaniæ vastationes animos addidit. Repetitæ ter eo anno per Samogitiam & Litvaniam populationes tam graves fuerunt, ut incolis ac pagis omninò excisis, *An.* 1360. *Marchio Brandeburgicus Samogitiam vastat.*

deserta territoria memoriam stragis acceptæ diu conservarint. Auxit magnitudinem victoriæ, captus ultimâ expeditione Kieystutus. Hic ut erat *ferociore ingenio, in periculis magis audax, quàm cautus*, abeuntes prædatores cum suis assecutus, atque signa ingenti animo conferre ausus, cùm rem audaciùs urget, cinctus undique legionibus Germanicis, vivus in potestatem hostium venit: paulò post captivorum Christianorum magno numero Crucigeris viciſſim misso, suis liber redditus. Prussi his victoriis elati omnino fortunam urgere in sequentem annum decernunt, spe aut occupandæ, aut excindendæ frequentatis cladibus Litvaniæ. Externis domesticisque copiis pro Magistro præficitur Henricus Crumfelt Magnus ordinis præfectus: hic in Subsylvaniam armis Prussorum nondum tentatam exercitum ducit. Vbi cum ob nimias ex assiduis pluviis itineris difficultates res ex animi sententia non cederent, ne tanta expeditio nullo eventu abiret, castra in Litvaniam transtulit. Non diu Litvani passi

Kieystutus in prælio à Prussis semel, iterumque capitur.

An. 1361.

Digitized by Google

passi Germanos impunè vagari, Ducibus Olgerdo, Kieystuto & Patrico castra ipsa hostium insperato impetu invadunt. Tenuit plures horas atrox & in utramque partem dubium prælium: tandem Germani & armorum genere & loci opportunitate (è castris enim benè munitis pugnabant) superiores Litvanis, victoriam quoque extorserunt. Kieystutus non consilio modò, sed manu & gladio fluctuantes ordines restituere conatus, cùm validè gladium in fortissimum quemque hostium vibrat, ab Henrico Heckerbeg Equite aurato, hastâ à latere impactâ equo dejectus, atque mox concurrentium multitudine cinctus in potestatem hostium venit. Adverterat periculum patris, filius Patricus: itaque velut æstro percitus, (quâ erat animi generositate, & in patrem pietate) in confertos hostium ordines equum agit, laboranti opem laturus parenti: verùm cùm cæco Marte viam sibi gladio ad parentem aperit, pænè ejusdem fortunæ comes factus est; ab Henrico Heberg Crucigero,

Filii in parentem pietas, & militum in Ducem.

haſtili equo dejectus. Gerebat ſerió rem gladio pedes, ſed multitudine jam opprimebatur; cùm cohortes aliquot Litvanorum cuneo facto hoſtem ſubmovent, & aſſertum libertati Principem, è pugnæ loco ſervatis ordinibus aſportant. At Kieyſtutus grande reliquæ prædæ coronamentum, Mariæburgum abductus, catenis compedibuſque oneratus, in carcerem detruditur. Duos tantum dies eam calamitatem tulit. Nam Litvani cujuſdam (qui ſacris Chriſtianis initiatus ibidem liberè agebat) commiſeratione, tum inſtrumenta effringendo carceri, tùm veſtem ad morem Crucigerorum comparatam tegendæ fraudi, tum equum & reliqua fugæ neceſſaria nactus, clariſſimo die è carcere & arce profugit. Ita certè memoratur fraus ſcitè adminiſtrata; ut tranſeuntem equitem per arcem ac civitatem, tanquam unum quempiam è Crucigeris ipſi Crucigeri ſalutarent. Ante veſperum ad ſylvas delatus, ut inſequentium ſagacitatem eluderet, dimiſſo equo, in locum paludoſum ſe abdidit; ibique

Kieyſtuti carcer, & fuga.

Digitized by Google

ibique triduo latuit: nocturnis deinde itineribus, per denſiſſimas ſylvas atque paludes frequentes, ſyderum tantum ductum ſecutus, totus lacer, luto oblitus atque adeo ſemianimis in Mazoviam evaſit. Ibi à filia ſua Danuta, Ianuſſii Ducis Mazoviæ conjuge agnitus, liberaliter habitus, recreatus medicinis, equis ac comitatu inſtructus, in Litvaniam rediit, magno fratrum Principum, totiuſque gentis gaudio. Vbi Litvaniam attigit, ſimul reſpirare aurâ patriâ, ſimul bellum contra Pruſſos animo vindictæ cupido, maturare: lecto quam primùm exercitu Pruſſiam ipſe invaſit. Caſtrum D. Ioannis vi cepit: cæſo præſidio ac theſauris expilatis munitionem ſolo æquavit. Inde ferro & igne latiſſimè ſæviens Gedanum uſque pertigit, & arce per vim potitus, cæteris cæſis Præfectum loci Equitem nobiliſſimum Ioannem Colinum cum aliis Crucigeris in captivitatem abduxit. Tandem rectà ad poſſeſſiones ejus Crucigeri, à quo nupero prælio equo excuſſus fuerat, militem populabundum ducit;

Kieyſtutus in Mazoviam evadit, inde in Litvaniam reverſus, bellum Pruſſis infert: turriſque capitur.

Digitized by Google

cit ; arcem dictam Keckerbeg expugnat, ſpoliat, ædificia ſimul cum captis militibus ſubjectâ flammâ abſumit. Iam Kieyſtutus ex conſcientiâ ſumptæ vindictæ gaudio plenus, onuſtum ſpoliis militem deducebat è Pruſſiâ: cum Præfecti, Bartenſteinianus & Raſtembergenſis abeuntem armatâ acie aſſecuti, extremos ſummâ vi adoriuntur. Pugnatum utrinque acriter : Ducis tandem ipſius infelix caſus ; & animos & victoriam Litvanis perdidit. Excuſſus equo, à Vernero de Vindeken Kieyſtutus, (cum occiſo hoſtis equo) fortiter pedes pediti inſtat, à Præfecto Nieſſoviæ gravi vulnere debilitatus, in poteſtatem Præfecti Bartenſteiniani venit. Capto Duce, reliquus miles ſuâ ſponte fugam arripuit. Tertia hæc Kieyſtuto apud Pruſſos captivitas fuit, non multò longior, quàm priores. Brevi enim è carceribus per aliquam fraudem elapſus in Litvaniam evaſit incolumis : relictâ inter hoſtes ſuſpicionum materiâ; cùm plerique fugam ejus non tam negligentiâ, quàm favore aliquorum, acci-

diſſe

disse criminarentur. A privatis, eâ de re, sermonibus sensim ad dissidia publica gradus fiebat. Magister, ne ipso *ocio glisçens dissensio*, *vires sumeret*; expeditionem bellicam omnibus imperat. Erant illi præter ordinariarum legionum exercitum, auxiliares copiæ è Bohemis, Anglis, Danis, Germanis conflatæ. Cum utroque igitur exercitu ineunte vere in Litvaniam movit. Primus belli impetus in Caunam effusus: ingenti apparatu, ac pertinaci operâ, arx oppugnabatur: præsertim, ubi Olgerdus, qui solvendæ obsidioni cum exercitu advenerat, infectis rebus repulsus est. Tandem post diuturnam oppugnationem ipso Sabbatho quod feriis Paschalibus proximum est, subruto cuniculis muro, atque injecto ædificiis igne, pertinax propugnatorum studium Prussi perfregerunt, atque arce sunt potiti. Amiserunt quidem non paucos, quos oppugnationi succedentes, murus cuniculis loco ejectus, obtrivit: at longè major apud Litvanos clades. Tria millia delecti militis in præsidio fuerant, quo-

An. 1362.

Cauna oppugnatur à Crucigeris & diruitur.

rum indignam inter flammas flagrantis arcis mortem, nunc etiam vulgaribus næniis populus decantat. Soli è nobilioribus triginta ſex, cum Voydato Kieyſtuti filio, vivi ab hoſte capti. Subſequens dies ob feſti ſolennis religionem, quiete cultus eſt: at tertio die quidquid munimenti ſpeciem inter rudera exuſtæ arcis adhuc referebat, funditus ſublatum; reliquiæ murorum dirutæ, aggeres disjecti, foſſæ exæquatæ. Eodem progreſſu Piſtena & Vielona exciſæ, illa metu ſuorum deſerta, hæc quatuor dierum oppugnatione capta. Hoſte in Pruſſiam reverſo validius malum, fames; miſerrimè univerſam Litvaniam peragravit: ſive quòd communis, ejus anni, iſta fuerit tempeſtas, ut quæ etiam Poloniam & Ruſſiam involverit; ſive quòd inter continuas hoſtium incurſationes, vel metu vel inopiâ colonorum, omnis agricultura jaceret projecta. Nihilo mitiorem fortunam ſequentis anni Ianuarius attulit. Magiſter Pruſſorum cum auxiliaribus Bavarorum Comitis Volfangi & Livonicorum Crucigerorum

Fames in Litvania.

Digitized by Google

gerorum copiis, ferro & igni universam Litvaniam latissimè vastavit; Eyragoliano, Panreimano, & Lambimensi territoriis in Samogitia excidio deletis. Deductâ feliciter omni prædâ atque captivis; iterum Mareschalcus Prussiæ Schindekop infestis signis in Litvaniam rediit; & Grodnam obsedit; verùm cum insultus ejus aliquot, Patricus qui arci præerat fortiter rejecisset; Prussus desertò arcis oppugnandæ consilio, ad agrorum vastationem militem dimisit. Variavit deinceps fortuna, & paribus ferè cladibus, mutuæ utrinque agrorum vastationes institutæ. Illa tamen cura maximè coquebat Litvanum: quòd excisis arcibus, sensim agri colonis destituerentur; atque adeò, hostis arma, interioribus Litvaniæ, admoveret. Quare & hosti morando, & colonis inter subita pericula recipiendis, munitiones reficere omni studio contendebat: jam enim timebatur ne belli sedes paulò post non modò in ulteriorem Litvaniam, sed in ipsam Russiam promoveretur. Neque minùs hostis incumbebat;

An. 1363. *Prussorum expeditiones in Litvaniam, & Samogitiam.*

An. 1364.

ne quæ de novo, per vaſtatas nuper provincias, arcium obſtacula exædificarentur. Ragnetanus imprimis Præfectus, operas ruditer ac tumultuariè Caunæ munitionem maturantes disjecit, & arcis inchoatæ opus diſturbavit. Magiſter deinde Pruſſiæ Piſtoviam, fugâ præſidiariorum proditam, cepit & exuſſit: Velonam quoque ſuis ruderibus recenter inædificatam, licet acriter à Gaſtoldo defenderetur, congeſta arentis materiæ ſtrue, & ſubjecto igne, ſub mœnia quo ventus flammam impellebat eam promovendo ſuccendit, & expugnavit. Præſidiariorum plurimi ignibus perierunt. Præfectus præſidii Gaſtoldus, cum vivus hoſtibus ceſſiſſet orta concertatione de jure captivi, inter manus victorum oppreſſus eſt. Quamprimum hoſtis Litvaniâ exceſſit, Kieyſtutus occultis callibus conſequitur, & Pruſſiæ infeſta ſigna infert. Vaſtatum Iuriemburgum, copia ingens captivorum prædæque variæ, nemine amiſſo abacta. Deinde contra Mareſchalcum Pruſſiæ copias duxit; qui rurſus per Samogitiam

Kieyſtuti pro Patriâ geſta.

tiam vagatus, prædam indè collectam exercitu bifariam diviſo deducebat. Extremum imprimis agmen, & cohortes ad impedimentorum præſidia relictas, adortus, hoſtem cecidit, prædam recepit: inde contra ipſum exercitus robur magnis itineribus cum victore milite properabat. Verùm Pruſſi extremi agminis clade conſternati citato agmine in Pruſſiam abiverant, multâ *An. 1365.* prædâ, quæ fugam onerabat ſparſim per viam deſertâ. Quievit aliquantiſper Kieyſtutus: mox inſperatus Angerborgum obſedit, expugnavitque: indè per vicinos agros prædas egit. Pruſſi Duce Sambienſium judiciorum præſide, cùm abeuntem Kieyſtutum aſſequi non potuiſſent, Eyragoliæ territorium viciſſim vaſtarunt. Pari eventu cùm deinceps Olgerdus & Alexander Koriatovicius diviſis copiis ſimul pluribus locis Pruſſiam vaſtaſſent, atque Tibzâ & Ragnetâ præcipuis arcibus, pluribuſque oppidis exciſis, octingentos captivos eduxiſſent; mutuò Litvaniam latiſſimè populatus eſt Magiſter Pruſſiæ. Inter ſimilem

planè mutuarum incursionum vicissitudi-
An. 1366. nem, sequens quoque annus transmissus. Magister Prussiæ exterorum auctus subsidiis; Litvaniam fædè afflixit: Kieystutus verò abeuntem tacitè secutus, circa Insterburgum erupit: arcem pænè cepit, civitatem flammis absumpsit, territoria Vilavienſe & Tapiavenſe ſolo æquavit. Ipſe arcis Præfectus amiſſo oppido ægrè arcem & vitam periculo eripuit. Vt Litvanis ad repentinas haſcè irruptiones via deinceps præcluderetur, Caunam inter & Iuriemburgum, arcem Chriſtimemelum excitari & Nemeni ripas ponte jungi imperant Pruſſi. Conabatur Kieyſtutus operas disturbare; ſed à præſidiario milite bis rejectus, tandem quievit. Eôdem anno Caſimirus Poloniæ Rex nactus bello Pruſſico implicatos Litvanos, Rüſſiæ poſſeſſione eoſdem exuit; Lubarto Theodoro Olgerdi fratre, è Volyniâ ejecto. Quanquam enim & Belzenſem Ducatum ſub Georgio Narimuntovicio intactum reliquerit; & Podoliæ Duci Alexandro Narimuntovicio attribuerit

Caſimirus Rex Poloniæ Litvanis Ruſſiam eripit.

Digitized by Google

tribuerit Volyniam: utrumque tamen ita præſtitit; ut ſupremum jus in Ruſſiam penes Regem Poloniæ eſſet, arces, civitates, præſidia penes Poloni nominis præfectos. Sive hac Polonorum injuriâ irritati Litvani, ſive quòd cladem nova Crucigerorum incurſione quinque diſtrictibus illatam Epiſcopi Plocenſis conſiliis fama inter populum vulgata attribueret, Mazoviam prædis agendis apertam, Duce Kieyſtuto invaſere. Pultovia ditionis Pontificiæ oppidum præcipuum, primo impetu captum: arx, exuſti oppidi ruderibus, undique cincta; cùm & ipſa ignem concepiſſet, & præſidium vim flammæ non ferret, expugnata: ditio univerſa, latiſſimè populabundo militi, in prædam ceſſit. Plura molientem Kieyſtutum ab ulteriore Polonici belli curâ, retraxit, domeſtici atque ipſis cervicibus imminentis hoſtis, metus. Pruſſi enim cum jam vaſtitas ſola & ſolitudo per propinquiores Pruſſiæ agros ſupereſſet, ſedem belli in ipſa Litvania firmare contendebant. Ad Nemenum fluvium pænè ſub conſpe-

An. 1367.

Pultovia à Litvanis exuitur.

Crucigeri in Litvania arcem condunt.

conſpectu Caunæ locum capiunt: atque continuo ſex menſium labore egregiè permuniunt. Arx hæc nova ad unum milliare Cauna diſſita *Gotteſverderum* nuncupata eſt. Impoſito præſidio valido cum reliquis copiis populatum ipſe Magiſter Henricus ivit. reverſus inde in Pruſſiam Schindecopio Mareſchalco novis copiis præfecto, curam dat, inſtaurandæ in Litvaniam expeditionis: tum, ut novæ arci præſidio eſſet; tum, ut hoſtem, exciſis ejus ditionibus longiùs ſubmoveret. Sed Schindecopio adveniente, ne veſtigia nuperæ arcis jam erant. Olgerdus enim & Kieyſtutus, veluti frenum è propinquo Litvaniæ injectum, extrema etiam contentione excutiendum rati, cùm junctis viribus in quinque integras hebdomadas oppugnationem pertinaciter produxiſſent, tandem vi captam, funditus omnino ſuſtulerunt. Dolore itaque & indignatione plenus Schindecopius, Beieris caſtello copias admovet, & paulò poſt eodem potitur. Kieyſtutus, ſeu quòd paucas in expedito cohortes haberet, ſeu

Olgerdus arcem Pruſſorum diruit.

Digitized by Google

ret, seu aliâ ex causa, minari potiùs arma, ac ostentare; quàm signa inferre. Legatis missis, castellum captum sibi restitui postulat; ni id fiat, atrocia in præsidium minatur. Vana nimis legatio risum aliis; Schindecopio, etiam indignationem, movit. Facturum se, respondet, ut Kieystutum mox eximat, oppugnandi castelli necessitate; & tam atrocia in captorum præsidiariorum capita, decernendi: simulque spectantibus legatis, nonigentos Litvanorum milites captos, arci includi jubet, & ignem subjici. Fractus tantâ ferocia, ad insaniam irati Prussi, Kieystutus; lentiùs agere, & colloquium de fœdere postulare. Congressi amicè initio, illud tantùm è Republica statuêre; ut utrinque captivi permutati, suis & libertati redderentur: deinde mox, oleum igni affusum à Kieystuto; cum is intempestivè comminatus fuisset, sequenti anno se Prussiam visitaturum. Vt enim hisce terriculamentis, ferro non verbis, responderetur: jussu Magistri, bis in Litvaniam, hoc ipso anno Mareschalcus ir-

Atrox Prussorum facinus.

Digitized by Google

rupit; atque utraque expeditione non le-
An. 1370. vem cladem intulit. Hæc maximè Kieyſtutum urgebant: ut bellum, nuper inter minas temerè promiſſum, maturaret. Neque pati potuit, diuturniorem moram; quàm quæ ſatis erat expeditioni, majore mole apparandæ. Contra expectantem è condicto hoſtem ituro, valentioribus viribus erat opus: itaque non ſuis modò fraterniſque Olgerdi è Litvania, Samogitiâ, & Ruſſiâ contractis copiis, ſed Scythicis etiam auxiliis evocatis, rem aggrediebatur. Vbi coivere in caſtra legiones: diviſo bifariam exercitu, Sambia populationibus electa. Vaſtatis per univerſam provinciam latè agris, è populatione miles Otelzbergo arci admotus: locus vi expugnatus, mænia funditus diruta. Promotis indè caſtris ſub Roudinum, pars lentæ oppugnationi deſignata, reliqua totius exercitûs moles in circumjacentem quaquaverſus viciniam effuſa, latiſſimè ſtragem ferro & igne propagavit. Neque prius in caſtra reditum, quàm fama ingentes Pruſſorum copias jam adventare

Kieyſtutus Pruſſiam vaſtat.

Digitized by Google

ventare vulgaſſet. Nam ultra veteranas Crucigerorum & ſtipendiariorum externorumque auxiliorum legiones ; univerſa juventute quæ per oppida & agros bello inveniretur apta , arma capere juſſa ingens omnino exercitus conflatus fuerat. Iam Litvani ſigna domum converterant : cum Henricus univerſis ſimul copiis ingruit abeuntibus. Atrox planè prælium erat : comparatis enim utrinque animis , in pugnam ruebatur : Quamquam verò Litvanis mille jam ſuorum in acie cecidiſſent : tamen quia à Crucigeris quoque (præter promiſcua capita) viginti ſex nobiles ordinis equites, ipſeque belli Dux, Magiſter Ordinis, Henricus occubuerunt : exæquatis damnis in meridiem uſque fortuna neutrò inclinabat. Sperari fortaſſe poterat victoria , ſed Kieyſtutus ac Olgerdus dubiæ ſpei parum fidere : magis timere , ne ſui multitudine armorumque genere inferiores cùm (viribus ipſâ pugnâ fatigatis) ſenſim remittunt audaciam, tandem in fugam effunderentur. Quare dùm integer animus cuique, ſignum

Pugna Litvanorum cum Crucigeris.

Digitized by Google

receptui per universam aciem cani jubent: servatis signis ac ordinibus, omnes campo excederent & impedimenta in proximam sylvam submota sequerentur. Hostis potitus campo & victoriæ quanquam satis cruentæ opinione lætus, substitit neque enim absque Duce, progredi ulteriùs audebat. Litvanus verò victoriæ fructum prædam omnem, salvo milite domum securè deportavit. Reverso in Litvaniam Kieystuto, & connubialibus cum Biruta Vestali conviviis militarium laborum reliquias detergenti non diuturna quies. Leopoldus enim Austriorum Dux, magnum interea militem in Prussiam adduxerat: his copiis Crucigeri Samogitiam adorti; quadrifariam diviso exercitu, universam provinciam vastarunt. Cæsis bello & labori ineptis, reliqui, cum cæterâ omnis generis prædâ, ingenti numero in servitutem ducebantur: citiusque hæc peracta, quàm Kieystutus cum milite advolasset. Quare cùm abeuntium agmen assequi non potuisset populabundas cohortes in hostiles agros

Leopoldus Austriacus Crucigeris contra Litvanos suppetias fert.

Digitized by Google

agros effudit. Magnam cladem repentinus ille impetus Pruſſiæ intulit : territorium integrum exciſum ; caput territorii Gozenlanken arx expugnata atque everſa. Excedentem è Pruſſia Litvanum , iiſdem fere veſtigiis ſecutus Inſterburgi Præfectus, Vigandus Beldenſtein, expedito milite plurimos pagos hactenus belli mala inexpertos ſpoliavit, cæſiſque agreſtibus aut captis exuſſit. Fervebant mutuæ in agros incurſationes : cum per idem tempus mortuo Poloniæ Rege Caſimiro recuperandæ Wolyniæ ſpes ad novum bellum Litvanos avertit. Occupatis illis Pruſſico bello ut ante memoravi Caſimirus Wolyniam detraxerat ; atque ejecto indè Lubarto-Olgerdi fratre , Alexandro Koriatovicio certis legibus attribuerat. Eo itaque nunc totis ſimul viribus itum. Aberat fortè tum Alexander , & Cracoviæ apud Polonos agebat ; pro abſente principe , præerat Wolodimiriæ Petrus Turski Eques Polonus : erat arci , contra longiorem obſidionem ſufficiens commeatus ; ſed præ-

Litvanorum in Ruſſia contra Polonos bellum.

fecto, contra ſolam armorum oſtentationem, non ſatis animi; deſperatione ſuppetiarum, vitam ſuorum & fortunas pactus, obſidionis tædia, maturâ deditione redemit. Lubartus ſine prælio, ac pænè per otium potitus erepto ſibi nuper patrimonio, vetuſtiorem ligneam arcem munitionibus variis ac præſidio forti communivit; aliam è cocto lapide, juſſu Caſimiri magnis ſumptibus per duos annos exædificatam, funditus dirui juſſit. Indè junctis viribus in Poloniam legiones ductæ: & Lublinenſis Sendomirienſiſque Provinciæ latiſſimis populationibus exhauſtæ. Ad ipſum Calvum vulgò montem, pervetuſto S. Crucis templo, magniſque religionibus claro, inſignem penetratum eſt: non profana modò, ſed & ſacra omnia violata; altaribus magnifica piorum donaria detracta. Abeuntibus cum opulentâ prædâ, res non admiratione magis, quàm memoratu, digna contigit. Currus, quo inter reliquam prædam, Crucis illius è qua DEUS Homo pependerat, pars, aureæ thecæ incluſa vehebatur:

Polonia à Litvanis vaſtatur.

Prodigium admirandum.

batur : cùm planè limites Poloni transcendendi essent, atque in Litvaniam transeundum ; ita repentè hæsit : ut nulla vi admota, aut multiplicatis jumentis, loco dimoveri potuerit. Imò lues etiam repentina vulgari cæperat, pecudes inter ac milites eos, qui fortè currum attigissent. Insolens prodigium, cùm aliquamdiu attonitos consiliique inopes Duces belli tenuisset ; consultus Sacerdos, respondit : Superos placari non posse ; nisi sacra illa præda, suo loco ex fide restitueretur. Delectus quamprimum è captivis Eques Polonus Chorobala ; atque in patriam prodigiosum prædæ genus reportare jussus ; ubi ille castris excessit ; prodigia cessarunt. Præda reliqua ingens, milesque meliore successu domum deductus. Indè rursus ad solitas cum Prussis concertationes reditum : sed nihil *An. 1371.* *An. 1372.* ferè aliquot annorum expeditionibus ad memoriam gestum : repentinis tantum populationibus plerumque agri & agrestes vexabantur : rarò arces aliquæ, insperato impetu, interceptæ, atque eversæ. Exæquabantur

bantur ferè mutuò damna: nam Kieyſtuto præcipuè intendente, hoſtis impunè non poterat graſſari; ſed quæcunque per Litvaniam edidiſſet, paria illis, domi ſuæ, pati, cogebatur. Aſſuetudine continuâ, propè ſenſum incommodorum amiſerant: ita factum, ut Litvani eò promptiùs belli Polonici conſilia ſuſceperint; quò minus periculi inter mutuas vexationes metuebant à Pruſſis. Cupido prædæ, bello occaſionem dedit: muliebre in Polonia regimen, & ſpem & auſpicatos ſucceſſus adjecit. Nam pro Ludovico Hungaro abſente, mater ejus Elizabetha inter gravem annis ætatem, morum judiciique levitate celebris, Rempublicam adminiſtrabat. Circumferebatur inter Polonos fama, non tam certo aliquo nuncio ſparſa, quàm inter prudentiorum conjecturas enata, Litvanos contemptu muliebris fortunæ ſummâ vi in ditiones Polonas bellum inſtruere. Monita à Senatu Regina, ut maturè provideret, ne quid Reſpublica detrimenti acciperet, muliebri jactantia reſpondiſſe fertur. *Filio ſuo imperante*

An. 1376.

Litvani Poloniam adoriuntur.

rante vanum Polonorum timorem esse: sufficere illis solam nominis ejus famam, ad extorquenda è manibus quorumque finitimorum, ne dum barbaræ gentis, arma. Interea Litvani non procul Lublinensibus agris, validissimo è Litvanis, Samogitis, Russis, Wolyniis, exercitu recenso; repentè in Poloniam, Octobre exeunte sunt effusi. Aderant exercitui præsentes Olgerdus ipse, Kieystutus, Iagielo, Vitoldus, Lubartus Theodorus, & Georgius Narimuntovicius, Duces: Ita Lublinensis, Sendomirienssque Palatinatus, Podgoria universa, magnaque Cracovienssium agrorum pars, & quidquid Sanum inter & Vistulam interjacet, divisis copiis uno velut impetu oppressum est. Incredibili celeritate quaquaversum populabundæ legiones volitabant: pauci Polonorum inter subita pericula ad arces vel alteram Vistulæ ripam evaserunt: plurimi aut domi securi occupati, aut in fuga incauti intercepti. Clades ingens vix explicari potest. Integris enim decem hebdomadis, in templa, ædes, agros, igne; in colonos ac in-

colas ferro ſævitum eſt. Elizabetha verò, inter ſumptuoſa convivia, muſicoſque concentus, vix audiebat tam deplorati Reipublicæ ſtatûs rumorem. Cùm ſatietas ipſa populandi ac prædæ, finem prædando impoſuiſſet; nulluſque in campo hoſtis compareret: onuſtus ſpoliis Litvanus, integris ſignis domum rediit. At non minorem domi ſtragem à Pruſſis editam reperit. Nam Vinricus Pruſſiæ Magiſter, nudatam præſidiis Samogitiam nactus, ſex integra territoria depopulatus eſt. Revocatas à populatione agrorum cohortes Caunæ admoverat: ſed cùm tentata oppugnatio irrito conatu cederet; fortiſſimis quibuſque ſub muro amiſſis, deſperatione victoriæ oppugnationem reliquit; prædamque, quam patentibus ad injuriam locis collegerat, in Pruſſiam eduxit. Inde rurſus cum decem millium milite Mareſchalcus Pruſſiæ in Litvaniam expeditus ad Niemeni ripas longiſſimè ferro & igne graſſatus, ingentem prædam abegit. Ludovicus Rex, ubi cladis per Litvanos illatæ rumor in Hungariam

Litvania à Cruciferis vaſtata.

An. 1377.

Digitized by Google

gariam pervenit, quamprimum inde in Poloniam, compendioso per Sanocenses montes itinere, movit. Ad Sendomiriam (quo viritim ad arma evocatus Equestris ordo convenerat) recenso milite, partitus est exercitum: alios Duce Sandivojo de Sulin ad Chelmensem oppugnationem destinavit; ipse verò, Hungaros & Cracovienſem, Sendomirienſemque nobilitatem, ad Belzam duxit. Sandivojus felici successu usus brevi Litvanos universâ Chelmenſi possessione ejecit: Chelmia caput regionis, Grabovia, Horodla, Sewolosa, arces captæ. Regi ad Belzam diuturnior oppugnatio fuit. At Georgio Narimuntowicio harum ditionum Duci res interea planè desperata. Neque enim fortunæ ejus tanto bello sustinendo pares erant: auxilia verò à patruis, Litvaniæ Ducibus, in Prussiam intentis, sperare non poterat, aut valida, aut in tempore affutura. Kieystutus solus, ut erat versatili ingenio, atque ad omnem fortunam formatus, remedium rebus pænè projectis invenit. Nam amici titulo ad Re-

Polonorum contra Litvanos expeditio.

Kieystuti pro patria artes.

gia caſtra admiſſus, nuper hoſtis & incentor bellorum, jam pacis orator, & arbiter fœderum, periculoſiſſimi belli curſum ſtitit: pacto fœdere his conditionibus. ut *Kieyſtutus ad ſuos reverſus Polonos, qui per Litvaniam captivi haberentur, liberos dimitteret; Georgius Belzam Regi traderet; reliqua retineret.* Traditâ ſtatim Belzâ Georgius Regi conciliatus, cùm fidem ſuam ei obligaſſet, non ſolùm ditionem amiſſam Belzamque recepit, ſed etiam Lubaczoviâ à Rege auctus eſt. *Tantùm valent etiam inter gladios, furentemque Martem, pacis artes:* quamquam maturando cum Litvanis fœderi, non leve momentum attulit, orta per eos dies in caſtris regiis Polonos inter & Hungaros, contentio: quæ ne ad apertum prælium deduceretur, miſſio militis inter neceſſaria remedia erat. Compoſitis ad eum modum ex voto rebus in Ruſſia, ſecuriùs injurias ſuperiore anno acceptas, Litvani de Pruſſis vindicare cœperunt. Prælusit aliis Kieyſtuti filius Vitoldus, juvenis manu conſilioque promptus, bellandi avidus. Hic ſuis auſpiciis

Vitoldi expeditiones in Pruſſiam.

ſpiciis Pruſſiam in Iulio aggreſſus, Inſterburgum arcem ſolo æquavit: inde Taploviam uſque populationibus progreſſus, militem cum præda feliciſſimè reduxit. Filium paulò poſt ſecutus, Kieyſtutus parens. Hic pro ſuo more, ingenio magis, quàm impetu, tractare arma ſolitus, exercitum per confinia Mazoviæ in eam Pruſſiæ oram duxit, quæ à Litvanis maximè averſa; ut longior à periculo videbatur, ita minùs ſolicitè communita erat. Circa Dzialdoviam & Nidburgum ſecuros periculi Pruſſos ſubitâ clade obruit. Repetita eſt rurſus paulò poſt expeditio, ſed majore mole junctiſque in commune cum Olgerdo viribus trifariam diviſus exercitus, eodem ſimul tempore Velavienſes, Salovienſes atque Inſterburgenſes agros latiſſimè vaſtavit. Neque Pruſſi interea quieverunt. Poſt Bielſcum in Subſylvania validis copiis aliquandiu irrito conatu oppugnatum, univerſam eam provinciam populati ſunt: inde per ipſam Litvaniam ac Samogitiam præda deducebatur; inſtitu-

Kieyſtuti ſtratagema.

tis, ex itinere, per propinqua vastationibus. Nemo aperto campo signa furentibus opponere ausus est: paucorum tamen consilio, per insidias insigniter hostis attritus. Succisis enim inter silvas (quà Prussis eundum erat) arboribus, congestisque truncis, illac tantùm patentes transitus relicti fuerant, quà occultatæ de industria fossæ, maximè impediebant. Cum itaque in eum locum ventum esset, coorti è silvis Litvani, magno tumultu speciem potiùs prælii, quàm prælium inchoant. Ita hostes insidiarum ignari, cùm in apertos transitus impetu feruntur, in latentes fossas impulsi, partem præcipuam exercitûs, cum Ducibus amiserunt: reliqui desertâ prædâ, per tutiora eluctati, incolumes evaserunt. Meliore deinde successu ternas in Litvaniam excursiones Prussi eodem anno instaurarunt. Iniquior longè fuit Litvanis sequens annus. Godefridus de Linda Prussiæ Mareschalcus, è cujus familia in hunc usque diem etiamnum in Prussia & urbe Gedanensi supersunt posteri, duodecim millium exercitu

Prussi in Litvania cæsi.

An. 1378.

Digitized by Google

exercitu igne ac ferro, Trocos uſque ac Vilnam penetravit: ab ulteriore populatione, non armis, ſed Kieyſtuti conſiliis fœderumque promiſſione averſus. Similem cladem Samogitia tulit: ubi à Ragnetano Præfecto Cunone de Hartenſtein, ſex integra territoria miſerrimè pervaſtata ſunt. Eadem ſors Vilnam ipſam, caput gentis involvit. Exeunte Iulio quintis caſtris ingentem exercitum Godefridus Vilnæ ipſi inſperatò admovit: non miles, non conſilium Litvanis in promptu erat. Itaque Kieyſtutus unius diei fœdus rogare: interim hoſtium Ducem ita verſare, ut ab incendendæ urbis conſilio dimoveret. Promiſerat Godefridus: ſed militis furor non patiens victoriæ ſpem, aut eripi, aut differri; contra imperata Ducis, intra ipſum fœderis diurni tempus, flammas urbi ſubjecit. Pars magna urbanarum ædium ignibus abſumpta: reliqua civium ſtudio ægrè ſervata. Difficiliorem deinde arcium oppugnationem hoſtis reperit: quare non ultra diem ad eas moratus, in Pruſſiam caſtra movit.

Vilna à Pruſſis exuſta.

Digitized by Google

Vitoldi stratagema.

movit. Abeunti illi, si non victoriam, certè victoriæ sensum, Vitoldus insigni ingenio extorsit. Cum quingentis expeditorum Equitum, quos rapere inter subita poterat, citato agmine hostem prævertit: impedimenta commeatumque omnem inter silvas nuper relictum invadit, occupat: provideť summa celeritate, ne quà transeundum hosti omnino foret, pabulum aliquod per vicinos agros haberi posset. Demum fatiscentes ac pænè enectos sex dierum inediâ, & itineris labore, per intervalla inter impeditos transitus, fatigat, carpitque. Ita hostis inter continuas suorum fame ac ferro pereuntium clades, ægrè eluctatus; nihil ferè domum de nupero successu reportavit: victoriæ præteritæ memoriam, præsentis mœroris sensu, obtundente. Quid proximis deinde annis actum sit, nihil consignatum reperio: sive scriptorum incuriâ; sive etiam quòd utrinque interea ab armis temperatum esset. Illud solùm ad memoriam proditur. Quo tempore ab acerrimo hostium Litvania liberata est:

Digitized by Google

ta est: eodem maximum suorum Principem atque antiquis heroibus ex merito comparandum amisit. Eodem enim anno *An. 1381.* in Prussia Henricus de Kniprod Magister, *Olgerdus moritur.* & Olgerdus in Litvania M. Lit. Dux fatis concesserunt. Numerosa erat Olgerdo mascula proles; sed ante omnes Iagelo in amoribus: eum itaque sibi successorem designavit. Tantum verò valuit judicium morituri Principis: ut inter tot æmulos nemo ante Iagelonem, Principatum ambire ausus fuerit. Vix concordiam ex æquo æstimes; si æmulorum numerum iniveris. Sex ipsi Olgerdo filii, ex Vlianâ Vitepscensium Duce suscepti: Volodimirus Kijovienſium Dux: è quo deinde genitus Olelko seu Alexander, Slucensium Ducum familiam inchoavit. Ioannes Zedzevitus Podoliæ *Filii Olgerdi.* Dux. Simon Linguienejus seu Languinus Mscislavienſium Dux. Andreas Wigundus à quo Trubecensibus Ducibus genus est. Constantinus Dux Czernikoviæ, è quo deinde Czartorienſium Duces prodiere. Theodorus Lubartus Sanguszkorum parens,

rens, à quo Kovelſcii & Koſzyrſcii Duces. Quinque alii (præter Iagelonem) ſuſcepti è Mariâ, Twerenſis Ducis filia: Skirgello, Swidrigelo, Korybutus, à quo genus ducunt Zbaraſcii & Wiſniewiecii Duces: Demetrius Koreciorum Ducum parens: Vigundus, qui ſuſceptis, ritu Rutheno, Chriſtianis ſacris, Baſilius dictus fuerat: & paulò poſt Alexander, cùm ad Romanos tranſiviſſet; Severiæ ac Kiernoviæ Dux. Kieyſtuto quoque erant filii ſex Vitoldus, Patricus, Totivilus ſeu Theophilus, Sigiſdus ſeu Sigiſmundus, Andreas Woydatus, aliàs Harbatus; Dougothus: omnes armis exercitati, geſtiſque feliciter in bello rebus celebres. Nihil tamen mòvere fratres: quamquam omnes ad imperium dignitate pares: plerique ætatis præjudicio propiores. Nihil patruus ipſe Kieyſtutus, qui ut ereptum olim Iawnuto principatum ſponte Olgerdo ceſſerat; ita eodem è vivis excedente, in ſe familiamque ſuam transferre non injuria poſſe videri poterat; præſertim quòd continuis expeditionibus, tantum

tum ipſe pro Republica egiſſet, quantùm nemo alius. Sed maluit, dare amori fraterno; ut ſub nepote Principe privatus viveret; quàm meritis ſuis; ut Principatum, ſuæ domui, quæreret. Dignus maximè vel eo nomine principatu, quòd eum aliis non illibenter concedere ſciret; quo ſolus dignus, meritorum præjudicio, æſtimabatur.

LIBER IX.

De rebus Litvanorum Rempublicam administrante Iagelone Vladiſlao.

PErſolutis patrio ritu, vetereque formâ Olgerdo juſtis, univerſi Ordines, ipſo Kieyſtuto auctore, plenis comitiis Iagelonem Magnum Litvaniæ Ducem renunciarunt. Non facilè diſcreveris, plusne valuerit ad concordiam, reverentia defuncti Principis, qui inter moriendum jus ſuccedendi Iageloni conſignarat: an exemplum Kieyſtuti, qui & Reipublicæ cauſâ & privati in fratrem amoris officio, ad omnem Iageloni ſubjectionem præſtandam *Kieyſtuti erga Iagelonem benevolentia.*

aliis præibat. Magnum hoc & temperati in egregiæ fortunæ occaſione animi, & conſtantis in cultu amicitiæ argumentum: ſed cæteri illud ſecuti, quàm libenter jure-jurando fidem Principi novo obſtrinxerunt, tam inconſtanter eandem coluerunt. *Tantum intereſt quo quis animo ad concordiam & obedientiam accedat. Inconſtans enim agendi propoſitum plerumque eſt, quod ad aliena tantum imitationis ſpeciem, non ex deſtinata propria mentis virtute ſuſcipitur.* Cæteri itaque pro oblatâ rei propriæ opportunitate, ad rebellionem ſuâ ſponte deſciverunt: Kieyſtutus, fraudulenti ambitioſique hominis artibus, pænè everſus, nonniſi tum arma ſumpſit, cum ſumere coactus eſt. Woidilo, homo naſcendi ſorte infimâ, ingenio vafer ac promptus, à piſtrino (ubi piſtoriam aliquamdiu eum exercuiſſe ferunt) ad cubiculum Principis & ſummos favores magiſtratuſque Olgerdo imperante pervenerat: poſt Lidenſem præfecturam adminiſtratam, ultimis ejus annis ſupremus arcanorum conſiliorum præſes creatus. Apud Iagelonem, iiſdem artibus,

Woidilonis contra Kieyſtutum factiones.

artibus, non retinuit modò fortunæ locum, ſed etiam altiùs extulit : ſororem enim Principis Mariam, defuncto Davide Duce priore marito viduam, in conjugium accepit. Hoc verò tantum Domûs ſanguiniſque ſui probrum Kieyſtutus palam ægrè ferre: atque eò apertiùs liberiuſque factum damnare ; quòd ætate, auctoritate, & potentiâ grandis, pænè parentis locum obtineret apud nepotem, tum propinquitatis jure, tum Principatus non averſi beneficio, ſibi obligatum. At Woidilo *inde fortunæ ſuæ in ſummo ſtanti, magis timere. Æſtimare ſecùm, quàm inſtabiles juvenum amicitiæ : quàm pronum mobili Principis animo, ſi patrui auctoritate pulſari inciperet, ſibi non conſtare.* Quia verò ad vim par non erat, fraudibus res ſuas firmare, Kieyſtutum penitus convellere. Criminabatur maximè : *Kieyſtuti filiorumque ejus amicitiam, nihil ultra externam ſpeciem habere: Principatu tamdiu eos carere poſſe, quamdiu ejus invadendi facultas non ſuppeteret : intentos interea eſſe in omnem Jagellonis opprimendi occaſionem.* Neque difficile fuit ſiniſtris ſermonibus apud

cupidum dominandi juvenem, ſi non fidem, ſaltem ſuſpicionem reperire. *Facilis eſt enim inter Principes de æqualibus ſuſpicio: quos regnare poſſe advertunt, cupere præſumunt.* Nutantem jam ſuſpicionibus Principem, faciliùs deinde in odium armorumque cogitationem impulit. Secretis conſiliis Kieyſtuti cum prole cædes decernitur: Voidiloni tanquam fidiſſimo hoſtium indici præmium, ditiones oppreſſorum promittuntur. Differre nihilominus tantiſper apertum bellum placuit, donec Crucigeri Equites per Pruſſiam, & Livoniam ad ſocietatem armorum pertraherentur. Occultiſſimè inter Iagelonem & Pruſſos fœdera conſcribebantur, Voidilone adminiſtro: cùm Auguſtini Sudſteinii Oſtrodomenſis Præfecti indicio, res ad Kieyſtutum emanavit. Nam quòd nuper Danutam ejus filiam, Ianuſſio Maſoviæ Duci nupturam, Chriſtiano more è ſacro fonte levaſſet, pro initæ neceſſitudinis ratione, amicum periculi imminentis admonuit. Trocis tunc agebat Kieyſtutus. Ad inſperati nuncii fulmen, vix

Conſpiratio Iagelonis contra Kieyſtutum, ejuſque domum.

Digitized by Google

vix ipſe ſibi credere; inter tot tantaque ſua benè merita, potuiſſe tantum ſcelus animo nepotis concipi, nedum deſtinari. Tum in furias contra conſiliorum moderatorem verſus, extrema Voidiloni minari. Mox ſeu alia de cauſa, ſeu quòd ipſe natu jam magnus, ſui loco juvenem bello acerrimum in haſce concertationes immittere mallet; filium Vitoldum Grodnâ evocat: queſtuſque multa, inſidias ex ordine aperit: urget in Iagelonem, cui tam parum eſſet ſanguinem ſuum viliſſimi hominis connubio nuper polluiſſe; ut etiam eundem augendæ nefariæ dominationi, hoſtium armis propinare non vereretur. Vitoldus ut erat amiciſſimo ſemper in Iagelonem animo, nihil horum in mentem demittere: connubium Mariæ ſororis cum Voidilone excuſare: fœdera cum Crucigeris & inſidias negare; omni demum conatu parentis affectus componere. Illud potiùs ipſe ſuſpicari, parentique perſuadere; non à Iagelone, ſed ab hoſtibus fraudem timendam. *Hoſtiles nimirum has*, ajebat, *artes eſſe*; *curare*

Kieyſtuti conſilia, poſt intellectam Iagelonis conſpirationem.

Vitoldi Kieyſtutiadæ conſtantia ſingularis in colendo Iagelone.

curare ut quorum concordia formidabilis esset, eos siniſtris rumoribus inter ſe committerent, & tandem mutuis cladibus attritos, faciliùs ipſi opprimerent. Kieyſtutus ſive perſuaderi reverà ſibi paſſus, ſive (quod verò propius) omnem ſuſpicionem ſe deponere, in ſpeciem teſtatus, Vitoldum Grodnam ac Drohicinum dimiſit. Verebatur enim fortè ne præſens, pro eo, quem conſtantiſſimè in Iagelonem retinebat, affectu, obſtacula conſiliis ſuis opponeret. Ipſe verò Trocis in omnem partem intendebat: ne quà ſubito tempeſtas in incautum ingrueret. Pauci dies interceſſere, cùm non dubia proditionis argumenta emerſerunt. Andreas Voidatus Kieyſtuti junior filius Polociæ præerat. Huic Iagelo nullo jure Præfecturam abrogat; & Skirgeloni attribuit. Polocenſes Voidati factionem ſecuti, bello novæ mutationi obſiſtunt: ſubmittitur itaque Skirgeloni exercitus, qui rebellem populum armis ad officium cogat: acceſſere Livonienſium equitum auxilia, è nuperi fœderis conditionibus promiſſa. Dum hæc ad Polociam

Voidati Kieyſtutidæ cum Skirgelone bellum.

Digitized by Google

lociam aguntur : apud Kieyſtutum antiquæ ſuſpiciones indubitatis ſignis confirmabantur. *Videbat enim Voydato præfecturam eripi, non alio crimine, quàm quòd filius ſuus eſſet : bello contra ſe movendo Iageloni non deeſſe animum, ſed occaſionem tantùm quæri ; hanc quoque non ampliùs expectandam, ſi parens filii cauſam tuendam ſuſciperet : denique nova ibi fœdera neceſſariò debere intercedere, ubi Crucigeri nuper jurati hoſtes veteribus odiis temperatis, jam pro Litvanis arma ferrent ; & animis oppoſiti, iiſdem caſtris ſe contineri pati poſſent.* His momentis impulſus Kieyſtutus jam non timere tantùm ſuo capiti, ſed etiam audacioribus conſiliis providere. *Faciliùs quippè domeſtica inſidiæ audendo opprimuntur ; quam metuendo evitantur.* Magno itaque ſilentio militem qui ad deſtinata ſufficeret recenſet. Trecentos è Samogitis Equites (quos fidiſſimos atque ad ardua ſuſcipienda exequendaque imperia idoneos probaverat) Vilnam ire jubet : atque per variorum negotiorum ſpeciem, in diverſa hoſpitia ſparſos, ita ad condictum diem agendi mandata expectare, ne qua

Kieyſtutus Vilnam occupat, Iagelonem capit, Voydilonem pleſit.

ſuſpicandi occaſio præberetur. Sexcentos deinde pedites plauſtris, fæno aliiſque id generis rebus onuſtis occultatos, intra mænia immittit. Denique omnibus ad ſubitam vim ex ordine comparatis, ipſe cum delecta mille equitum manu citato agmine advolat: dato armorum ſigno reliqui ex inſidiis repentè coorti ad Ducem concurrunt: arces occupantur, cingitur armati regia, Iagelo cum parente Vlianâ & ſorore ſua Maria in poteſtatem redigitur: urbi arcibuſque præſidia imponuntur. Firmatis rebus eodem ipſo die Voidilonem (totius hujus ſcenæ auctorem) in furcam agi victor juſſit. *Ita nulla incertior fortuna eſt, majoribuſque ruinis obnoxia, quam quæ repentinis augmentis ad ſummum evecta, per fraudes aut continuatur, aut ad altiora intemperanter urgetur.* Ex altiſſimo monte (undè, in ſubjectam urbem, undequaque expeditus patet aſpectus) malè tractatæ fortunæ pœna, everſæ exemplum, Voidilo de patibulo ſpectaculum exhibuit. Cum deinde ad arcana conſilia veſtiganda, ſcripturæ per ocium ſtudiosè

diosè excuterentur, productæ ſunt literæ, manu ſigniſque factionum communitæ; quibus pacta nuper cum Crucigeris contra Kieyſtutum fœdera continebantur. His vulgatis, audax atque primâ ſpecie atrox Kieyſtuti factum, levius inter populares audire cæpit; & animi à commiſeratione Iagelonis, in odia verti. *Tam leves ſunt vulgò affectus, & exiguis momentis mutabiles! Facilè enim deponuntur, quæ impetu, non ratione aſſumuntur.* At Vitoldo inter tanta offenſionum argumenta, conſtabat vetus in Iagelonem amicitia. Celerrimis nunciis facti totam ſeriem à parente edoctus, cùm Vilnam Grodnâ advolaſſet, inter filii, fratriſque amiciſſimi affectus, vix verba, nedum conſilia reperiebat. Parenti gratulabatur palàm deprehenſas oppreſſaſque hoſtium artes: & ipſâ gratulatione violari amicitiæ ſacra, apud ſe dolebat, cùm amicum Iagelonem hoſtium nomini accenſere cogeretur. Suſciperet negotium agendi pro amico, ſub alieno arbitrio incertam vitæ ſpem, inter publicas cuſtodias, trahente: ſed debita

Vitoldi Kieyſtutiadæ conſtans erga Iagelonem animus, parentem ad mitiora conſilia flectit.

bita in patrem pietas lædi videbatur. Exprobrabat enim parens, quòd cùm nuper consiliorum initia à se indicari audisset, inconsultæ amicitiæ specie occæcatus, apertum sui paternique capitis discrimen, aut non vidisset, aut non curasset: eumque ut fratrem & amicum colere non cessasset, qui professis insidiis hostem se fecisset. Vitoldus non veritatem rei in dubium revocare, non fæditatem criminis destinati elevare: neque tamen Iagelonem odisse poterat. Igitur facinus quidem execrari, sed omnem invidiam in Voidilonem congerere: tum ipsâ sumptæ de Voidilone vindictæ laude atque exaggeratione, parentis affectus temperare; tandem sensim rem deducere ad memoriam Olgerdi: quâ ubi emollitum Kieystuto animum advertit, juvenilem pro Iagelone levitatem prætendere; suas etiam preces interponere. Hâc ratione Kieystutus ad mitiora consilia flexus, Iageloni vitam donavit: è paterna hæreditate Krevensem Ducatum, è Materna Vitepsciam attribuit; pecuniâ omni thesauroque

Iagelo è custodia liberatus Krevum amandatur.

roque ampliſſimo quem in arce Vilnenſi occupaverat, penitùs abſtinuit: Principatu ſolo mulctatum, privatum agere juſſit. Inde ad Reipublicæ in ſe tranſlatæ curas verſus, inprimis ne quæ novorum motuum materies Vilnæ relinqueretur, Vitoldo commiſit, ut Iagelonem cum parente ejus Vliana, cæteriſque ſuis, Krevum deduceret. Præſtitum id à Vitoldo, magnâ & amicitiæ & honoris in afflictum Principem ſignificatione. Deinde ad exercitum miſſi, qui ſui Principis nomine à Polociæ oppugnatione diſcedere juberent. Paruit miles magiſtratui militari. At Skirgailo Dux graviora veritus, cum auxiliaribus copiis vitatâ Litvaniâ in Livoniam abiit. Mox in Severiam ducendus erat ipſi Kieyſtuto exercitus. Nam alter ejus nepos Demetrius Korybutus, cùm nuper Iageloni rebellaſſet; non modò nullum Magni Litvaniæ Ducis in Severiam jus agnoſcere volebat: verùm etiam novorum in Litvania inter Principes diſſidiorum oppurtunitate uſus, aliquot finitimas arces armis occupaverat.

Occaſione belli Severienſis lecto militte, Vilnam & Principatum Kieyſtuto eripit.

Digitized by Google

Contra illum Kieyſtutus maturè movit. Ne verò ſe abſente turbarum aliquid enaſceretur, Iageloni quoque quantocius ſuos Vitepſcenſes ſub ſigna cogere, & in caſtra properare mandarat: ita enim putabat fore ut per ſpeciem neceſſariorum auxiliorum è Litvania eductus, à novandarum rerum ſpe averteretur. Verùm Iagelo lætus datam ſibi ſcribendi militis copiam; aliquantùm versùs Severiam cum exercitu progreſſus, repentè iter flexit, & magnâ celeritate Vilnam contendit: ubi Hawnulonis arci Præfecti, & urbani Magiſtratûs proditione, noctu intra mænia receptus, arces occupavit, Kieyſtutiani præſidii partem cecidit, partem in vincula conjecit. Potitus eo modo Vilnâ, legatos in Pruſſiam atque Livoniam ad petenda auxilia dimiſit; ipſe relicto in urbe valido ſuorum præſidio, recreatum auctumque militem contra Vitoldum Trocos duxit. At jam Vitoldus de tota re ab amicis monitus, cum Birutâ novercâ, Grodnam ſe receperat. Vrgebat tamen oppugnationem Trocorum

Trocos expugnat.

corum Iagelo: neque diu Trocenſes vim tulere; deſperatis auxiliis, cum civitate, arcibus, & fortunis in Iagelonis partes conceſſerunt. Vbi ea Kieyſtuto ex ordine ſunt nunciata, relictis Ruſſorum legionibus qui aut Novogrodiæ obſidendæ inſiſterent, aut finitima ab infeſtationibus Koributi tuerentur: ipſe magnis itineribus in Samogitiam regreſſus, lecto tumultuariè milite Viliam tranſgreditur, caſtra ſua Vitoldo, qui jam Grodnenſes ſub ſignis habebat, conjungit. Quia verò per legatos auxilia à Ianuſſio Maſoviæ Duce affine ſuo nuper popoſcerat, eaque in dies ventura expectabantur, noluit exiguis copiis, rectà contra Iagelonem ductis, ante adventum auxiliorum in extremam dimicationem ſummam rei deducere. Ne tamen armatis, quos habebat, torpentibus inter ocia agendi tempus laberetur, Trocorum oppugnationem orſus eſt. Paucis diebus continuatâ obſidione, arcta undique res, ad alia conſilia coëgit. Inde enim ſignificabatur, Ianuſſium non modò auxilia denegaſſe; verùm

Kieyſtutus contra Iagelonem ducit, Trocos obſidet.

Digitized by Google

verùm etiam violandorum impunè fæderum opportunitate arreptâ, novum bellum per Subſylvanam ditionem circumferre. Et jam Drohicinum, Mielnicum, Suraſum, Kamienecum ſubitâ incurſione occupaſſe. Inde Iagelonem Livonicis ac Pruſſicis auxiliis auctum, jam Vilnâ caſtra moviſſe. Perſpectum erat Kieyſtuto, quàm ingentes hoſti eſſent copiæ: quantum ipſi & armorum genere, & numero militum, inferiores. Attamen ſeu cauſæ æquitate ſecurus: ſeu quòd in fuga parum præſidii, plurimum turpitudinis veteranus miles & Imperator videret, ingentes vir ſpiritus contra Iagelonem duxit, caſtraque caſtris aperto campo objecit. Conſtiterant inſtructæ ad prælium utrinque acies apparebat Kieyſtutianos obſtinato in pugnam & mortem, gradu pergere; atque adeò ſolâ pænè deſperatione agi; hinc Iagelo, quanquam de ſuorum victoriâ non dubitaret, ingentem tamen cladem animo præcipere: quare fraudes priùs experiri apud ſinceras mentes, quàm arma contra exercitum bello militem

Iagelo ante pugnam, fraudibus contra Kieyſtutum agit.

militem maluit. Vitoldum per internuncios aggreditur. *Obteſtatur, ut obfirmatum pugnandi ardorem, mitioribus conſiliis, ipſe paterque ſuus reſtinguerent. Meminiſſent non hoſtiles, ſed fraternas ex adverſo acies ſtare. Non pugnam modò, ſed victoriam ipſam, toti deinde poſteritati deteſtandam, ſe penitus execrari. Nam cuicunque tandem ex Superûm ſententiâ ſit deſtinata: neutri tamen aliter ceſſura eſſe, quàm per tot parricidia, fraternaſque cades. Horrere ſe tantum ſcelus: atque ideò quantiſvis propriis diſpendiis, concordiam ſine ſanguine malle. Interponeret ſe modò Vitoldus arbitrum, facilè ab eo, inter Kieyſtutum & Iagelonem, pacem aquâ poſſeſſionum partitione ſtabiliri poſſe.* Non difficilem Vitoldi animum ad ea conſilia reperit Iagelonis legatio, utpotè nondum de integro averſum, & è vetere ſtudio non parùm retinentem: tamen quia inter tot violatæ fidei argumenta difficile erat nihil ſuſpicionis in animum tranſmittere, armato fidere non plenè audebat. Miſſus itaque Skirgaylo Iagelonis frater, qui commeaturis inter exercitus pacis ſtabiliendæ cauſâ, ac inprimis Vitoldo, jurisju-

randi interpositis religionibus, coram pro se & Iagelone securitatem sponderet. Diu de paciscendi fœderis rationibus, stante interim in armis exercitu, inter Duces Iagelonem ac Vitoldum actum est: verùm quòd nihil stabile decerni posset absente Kieystuto, ipsum, ut adesset, invitare placuit. Fidem itaque suam rursùs Iagelo ju-

Kieystutus dolo ad castra Iagelonis allectus, Vilnam deducitur.

ramento obligat: Kieystutus post multam tergiversationem, Skirgaylone sanctè coràm omnia tuta promittente, ac Vitoldo suadente, tandem Iagelonem accessit. Negotium totum, magis fortè destinato consilio, quàm decernendarum rerum difficultate, in vesperum extractum est. Tum primùm Iagelo vultu ad gratulationem speratæ pacis in speciem composito, subjicit: *Paucis quidem jam horis ad rem totam absolvendam opus esse: sed ab ingruente nocte, illas haud permitti. Quare quæ consilio superessent, commodiùs in crastinum diem differenda. Quoniam verò de plerisque jam convenissent, non esse necesse, tam incommodâ statione non necessariam sibi molestiam accersere: venirent potiùs Vilnam; noctem ad curanda*

randa corpora acciperent; & ſociali cæna, futuro fœderi præluderent; cras negotio ſupremum finem additurі. Senſere Kieyſtutus Vitolduſque, & pauci qui aderant è proceribus comites, quò res ſpectaret: quid, ultra illa verba, Iagelonis animus agitaret, planum erat: ſed jam inconſulta temeritas, quâ ſe illis inſidiis induerant, damnari tantùm poterat, non corrigi. Verbo etiam de violata jurisjurandi fide queri auſi non ſunt; ne ſcilicet jurgio, apertæ vi initium darent: ubi ipſi à ſuis avulſi inter medias hoſtium legiones, nihil manu tentare poſſent. Diſſimulato itaque timore Kieyſtutus, quia repudiare abſque periculo non poterat, Vilnam profectus eſt: exercitibus in caſtra quietè concedentibus, quòd utrique putarent, Duces ſuos confectis ex voto rebus, fœdera communis hoſpitii religione auſpicari. At *nunquam periculo res vacat, cùm ipſa belli capita, ſolius fidei data acceptaque confidentiâ, armato ſe hoſti credunt. Difficilis enim animo ac vix aliqua ibi fidei conſtantia, ubi quidvis cum hoſte patrandi opportunitas, manu tenetur.* Eâdem

nocte Iagelo proculcatis amicitiæ, ſanguinis, jurisjurandi, hoſpitii juribus Kieyſtutum ac Vitoldum comprehendi jubet; atque illum avehi Krevum, hunc Vilnæ in cuſtodiam conjici. Ita Heros ille tot caſibus medios inter hoſtes ſuperior, conſilio Vlyſſes, manu Achilles Litvaniæ, nepotis ſcelere domi interiit: quintâ nocte ſubmiſſis à Iagelone ſicariis (præcipui erant ex illis qui cubiculi Principis officiis præerant, Proxa, Bilgenus, Kiſzyca, aliique) in carcere Krevenſi ſtrangulatus eſt. Parentavit patruo, regiâ pompâ Skirgaylo Vilnæ in campo Swintoroha. At Iageloni efferatior in vindictam animus nondum reſederat. Vidimundum primarum in Samogitia opum ſenem, Birutæ Kieyſtutianæ uxoris parentem, in rotam agi juſſit: bona ejus conjugi affinibuſque adempta Montivido attribuit. Solus ſupererat Vitoldus, ad quem velut aggere objecto, effuſus vindictæ impetus aliquantùm hæſit. Obſtitit enim tum veteris conſuetudinis recordatio, tum novorum ſtudiorum conſcientia,

Kieyſtutus & Vitoldus Vilnæ juſſu Iagelonis comprehenduntur.

Kieyſtutus Krevi ſtrangulatur: Vidimundus in rotam agitur: Vitoldus in carcerem compingitur.

ſcientia, ne gravius aliquid in eum repentè decerneret. Senſim itaque adoleſcebat conceptum facinus: hinc tempus datum Vitoldo ad meliorem fortunam ſervando. Vilnâ ille Krevum honorificè deductus, regio cultu quoad alia habebatur, niſi quòd arctiſſimâ cuſtodiâ ſervaretur; quæ nemini ſuorum conſpectum, nedum colloquium permittebat. Sola conjunx Anna, fortunam viri ſpontè ſecuta, cum duabus puellis liberè admittebatur. Atque hoc ipſum ſatis fuit ad libertatem Vitoldi: ita *ſæpè minimis momentis fata conſiſtunt.* Vigilum enim quiſpiam admonet Annam, Vitoldo certam cædem imminere: addit ſceleris adminiſtros à Iagelone deſtinatos jam Krevum adveniſſe. Aperit illa rem totam marito, ſimulque ſuadet ut aſſumpto unius è puellis habitu, eluſis vigilibus, ſe hoſti & certæ cladi eripiat: amicorum curâ omnia ad fugam comparata haberi. Succeſſit feliciter muliebre conſilium; mentito ſub veſperum habitu vigilias Vitoldus ſuperavit, atque inter tenebras è muris demiſſus, con-

Vitoldus inſigni conjugis ingenio è carcere Crevenſi liberatur.

ſcenſo equo in Mazoviam evaſit. Acceptus ibi à Ianuſſio Duce uxoris Annæ parente humaniter, aſſignatiſque poſſeſſionibus adjutus; citò ſeu alia quavis de cauſa; ſeu quòd Litvanis incurſionibus ea regio infeſta eſſet; ſeu magis quòd bellum animo vir acerrimus volveret, eoque reſpiceret unde majora præſidia ſperare poterat; ad Conradum Zelnerum Pruſſiæ Magiſtrum abiit. Duriorem ſe primo congreſſu Zelnerus prætulit, cauſatus, non voluntate, ſed neceſſitate amicitiam Equitum Pruſſiæ, à Vitoldo quæri. Illud æquiùs tergiverſationi ſuæ obtendiſſet, quòd priora ſibi cum Iagelone fædera contra Kieyſtutum ejuſque familiam intercederent: verùm homo Litvaniæ inhians, parum penſi habebat, cujus fædera ambiret, cujuſve rejiceret; modò, nunc illum, deinde alium, auxiliis firmando, mutua Litvanorum odia, in ipſius Litvaniæ excidium aleret, armaretque. Atque ea cauſa eſt cur non diu ſeveriorem illam perſonam tulerit: mox enim promiſſis auxiliis, Vitoldo Mariæburgi ſedem

In Mazoviam, deinde in Pruſſiam evadit.

Digitized by Google

dem designavit: præsertim cùm è Samogitia illaque Litvaniæ parte quæ Kieystutiani juris erat, præcipui ad Vitoldum commearent, qui oblatis suis opibus bellum in Iagelonem accendebant. Iagelo defunctus, ut rebatur, domestico periculo, vires convertit ad externum hostem submovendum è Subsylvania: quam Ianussius Mazoviæ Dux, inter civilia Principum Litvaniæ dissidia, Litvanis nuper ademerat. Drohiczyno inprimis exercitus admotus, oppugnationem virtute præsidiariorum valde difficilem habuit: præsertim cum Saszynus Curiæ Ducis Magister, per media obsidentium castra viam sibi fortiter aperuisset, & centum equitibus quâ hastis quâ balistis minoribus armatis comitatus, in arcem penetrasset. Per proditionem deinde aliquorum Russorum per loca aliquot simul ædificiis accensis, cùm inde conceptus ignis grassaretur, inde Litvanus muris acriter instaret; vir fortissimus, quòd simul utrique malo non sufficeret, arcem semiustam Iageloni dedidit. Paucis post diebus Surazum deditio-

An. 1383.

Iagelo Subsylvaniam a Mazoviis recuperat.

deditione, Mielnicum inopinato insultu receptum. Kamienecia octo dierum obsidione hosti extorta. Vindicatâ prosperè Subsylvaniâ, domum major cura avocabat. Vitoldus enim cum Samogitis constanter factionem suam secutis, & Magister Prussiæ cum suis in viscera ipsa Litvaniæ ferro grassabantur. Vastatione agrorum Trocos usque pertigerant: cesseratque illis oppidum cum bina arce: sed ad famam redeuntis cum victore exercitu Iagelonis, citato agmine è Litvania excesserunt, arcibus duntaxat valido Germanorum præsidio, commeatuque abundè firmatis. Quia tamen, quâ nuper ruinis patefactæ fuerant munitiones, tam properè non potuerant refici: non diu suffecere præsidiarii loco retinendo, atque oppugnationi sustinendæ: præsertim cum non die aut nocte unquam insultus remitterent Litvani. Pacti itaque libertatem fortunarumque exportationem Germani oppidum Iageloni dediderunt. Interea Samogitæ communi gentis consilio, partes Vitoldi

Vitoldus cum Prussis & Samogitis Litvaniam invadit, Trocos occupat.

Iagelo Vitoldianos Trocis ejicit, cum Vitoldo pacisciur.

toldi tuendas ſuſcipiunt. Iuſta hæc omnino metuendi cauſa erat, ne ſi plures provinciæ id exemplum ſequerentur, civili concertatione omnia Crucigerorum armis per Litvaniam, nuda apertaque proderentur. Præcipuas itaque artes ad conciliandum Vitoldum intendere viſum eſt: miſſi occultè impigri viri, *qui miſericordiâ civium, cæteriſque ſtudiis ſolicitarent animum, necdum ſui patriæque oblitum: promitterent ab Iagelone cuncta, quæ prætendere poſſet, atque adeo quæ infami apud hoſtes exilio & incertæ eorum fidei anteponere meritò deberet.* Succeſſit auſpicatò negotium. Vitoldus clam è Pruſſia abiit; acceptaque quam ex pacto ceſſerat Iagelo, poſſeſſione Grodnæ, Volkoniſci, Breſtiæ, priorem amicitiam conſtanter reſumpſit: tantaque deinceps ſubſecuta eſt ſtudiorum atque conſiliorum conjunctio, ut ne nuncium quidem, extra patriæ fines, inſcio Iagelone Vitoldus deſtinare fuerit ſolitus. Iagelo verò arcendi hujus belli neceſſitate liber, alterius inferendi curas ſuſcepit. Contra Ianuſſium inprimis Mazoviæ Du- An. 1384.

Iagelonis in Mazoviam & Poloniam expeditio.

cem exercitum duxit: vastatis quæ injuriæ per Mazoviam patebant, populabundas legiones in Sedomiriam Polonorum provinciam transtulit. Belli quidem hujus Polonici Cromerus non meminit: ne tamen quispiam meritò desideraret, quod à pluribus Russis consignatum reperio; noluit noster Strycovius lectorem ea ignorare, quæ illi seu errore, seu rei gestæ notitiâ in suos commentarios retulere. Quàm latè præterfluente Vistula vastatio arceri non potuit, ferro ac igni absumpta cuncta: miles ab effusa populatione cum præda ad Zawichwostum in castra convenire jussus. Arx eò loci erat ab adversa Vistulæ ripa, in quam terrore vastitatis plerique nobiles è propiosibus agris liberos fortunasque comportarant: rati hostem fluvii transitum nequaquam attentaturum. Nam neque alveus, aquis per eos dies auctis, erat vadosus: neque ullæ in promptu aut naves, aut rates transportando militi, idoneæ. Omnis tamen difficultas Radivili Equestris turmæ Præfecti audaci consilio cessit: hærentibus enim

Radivili in Zawichwosti expugnatione sollertia.

enim in expediendo consilio ceteris, ille circumductâ circa sinistram manum equi caudâ, equum in flumen præcipitem agit, suosque idem facere jubet. Horum exemplo totis castris, non expectato Ducum imperio, tumultuariè in flumen properatum: satisque feliciter in adversam ripam pars insidentes equis, pars de caudâ vel jubâ penduli, evaserunt. Defunctis eo periculo, majus oppugnandæ arcis ratio negotium objecit: cùm nihil præter equos, & arma aperto tantùm campo idonea, haberent. Hic quoque ingenio, prompto ad subita, Radivilus usus, singulos milites è vicinis sepibus ac tectis, quantum ferre possent, ligna comportare jubet; tum congestas ingentes strues sensim in fossam promovere: exæquatâ fossâ, tantâ deinde copiâ, fustes in adversa mænia contorsere; ut fama obtinuerit, arcem baculorum conjectu insepultam fuisse: propius tamen verò, quod pauci tradiderunt, observato vento subjectum esse ignem conjectis in fossam lignis; tum serpente secundùm ven-

tum flammâ, mænia arcemque universam incendio periisse: paucis per flammas dilapsis, qui captivitatem morti prætulere. Inde latissimè per minorem Poloniam vastitas circumlata est: nonnisi ad Vislicam & Calvummontem populabundæ legiones prædationem stiterunt. Hæc clades eo major fuit, quò liberiùs Litvani arma circumferebant, domesticis Polonorum dissidiis, securitatem hosti facientibus. Mortuo enim Ludovico Rege, diversa pro novo Rege studia, præcipuos in Republica Principes, non contentionibus modò, sed & bellis exercebant. Inter opimam ex Polonia prædam, solis Russis (Polonarum enim rerum scriptores non memorant) auctoribus accepimus spoliato Calvimontis templo, Crucis, in qua humani generis pretium Christus olim pependerat, partem religiosè ac magnificè eò loci asservatam Dowoynæ obtigisse. Vilnam deinde cum triumpho regressis, ingentem cladem inter confertam plebem (si quis temerè sarcinas, quibus sacra illa præda habebatur, attigisset)

Dowoynæ Litvano transeundi in Poloniam occasio.

Digitized by Google

tigiſſet) graſſari cæpiſſe. Denique cum nobilis puella, illuſtri in Polonia domo (de Habdank) orta, inter cæteros nuper captivos abducta, cæleſtis ſpiritûs ſecundùm quietem viſi monitu, cauſam cladis edocuiſſet: & Crucem illam, & puellam muneribus honoratam Iagelone jubente, à Dowoyna in Poloniam reductam eſſe. Qui, quòd nuper captivam fæminam honeſtiſſimè habuiſſet, à parentibus, ipſaque puellâ magnarum opum unica hærede, in matrimonium invitatus; ſuſceptis Chriſtianis ſacris in Polonia manſit: auctus eſt ibi novo ſtemmate; quod Dubno, vulgari vocabulo dicimus, cruce ad memoriam rei actæ ſervandam, inſigne. Per idem tempus Hungari, quòd de poſſeſſionibus per Pokuciam cæteramque Ruſſiam ſibi nuper attributis, à morte Ludovici Regis, non levem cum Polonis concertationem metuerent: acceptâ ingenti pecuniâ Oleskum, Kremenecum, Horodlum, Lopatinum, Swiatinum, Lubarto Iagelonis patruo, (qui tunc pro Litvaniæ Principe, Luceo-

Hungari arces aliquas in Ruſſiâ Litvano vendunt.

riæ, Volodimiriæ, atque per universam Volyniam imperabat) vendiderunt. In Polonia interea civilium bellorum, mutuarumque vastationum tædio, factionibus de pertinacia remittentibus, animi in concordiam ab interregno coivere. Tandem Hedvigis Ludovici Regis natu minor filia, communi voluntate Regina renunciata est, atque excluso Sigismundo Brandeburgico, quem Elizabetha Regina mater administratorem Regni destinaverat, atque pars Regem Poloniæ nuper dixerat, Cracoviæ solenni ritu per Bodzentam Archiepiscopum Gnesnensem inaugurata; Regni per se administrandi suscepit curam: donec de sponso Rege, è Reipublicæ bono, ordinum consiliis provideretur. Vulgata ejus rei apud finitimos Principes fama, Iagelonem ad ambiendum eas nuptias permovit. Legatio honorificentissima in Poloniam decreta: capita legationis Skirgelo, & Vigundus Basilius seu ut alii volunt, Borysus, fratres Principis, cum Haunulone Vilnensi Gubernatore: addita munera Reginæ ac

An. 1385. Iagelo nuptias Hedvigis Polonorum Reginæ ambit.

Proce-

Proceribus, permunifica. Conditiones quibus matrimonium poſcebatur, præcipuæ erant. *Jagelonem matre Chriſtiana genitum, neque mediocriter in eam religionem ſemper propenſum; cum univerſis ſuæ gentis ordinibus, ſacra Chriſtiana Romano ritu ſuſcepturum: quicquid in Ruſſia, vel Podlachia, per Litvanos Polonis hactenus ereptum eſſet, Polonæ ditioni conſignaturum: captivos, quicunque è Polonis vel Ruſſis haberentur, abſque pretio liberos dimiſſurum: Magnum Litvaniæ Principatum, cum univerſis Litvani juris provinciis, Reipublicæ Polonæ æterno fœdere conjuncturum: quicquid in theſauris haberet, in Poloniæ Regni commoda cumulanda expenſurum: atque inprimis omne conſilium ac opem collaturum ad Sileſiam, Pomeraniam, Pruſſiamque recuperandam.* Eò gratiora hæc proceribus Polonis acciderunt, quia & minùs expectata, & in rem Polonam non parum conferentia: quare legatio æquiſſimis auribus accepta eſt; viſumque omnibus, ſtudioſè allaborandum eſſe, ne qua firmandæ, per conjunctionem validæ gentis, Reipublicæ occaſio impediretur. Reginæ tamen (ut ferè *faminis privati amores*

Legatio Jagelonis Polonis grata, non Reginæ.

amores ante publica commoda sunt) alienior erat ab his consiliis atque Iagelone (cujus formâ aliquantùm offendebatur) animus; præsertim quòd alteri à teneris obnoxius. Infantem enim illam, ac propè in cunis, parens Ludovicus Guilhelmo Austriæ Duci desponderat, ducentorum millium vadimonio adjecto. Legatis Iagelonis, ejus quoque pecuniæ annumerandæ debitum, in Principem suum transcribentibus, cùm Regina nihilò propensiorem se ferret, Reginæ matris per legatos sententia quæsita est, quid super eâ re censeret: lubens illa permisit, uti Poloni, quod è Republica fore videretur, decernerent. Quare permoto priùs Reginæ in eandem sententiam animo, *pietatis præcipuè (quod maximum in teneras mentes telum est) prætextu*; ne scilicet tantæ gentis ad Christum accessioni obfirmatis in Austriacum amoribus obstaret: frequenti Senatu, Reginæ matrimonium Iageloni promissum est; simulque Legati in Litvaniam missi, Volodko de Ogrodzieniec, Christinus de Ostrow, Petrus Szafraniec de

Legati ex Polonia ad Iagelonem.

de Luczyce, Hincza de Rogowo. Cùm negotium Iagielonium hinc inde per legatos agitur; Vilhelmus Auſtrius ſeu occultis nunciis evocatus, ſeu quòd aliàs propenſiorem in ſe Reginæ animum cognitum haberet, Cracoviam ſplendido comitatu advenit. Excluſus quidem ille fuerat arcis ingreſſu, Dobieſlai de Kurozwak Caſtellani Cracovienſis curâ: ſed quòd è propinquo ſuis rebus intenderet, parvo negotio priora Procerum conſilia pæne expugnavit. *Agendis enim rebus, vis quædam potior, ac momentum, ex præſentia accedit: at quæ per internuncios quantumvis impigros geruntur, plerumque nequeunt, ita adminiſtrari; ut non aliquantum languecant.* Itaque frequentiore colloquio, conviviiſque hilarioribus, à Reginâ ad Cænobium D. Franciſci adhibitus Auſtrius; de ejus in ſe affectu jam certus, reliquæ Curiæ animos humanitate ac liberalitate ſolicitare auſus eſt: tantumque jam illis artibus profecerat, ut & ipſe intra arcem verſari, regiaque pro hoſpitio uti permitteretur; & plerique mutatâ mente, ſtandum

Procerum atque Reginæ animum, vrſus à Iagellone avertitur.

eſſe veteribus Ludovici Parentis pactis non obſcurè ſentirent. Certè niſi maturè venientis magno apparatu ad nuptias Iagelonis rumor vulgatus, conſiliorum ſeriem interturbaſſet, matrimonium inter Hedvigim & Guilhelmum haud invitis Proceribus conſtitiſſet. Verùm hi, ad eum rumorem, repentè præſentium obliviſci, in conſultæ mutationis pœnitentiâ, etiam vehementiùs cum Guilhelmo agere. Nam & arce ejectus eſt: & clauſis portis ab Reginæ conſpectu arcebatur. Ægerrimè id ferebat Regina: & quòd magis mirere, propriis manibus vim clauſtris parabat: auſura certò ſupra ſexum ac majeſtatem aliquid, niſi Demetrius Gorayski Regni ærario Præfectus impotentes fœminæ impetus prudentibus conſiliis compoſuiſſet. Guilhelmus verò plura veritus, ſpontè Cracoviâ clam ſe proripuit, multa ſupellectile inter tumultuarium abitum relictâ. Paucis poſt diebus Iagelo, Litvaniæ Proceribus, ac præſertim ſuæ ſtirpis Principibus comitatus, ad aliquot milliaria Cracovienſi

Rumor de adventu Iagelonis connubium cum Auſtriaco diſturbat.

An. 1386.

Digitized by Google

vienſi Palatino Spitkone Melſtinski, cum delectâ Equitum manu, obviam honoris cauſâ progreſſo, Cracoviam magnifico ſpectaculo, pridie Id. Febr. invectus eſt. Eodem die Reginam ipſe coràm ſalutavit: poſtero, per Skirgelonem & Vitoldum fratres, ampliſſima munera obtulit. xvj deinde Kal. Mart. qui D. Valentino ſacer eſt, à Bodzenta Archiep. Gneſnenſi Chriſtianis ſacris initiatus, Vladiſlai nomen accepit. Alii quoque Duces (qui Chriſtiana ſacra nondum ſuſceperant) cum religionibus, nomina mutarunt: Vigundus cum Vitoldo Alexandri, Skirgailo & Korigailo Caſimiri, Swidrigailo Boleſlaus, Dougothus Georgius, dicti. Succeſſerunt connubialia Regum fœdera; quibus ritè peractis, cum pro Iagelone Alexander Vitoldus, Michael Iawnutides, & Theodorus Lubartus Sanguſzko, Reginæ ac Polonæ Reipublicæ ſpopondiſſent; fore ut ſingula, quæ per Legatos nuper eſſent promiſſa, ex fide ac ordine præſtarentur: ſolennibus cæremoniis, Iagelo Rex Poloniæ inaugu-

Iagelo Cracoviam venit, baptizatur, coronatur.

ratus est. Tum singuli Litvani Proceres, suo ac Provinciarum quibus præerant, nomine, Regi Reginæque fidem jurejurando obligarunt; atque ea conventa & pacta, ut æternum rata inconcussaque manerent, tabulis publicis, caverunt. Cùm ea maximè Cracoviæ omnes agunt, cladis insperatæ nuncius publicæ hilaritatis fortunam evertit. Conradus Zelnerus, nuper amicè à Regibus ad Connubialia sacra invitatus, partitus bifariam exercitum in Litvaniam simul & Samogitiam irruptionem fecerat: neque levis erat aut trepidatio, aut vastitas; utroque malo crescente ex absentia Ducum. Ab alia parte Andreas Vigundus Trubecensium Dux, Iagelonis frater, Dunam transgressus ditiones Litvanas infesto milite populabatur. Puer ille admodùm ad Christiana Græci ritus sacra accesserat: hinc, aliisque dotibus, ante alios fratres, Russis gratior, universam propè Russiam vehementer jam ante in se inclinaverat. Russicis itaque opibus fidens, cùm absentibus aliis occupandi Principatus spem, imma-

Bellum in Litvania cum rebelli Iagelonis fratre Andrea Vigundo.

immaturiùs in animum admisisset pertracto in Societatem belli Henrico Livoniæ Magistro, factaque à Conrado Zelnero Prussicorum auxiliorum spe, audacior, arma per proximam Dunæ oram circumferebat: Lukomlâ, validâ satis arce, per cruentam oppugnationem, potius; propinquiora loca non magno negotio occuparat; Druiâ, Drissâ, atque Polociâ prope sponte deditionem facientibus. Sub idem tempus planè (ut dubium omne absit, rem totam compositis consiliis actam esse) Suentoslaus Smolenscenfium Dux Vitepsciam, indè Orszam aggressus, cùm civitates ipsas expugnare non potuisset, Tyrannorum magis instituto, quàm militari more, exquisitâ per agros crudelitate sæviit. Nam captos promiscuè aut in pagos compingi, & flammis subjectis exuri jubebat, aut levatis in altum ædificiis, ordine longo eos substernere, atque in jacentium colla, levata onera dimittere. Celeribus ista nunciis Cracoviam allata, Litvanos quamprimùm contra hostem ire compulerunt: dati à

Rege qui ſummæ rei præeſſent Caſimirus Skirgailo, & Alexander Vitoldus; Duces in rebus ſubitis experti: raptis, quæ eo tumultu poterant, copiis (quibus non exigua Polonorum Volonum manus ſponte acceſſerat) acceleratum agmen in extremam Litvaniæ oram, ut abeunti cum præda Conrado, via interciperetur: ſed jam is non ſatis aperto fidens, in tutiora maturè, cum prædâ, abierat. Quare toto robore contra Vigundum itum eſt. Lukomla inprimis arx pertinaci oppugnatione recepta eſt: exciſiſque, quæ ibi Ruſſorum ac Livonum manſerant, præſidiis; quo deinde exercitus ducendus foret, nonnihil ſententiis variabatur. Ad Polociam propior hoſtis erat: ſed ad Mſciſlaviam gravior, & crudelitate & viribus. Iam enim Suentoſlaus ab Orſzana agrorum vaſtatione Mſciſlaviam ingreſſus, caput Provinciæ civitatem, magnâ ſuorum, ſed nec minore mænium ſtrage pænè ad extrema compulerat: vix aliquam moram res pati poterat; ceſſuram hoſti urbem certò ferebant exploratores,

Skirgailo & Vitoldus bello in Litvania præficiuntur.

Digitized by Google

tores, nisi subsidia in tempore adessent. Lukomlæ ergo valido præsidio relicto, sepositâ tantisper Polociæ curâ, rectà miles contra Suentoslaum ductus: ita patentibus inter ruinas mœnibus, apertaque per cuniculos civitate, jam pœnè absoluta expugnatio omitti debuit, & universa moles belli in venientem exercitum verti. Quà latius excurrebant planiores campi instructâ acie, magno impetu in venientes Litvanos Suentoslaus incurrit: primi congressus ferociam, nihilo remissior, cùm totæ acies coivere, pugna excepit. Dispar nihilominus pugnandi causa, ut dispares animos faciebat, ita disparem pro æquitate eventum attulit. Turbari primùm apud Russos mediæ, aciei ordines: quos, reficere Suentoslaus conatus, cùm audaciùs hostibus adequitat, à Litvano equite lanceâ medio pectore confossus, interiit. A cæde Ducis, tota acies in fugam, quà propiores sylvæ erant, effusa est. Castra, ab hostibus deserta, victoribus cessere: Georgius quoque filius Suentoslai, post acerrimam circa se edi-

Suentoslaum Smolenscensium Ducem profligant.

se editam pugnam, saucius in potestatem venit: restitutus deinde paterno Principatui, cùm priùs in fide ac obedientia Iagelonis, Magnorumque Litvaniæ Ducum semper futurum jurejurando se obstrinxisset. Victoriâ eâ potitis, vix aliquid negotii in recipienda Polocia repertum: expugnata urbs: de rebellibus, qui autores facinoris aliis fuerant, pœnæ sumptæ: Andreas Vigundus Dux & fax ejus belli, captivus ad Iagelonem missus; universa Russia pacata. Ne tamen quid rursus ab ea parte turbarum cieretur; Boleslaus Swidrigailo, cum mediocri præsidio Polociæ mansit: reliquo exercitu dimisso, Vitoldus Grodnam, Skirgelo Trocos, Mscislaviam Simon Linguien, in Severiam Demetrius Korybutus rediere. Ejus belli curâ liber Iagelo, Vigundo fratre captivo ad Checinensis arcis carcerem relegato, firmandis Polonicis rebus, per varias interregni vices non parum concussis, neque adhuc quietis, impensiùs se commodavit: tùm ut initio Regni, incolis se quàm maximè probaret, tum ut se-

Polociam recipiunt, Vigundum capiunt.

Digitized by Google

ut sequens annus expeditior sibi relinqueretur, ad Christianam religionem studiosiùs totâ Litvaniâ propagandam. Itaque composita ad leges per Poloniam tranquillitate, primis mensibus hybernis Vilnam cum Regina venit. Aderant comites Regi è Polono Senatu, Archiepiscopus Gnesnensis Bodzenta, Ioannes Episcopus Cracovienſis, Ianussius & Semovitus Mazoviæ, Conradus Olesnicensium Duces, Palatinus Posnanienſis, Bartholomæus de Wiszemborg, Christinus de Kozieglowy Sadecensis, Nicolaus Ossolinski Visliciensis Castellani. Cancellarius Regni Zaklikus de Miedzygorze, Procancellarius Nicolaus Moskorowski, & Supremus Cameræ præfectus Spitko de Tarnow. Post peracta hospitalia festa, genti universæ ad initium verni per quadraginta dies jejunii comitia indicta. Frequentes ordines convenere atque inprimis Principes Regii sanguinis. Statutum ibi est uti superstitiosus plurium Deorum cultus totâ Litvaniâ, cæteriſque Litvani juris provinciis, penitus eliminaretur: & Christiano ritu unum Supremum Numen ab

Iagelo è Polonia in Litvaniam venit.

Comitiis indictis, auferit superstitiosum plurium Deorum cultum.

omnibus deinceps adoraretur. Legem eam primi ſunt executi, qui ex Equeſtri Ordine Comitiis interfuere. Chriſtiano inſtituto ſacris aquis abluti: tum in area arcis infimæ, quo loco, Perkunas vulgò, Fulminum præſes perpetuo igne curabatur, templum D. Staniſlai titulo per Archiepiſcopum Bodzentam dicatum eſt: à Iagelone ampliſſimi cenſus Epiſcopo Vilnenſi, cæteriſque Sacerdotibus ejus Collegii, vulgò Canonicis attributi. Epiſcopus renunciatus eſt Andreas Vaſillo nuper reginæ à ſacris confeſſionibus, vir nobili in Polonia Iaſtrzebeciorum genere ortus, religioſam inter Franciſcanos vitam profeſſus. Minora deinde ſacerdotia per proxima loca Vilkomeriæ, Niemenczynæ, Miſſogolæ, Miednicis, Krevi, Obolciis, & Hayni erecta: templa hæc, Regina quoque magnificis donariis & pretioſa ſupellectile cumulavit. Iiſdem comitiis lege cautum eſt ne Ruſſi, matrimonio Catholicis priùs jungerentur, quàm ritus Græcos deſeruiſſent: fortaſſis quòd eo tempore Ruſſi à Romano Ponti-

Epiſcopatum Vilnenſem cum aliis Eccleſiis erigit.

Digitized by Google

Pontifice, Græcorum defectionem ſecuti, abhorrerent. Additum magnâ piæ in Chriſtianam religionem propenſionis ſignificatione, uti poſſeſſiones Eccleſiarum ab omni penſione, oneribuſque fiſcalibus aut militaribus immunes perpetuò eſſent: nullumque jus ipſe Princeps, nedum cæteri profani magiſtratus in capita, aut bona Eccleſiæ, haberet. In ſingula hæc, ordinibus conſentientibus, Skirgelo Trocenſis, Volodimirus Kijovienſis, Korybutus Novogrodenſis, Vitoldus Grodnenſis Duces vice omnium ſubſcripſere. His ex ordine conſtitutis Dobrogoſtus Poſnanienſis Epiſcopus Romam ad Vrbanum IV profectus eſt, qui pro Rege, (ex vetere Chriſtianorum Regum inſtituto) ſupremam in Chriſti Vicario poteſtatem recognoſceret, atque ea quæ in Litvania in rem Chriſtianam acta eſſent, partim nunciaret, partim rata pro ſumma authoritate haberi, impetraret. Dimiſſâ deinde in Poloniam cum Polonis Proceribus Reginâ; ipſe rudibus ad Chriſtiana ſacra adducendis omni ſtu-

Poſnanienſem Epiſcopum Romam mittit.

dio incubuit. Difficilem admodum hunc laborem inprimis expertus est: *nihil quippe durius in humanis, quàm avitas religiones, quibus quisque innutritus sit, alieno jussu ejurare. Neque enim reverentia metusque Deorum ille, qui à tenero mentibus injectus, cum annis crescit, rudibus animis vi solâ evelli potest.* Cùm tamen adverterent jubente Rege sacros ignes extingui, aras atque adyta profanari, lucos succidi, serpentes necari, atque omnia securè ac impunè perpetrari: tum vana esse, quæ hactenus timuissent, suspicari; ac metu sensim imminuto, in Principum religiones spontè transire. Fortè cùm Sacerdos gente Bohemus, de nomine Hieronymus, simulacrum Dei Perkuni, securi demoliretur, incauto ictu pedem sibi graviter sauciaverat: itaque populus Numinis violati irâ hæc accidisse vociferari, religiones suas profanatas plorare: at cùm idem Hieronymus, ductâ super vulnus manu, Crucis sacræ effigiem designasset; verique Dei nomine invocato, sanum repentè pedem circumstantibus ostendisset: tum verò insolentis

Agrestes ad sacra Christiana inducit.

Digitized by Google

lentis prodigii ſpectaculo attoniti, novæ religionis dignitatem ſuſpicere, antiquæ vanitatem deridere. Accedebat quòd Princeps ipſe univerſam Litvaniam luſtrans, non verecundaretur Chriſtianam doctrinam ad frequentem plebem Litvano idiomate interpretari. Sacerdotes enim ejus linguæ ſatis periti ad manum haberi non poterant. Confluebat in dies populus; non humanitate ſolùm, ſed & munificentiâ Principis excitatus: nam quòd ruſticanæ plebi, ſolius lineæ ac pelliceæ veſtis hactenus uſus fuiſſet, ſingulis verò qui ſacro fonte abluerentur, lanea albi coloris attribueretur; magni concurſus fiebant. Oportebat ad fluvii ripam conſtitutos, per cohortes recenſeri, atque ſingulis cohortibus ſua deſignando nomina, aquis aſpergendo tingere. Triginta millia ruſticanæ ac oppidanæ plebis eâ expeditione, ſacro fonte abluta eſſe memorantur: atque adeo in hanc diem fluvii, ad quorum ripas Chriſtiana hæc expiatio peracta eſt, populari vocabulo vocantur Swienta: cui reſpondet latina vox

Sancta. Interea Vitepſcii ac Polociæ aliquantùm tumultuatum eſt: quò excurrere Rex coactus, auctoribus capite mulctatis, motus eos brevi compeſcuit. Inde rurſus Vilnam regreſſus, ſororem ſuam Alexandram, Semovito Mazoviæ Duci in matrimonio collocavit: è quâ ille ſuſcepit Cymbarcam, Erneſti deinde Archiducis Auſtriæ conjugem, Friderici tertii Romani Imperatoris matrem. Poſt nuptiarum ſolennia regio apparatu ibidem celebrata; quòd abitus in Poloniam maturandus ſibi eſſet, præcipuis primorum conſentientibus Caſimirum Skirgelonem, ſui loco Magnum Litvaniæ Ducem renunciavit, atque ſolitis ceremoniis inaugurari juſſit: eâ nihilominus obſtrictum conditione, ut Iageloni Regi ſupremum jus in Litvaniam remaneret. Rebus per Litvaniam in eum modum compoſitis, in Poloniam rediens, Volyniam ex itinere obiter luſtravit: ubi quòd Creſlao Curaſvanſcio Polono Præfecturam Luceoriæ contra Litvanorum ſententiam conſignaſſet; in odia ſuſpicioneſque Principum

Caſimirus Skirgelo Magnus Litvaniæ Dux renunciatur.

Digitized by Google

pum Litvanorum incurrit; quæ cùm in aperta deinceps bella emerſiſſent, depoſitis tandem armis, frequentibus concertationibus diu jactata, nonniſi ſub Sigiſmundo Auguſto ex integro conquieverunt. Ius enim in aliquas Ruſſiæ Provincias à Polonis Litvaniſque prætenſum, utroſque diuturnâ lite exercuit. Quæ verò in eo negotio, aut adverſis partium ſtudiis agitata ſunt, aut mutuo conſenſu ſancita; in alterâ hiſtoriæ hujus parte, temporum rationem ſecutus indicabo: ita tamen, ut neque diſceptationem, neque ſententiam ſuper eâ re meam, ipſe promam, qui hiſtoricum, non arbitrum, tantorum negociorum ago. Illud inter comperta habendum. Quo tempore Iagelo ad Poloniæ regnum evectus eſt: præter Litvaniam, Samogitiam, Poleſiam, Podlachiam, Vitepſciam, Polociam, Smolenſciam, Mſciſlaviam, Magni Litvaniæ Ducis imperio ſubjectam: Severiam quoque univerſam, Kijoviam, Volyniam, partemque Podoliæ, Litvano paruiſſe.

DEO *regnorum omnium primo ſupremoque Gubernatori ac Domino, Honor & Gloria.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

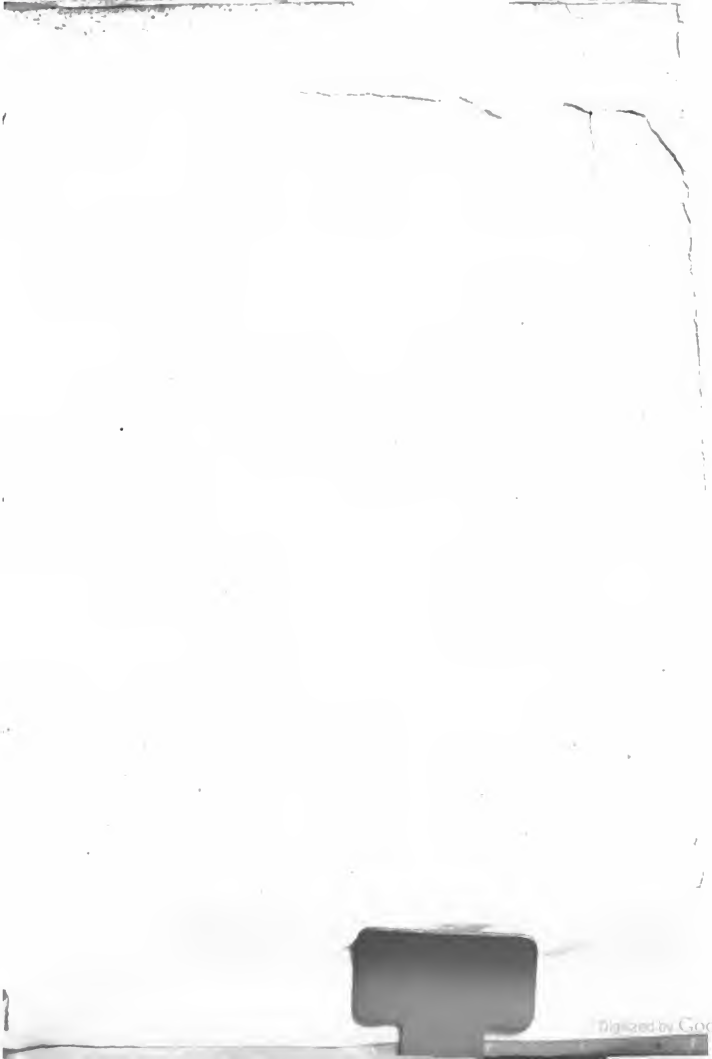
Digitized by Google